

A. C. CUZA

NAȚIONALITATEA IN ARTĂ

PRINCIPII, FAPTE, CONCLUZII

INTRODUCERE

LA

DOCTRINA NAȚIONALISTĂ-CREȘTINĂ

MOTTO:

*Naționalitatea este puterea
creatoare a culturii umane—
cultura, putere creatoare a
naționalității.*

EDIȚIA A TREIA ADĂOGITĂ

EDITURA „CARTEA ROMANEASCĂ”, BUCUREȘTI

CĂRȚI
DE
FILOSOFIE, SOCIOLOGIE,
ECONOMIE POLITICĂ

EDITATE DE
„CARTEA ROMÂNEASCĂ”

♦ ♦

	Lel
Conta A., Opere filosofice	90
Eliade Rădulescu I., Echilibru între antiteze	60
Rousseau J. J., Contractul social	22
Traducere de N. Dașcovici prof. la univ. din Iași	
Ghiulea N. Prof. univ., Asociațiile țărănești	58
Premiată de <i>Cartea Românească</i>	
Gorovei A., Datorii și drepturi, Ed. II . . .	48
Premiată de <i>Cartea Românească</i>	
Tașcă G., Tratat de Economie	60

N. Xenopol
-1944-

NAȚIONALITATEA IN ARTA

N. Xenopol.
- 1944 -

A. C. CUZA

NAȚIONALITATEA IN ARTĂ

PRINCIPII, FAPTE, CONCLUZII

INTRODUCERE

LA

DOCTRINA NAȚIONALISTĂ-CREȘTINĂ

MOTTO :

*Naționalitatea este puterea
creatoare a culturii umane -
cultura, putere creatoare a
naționalității.*

EDIȚIA A TREIA ADĂUGITĂ

EDITURA „CARTEA ROMANEASCĂ”, BUCUREȘTI

24.805 -1927.

Tinerimei Române

închină

Autorul

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A TREIA

„Naționalitatea în Artă“, apare în a treia ediție—de fapt, în a patra dacă socotim că a fost publicată, mai întâi, în revistă¹⁾

Scopul „Naționalității în Artă“ ca studiu teoretic, este să dovedească existența unei **legi a naționalității**, ca lege naturală. O lege naturală, după definiție, este modul constant de manifestare a unei puteri a naturei. Puterea naturală aici este naționalitatea — ca expresie a rasei sau singelui — care se manifestează pururea ca putere creatoare de cultură a diferitelor nații. Eu zic, definind mai precis²⁾.

O nație este totalitatea indivizilor de acelaș sînge, formând prin coeziunea lor naturală aceeaș ființă colectivă cu organe proprii cari sunt clasele sociale și Statul și cu acelaș suflet, care este naționalitatea.

Intocmai precum sufletul omului, este factorul hotărîtor al manifestațiilor lui, tot așa și sufletul națiilor, care este naționalitatea, determină,

¹⁾ Vezi Anexa XXI

²⁾ Vezi Anexa II

în mod caracteristic pentru fiecare, în orice domeniu, manifestațiile ei.

Legea naționalității, se poate dar cuprinde în următoarea formulă:

Naționalitatea este puterea creiatoare a culturii umane — cultura, putere creiatoare a naționalității.

Ca să dovedesc existența acestei legi, am cercetat-o anume în domeniul artei, pentru că tocmai s'a zis că „arta nu are patrie“, înțelegându-se că este indiferentă de nație: deși se vede lămurit că toate creațiile artei — ca și ale științei și culturii în genere — nu sunt decât produse originale ale unor nații și patrii deosebite.

Am ajuns așa dar la această concluzie, de o foarte mare valoare practică:

Națiile trebuie să se păstreze, cum sunt, cu orice sacrificii, dezvoltând naționalitatea lor, întrucât fiecare reprezintă o formă deosebită a culturii umane.

De la cultura pământului — care este baza culturii — națiile se ridică la cultura spiritului, fiecare cu însușirile ei, așa de variate, de la una la alta.

Comparând diferitele nații, în această privință, am cercetat și nația jidănească, care mi-a servit mai ales ca exemplu pentru a ilustra teoria naționalității în artă.

Product de amestecătura, nația jidănească, este, nu înstrăinată, cu timpul, ci strădind de la început

de cultura pământului, trăind pretutindeni suprapusă celorlalte popoare, din exploatarea muncii lor productive, parazitar: incapabilă să-și creieze cultura ei proprie.

Religia jidănească, iudaismul, nu este și el firește decât expresia instinctelor parazitare, ale naționalității jidănești — și față de care am dovedit că se ridică religia lui Isus, creștinismul, evident de altă origine.

Plecând, așadar, totodată și de la legea naționalității, și de la adevărul superior al religiei creștine, ajungem la aceeași concluzie, de mare însemnătate, cu deosebire pentru nația românească: eliminarea jidanilor.

„Naționalitatea în Artă“ — în dezvoltarea logică a principiului ei de bază — se prezintă astfel ca o introducere la doctrina naționalistă creștină, dacă nu chiar ca această doctrină ea însăși.

Textul „Naționalității în Artă“ — așa precum a fost publicat în revistă la 1905, și apoi în volum, la 1908 și la 1915 — a rămas, și în această ediție, fără nici o schimbare.

„Naționalitatea în Artă“, este și un document al timpului în care a fost scrisă, sub impresia tendințelor lui, pe care a venit să le schimbe, prin adevărul ei. Textul, și pentru acest motiv, trebuia păstrat nealins.¹⁾

1) Vezi Concluzii.

Am adăogit numai, ca nouă dovadă, ilustrând teoria, încă o anexă: **cazul Shakespeare.**

Modificarea textului ar fi însemnat apoi că teoria „Naționalității în Artă”, a fost greșită ca fond sau greșită ca formă. Dar eu am satisfacția rară să pot afirma, și la această revizuire:

Forma — nu am găsi nici un motiv pentru a o modifica.

Fondul — observ, că a fost pe deplin confirmat de faptele ce s'au produs, de la publicarea și a ultimei noastre ediții, dovedind că **umanitatea este stăpânită în mod absolut de legea naționalității, așa precum a fost formulată de mine aici. Și le voiu aminti:**

Războiul mondial — încheiat la 1918, a arătat încă o dată, prin atâtea feroase distrugerii de cultură, ce înseamnă **puterea naționalității, cu putere naturală, când întocmirile greșite ale oamenilor, comprimă expansiunea ei prin îngrădiri nefirești.**

Pacea de la Versailles — s'a încheia și ea pe baza **legei naționalității, și putem afirma cu siguranță, precum se și vede, că această pace nu va fi respectată decât numai întrucât a dat satisfacție legii. Dovada o avem în războaiele naționale, de sub ochii noștri, mai numeroase chiar de cum au fost altă dată.**

Societatea Națiunilor — are și ea la bază aceeași

lege a naționalității, pe care o confirmă neputința ei văzută, datorită unei contraziceri, care o va distruge: **pretinzind să satisfacă legea — ea cere ca națiile să renunțe la naționalitatea lor!**

O ipocrizie, o chimară absurdă, sau o înșelăciune perfidă!

România, stă astăzi mai mult decât oricând sub stăpânirea acestei a tot puternice legi a naționalității, — după cum o dovedește așa de lămurit mișcarea națională a timpului nostru, îndreptată împotriva jidanilor¹⁾.

Naționalitatea românească cere — cu putere elementară — să i se dea satisfacție.

În ce mă privește — eu sunt mulțumit, întrucât pot să zic și de data aceasta că „Naționalitatea în Artă” a contribuit și ea cu ceva la această mișcare.

Dovadă: o avem în faptul că mișcarea națională se îndreaptă exact în direcția stabilită prin „Naționalitatea în Artă”.

Atât mi-e destul, personal.

Dar, mă gândesc la viitor — care aparține firește tinerimei. Cum va fi ea — așa va fi el.

De-accea, după lupta mea statornică, de patruzeci de ani, pentru apărarea naționalității românești — în cursul căreia m'am simțit în tot-

¹⁾ Vezi Anexa XVIII.

deamna, în acord cu sufletul tinereții— nu cred că aş putea mai bine să servesc şi viitorul şi interesele ei, decît închinînd „Naţionalitatea în Artă” ca o călăuză încercată şi sigură :

Tinerimei Române.

Având pururea în minte şi în suflet, ca o lumină vie, legea naţionalităţii, tinereţea română este chemată să lucreze cu toată energia, la înfăptuirea deplină şi repede a idealului naţional românesc :

România Românilor.

Iaşi, în ziua de Învierea Domnului.
25 Aprilie 1927.

A. C. Guza.

NAŢIONALITATEA ÎN ARTA

I.

Principii.

S'a zis: frumosul nu are patrie¹⁾, arta e cosmopolită. Noi susţinem, şi vom dovedi, că ea nu există, şi nici nu poate fi înţeleasă altfel, decît ca artă naţională²⁾.

Şi mai întâi să ne lămurim. E o deosebire între *cosmopolit* şi *universal*. Prin strălucirea creaţiunilor ei, arta tinde a fi universală; prin origine, ea este naţională, şi nu cosmopolită, întru cât operele de artă sunt produse ale unor patrii deosebite.

Căci un fapt e mai presus de orice îndoială: omenirea nu se compune dintr'o masă de elemente omogene, răspândite pe o suprafaţă de teren uniformă. Ea se desface în *grupe* eterogene,

¹⁾ Vezi Anexa I.

²⁾ Vezi Anexa II.

formate din indivizi, care se aseamănă între dăniți, și difera de indivizii celorlalte grupe prin însușirile caracteristice. Și aceste grupe ocupă anumite *teritorii*, care și ele se deosebesc prin situația, relieful, clima, vegetațiunea lor, pe suprafața pământului.

Prin sângele comun, unificat în cursul unui proces secular de încrucișări variate, prin împreună-viețuire de veacuri, în același mediu înconjurător, indivizii fiecărei grupe, legați de un teritoriu determinat, care e baza necesară a existenței lor, se contopesc formând același trup și același suflet, o nouă ființă colectivă: *nația*.

Ca ființi vii, națiile își manifestează activitatea lor, fiecare în conformitate cu firea sa. Ele nu pot fi decât ele înșile. Și astfel limba, obiceiurile, credința, instituțiile, *arta*, apar ca produse ale unor individualități etnice, care nu se confundă, purtând pecetea evidentă a *naționalității* lor.

Fiecare popor reprezintă dar o notă originală de cultură în sânul *omenirii*, adică față de celelalte neamuri, în care se desface *poporația* pământului. Umanitatea nu-i decât națiile *privite* în totalitatea lor: civilizația umană, cuprinsul civilizațiilor naționale.

Și din două lucruri unul:

Sau un popor va trăi din viața *proprie* și atunci își va produce și *formele existenței* sale în deosebi — așadar cultura sa *națională* — sau

nu va fi producător de cultură, și atunci nu va trăi. Din această dilemă națiile nu pot ieși.

Este doar evident că, în sânul omenirii, popoarele nu au ființă decât prin cultura lor deosebită; de îndată ce imitează cultura altor neamuri, ele se confundă cu dănele și nu mai există.

În al doilea rând, e tot atât de sigur că cea mai înaltă formă a existenței e conștiința ei. Numai acele ființe trăesc, în adevăr, care știu că trăesc — celelalte vegetează. Popoarele nu pot ajunge însă la conștiință deplină decât prin cultură. În creațiunile ei naționalitatea se exteriorizează; nația își vede chipul în oglinda strălucitoare a frumosului și adevărului — și se cunoaște.

În sfârșit, în timp, numai activitatea culturală e dătătoare de viață. Arta, mai cu deosebire, păstrează ființa unui popor, pentru că se concretizează în lucrări, care nu trec, fiind întrupări ale sufletului nostru nemuritor. Pe când munca, având ca scop îndeplinirea trebuințelor efemere ale trupului, se risipește odată cu scopurile pe care le-a atins. Piere faima popoarelor producătoare numai de bogății odată cu brazdele plugului, cu sgomotul uneltelor lucrătoare și cu spuma corăbiilor încărcate cu mărfuri — dar produsul unei singure clipe de inspirație genială, rămâne pe veșnicie, păstrându-i amintirea.

Din ori-ce parte le-am privi — față de celelalte neamuri, în sine, în timp — la același re-

zultat ajungem: *națiile nu există decât prin cultura lor.*

Un popor nu are alt mijloc de a se păstra decât dezvoltându-se ca factor de cultură. El nu o poate face însă decât cultivând însușirile proprii, afirmând caracterele specifice ale naționalității lui în domeniul culturei. Astfel *cultura umană nu există decât prin națiuni.*

Națiile nu pot renunța la cultura lor națională, fără a renunța la orice cultură și a nu mai avea ființă. Ele nu pot *imita* cultura altor neamuri, fără a pieri, confundându-se cu dănele.

Vom zice dar cu siguranță apodictică:

Instrăinarea de sine a unei nații e nimicirea ei...

În sânul națiilor, ca adevărate celule ale organismului lor, trăiesc însă *indivizii*. Ei nu aparțin omenirii, și nici universului fără hotare, ci fac parte dintr-o familie de oameni, și locuiesc undeva pe pământ. Ființa lor e o parte dintr'un tot însuflețit — trup și suflet de o constituțiune anumită, supus odată cu nașterea, înrăuririi unui mediu determinat. E firesc dar ca și indivizii să poarte semnele vădite ale naționalității. Și cu cât organizația lor fizică și sufletească va fi mai desăvârșită, cu atât aceste semne vor fi mai pronunțate. Căci în întreaga natură exemplarele cele mai perfecte, sunt acele care înfățișează mai bine caracterele speciei din care fac parte.

Și activitatea indivizilor va fi dar conformă cu firea lor națională, și cu cât vor fi mai talen-

tați — ființi mai superioare — cu atât naționalitatea va apărea mai lămurit în operele lor. Artiștii, mai cu deosebire, prin organizația lor mai aleasă, și prin cultura lor mai îngrijită — ale cărei baze știm că sunt naționale — vor fi reprezentanții cei mai distinși ai naționalității.

Primind din copilărie impresiile adânci ale mijlocului înconjurător, pătrunzând originalitatea geniului național, exprimată în arta populară, cunoscând legende și istoria neamului, care-i va fi mișcat încă de timpuriu — artiștii vor avea în același timp și instinctul și cunoștința cea mai deplină a naționalității. Într'înșii trebuie să se potenteze caracterele neamurilor, să se exprime mai lămurit sentimentalitatea lor specială. Nimeni ca dânsii nu va înțelege sufletul unui popor, nu va adânci misterele limbei, nu se va identifica cu viața nației, reproducând-o. Sau mai bine zis: ei sunt chiar viața ei, pe scara cea mai înaltă a dezvoltării.

A ieși din sfera naționalității nu însemnează altă, pentru artiști, decât a renunța la mijloacele cele mai puternice ale creațiunii: la instinct, la comoara impresiilor acumulate încă din copilărie, și la cultură. Și ne putem aștepta ca tocmai acei mai talentați să fie în imposibilitate de a o face, și ca reprezentanți tipici ai geniului național, și ca ființi simțitoare, și în virtutea culturei lor mai desăvârșite.

Dacă artistul, prin însăși firea lui, e însă astfel

legat de naționalitatea căreia îi aparține — atunci e firesc, ca în alte terenuri de cultură, el să rămână mai mult sau mai puțin steril. Fiind vieață din viața unui popor el nu o poate reproduce, în mod desăvârșit, decât pe aceasta.

Ajungem dar la aceeași concluzie, și în ce privește artiștii:

Instrăinarea artistului e nimicirea lui.

În asemenea condiții se naște opera de artă: în sânul culturii naționale, ca product al talentului artistului care e reprezentant al unei anumite nații. Și cea dintâi condiție, pe care trebuie să o îndeplinească, este adevărul.

Fie că am considera-o ca un *colț de natură văzut printr'un temperament*, fie că am zice că e un *moment de emoție reprodus în formele naturii*, un lucru e sigur: opera de artă trebuie să fie adevărată, adică să ne redea un fond de simțire sinceră, în forme reale. Aceasta presupune atingerea efectivă cu mijlocul înconjurător. Realitatea imediată e dar punctul de plecare al operei de artă, timpurile, pasiunile, întâmplările, societatea, natura în mijlocul căreia trăiește artistul. Aceste îl vor stăpâni chiar atunci când fantazia lui l'ar purta în alte lumi, reale sau închipuite. În artă, natura se confundă dar cu naționalitatea și cu patria. Aceasta e natura concretă, natura vie și colorată, pe care o vede și o simte artistul — nu universul și umanitatea, care sunt concepte incolore ale minții. Prin însăși tehnica

ei, arta e dar națională, fiind oglinda realității — dacă nu voiește să fie numai o plăsmuire arbitrară de scheme fantastice, adică să nu fie artă — adevăr — ci minciună.

Așa fiind, următoarea concluzie ni se impune: caracterul național al artei nu exclude, ci implică reproducerea exactă a caracterelor umanității și ale naturii în genere. Căci natura e întreagă în fiecare din părțile ei, și cine o înfățișează în parte, o reproduce peste tot. Dar numai acela o va reprezenta mai lămurit, care o va simți mai de aproape. Naționalitatea operei de artă, fiind chezașia adevărului, e dar condițiunea însăși a artei prin urmare.

Deslipită de terenul solid al realității naționale, opera de artă e amenințată să treacă în domeniul irealității, și arta să fie numai un joc al fanteziei dezordonate, al subiectivității arbitrare sau bolnave.

Păstrând însă astfel caracterul ei național, din necesitatea însăși a existenței, opera de artă și ca înrăurire va trebui să fie întrucâtva legată de naționalitatea care a produs-o. Căci fiind icoana umanității și a naturii, toți oamenii o vor înțelege, dar întru cât ea nu le răsfrânge decât în formă națională, este sigur că unii oameni — conaționali — o vor înțelege mai bine, simțind-o cu fibrele sentimentalității înrudite, în toate nuanțele ei, din care multe vor rămâne străinilor pururea ascunse.

Și mai e încă o încheiere, de mare preț, la care ajungem, considerând legătura dintre naționalitate și artă, în special în ce privește *literatura*.

Aicea fondul artistic se prezintă și în formă specific națională — *limba* — care e materialul operei de artă, a poeziei. Ca product al geniului național, fiecare limbă își are particularitățile ei ireductibile. Orice fond poetic va fi dar, în mod indisolubil, legat de forma în care s'a produs. Incercarea de a despărți fondul de formă — prin *traducere* — va trebui să aibă ca urmare atingerea vitalității operei de artă. De aceea ne putem aștepta ca opera tradusă să nu poată da niciodată impresia *vieții* originalului. Ea va fi numai o copie neînsuflețită, un chip de ceară mecanizat.

Și în ce privește opera de artă, din orice parte am privi-o — ca expresiune a adevărului, în efectele ei, ca fond de viață ce nu se poate despărți de formele, în care se produce — concluzia e aceeași:

Instrăinarea operei de artă e nimicirea ei.

Așa-dar, și dacă cercetăm cultura umană, în realitatea ei; și dacă privim pe artiști, în existența lor reală; și dacă avem în vedere opera de artă, ca icoană a realității, la același rezultat ajungem: naționalitatea și arta sunt nedespărțite.

Naționalitatea e puterea creatoare a artei — arta, putere creatoare a naționalității.

În artă nu suntem, și nu putem fi reprezentanți ai umanității, ci aparținem unor anumite nații. O artă umană, cosmopolită, generală omenească, e negațiunea artei, pentru că e negațiunea culturii umane, care nu există decât în forme naționale; pentru că e negațiunea geniului artistic, care nu poate fi decât reprezentantul unei anumite nații; pentru că e negațiunea adevărului, care în artă se confundă cu naționalitatea.

Vom zice dar, rezumându-ne:

Artă nu poate să existe decât ca artă națională.

Aceasta este rezultatul sigur pe care-l dobândim din adevăruri evidente prin ele înșile, și pe care ne putem aștepta ca experiența să le confirme.

II.

F a p t e .

Creațiunile variate ale artei populare, însușirile artiștilor, ca și operele de artă universale, învederează deopotrivă legătura strânsă ce există între naționalitate și artă, și confirmă adevărurile dobândite de noi pe cale deductivă.

Să privim mai întâi la arta populară și la manifestațiile generale de cultură ale diferitelor popoare.

Câtă deosebire, ca tehnică, desen, colorit, între covoarele persiane și acele din India; între chilimurile turcești și scoarțele dela Rucăr; între fustanela Schipetarilor și costumul higlanderilor Scoției; între îmbrăcămintea poporului din Olanda și cea din Andaluzia, sau din România.

Dar oare jocurile și cântecele se aseamănă? Să fie vre-o apropiere între liniștita *horă* românească și zbuciumatul *czardaș* unguresc, între

grațioasa *mazurkă* poloneză și voluptosul *fan-dango* spaniol? Sau e vre-o potrivire între *doină* și *lied*?

Asemenea nu există o poezie populară umană, cosmopolită, aceiași oriunde — ci poezii populare mai răsboinice, mai duioase, mai cavalierești, germane, maghiare, spaniole, românești — pe atâtea nuanțe de sentimentalitate în exprimarea aceluiaș fond comun omenesc.

Pe suprafața pământului ni se înfățișează astfel o admirabilă varietate artistică, fiecare popor deosebindu-se prin caractere specifice, și contribuind la îmbogățirea civilizației umane, prin originalitatea geniului său.

Varietatea culturii nu e dar o întâmplare, ci e consecință firească a multiplicității factorilor care o creează — a națiilor. Cultura se confundă cu naționalitatea, ca și naționalitatea cu cultura. Ele sunt condiții reciproce de existență.

Un admirabil exemplu de rezistență prin cultură, ni-l dă *poporul evreu*. Trăind de veacuri în contact cu alte popoare, el nu se confundă cu dănsule, păstrându-și neatinsă ființa lui națională. Păstrarea aceasta se datorește numai *culturei lui religioase*, care ca la nici un alt popor în gradul acesta, ea însăși nu-i decât expresia *ideii naționale*. Mozaismul nu e o religie umană, ci exclusiv *națională*, izraelită. În special, jidanii sunt un produs al *Talmudului*, care nu-i decât produsul al geniului național evreesc, am

putea zice templul imaterial, și centrul de gravitate al sfărâmăturilor poporului izraelit în mișcare. Și tocmai de-aceea, fie zis în treacăt, e așa de naiv de a crede în *asimilarea* jidanilor, întru cât rămân jidani, adică întru cât își păstrează religia. Căci aceasta e însăși naționalitatea lor jidovească, în forma cea mai înaltă a existenței, care știm că e cultura. Și aceasta e atât de exclusiv națională, încât nici nu admite *prozelitismul*, precum îl admit toate celelalte religii, și în special creștinismul. Cineva *se naște*, dar nu poate *deveni* jidan — *nascuntur judaei*. Și față de dânsii — *poporul ales* — toate celelalte neamuri sunt străini fără drepturi, și ființi inferioare — *goim* — excluși dela binefacerile îndatoririlor către *aproapele*.

Sterilitatea jidovească își găsește însă și ea explicația în lumina aceleiași concepții relativă la legătura dintre naționalitate și cultură — în parte cel puțin. În lipsa unei *patrii*, de care să se lipească cu toată iubirea, și a *limbei* corespunzătoare geniului lor național — jidanii sunt osândiți să rămână neputincioși, acolo unde trăiesc în mase compacte, și unde s'ar putea vorbi de cultura lor ca atare, întrucât se păstrează ca popor deosebit. Și avem un termen de comparație. Ce însemnată operă de cultură nu a săvârșit oare infima minoritate a *Sașilor* în Transilvania — al căror număr, în zilele noastre, abia trece de vre-o 200.000.

Dar ce au produs oare *milioanele* de jidani îngrămădiți în Galiția și Polonia rusească, unde au acaparat comerțul și industria, ca și la noi, și cum se înfățișează acțiunea și utilitatea lor culturală în România? Și desigur că, pe lângă incapacitatea firească a rasei, *înstrăinarea* e încă o cauză a acestei sterilități surprinzătoare.

Doar e bine știut că ori de câte ori, vremelnicește, un popor a primit formele de cultură ale altor popoare, el a rămas steril, și nu a început a fi productiv decât din momentul în care, și pe măsură ce s'a dezrobit de supt înrăurirea străinătății. Germanii, franțužiți un moment, nu și-au arătat puterea lor întreagă de producere, decât odată cu însănătoșirea lor națională.

Și noi Românii, câtă vreme am stat supt înrăurirea Slavorilor și a Grecilor, am fost cu totul sterpi, și nu am creat opere de oare care valoare decât atunci când am revenit la graiul nostru firesc și când am început mai ales a ne *simți* ca Români.

Când însă un popor nu are destulă tărie ca să reziste înrăuririi culturale a celorlalte nații, și cade în mod statornic supt influența lor — el dispăre din rândul neamurilor.

Oare ce-a mai rămas astăzi din străvechiul popor al Vasconilor, răspândit pe cele două laturi ale Pireneilor, și pe care-l înghite cu încetul cultura latină covârșitoare, franceză și spa-

niolă? Ce-au devenit Românii din Moravia și din Istria — și unde sunt slavii din România?

Dispariția lor se explică prin absorbire, datorită, înstrăinării. Surprinși în momentul când nu apucase a-și crea o cultură a lor ocrotitoare, sau fiind incapabili să și-o creeze, ei sunt siliți să primească formele unor culturi străine, în care geniul lor neputându-se manifesta, rămâne steril. Puținele talente ce se ivesc, pierdute pentru poporul lor, adaogă numai puterile națiunii absorbitoare. Iar în lipsa culturei naționale, cunoștința de sine se întunecă — și nația dispăre.

Faptele confirmă dar încheerile teoriei:

Instrăinarea de sine a unei nații e nimicirea ei.

* * *

Precum existența națiilor e condiționată de afirmarea naționalității lor, asemenea și ființa artiștilor. În arhitectură, în plastică, în pictură, în muzică, în poezie, artiștii aparțin unor anumite nații, și unor patrii deosebite, ale căror însușiri le reprezintă.

Homer nu a fost un om oarecare, cetățean al lumii, ci un grec, născut într-o țară anumită, crescut în mijlocul acelei societăți patriarhale, în acea natură variată și fermecătoare, pe care a reprodus-o, în chip atât de plastic, numai pentru că a stat sub înrăurirea ei, pentru că s'a inspirat de miturile poporului elin, pentru că eră trup și suflet din trupul și sufletul acestei nații.

Aparținându-i cu toată ființa, întrînsul culminează genialitatea acestui neam, cel mai artistic din câte au trăit pe pământ — și genialitatea omenirii.

Dar *Shakespeare*? Nu a pătruns el oare în tainele cele mai ascuise ale sufletului omenesc? Și nu a creat el tipuri neperitoare, *umane* — tocmai pentru că a fost unul din poeții cei mai *naționali* ai tuturor timpurilor?

„Nici un poet n'a fost vre-o dată mai național. *Shakespeare* este geniul englez personificat“ — afirmă *Villemain*.

Și *Victor Hugo* ni spune: „*Shakespeare* este un spirit uman, dar el este și un spirit englez, prea englez chiar“.

Dar marele *Goethe*? E un geniu universal și uman, fără îndoială — dar ființa lui întreagă poartă semnele poporului și a patriei germane. Și ce este *Schiller*, dacă nu întruparea cea mai aleasă a geniului poetic german, în care nația germană se recunoaște cu toate însușirile ei, slăvind într'însul culmile la care a ajuns?

Asemenea și *Dante*, unul din cele mai profunde spirite ale omenirii, nu-i decât un naționalist italian, îndurerat de frământările patriei lui.

Dar *Lafontaine*, *Beaumarchais*, *Voltaire*, *Musset* — e posibil să ne închipuim că ar putea să aparțină vreunui alt popor, decât poporului francez?

Experiența universală ni arată, că în special

poeții sunt reprezentanții hotărâți ai naționalității, întrupând calitățile, aspirațiile, idealurile ei artistice. Dar mai mult decât atât: ei nici nu sunt capabili să producă decât în limba patriei lor.

E un fapt, în adevăr, curios la prima vedere: nu avem exemplu ca un poet să fi creat vre-o operă de valoare într'o literatură străină, chiar atunci când a trăit vreme îndelungată în alte țări, și a avut cunoștința perfectă a idiomelor respective.

Heinrich Heine, a locuit jumătate din viața lui în Franța, pe care a considerat-o ca patria sa adoptivă, dar nu a scris nici un vers în limba franceză. *Carmen Sylva* trăiește de mulți ani în România, dar aparține cu totul literaturii germane. Există apoi o sumă de poeți moderni, care au scris în limba latină, dar operele lor nu sunt mai mult decât niște copii fără viață, după modele antice — jocuri meșteșugite ale spiritului menite să piară. Și doar printre acești poeți ai latinității postume găsim individualități puternice ca *Petrarca*, ale cărui scrieri în limba italiană împodobesc și astăzi literatura, pecând operele lui latine au dispărut cu totul, și nu le mai citește nimeni.

Se naște dar întrebarea: talentul poetic rămânând același, care e cauza incapacității lui de a se manifesta în altă limbă decât în limba maternă?

Altă explicație nu poate fi decât că limba

și poezia sunt deopotrivă emanații ale geniului național, și nu rodese decât împreună. Și aici, ca și în întreaga natură, viața e nedespărțită de formele sub care se prezintă. Un fond de viață sufletească națională — artiștii fiind reprezentanții cei mai aleși ai naționalității lor — nu poate fi cuprins decât în forma corespunzătoare a limbii materne.

Sunt și unele excepții, fără îndoială, dar ele vin să confirme această regulă.

Adelbert von Chamisso, deși francez de origine, aparține literaturii germane. Noi știm însă că a trăit în Germania încă de pe la vârsta de nouă ani, identificându-se cu geniul limbii și al culturii germane, din frageda copilărie. Și cu toate acestea coloritul uneori sumbru al operelor lui a fost atribuit, cu drept cuvânt, zdruncinării unității lui sufletești, datorită nepotrivirii dintre nașterea poetului și mijlocul în care a fost chemat a trăi.

Dar un exemplu încă și mai caracteristic de dezechilibru sufletească, provenind dintr'un conflict de naționalitate, ni-l oferă *Heinrich Heine*. Și acesta e un poet al literaturii germane — dar oare este el un *poet german*, precum e Schiller, de pildă, sau Uhland sau Rückert?

Născut din părinți evrei în Germania, dar trecând la creștinism, și revenind apoi la religia părinților săi, Heinrich Heine, care a petrecut cei mai buni ani ai vieții în Franța, nu a avut

un caracter național hotărât. El și-a îmbrăcat inspirația în *forma* limbii germane, care era limba lui să zicem maternă, dar *fondul* însuși a rămas străin, schimbând pururea de conținut. Și aicea naționalitatea ne apare lămurit ca însăși puterea creatoare în artă. Căci aceea ce ne izbește în opera lui Heinrich Heine e tocmai lipsa ei de unitate. E un amestec de note disparate, de accente quasi patriotice și de declamații umanitariste, de melodii ebraice, de imnuri păgâne și de cântări creștinești. Și la sfârșitul aceleiași poezii naive, care pare a fi expresia celei mai sincere înduioșeri — apare deodată „grimasa“ reflecției batjocoritoare.

Evident că aicea avem mai multe curențe sufletești, cari se anihilează, lăsându-ne acea impresie penibilă de cinism și de frivolitate, pe care o face opera lui privită în totalitatea ei. E o adevărată *lipsă de caracter estetic* — dacă ne putem exprima așa — care nu-i decât urmarea lipsei desăvârșite de caracter național. Și este evident că tocmai aceasta îl împiedică pe Heinrich Heine de a ocupa în literatură locul ce i s'ar fi cuvenit, după alesele lui însușiri¹⁾.

Dar aicea ni se oferă încă un fapt, care e o strălucită confirmare a teoriei ce susținem despre legătura strânsă dintre naționalitate și artă. Căci ce se întâmplă?

¹⁾ Vezi Anexa III.

În anul acesta, germanii dă pretutindeni au sărbătorit memoria lui Schiller. Chipul de marmură sau de bronz al acestui mare poet național, se ridică în multe orașe din Germania, numele lui împodobește stradele, piețele publice, așezămintele de cultură. E o splendidă manifestație a recunoștinței unui întreg popor pentru comorile artistice, ce i s'au hărăzit de către unul din fiii săi geniali.

Dar Heinrich Heine? A scris și el fără îndoială unele pagini, care vor rămâne în literatura germană. Și meritele i se recunosc. Dar unde e pietatea poporului?

Până acum, *nici un oraș german*, nici chiar orașul lui de naștere, artisticul Düsseldorf, nu a voit să-i înalțe un semn de comemorare. Dar mai mult decât atât — și caz unic în istoria lumii: mai deunăzi statuia lui, oferită în dar de un admirator al poetului, a fost *refuzată de toate orașele germane*, și a trebuit să treacă mările. Ea se ridică a tăzi pe o piață a orașului New-York.

Și chiar acum în urmă, o nouă încercare de a se înălța o statuie lui Heinrich Heine, a trebuit să capituleze în fața opunerii obștești. În momentul când scrin aceste rânduri, ziarele ne aduc următoarea știre caracteristică:

„8 August, 1905. Consiliul comunal din Düsseldorf a interzis a se așeza pe una din piețele acestui oraș monumentul lui Heinrich Heine, proiectat a se face cu o cheltuială de peste 500.000 mărci. În urma acestei hotărâri, comitetul monumentului s'a disolvat“.

Fără îndoială că *bogătașii evrei* vor fi putut să adune și peste 500.000 mărci, pentru rădicarea unei statui coreligionarului lor — dar *poporul german* o respinge în mod statornic. Și acest consens unanim nu e doar rezultatul vre unei propagande vrăjmașe sau a unei înțelegeri prealabile. E o manifestație spontană, pornind din conștiința naționalității, ajunsă la deplină desvoltare prin cultură, la cel mai cult dintre popoarele lumii. Nația germană refuză a se recunoaște pe sine în scrierile lui Heinrich Heine, a căror *formă* e germană, dar al căror *fond* e ibrid și protivnic propriei sale ființi.

Și atunci se naște întrebarea, ce-și poate pune orice poet: dacă nu te recunoaște poporul în a cărui limbă ai scris — pentru cine ești?

Dar să ne închipuim un moment că la Heinrich Heine fondul și forma nu ar fi fost în conflict. Dacă s'ar fi născut din sângele poporului *german*, cu talentul lui poetic necontestat, oare ce opere desăvârșite nu ar fi creat. Sau, de rămâneă *evreu*, trăind în mijlocul nației sale, încă stăpână pe destinele ei: lipit de sânul patriei mume, ce *melodii ebraice* nu ar fi putut produce, în limba lui maternă. Poate chiar că tocmai acesta eră să fie marele poet național care — de vre-o trei mii de ani și până astăzi încă — jidanilor li lipsește.

Faptele ni dovedesc astfel, cu prisosință, că artiștii sunt legați de naționalitatea căreia a-

parțin, și confirmă rezultatele la care ajunseseam pe cale deductivă:

Instrăinarea artistului e nimicirea lui.

* * *

Precum sunt artiștii, prin necesitățile creațiunii ca și ale înrâuririi, nedespărțiți de naționalitatea lor, asemenea și *operile de artă*: ele sunt produse ale naționalității.

Naționalitatea apare în opera de artă și ca *natură* deosebită, și ca *interpretare*, a acestei naturi, pe care fiecare popor o simte și o reproduce într'un mod anumit, după caracterul specific al sentimentalității lui, și al împrejurărilor în care se găsește. Și aceasta e tocmai aceea ce alcătuiește *stilul*, în diferite ramuri ale artei. *Stilul e naționalitatea.*

În artele decorative, în arhitectură, sculptură, pictură, muzică, poezie, operele de artă se deosebesc prin *stilul lor național*, și înăuntrul artei naționale, prin *stilul epocii*, în care au fost create. În arhitectură, de pildă, avem *stilul egiptean*, *asirian*, *indian*, *grec*, *roman*, *gotic*. Acesta se ramifică, la rândul său după popoarele care l-au cultivat, în *gotic-francez*, *gotic-englez*, *gotic-german*, având apoi fiecare caracterele lui epocale. Astfel, englezii își împart evoluția goticeii lor în trei perioade: *I. early english* (englez timpuriu, veacul XIII); *II. decorated style* (veacul XIV); *perpendicular style* (veacul XV și XVI).

Așa fiind, este evident că opera de artă, care nu va purta semnele vădite ale naționalității, nu va putea fi decât operă *neadevărată*, — întrucât nu va răsfrânge natura imediată — și *lipsită de stil*, întrucât nu va fi product al unei sentimentalități specifice — și ca atare nici nu va aparține artei. În artă, naționalitatea e dar puterea dătătoare de viață.

Pe chipul principelui *Ra-Hotep* și a soției sale *Nejert*, sculptate cu 6000 de ani în urmă, înainte de construcția marelui piramidă; pe fața *scribului șezând*, ca și a *bustului* vestit de piatră calcară, caracterele nației egiptene sunt atât de viu reproduse, încât pare că aceste opere sunt scoase acum de pe natură. Așa s'a întâmplat cu celebra statuie de lemn, cunoscută sub numele de *Șeikh-el-Beled* (primarul satului) și descoperită de Mariette într'un monument funerar din Memphis, care a fost astfel numită pentru că locuitorii satului învecinat Sakkara, văzând-o, au crezut că e chiar înfățișarea primarului lor.

În clădirile uriașe și masive ale Indiei, ca și în zidurile armonice ale Atenei, în sculpturile grecești din Khorsabad și din Persepolis, ca și în creațiunile elegante ale Partenonului și ale Olimpiei, se oglindește chipul și caracterele unor nații diferite. Oare arhitectura romană, cu măreția și splendorile ei, nu poartă pecetea individualității mărețe și a strălucirii poporului cu-

ceritor al lumii? Și câtă genialitate națională nu răsfrâng catedralele gotice, tablourile lui Van Dyck, ale lui Velasquez și Tizian, ale lui Rembrandt, Murillo și Teniers.

Iată un motiv artistic răspândit: *chipul Maicii Domnului*. Aceeași evlavie creștină, aceeași duioșie a iubirii de mamă, același ideal al frumuseții femeiești, câtă să se întrupeze în *Madona Sixtina*, în *Madona primarului Meier*, în *Madona din Sevilla*. Dar câtă deosebire! Și la prima vedere înțelegem, comparându-le, că între dânsesele e ceva mai mult decât o nepotrivire de temperamente artistice. În operele lui Raphael, Holbein, Murillo, se oglindesc nu numai personalități, ci și naționalități diferite.

Despre *Holbein* s'a zis, că e „ceea mai înaltă expresie a școalei curat germane“; despre *Murillo*, că „toate operele lui poartă pecetea Andaluziei vesele ca soarele ei“.

Dar oare despre care pictor însemnat nu s'ar putea spune același lucru, că tablourile lui sunt produse ale naționalității, resfrângeri ale mijlocului înconjurător?

Și tocmai de aceea, nici nu există o *pictură umană*, cosmopolită, ci *școale* naționale de pictură: școala italiană, școala flamandă, școala franceză, școala spaniolă, școala germană—adică *artiști*, cari sunt reprezentanții geniului unor popoare deosebite, și *opere*, care reproduc natura înconjurătoare într'un *stil* anumit, înfăți-

șându-se astfel cu particularități de forme, de colorit, de lumină, de sentimentalitate și de compoziție.

Și dacă în plastică și în pictură naționalitatea apare ca principiu creator al operei de artă, dominând individualitatea artiștilor, cu atât mai mult ea este stăpână pe *muzică și poezie*. Cu atât mai mult, cu cât aici nația însăși e de-a dreptul creatoare.

Căci pe când nu avem o pictură, și o plastică populară — decât doar în elemente de ornamentații, de descuri și de săpături primitive — găsim în toate țările o bogată literatură de povești, de legende, de cântece, de poezii, datorite colaborării masselor populare. Aceste creațiuni străbătute de farmecul naivității poporului, produse ale tinereții lui, pline de sănătate și de putere, exercitează apoi o înrăurire covârșitoare asupra sufletului complex al artiștilor, fiind izvorul nesecat al inspirațiunii și întăririi celor mai eminenți muzicanți și poeți. Muzica și poezia artistică stau sub îndoită înrăurire: a naționalității nemijlocite, ca și a creațiunilor, în care națiunea întreagă și-a exprimat simțirile, în atingere cu natura înconjurătoare.

Iliada și *Odysea*, ce sunt altă decât o adunare meșteșugită de mituri și de basme populare grecești, formate în curs de secole, și în care geniul poporului elin se arată în toată splendoarea tinereții, fixată pentru veșnicie. Și e

doar o banalitate să zicem că mult iscusitul Odisseus, că mândrul crai Agamemnon, și Ajas, cel iute, și alesul războinic Ahille, și întregul Olimp, cu zeii și zeițele lui, e numai oglinda ideală a vieții naționale grecești, întrupări splendide ale idealurilor, aspirațiilor, simțirilor celei mai geniale dintre națiunile lumii. Și desigur că marea figură a lui Zeus, cel puțin — de se putea — ar fi fost mai cu deosebire potrivită să ne înfățișeze idealul *umanității*, în loc să fie și el numai un caracter *național*, în întregimea înțelesului acestui cuvânt. Dar nu se putea pentru că umanitatea nu are ființă, ci e numai o noțiune incoloră a minții, pentru că artistul nu e un rece mântuitor de abstracțiuni, ci suflet încălzit de farmecul vieții, pentru că poezia nu e o plămânire arbitrară de scheme, ci oglinda realității.

S'a crezut un moment că *Divina Commedia* ar reprezenta oarecum epopea umanității, că ar fi alegoria *omului* trecând dela viața materială, către contemplația ideală și fericirea launtrică. Dar s'a văzut mai apoi, că și această operă genială, departe de a fi o construcție de abstracții filosofice, e imaginea vieții reale, a suferințelor poetului, a frământărilor patriei lui.

Aceiași realitate națională o vedem apărând în comediile lui *Aristophanes* și ale lui *Molière*, în fabulele lui *LaFontaine*, în creațiunile neperitoare ale lui *Shakespeare* și ale lui *Goethe*,

în scrierile lui *Balzac*, *Musset*, *Gogol*, *Turgenev* — ale tuturor.

Dramele lui *Shakespeare* sunt atât de special engleze, încât unele situațiuni și caractere — să ne gândim la Falstaff, de pildă — nici nu pot fi înțelese, în toată întregimea lor, decât de Englezi. Lirica lui *Goethe* s'a zis, cu drept cuvânt, că nu-i decât poezia populară germană, îmbrăcată în forme desăvârșite. Iar opera cea mai *umană* a acestui mare poet, e în același timp și cea mai *națională*. Căci nu numai *Faust* e o prelucrare a unor legende populare germane, dar spiritul în care e scris e specific german, ca și figurile caracteristice ale lui Faust și Margaretei. Și până la atât, încât cu greu ar fi să ne închipuim că s'ar fi putut naște în sânul vreunui alt popor. Un Faust francez, sau — ferească Dumnezeu — ungur, și o Margaretă spaniolă, sunt capricii ale fanteziei, cari ne fac să zâmbim. Dar *Figaro*, deși *bărbier în Sevilla*, pe malurile Guadalquivirului, cum ni-l închipuește *Beaumarchais*, e un francez de pe malurile Seinei, și nu ar putea fi nici german, nici englez, nici altceva decât aceia ce este după originea lui — un copil neastâmpărat al Parisului.

Vor fi și excepții la această regulă a legăturii dintre naționalitate și artă, în literatură — dar ne putem aștepta ca separația lor să fie pururea fatală.

În operele lui *Byron*, nu apare un fond spe-

cific național în forma corespunzătoare a limbei engleze. Dar ce se întâmplă? Creațiunile lui cei dreptul nu sunt oglinda unei naționalități anumite — dar nici a umanității în genere — ci a unei individualități bolnave.

Avem însă un exemplu încă și mai plastic de morbiditate estetică provenind din nesocotirea naționalității, pe care ni-l oferă întreaga literatură așa numită *decadentă* din Franția.

Scriitorii aparținând acestei școale — din cari unii chiar străini ca origine, dar în tot cazul instrăinați de fondul simțirii naționale și de geniul limbei franceze — în loc de a privi realitatea care-i înconjură, primind impresiile ei, și de a le reproduce, în graiul înțeles de toată lumea, își creează ca din nimic o lume de senzații artificiale, pe care le exprimă într'un *jargon* turmentat, alcătuit din cuvinte abătute dela înțelesul lor obișnuit, sau formate pe deăntregul, sau împrumutate dela limbele străine. Astfel, și ca fond și ca formă, ei cad în domeniul irealității, făcând ca scrierile lor să nu poată fi înțelese nici măcar cu ajutorul *dicționarului*, pe care au fost siliți să și-l facă — și care poate să explice întunecimile formei, dar nu să completească excentricitățile fondului — străin.

În scrierile unui „poet“ cunoscut al acestei școale, și care răspunde la gallicul nume de *Kahn* — evident un membru al numeroasei familii, și nouă cunoscută, a *Kohn-ilor*, *Cohen-ilor*,

Kahane-lor, *Caan-ilor*, *Alcan-ilor* — găsim spre pildă următoarea mostră de proză „franceză“, care știm că e limba cea mai clară din câte există:

„*Sourd la mémoire des légendes, et ce qui fut l'orchestrale buée se précise et motif arrivé à l'instant de vivre, clame*“¹⁾.

Am da bucuros un premiu acelui — neinițiat în misterele decadentismului — care ar voi să deslege înțelesul acestei enigme.

Nu mai vorbim, firește, de cacofonia acestei oribile proze, în care geniul limbei franceze e răstignit cu piroane de plumb.

Dar iată un alt poet, tot așa de francez — de origine elină — ale cărui opere sunt uneori tot atât de luminoase și de artistice — *Jean Moréas*, care scrie de pildă:

*Cauquemarres séculiers épris d'orbes amphi-curtes*²⁾.

Din cele cinci cuvinte care alcătuiesc acest crâmpci de frază, trei sunt necunoscute în limba obișnuită, și trebue să le căutăm în *glosarul* școalei unde cetim:³⁾.

Cauquemarre = moine lubrique.

Orbe = figure sphérique ou circulaire.

Amphicurve = courbé de deux côtés.

¹⁾ *Gustave Kahn*: Les palais nomades. Paris 1887.

²⁾ *Jean Moréas*: Chronique du Symboliste.

³⁾ *Jaques Plowert*: Petit Glossaire pour servir à l'intelligence des Auteurs décadents et symbolistes. Paris 1888.

Cunoaștem acum înțelesul cuvintelor, și cu toate aceste — nu înțelegem. Și exemplele s'ar putea înmulți dovedindu-ne încă odată că naționalitatea și arta nu se pot despărți, fără primejdie, și că părăsind terenul solid al realității naționale — aice în special domeniul limbei și al simțirilor normale — suntem amenințați să ne pierdem în lumea subiectivității arbitrare, și să nu mai fim înțeleși de nimeni. Deaceia cu drept cuvânt i s'a zis acestei literaturi că e decadentă, pentru că numai în timpuri de decadentă se întunecă simțul naționalității până la atât, încât o asemenea literatură să fie posibilă. Și numai popoarele decadente admit ca *străinul* să le facă literatura.

Acceași putere creatoare, a naționalității, se învederează și în muzică. Compozițiile lui *Schubert* și ale genialului *Chopin*, nu sunt alta decât muzică populară în forme artistice. Aice legătura dintre naționalitate și artă e imediată și simțită; e geniul caracteristic al unor neamuri deosebite, vorbindu-ni o limbă, în care le recunoaștem. Aiurea, înrăurirea naționalității, deși mai puțin evidentă, nu e mai puțin adâncă. Oare cine nu distinge grația spiritului francez în operele lui *Boieldieu* și *Auber*, adâncimea sentimentalității germane la *Sebastian Bach* și la *Schumann*, sterilitatea semită, căutând pururea să se învalue în artificii amețitoare, la „*Giacomo*“ *Meyerbeer* — adică Jacob Meyer Beer? Și oare

creațiunile lui *Wagner* și ale lui *Verdi*, ale lui *Gounod* și ale lui *Glinka*, ale lui *Smetana*, *Dvorak* și *Liszt* — răstrâng numai însușiri individuale deosebite, sau și caractere naționale, care nu se confundă?

Avem însă un exemplu mai plastic de strânsă legătură între naționalitate și artă, în genul ibrid al *operei*. E curios de a vedea că această parodie a operei, în care efectele artistice se obțin prin ironizarea sentimentului, sau pipernicirea lui, și deformarea formelor artistice — și care nu stă în legătură cu geniul muzicii franceze — a trebuit să fie creată, în forma ei modernă, de *Jacques Offenbach*, evreu născut în Germania. Dar și mai caracteristic e faptul că pentru alcătuirea *textului*, potrivit cu această muzică deșanțată, nu s'a găsit un francez, ci un alt jidan, din Franța — *Ludovic Halévy*, — autorul tuturor libretelor cunoscute: *Orfeu în infern* (1861); *Frumoasa Elenă* (1865); *Viața pariziană* (1866); *Marea Ducesă de Gerolstein* (1867); *Briganții* (1870) — în care instituțiile fundamentale ale societății, idealurile și sentimentele mai sănătoase ale sufletului uman, sunt luate în batjocură și date pradă caricaturei și satirei înjosiitoare. Posibile numai într'un organism social în descompunere, precum era societatea decadentă a Parisului, către sfârșitul imperiului al doilea, în care au putut să se dezvolte — și apărând tocmai în timpul spasmurilor agoniei lui

în anii 1861—1870 — aceste opere bolnăvicioase au contribuit foarte mult la corupția gustului și a moravurilor poporului francez, dispărând apoi din domeniul artei adevărate — precum piere viermele odată cu putregiunea în care s'a născut.

Și să se observe bine și aicea puterea covârșitoare a naționalității, exprimată în permanența însușirilor de rasă, în ramuri de activitate și împrejurări diferite. Evreul german *Offenbach*, în muzică, dă exact aceeași notă și se ridică la aceeași înălțime, ca evreul francez *Ludovic Halévy*, în teatru, ca evreul *Heinrich Heine*, în poezie, ca evreul *Ludwig Börne* — cu adevăratul său nume *Leib Baruch* — în publicistică. Producțiile lor, deși în genuri deosebite, au aceeași înfățișare — „*un air de famille*“, cum zice francezul — care le face a fi recunoscute ca specific jidovești, la prima vedere. E aceeași ușurință frivolă, aceeași exuberanță aparentă, acelaș sarcasm nimicitor de idealuri, acelaș cinism revoltător — și aceeași sterilitate.

Reprezentanți tipici ai spiritului jidovesc, ei nu-și găsesc loc în formele de cultură ale popoarelor în mijlocul cărora trăiesc, și față de care — din *instinctul rasei*, căreia aparțin, dacă nu în mod conștient și voit — ei se prezintă ca *străini*. De aici acțiunea lor *negativă*, tendința firească a ridiculizării, a satirei exagerate, a batjocurei impertinente — și a speculației —

care nu e capabilă să producă opere de valoare statornică, ci caută să distrugă — și să tragă *profit*, speculând tendințele efemere ale momentului, și veșnicele înjositoare patimi ale sufletului omenesc. *Incapacitatea* acestei rase, atât de diferite, de a se adapta unor forme de cultură, care nu corespund naturii proprii, nu mai lasă în sufletul reprezentanților ei, decât însușirea dominantă a neamului: *interesul* de a profita pe cât mai mult cu putință, prefăcând totul în monedă sunătoare.

Aceasta este explicația adevărată — conflictul între naționalități și rase eterogene — care ne învederează cauza *acțiunii disolvante*, exercitată de jidani în sânul tuturor societăților, în care se introduc, și ale căror înrăurire păgubitoare marele istoric *Mommsen* o caracterizează în următoarele cuvinte:¹⁾.

„Și în lumea veche jidănimea a fost un ferment activ de cosmopolitism și de decompoziție națională. (Auch in der alten Welt war das Judenthum ein wirksames Ferment des Kosmopolitismus und der nationalen Dekomposition).

De aceia, în oricare societate și în orice ramură a ei de activitate, precumpănirea jidanilor e o *cauză de boală* — în tot cazul *simptomul* doveditor al slăbirei și degenerării naționale.

Ce le pasă ovreilor *Offenbach* și *Halévy* de

¹⁾ Römische Geschichte Fünftes Buch. Kapitel XI.

sănătatea sufletească a poporului francez, aflat pe povârnișul căderii? În sânul societății putrede a Parisului cosmopolit, dela sfârșitul unei domnii obosite, ei descoper porniri morbide, pe care le exploatează — lățind corupția și pregătind ceasul fatal al prăbușirii. Religia, respectul datorit oricărei autorități, în primul rând maiestății regale, care întrupează suveranitatea nației, armata, care e brațul ei de apărare — străine pentru dâșii, ca nefiind *ale lor*, dar fără de care nici un popor nu poate să existe — sunt luate în batjocură, ridiculizate, date pradă sufletelor lacome de scandal ale acelora, cari alcătuiesc canalia dominantă a societăților în descompunere — dar și înjosite în conștiința celor mulți. Astfel, în ceasurile de grea încercare când un popor e chemat la răspundere, în fața istoriei — nu mai rămâne *nimic*, decât o masă demoralizată, fără nici o directivă, decât conducători imbecili și istoviți de vicii — și totul se risipește într'o grozavă catastrofă răzbitoare. Pare că vedem cârdul istrionilor lui Offenbach și Halévy, urmași de cocotele speriate și de vietățile aquatice ale Bulevardului, sburând în toată lumea, din cuibul dogorit al Parisului, în lumina edificiilor aprinse de mânele aceleiași bestii cu mii de capete — scăpată acum din frânele legii — care aplaudase odinioară perversitățile lor.

În Germania, jidănașul din Franckfurt—*Leib*

Baruch — transformat, prin stropire cu câteva picături de aghiasmă, în teutonul autentic *Ludwig Börne* — profitând de starea de efervescentă a spiritelor, produsă de răsunetul revoluției francezilor din Iulie 1830 — și strămutându-se în Paris, care pentru dânsul e „Mecca libertății politice“ — se înstreinează tot mai mult de Germania, pentru care nu are apoi decât dispreț și batjocuri. Cât despre *Heinrich Heine*, botezatul de formă, așezându-se și el în Paris, unde trăește ca stipendiat al poliției franceze, e știut în ce mod disprețuitor a tratat instituțiile și măririle poporului german — care până astăzi încă nu voește să-l recunoască.

Dar să ne întrebăm puțin: *ce a rămas* din creațiunile, cu aparențe atât de strălucitoare, ale lui Offenbach și Halévy, ale lui Börne și chiar în mare parte ale lui Heine, cel mai talentat dintre dâșii? În opera acestuia, fără îndoială că sunt pagini cari vor rămâne — dar și stropi de noroiu, care nu se vor șterge, pângărind-o. Și iată teribila sentință pe care o rostește posteritatea germană, într'o carte clasică, prin graiul autorizat al cunoscutului publicist și profesor de istorie la Politehnicul din Zürich, *Johannes Scherr*: ¹⁾.

„Cum că Heine a fost un ticălos (ein moralischer Lump) nu mai poate fi îndoială, după propriile lui

¹⁾ *Dr. Johannes Scherr*: Allgemeine Geschichte der Literatur. Ed. V. adăogită 1875, Vol. II, Pag. 290.

mărturisiri. Doar a primit un salariu anual din „fondurile secrete“ sub Ludovic Filip, adică dintr'un izvor, care nu curgea decât pentru mușarzi, spioni, apostazi și trădători. Dar abstracție făcând de această pată neștearsă, e sigur că Heine, din cauza lipsei de fond moral, nu a putut niciodată parveni să creeze o operă de artă, cum eram în drept a ne aștepta, după dispozițiunile lui geniale“.

De sigur. Dar lipsa de fond moral, care-l împiedecă de a crea în artă, nu-i decât expresia lipsei unui caracter național hotărât, — a conflictului dintre *fondul* național, specific evreesc, și *forma* străină, în care eră silit a se manifesta, și dânsul, ca și ceilalți corifei semiți în artă: Offenbach, Halévy și Börne.

Oricum, din operele acestor talente, care nu se pot contesta, celelalte popoare nu au câștigat nimic. Dar oare *nația jidovească*, prin înstrăinarea lor, cine ar putea zice că nu a pierdut? Și oare nu e și aici evidentă legătura dintre opera de artă și naționalitatea artistului, dintre înstrăinarea acestuia și nimicirea lui?

* * *

Un fapt care învederează încă și mai bine legătura indisolubilă dintre naționalitate și artă, e *insuficiența traducerilor*¹⁾.

¹⁾ Tratănd aici despre *valoarea artistică* a traducerilor, e bine înțeles că nu voim să micșorăm *valoarea practică* mare, pe care o au, ca singur mijloc de cunoaștere a operelor literaturii universale, pentru imensa

Cu toate silințele celor mai distinse talente literare, nici o literatură nu se poate fâli de a avea traduceri echivalente cu originalele. Nu există până astăzi o traducere perfectă a *Bibliei*, a lui *Homer*, a lui *Virgil*, a lui *Dante*, a lui *Shakespeare*, și nici a vreunui alt poet cunoscut. Incercările neconținute ce s'au făcut, într'o limbă atât de bogată și de mlădioasă, precum e limba germană, cu traducerea *Bibliei*, înainte și după *Luther*, cu *Homer*, înainte și după *Voss*, cu *Dante*, înainte și după *Philalethes*, cu *Shakespeare*, înainte și după *Schlegel-Tieck* — pentru a cită numai pe acestea — sunt dovada cea mai bună a *imposibilității* de a desbrăca fondul literar de forma lui națională.

E curios de a vedea că până astăzi nici unul din popoarele culte nu are o bună traducere a *Bibliei*, cu toate stăruințele ce se pun de a naționaliza această operă universală, ca bază a credinței creștine. În Germania, înainte de traducerea lui *Luther* (1534), s'au făcut vreo 17 încercări de a reproduce textul original în limba germană, și după dânsul, până astăzi încă opera

majoritate a acelor, cari nu cunosc limbile străine. De aceea ar fi de dorit ca traducerile, în limba noastră, a scrierilor mai însemnate, să fie pe cât mai numeroase. Și e o gravă lacună că nu sunt. Cele ce urmează, având menirea să învedereze *principiul naționalității* în artă, nu sunt dar protivnice activității foarte utile a traducătorilor și nu ating nici meritele artistice ce le pot avea.

de *revizuire* a traducerei lui nu a fost încheiată și, pecăt s'a făcut, nu a dat rezultate deplin satisfăcătoare. În Anglia, cea dintâi Biblie engleză datează încă de pe la 1380, datorită reformatorului *Wiclef*; ea a fost însă mereu modificată, până în zilele noastre, când a apărut revizuirea din 1881, care de sigur nu va fi cea din urmă. Francezii însfârșit se servesc de diferite Biblii, printre cari cea a lui *Osterwald* (1744) pare a fi cea mai apreciată, cu toate defectele ce i se recunosc.

Dacă o asemenea lucrare, în *proză*, prezintă atâtea dificultăți traducătorului, se înțelege că *operele poetice* sunt încă și mai anevoe — noi zicem: peste puțină — de reprodus în limbi streine.

Așa, de pildă, decând Francezii au ajuns să înmlădie limba lor și să întemeieze o literatură națională, s'ar fi putut găsi cineva care să traducă în mod desăvârșit operele marelui maestru al poeziei *Homer*. Și încercările nu au lipsit, dela traducerea poetului *Hugues Salel* (1545) și până la traducerea contemporanului poet *Leconte de Lisle* (1867), — dând cu toatele același rezultat negativ.

În șirul acestora, una din cele mai bune traduceri e aceea făcută de D-na *Dacier*, a *Iliadei* în 1699, și a *Odiseei* în 1708. Boileau le găsește chiar că sunt adevărate capodopere. Dar traducătoarea însăși nu împărtășește această pă-

rere, simțindu-și slăbiciunile. Pentru dânsa, *Homer* în traducerea ei, e numai ca *mumia* frumoasei *Elene*, ce ar fi fost îmbălsămată de vechii Egipteni. Vieța cu farmecul colorilor și a ochilor scânteietori, a celei mai splendide frumuseți, a dispărut, rămânând numai trăsăturile feței neînsuflețite, ale cărei proporții abia dacă ar mai îngădui o idee slabă de strălucirea trecută a chipului viu. Și posteritatea i-a dat ei dreptate, și nu lui Boileau, reluând opera, pe care ea nu fusese în stare a o desăvârși¹⁾.

După D-na *Dacier*, urmează traducția interpretativă a lui *Bitaubé*, care ne dă, după multe încercări, *Iliada*, în 1764, și *Odisea* în 1785; apoi, un *alt Homer*, decât acei precedenți, a lui *Dugas-Montbel*, în 1815 și 1818; însfârșit — traducția în *proză* — a maestrului *Leconte de Lisle*, care publică *Iliada* în 1867 și *Odisea* în 1870. Aice grija de a păstră caracterul originalului e dusă până la extrem, dar nu ajunge să producă decât o operă în multe privinți ibridă, în care cuvintele grecești — din care unele au nevoe să fie și ele traduse — îți fac efectul unor *măști*, precum e de pildă *Akhilleus* și *Odusseus*, în locul figurilor cunoscute ale lui *Achille* și *Ulysse*, din limba franceză. Dar apoi ce să mai zicem de o traducere a lui *Homer* în *proză*? Și ce valoare au expresiuni ca acestea:

¹⁾ Vezi Anexa IV.

jambes „rapides“, mort „dure“, flèche „amère“? Exacte, or fi, dar franceze, desigur că nu. Nici această traducțiune, făcută de un distins poet, nu e dar o traducție suficientă, necum egală cu originalul. După trei sute cincizeci de ani de încercări stăruitoare, putem zice că și astăzi poziția onorabilă de *traducător al lui Homer*, în franțuzește, e vacantă, ca și în vremea lui Salel și — ca și în celelalte literaturi moderne¹⁾.

Dar pentru a arăta cu câtă îndărătnicie unele popoare au stăruit să „naționalizeze“ capodoperele literaturilor străine, vom da încă un exemplu, citând aici traduceri cele mai însemnate, parțiale sau totale, în proză sau în versuri, rimate sau nerimate, în terzine sau în iambe, ale lui *Dante* în limba germană, făcute succesiv de *Bachenschwanz* (1767); *Iageman* (1780); *A. W. Schlegel* (1795); *Kannegiesser* (1814); *Streckjuss* (1824); *Hörwarter și von Enk* (1830); *Heigelin* (1836); *Philalethes* (1839); *Kopisch* (1840); *von Berneck* (1841); *Graul* (1843); *Braun* (1863); *Blanc* (1864); *Eitner* (1865); *Witte* (1865); *Iosepha von Hoffinger* (1865); *A. Dörr* (1867); *Krigar* (1870); *Baron* (1870); *Notter* (1871); *Bartsch* (1877); *Francke* (1883—1885); *Bertrand* (1887); *Hasenclever* (1889); *Bassermann* (1892); *Porchhammer* (1901); *Gildemeister*. Ed. III (1902) — adică douăzeci și șapte de traducători,

¹⁾ Vezi Anexa V.

în curs de una sută treizeci de ani — și vor mai fi.

Presupunem însă că dacă vreunul din aceștia, până la cel din urmă, ar fi reușit să reproducă cuprinsul originalului, următorii lui nu ar fi putut să existe, munca lor fiind evident inutilă. Traducerile anterioare fuseseră dar greșite, neconforme cu textul, în tot cazul nedesăvârșite, și atunci — cine ne garantează că și cea din urmă, va fi cea *de pe* urmă? Ba din contra, avem probabilitatea că lui 27 va urma 28, și că acestuia îi va găsi un altul alte metehne — și va reîncepe — și tot așa, *in dulce infinitum*.

Acceași muncă o face *Sisyph-traducătorul* — cu operele mai însemnate, — în toate literaturile lumii.

Iată dar un fapt desigur interesant, și e drept ca să ne punem întrebarea: pentru ce oare ideea poetică nu se poate desbrăca de învălișul ei național, și îmbracă în haina vreunei alte limbi străine? Răspundem: pentru aceleași motive, pentru care și poezii nu pot produce decât în limba neamului lor?

Altă explicație nu poate fi decât că: *între naționalitate, limbă și poezie există o legătură organică*. Limba și poezia sunt deopotrivă creațiuni ale geniului național; se nasc și nu trăesc decât împreună. Fiecare popor vede și simte lucrurile într'un chip anumit, fiecare își are felul său de a se *exprima*, și fiecare limbă își are *particularitățile* ei, care nu-și găsesc echivalentul

în alte idiome. Astfel — pe lângă greutățile, adese ori de neînvins, ale *versului* — operele poetice opun oricărei încercări de a le desbrăca de forma lor națională, o întreită rezistență: a *simțirei specifice*, a modului de a o manifesta, adică a *stilului*, și a *idiotismelor* limbei — care toate sunt produse naturale ale aceleași puteri a naționalității.

Din cauza strânsei legături dintre naționalitate, limbă și poezie: *față de literaturile străine, poeziile sunt fond fără formă — ființe sterile; traduceri, formă fără fond — opere moarte.*

Despre această neputință a poezilor, în alte idiome, am vorbit mai sus. Ea a fost bine caracterizată de Heinrich Heine, zicând despre sine:

„In Franța spiritul meu se simte exilat, sur-gunit într-o limbă străină“. (Mein Geist fühlt sich in Frankreich exiliert, in eine fremde Sprache verbannt)¹.

Cât despre insuficiența traducerilor, întreaga literatură ni-ar putea servi ca dovadă. Noi ne vom mărgini să dăm numai câteva exemple.

În celebra sa a doua meditațiune: *Omul*, închinat Lordului Byron, *Lamartine* — luând ca termin de comparație vulturul, ce-și spânzură cuibul de-asupra prăpăstiilor, pe coastele stâncilor, ude de sângele negru al victimelor lui, și

¹) Gedanken und Einfälle. — I. Persönliches.

adormind în legănarea furtunei — zice poetului englez:

Et toi, Byron, semblable à ce brigand des airs,
Les cris du désespoir sont tes plus doux concerts.
Le mal est ton spectacle, et l'homme est ta victime.

Aceste admirabile trei versuri, traducătorul român, D-l A. Naum, le redă în următoarele patru:

Și tu, Biron, întocmai acestui hoț de soare,
Răul din lume numai e dulcea ta cântare!
L'a desesperării gemăt și lacrimi omenеști
La suferinți nespuse, tu râzi, te veselești¹).

Să comparăm această traducere, cu textul francez, și să ne întrebăm: mai întâiu, ce însemnează *hoț de soare*? Are vreun *sens*, de sine stătător, în românește? Și e tot una, ca adevăr și plasticitate, cu admirabilul de expresiv: *brigand des airs*? Dar abstractul și neînsuflețitul: *răul din lume*, reproduce oare realitatea vie din sguduitorul: *les cris du désespoir*?

Până aci traducerea e numai *neputincioasă* față de original; urmarea însă îl *falsifică*, substituindu-i alt înțeles.

Poetul francez zice: *les cris du désespoir sont tes plus doux concerts* — adică, țipetele desperării altora, ale omenirii, sunt *pentru dânsul* cele mai dulci cântări, întocmai ca pentru vultur,

¹) A. Naum: Traduceri. Iași, 1890, pag. 64.

care-și găsește mulțumirea în țipetele prăzei sale:
trouvant sa volupté dans les cris de sa proie.

Aceste imagini, traducătorul român îi substituie: *răul din lume e dulceă ta cântare* — așa dar că răul e dulceă *lui* cântare — ceea ce este fals — și absurd. Poetul francez scrie:

Le mal est ton spectacle, et l'homme est ta victime.

A cărui grandios de cuprinzătoare concizie, traducătorul o preface în șovăetările băjbâieli după muza poetului, care nu se dă prinsă:

L'a desperării gemăt și lacrimi omenești
La suferinți nespuse, tu râzi, te veselești.

Oare poate fi o mai deșartă amplificație, față de o mai plină de înțelesuri sobrietate? O mai grozavă proză, pe lângă o poezie mai aleasă? Dar apoi acel: *tu râzi te veselești*, oare nu e oribil — și mai trădător decât Iuda? El introduce o notă falsă de veselie banală, care turbură cu totul marea, sumbra armonie a originalului, ne mai lăsând nimic — nici formă, nici fond, nici caracter. Aicea dar se vede lămurit cum opera originală nu a fost reprodusă, prin traducere, ci pur și simplu — nimicită.

Și să se noteze: eminentul nostru poet academician d-l A. Naum, e unul din cei mai iscușiți traducători ai noștri, și din cei mai cunosători ai limbei. Și e știut că traducerile D-sale, mai înainte de a fi publicate, au trebuit să treacă

prin înfricoșatele vămi ale criticelor celor mai fine spirite, ce s'au întrunit vreodată la noi într'un ceneclu literar — al „*Junimei*“ dela Iași. Firește că, în alte condiții, și când va fi vorba de genii naționale nu așa de înrudite, precum e geniul român cu acel francez, rezultatele traducerei trebuie să fie încă și mai puțin mulțumitoare.

Iată, spre pildă, o singură strofă germană — a treia din cunoscuta poezie a lui Heinrich Heine, *Loreley* —, pe care o cităm, tocmai pentru că cuprinsul ei e așa de simplu:

Die schöuste. lungfrau sitzet
Dort oben wunderbar
Ihr goldnes Geschmeide blitzet
Sie kämmt ihr goldnes Haar.

Nici simțiri deosebite, nici gândiri adânci, nici colorit complicat — nimic decât un singur tablou fără pretenții. S'ar părea dar că nu ar fi nici o greutate ca să reproducem aceste versuri, într'o limbă străină. Dar iată cum le redă traducătorul *N. Scheletti* — și el un membru al societății „*Junimea*“ — în românește:¹⁾

Sus pe vârf șede-o fecioară
Cozi de aur împletind
C'o parură lucitoare
Ca un soare strălucind.

¹⁾ „Convorbiri literare“. Anul II, pag. 298.

Și aici e vorba, se vede, de chipul fermecat al unei fete blonde care stă pe o înălțime desfăcându-și pletele-i aurii, împodobite cu sclipitoare giuvaeruri. Contururile, să zicem, că sunt aceleași — dar oare a mai rămas ceva? Oare: *sus pe vârful șede-o fecioară* — aproape aceleași cuvinte — ni dau aceeași impresie ca: *die schönste lungfrau sitzt dort oben wunderbar* — au același conținut? Și oare această fecioară — „*sus pe vârful*“ — nu e întrucâtva ridiculă, mai ales când e „*ca un soare strălucind*“ — în afară chiar de eroarea posibilă — fiind vorba de pieptănătură — a sunetului fatal: ca „*un soare*“ strălucind? Insfârșit, și mai ales: care poet român — *scriind liber propria lui inspirație* — s'ar fi exprimat în modul acesta: cu „*fecioară*“, cu „*sus pe vârful*“, cu „*cozi de aur*“, cu „*un soare strălucind*“, și, mai cu deosebire, cu oribilul „*parură*“ — care ne face să ne gândim la „*mașerele*“ saloanelor noastre franțuzite — mai degrabă decât la fermecătoarea din poveste, Loreley?

Să ne oprim dar și aici, și să ne întrebăm: ce a mai rămas din opera originală? Nimic mai mult decât — o caricatură.

Iată acum un alt exemplu, o traducere mai recentă a unei poezii de Heinrich Heine:

Im wunderschönen Monat Mai
Als alle Knospen sprangen

Da ist in meinem Herzen
Die Liebe aufgegangen.

Im wunderschönen Monat Mai
Als alle Vögel sangen
Da hab' ich ihr gestanden
Mein Schuen und Verlangen.

Pe care traducătorul, un bun cunoscător al limbei și distins poet el însuși — *St. O. Iosif* — o îmbracă în următoarele strofe românești:¹⁾

În Mai, când mugurii 'ncolțesc
Și râde toată firea
A răsărit și-a înflorit
În inimă-mi iubirea.

În Mai, când tot văzduhu-i plin
De viers de păsărele
Mi-am pus în versuri jalca mea
Și dorurile mele.

Oare a mai rămas ceva din farmecul originalului? Și se potrivește? Acel telegrafic „*În Mai*“ — e tot una cu plinul de înțelesuri, cu încărcatul de podoabe, de flori, de cântece, de veselie: *im wunderschönen Monat Mai*, a textului original? Oare oribil de greoiul și strâmbător de fălci: *când mugurii încolțesc* — este echivalent ca plasticitate, ca răsunset de viers cu: *als alle Knospen sprangen*? Și unde a rămas intenția

¹⁾ *St. O. Iosif*: Romanțe și cântece de Heine. Traducere în versuri. 1901, pag. 55.

de apropiere și de armonie din strofa a doua: *als alle Vögel sangen?* Dar iubirea care a răsărit și a înflorit — în care se ia ca termen de comparație *floarea*, se aseamănă cu: *die Liebe auf-gegangen*, în care termenul de comparație e răsăritul soarelui?

Până aici vedem numai că traducerea nu e în stare să reproducă vicața originalului; dar strofa a doua îi schimbă caracterul. Cuvintele: *mein Sehnen und Verlangen* — exprimă patima arzătoare a *dorinței*, care izbucnește în sufletul primăvăratec al poetului, întocmai ca seva din arbori, făcând să crape mugurii sub acțiunea soarelui înviator al primăverii. Pe când traducătorul român cu: *jalea mea și dorurile mele* — slăbește pornirea vie și fierbinte, în palid afect și în sentimentalitate vagă. În cazul cel mai bun, la o simplă *interpretare* — adică la *altceva* decât originalul.

Suntem liberi, firește, să încercăm o nouă traducere. Și nu doară cu intenția de a face „conurență“ excelenței traduceri, în felul ei, a d-lui Iosif. Ci numai ca să aducem încă o dovadă în sprijinul teoriei ce susținem că operele poetice, ca produse specifice ale geniului național, nici nu se pot desbrăca de forma lor originală, și că traducătorul nu-i decât un *preparator. de mumii* — și încă *nu egiptene*, adică în stare să reziste acțiunii nimicitoare a timpului. Și iată încercarea:

În prea frumoasa lună Mai
Cu mugurii în floare,
Atunci în piept mi-a răsărit
Iubirea ce mă doare.

În prea frumoasa lună Mai
Cu păsări cântătoare,
Atuncea i-am mărturisit
Dorința-mi arzătoare.

Și aceasta e o tentativă de reconstituire a ușurinței versului săltăreț, de reproducere a imaginilor originalului, de păstrare a paralelismului celor două strofe, de reînviere, în altă formă, a pasiunii poetului — evident *neizbitită*. Căci unde-i *vicața* din opera originală? Ce a devenit armonia versului răsunător ca triluri de privighietoare? E numai *umbra* palidă a unei simțiri înstrăinate.

Iată acum și un exemplu de traducere *din românește în limba germană* — o limbă mai mlădioasă și mai cuprinzătoare — strofa din urmă a poeziei *Steluța*, de Vasile Alecsandri:

Tu dar ce prin iubire la al iubirei soare
Ai deșteptat în mine poetice simțiri
Primește-n altă lume aceste *lăcrămioare*
Ca un răsunset dulce, de-a noastre dulci iubiri.

Pe care traducătorul german o reproduce, zicând:¹⁾

¹⁾ *Rudolf Henke: Rumänien, Land und Volk. 1877*
Pag. 178.

Doch warum weckst du mir poetische Gefühle
Nimm in die andre Welt noch eine Thräne mit
Als Echo unserer Liebe dieweil im Weltgefühle
Ich traurig eile weiter, dir näher Schritt um Schritt.

Înțelesul general, am putea zice abstract, poate că o fi rămas; dar cuvintele și imaginile nu mai sunt aceleași, și farmecul poetic al ideii originale a dispărut, prin travestire. Și aici avem numai o slabă *interpretare* a operei poetice — opera însăși, adică viața ei.

Se va zice: e o traducere *rea*. Ba nu: e pur și simplu o *traducere*, și ca atare ar putea să fie *altfel*, dar *bună* nu ar putea fi, adică echivalentă cu originalul. Și nu e vina traducătorului, ci o imposibilitate organică, fatală, izvorâtă din natura însăși a operei de artă, ca manifestare a vieții — care nu se poate despărți de *formele*, în care s'a născut. Și pentru a o dovedi, vom releva o singură nepotrivire — cuvintele subliniate de noi în ambele texte — care ne va învedera una din cauzele principale, pentru care traducerea operelor poetice e imposibilă.

Mănunchiul de poezii, în fruntea căror a pus ca dedicație *Steluța*, Alecsandri i-a dat numele gingașelor flori de primăvară, pe care Moldovenii le numesc *lăcrămioare*. Acelorași floricele, *Munteanul* le-a zis *mărgăritărele*, după asemănarea lor cu mărgăritarele; *Germanul*, le-a numit *Maiglöckchen* — clopoței de Mai — cu mai multă precizie, privind forma lor; *Francezul*,

atras mai mult de parfum, le-a dat numele de *muguet (musquée)*, din cauza ușorului miros de mosc; *Englezul*, le compară cu crinii, desigur după culoare, numindu-le *lily of the valley* — crin de vale — ca și *Portughezul*, cu al său *lirio dos convalles*; în limba poporului, *Polonezul* le zice *Lanca, Lanuszka* — floare, floriceică de poiană, după locul în care de obicei se găsesc; *Ungurul*, poate din cauza înșirării bobitelor, parcă prinse cu fir de mătase, le chiamă *gyöngvirág* — floare mărgăea. *Dalmatinul*, în sfârșit, a voit desigur să caracterizeze mai mult impresia de drăgălășenie, pe care o fac, zicându-le *dragolyub* — foarte iubit, drag și iubit — precum și sunt iubite și dragi tuturor.

Din toți aceștia, singur *Moldovanul* nu se oprește la suprafață, stabilind o simplă comparație după asemănarea lăcrămioarelor cu vreun alt obiect — mărgărintar, clopoței, mosc, crin, mărgăea — sau numindu-le după locul în care cresc, și nici chiar după farmecul înfățișării lor curat materiale. Aceia ce-l atinge pe dânsul e răsfrângerea lor *ideală*, caracterul de *curățenie sufletească*, corespunzătoare chipului lor minunat, și pentru care nu găsește potrivire în jurul său.

Astfel, geniul poetic al Moldovanului, de care avem și aci o strălucită dovadă — ca și în neperitoarea creațiune a *Mioriței* — îl face să se ridice mai presus de lumea lucrurilor materiale. Floricelele aceste așa de *curate*, nu pot fi

decât *lacrimi de ingeri*, căzute din cer, „*lăcrămioare*“, — după supratereștra lor origine, — prefăcute în flori de pământ:

Voi sunteți *lacrimi de ingeri*
Pe pământ din cer picate
Când prin stele legănate
A lor suflete curate
Sbor vărsând duioase plângeri.

Și iată tocmai în ce mod se manifestează *naționalitatea*, în domeniul creațiunii înconștiente a limbei. Dela *același obiect*, așa de simplu — câte *impresii* diferite. Floricelile de Mai nu afectează simțurile Germanului, Francezului, Englezului, Portughezului, Polonezului, Ungurului, Dalmatinului — și nici ale Moldovanului și Munteanului, deși frați buni — în acelaș mod. Unor *impresii* calitativ deosebite, corespund însă *numiri* cu conținut diferit, pentru acelaș lucru. Și când voim apoi să trecem noțiunea acestuia dintr'o limbă în alta, prin traducere — conținutul numirei originale de obicei se pierde. Invălișul rămâne — sufletul a zburat.

Când poetul român numește poeziile, pe care le dedică *luminei* adorate a iubitei, rătăcitoare printre stelele mii de pe cer — *Lăcrămioare* — și nu *Miosotis*, de pildă — poate că după imaginația lui, aceste poezii erau însăși lacrimile căzute în inima sa îndurerată, din sferele înalte, dela ingerii sburând împrejurul *Steluței*. In su-

fletul nostru însă, acest cuvânt deșteaptă, în tot cazul, imaginea *florilor*, cu care le compară — dar și a *lacrimilor* vărsate pe cărarea neînnoarsă a dragostei pierdute în neagra veșnicie. Și de acest îndoit înțeles, specific național, se sfărâmă și se va sfărâmă pururea orice încercare de traducere a acestei poezii.

În cazul de față, acele două noțiuni din cuprinsul cuvântului Moldovenesc, în limba germană sunt despărțite prin *două cuvinte* deosebite: *Maiglöckchen* — lăcrămioare, și *Thränen* — lacrimi. Traducătorul e pus dar în alternativa: să reproducă noțiunea *floarei*, traducând cuvântul lăcrămioare prin *Maiglöckchen* — și atunci să nu ne dea înțelesul poetic, în care l'a întrebuințat poetul român; sau să încerce a ne da acest subînțeles, traducând lăcrămioare prin *Thräne* — și atunci să nu mai avem cuvântul adevărat din românește, pierind și imaginea gingașelor flori de primăvară, cu frumoasele ei asociațiuni de idei.

Aceasta e însă în genere dilema de care se va zădărnici pururea orice încercare de a naționaliza operele poetice prin traducere, care nu poate decât: să reproducă cuvintele, schimbând cuprinsul originalului, sau să încerce a ne da cuprinsul general, prin interpretare, schimbând cuvintele și imaginile. În amândouă cazurile, opera de artă *nu mai există*, pentru că ea este *fond și formă*, indisolubil unite — *viață* ce nu poate trăi decât în *trupul*, în care s'a zămislit.

Inducțiunea vine dar încă odată să confirme — și din multe puncte de privire — încheerilor teoriei:

Instrăinarea operei de artă e nimicirea ei.

* * *

Aceste sunt *japtele* — care s'ar putea adăogi cu mult — și care, unite cu *principiile*, deduse din adevăruri evidente prin ele înșile, ne dau următoarele rezultate sigure, asupra căror îndoială nu poate fi:

Toate *națiile* se prezintă ca individualități bine definite, în domeniul culturei umane, pe care ele o crează. Instrăinarea e nimicirea lor.

Toți *artiștii* se înfățișează ca reprezentanți, nu ai universului și ai umanității abstracte, ci ai unor anumite țări și popoare, ale căror particularități le resfrâng. Instrăinarea e nimicirea lor.

Toate *operele de artă* — dela cele mai primitive începuturi ale artei populare, până la cele mai desăvârșite creațiuni ale geniilor — sunt produse ale naționalității, ale neamului și ale pământului ce le-au produs. Instrăinarea e nimicirea lor.

Prin urmare, și dacă o privim în mijlocul firesc în care se desvoltă, al *națiilor*, și dacă avem în vedere reprezentanții ei, pe *artiști*, și dacă luăm în cercetare *operele* ei — la același sfârșit ajungem:

Artă nu poate să existe decât ca artă națională.

Ceea ce eră de dovedit.

Adevărurile aceste, întemeiate pe îndoita cercetare, deductivă și inductivă, ar rămâne însă de puțin folos practic pentru noi, dacă nu am considera și învățămintele ce le conțin, aplicându-le împrejurărilor în care trăim.

III.

Concluzii.

Din adevărurile dovedite că naționalitatea e puterea creatoare în artă, și arta putere creatoare a naționalității — și că umanitatea nu-i decât cuprinsul națiilor, care o alcătuiesc — urmează unele concluzii de mare însemnătate pentru activitatea unui popor față de sine însuși, și de celelalte neamuri, cu care vine în atingere. Aceste încheeri, rezultând cu necesitate logică din premise teoretice întemeiate pe principii, și fapte sigure, noi le vom rezumă în următoarele *patru regule fundamentale ale culturii* — precum suntem în drept a le numi fiind evident că fără respectarea lor cultura umană e cu neputință:

- I. *Fiecare nație să-și conserve naționalitatea sa.*
- II. *Fiecare teritoriu să servească dezvoltării unei singure naționalități.*
- III. *Artiștii, învățații, bărbații politici să fie reprezentanții naționalității lor.*

IV. Școala să cultive naționalitatea.

La prima vedere, aceste reguli se impun prin evidența lor, și nu ar avea nevoie de comentarii. Dar le vom privi în lumina faptelor, cercetând întrucât ele se și aplică la noi.

* * *

1. Fiecare nație să-și conserve naționalitatea sa.

Căci dacă naționalitatea e puterea creatoare a culturii umane și cultura puterea de conservare a națiilor — atunci e sigur că numai păstrând și dezvoltând naționalitatea sa, propriile însușiri, caracterul său, energia sa specifică, un popor va putea fi creator de cultură, și prin aceasta va servi, în același timp, interesele proprii de existență, și interesele de propășire ale întregii societăți omenești.

Cultura e dar organizarea lăuntrică a puterilor vii ale unui popor, perfecționarea ființei lui, și ca atare, prin însăși natura ei, nu poate fi decât națională. Nici într'un caz ea nu se mărginește la *forme*, ci e crearea unui *fond* anumit de energii, capabile să se manifesteze, cu succes, pe toate terenurile activității omenești — nu o *îmbrăcăminte*, pe care națiile ar putea-o cumpăra dela magazinul cu haine gata — „*La cavalierul de modă*“ — al umanității.

Cetiwayo în haine negre — tot Cetiwayo rămâne. Și când popoarele confundă *cultura*, care

e formarea individualității lor, cu *pospăiala*, adică cu maimuțirea formelor culturale — ele nu sunt popoare culte, ci o adunătură de nemernici caraghioși și sterili.

Conservarea naționalității ca factor necesar al culturii umane — acesta e principiul *doctrinei naționaliste* — în deosebire de *umanitarismul cosmopolit*, pentru care opera de civilizație a omenirii ar trebui să înceapă — nesocotind interesele naționale — cu *umanitatea*.

Naționalismul lucrează în mod hotărât la întărirea națiilor, la păstrarea originalității lor, la cultivarea însușirilor specifice, și la creșterea energiilor naționale — pentruca fiecare popor să se poată păstra în concurență cu celelalte — fiecare fiind un factor original, o *putere*, pe care nimic nu o poate înlocui, în opera civilizației omenești, a cărei înălțime și bogăție va fi în raport direct cu multiplicitatea individualităților de sine stătătoare, care o vor compune. Ca urmare: *fiecare neam trebuie să fie respectat în opera sa de cultură*, pe teritoriul, asupra căruia are drepturi istorice — cu o singură condiție, dar esențială : ca și *fiecare neam să respecte drepturile omenirii*, care sunt drepturi de muncă rodnică, de dezvoltare, într'un colț anumit de pământ, a mijloacelor necesare propășirii obștești. Naționalismul implică dar *pacea* lumii, și *progresul* indefinit al umanității, asigurat prin singurul mijloc posibil al realizării

lui: întărirea și respectarea *factorilor*, care pot să-l creeze — a națiilor.

Dar *umanitarismul* — ce vrea? Ei tocmai aice e fatalitatea: că *nu poate voi nimica pozitiv*, pentru că-i lipsește *obiectul* însuși al voinței sale *umanitatea*. Căci în afară de *nații*, aceasta nu-i decât un *concept al minții*. Și voind să lucreze pentru umanitate — dar nu pentru nații — umanitarismul abstract nu poate fi altă decât *negațiunea intereselor naționale* — pe care le jertfește unei chimere. Și în aceasta constă primejdia și absurditatea lui.

Primejdia, pentru că zăpăcește spiritele și le desbină, slăbind puterea de rezistență a națiilor.

Absurditatea lui, mai întâiu, pentru că duce la rezultate de-a dreptul contrare scopurilor pe care le urmărește: sacrificând interesele naționale, el compromite interesele umanității, pe care crede a le servi; și apoi, pentru că e absurd ca un popor să se sacrifice pentru altul, fiecare neam, înzestrat cu instincte sănătoase, fiind în drept să zică: *umanitatea sunt eu* — căci și eu fac parte din omenire — și e drept ca îngrijirea intereselor ei să înceapă *dela sine*.

Așa dar: *umanitatea reală este totalitatea națiilor* — *cealaltă*: nu-i nici măcar un ideal generos, ci numai un *sentiment imbecil*, care cuprinde spiritile tinerilor fără experiență, și ale zăpăciților de semicultură, doritori să se arate ca oameni învățați, privind naționalismul — fi-

indcă din principiu e mărginit la cultura unui popor — ca o *mărgenire*, nevrednică de nemărgenirea spiritului lor. Dar și această stare de imbecilitate sentimentală, își are explicația ei.

Umanitarismul e o prostie *a noastră* — dar o inteligentă perfidie din partea *Jidanilor*. Inteligentă? Să-i zicem mai bine: un *pișcherlăc jidovesc*.

Umanitarismul cosmopolit și ateu, în adevăr, e un product în special al presei jidovești — *Aurore* (or-or, ce dulce nume); *Neue-Freie-Presse*; *Pesther-Lloyd*; *Berliner Tageblatt*; *Frankfurter Zeitung*; *Adevărul* (sau; *Adivor*, cum îi zic coreligionarii) — și al unei anumite *literaturi triș* — adică scrisă pentru creștini de jidani, cari știu că numai în întunericul inconștiinței naționale a celorlalte popoare, ei vor putea, cât va mai fi, să continue strania anomalie a unei existenți de *nație fără teritoriu*. Și deaceia tocmai umanitarismul e mai în totdeauna *anti-religios* — se înțelege *anti-creștin*. Căci deși nu există exclusivism, protivnic idealurilor *umanității*, decât numai în religiunea jidovească — întemeiată pe dogma fundamentală a *poporului ales*, cu care Dumnezeu ar fi încheiat un contract special, cu excluderea celorlalte neamuri — și deși *creștinismul e tocmai religia umanității*, a tuturor oamenilor, și în această constă misiunea lui istorică — totuși propaganda *umanitariștilor* se îndreptăază întotdeauna în contra religiei *umane* a lui

Crist, și nici nu se atinge de învățăturile canibale ale Talmudului.

În contra acestei perfidii jidovești se ridică naționalismul, care nu confundă neamurile, ci le privește așa precum sunt, și se manifestează sub ochii noștri, ca ființi deosebite, *având fiecare o misiune de cultură*, pe care nu o poate îndeplini de cât într-o *patrie* anumită și în lumina *credinței* într'un principiu superior, fără de care viața nu are înțeles. Deaceia suntem *creștini*, pentru că religia creștină e cuprinsul tuturor oamenilor, respectând pe fiecare neam în ființa lui — și *în contra jidanilor*, care cred că ei sunt *poporul ales*, că Dumnezeu e numai al lor, și că numai ei sunt *oameni* — iar ceilalți goim, fără drepturi deopotrivă pe pământ.

Pentru noi, ca naționaliști, orice popor care lucrează în mod cinstit la dezvoltarea naționalității lui — în marginile teritoriului său — ni este deopotrivă de scump. Și de aceea tocmai nu putem admite existența neamului de traficanți cosmopoliți al jidanilor, cari trăesc — nu din muncă pozitivă întrupată în lucrări utile, care să fie expresia propriei lor individualități, unde pe pământ — ci băgându-se în pielea altor neamuri, și trăind din exploatarea muncii lor, desprețuiți și urâți, oriunde — *banul* fiind patria lor ambulantă. Un asemenea mod de a fi e de-adreptul protivnic intereselor *umanității reale* — care nu poate propăși decât prin dezvoltarea liberă a națiilor, pe teritorii anumite.

Și nu trebuie multă filosofie pentru a vedea că realitatea de astăzi e realitatea națională. Veacul nostru e mai cu deosebire veacul naționalităților: *ideea națională a creat și păstrează încă toate națiile moderne*. Grecia, România, Italia, Germania, Serbia, Bulgaria — sunt creațiuni recente ale ideii naționale, produse ale naționalității. Popoarele cele mai aprinse de credința în sine, mai *naționaliste* într'un cuvânt — sunt și popoarele cele mai puternice, care dezvoltă o cultură mai sănătoasă și mai bogată. Dovadă Germania, Anglia, Japonia. Și dincontra, popoarele compuse din elemente eterogene, care nu se pot contopi, sunt acele a căror existență e mai nesigură, și a căror cultură e mai săracioasă. Dovadă Austro-Ungaria și Rusia.

Să ne întrebăm puțin: ce a produs Austro-Ungaria în domeniul culturii, în raport cu numărul populației ei, și în comparație cu Germania, de pildă? Dar cine să producă? Germanii, Ungurii, Românii, Cechii, Polonii, Italienii, Slovaci, Sârbii, Rutenii, Jidanii — încurcându-se unii pe alții, și mișcându-se în forme de cultură străine lor? Lipsind *individualitatea națională* stăpână pe destinele ei — ca în Germania, sau în Anglia — lipsește și cultura corespunzătoare, se înțelege.

Din alt punct de privire, aceea ce a triumfa pe câmpiile însângerate ale Manciuriei, ca și în ceasul fatal dela Tsushima, a fost *național-*

tatea unitară, conștientă, asupra maselor incoherente și indiferente de naționalitatea lor. Și puterea naționalității e în continuă lucrare.

Cu siguranță matematică putem prevedea soarta imperiilor compuse din mai multe nații: *ele se vor descompune*. Monarchia Austro-Ungariei se află tocmai în figurile prefacerii — mâine violentă — din cauza națiunilor, care năzuesc la viața de sine stătătoare: diferitele *idei* naționale, tind a se împlini pe deplin, în cultura lor originală. Și nu va trece mult și va veni rândul Rusiei.

Putem dar să fim siguri: *realitatea de mâine — tot realitatea națională va fi*.

Naționalitatea — aceasta este *adevărul*, clar ca lumina zilei, și în lumina lui trebuie să se cultive neamurile, care voesc să existe.

Și noi suntem o nație — un *principiu* de cultură bine definit — și *o putere* capabilă de a o realiza. În limba, în obiceiurile, în podoa-bele, în jocurile, cântecele, poveștile, poeziile sale, poporul român — ca *masă generală*, din instinctul naționalității, și nu prin reprezentanții săi, poate din imitația neamurilor străine — a creat o adevărată comoară de forme, de simțiri și de cugetări originale, o *civilizație* proprie, dovedind că este o *individualitate etnică*, cu însușiri bine definite, capabilă de cultură și de rezistență. Căci trecând prin grele încercări, precum nu mulți le-au avut, poporul nostru a în-

durat, în curs de veacuri, vitrege dominații străine, a fost încătușat în forme culturale protivnice geniului său, și el — *tot el a rămas* — neschimbat în firea lui, păstrându-se neamestecat cu celelalte neamuri, pururea mândru de origina sa: în haosul barbarilor înconjurători — *civis romanus*.

Faptul acesta, care nu se poate tăgădui, ni impune următoarele două precise îndatoriri, și condiții ale existenței noastre viitoare:

Mai întâiu: trebuie să căutăm a *păstra ființa noastră națională*, fiind siguri că poporul care a dat atâtea dovezi de destoinicie, în împrejurări atât de neprielnice — e *popor de cultură*, în stare să contribuie și el cu ceva la înaintarea obșteștei civilizațiuni omenești.

Și în al doilea rând: trebuie să ne silim a *desvoltă cultura noastră națională din ideea naționalității române* — păstrându-i caracterul ei *curat românesc*.

Din acest punct de vedere putem zice că avem încă mult de făcut.

În relații cu alte neamuri, înstrăinarea care a cuprins o bună parte a claselor dirigente, se întinde ca o paralizie progresivă asupra masei poporului. Părăsirea datinelor strămoșești, schimbarea portului, înlocuirea cuvintelor băștinașe¹⁾ — sunt pe atâtea semne de decădere. Și mai

¹⁾ Vezi Anexa VI.

păgubitor e duhul de *franțuzire*, care stăpânește societatea noastră în genere — în saloane ca și în viața publică — cu atât mai periculos, cu cât el nu izvorăște din *cultura reală* a poporului francez, astfel precum ea apare în operele neperitoare ale geniului său — pe care franțuzii noștri adeseori nici nu le cunosc — ci din miasmele unei societăți în discompunere, precum e Franța decadentă a Parisului cosmopolit. Lumea semi-civilizată a „monșerilor“ și „mașerelor“ noastre confundă: batjocurile ziarelor jidovești, scrise în franțuzește, și produsele bolnăvicioase ale unei literaturi de istoviți — cu literatura franceză; pornografiile grețose, pe care le desfășură pe scenele noastre cabotinii ambulante — cu teatrul francez; îmbrăcămintea extravagantă și smintiturile cocotelor internaționale — cu *moda franceză*, înțelegem, cu bunacuviință a femeii cinstite din Franța. Astfel că ajungem a fi numai niște caricaturi, după aceste modeluri — ale *rușinei* franceze. Oricum, un lucru e sigur: în contact cu civilizații senile, popoarele tinere nu se cultivă, ci se corup.

Dar o atingere încă și mai gravă a principiului conservării naționalității noastre, e desigur *înstrăinarea pământului românesc*, prin așezarea în mijlocul nostru a unui prea mare număr de străini, de altă rasă, de altă religie, cu alte obiceiuri, cu alte concepții de viață, cu alte aspi-

rații, și cu două morale¹⁾ — ei însăși o națiune — *Jidanii*.

* * *

Regula conservării naționalității ca factor necesar al culturii umane, implică respectarea celei de-a doua regule fundamentale a culturii:

2. Fiecare teritoriu să servească dezvoltării unei singure naționalități.

Pământul fiind izvorul general al mijloacelor de traiu, fără de care viața nu e cu putință — conservarea naționalității necesitează stăpânirea unui *teritoriu* ca bază neapărată a existenței. *Pământul e dar naționalitatea* — și, prin natura ei, stăpânirea lui nu poate fi decât *exclusivă*.

Mijloacele de existență ce se pot produce pe un pământ anumit sunt în mod absolut, — și în tot momentul — o *cantitate determinată*.

Prin natura lucrurilor, *funcțiunile economice*, producătoare de *venit*, adică de mijloace de existență, sunt *limitate*. Într-o țară, sau într-o localitate oarecare, nu se pot hrăni, în fiecare moment, decât un număr determinat de oameni: agricultori, industriași, comercianți, profesioniști liberi, funcționari publici și privați. Peste numărul acesta, a funcțiunilor economice posibile, toți acei cari se adaogă cauzează numai strâmtorarea tuturor, făcând ca *eliminarea* — prin emigrare sau peire din cauza mizeriei, a exis-

¹⁾ Vezi Anexa VII.

tențelor suplimentare — să restabilească echilibrul zdruncinat.

Prin urmare: e nu numai firesc, dar și necesar ca fiecare popor să păstreze pentru sine — în prezent și în viitor — mijloacele de traiu ce se produc pe pământul său, cu *excluderea străinilor*. Căci mijloacele aceste sânt însăși *vieța* sa. Acestea este explicația economică a noțiunii de *patrie*, și învederarea legitimității *patriotismului* — care nu este o idee deșcartă, cum și-o închipue scepticii și găgăuții — ci expresia firească a voinței de a trăi.

Pe când însă mijloacele de existență ce se pot produce în marginile unei țări sunt o cantitate mărginită — *înmulțirea oamenilor e nemărginită*, având tendința constantă de a trece de limita dezvoltării ei posibile. Stăpânită de principiul orb al înmulțirii, orice poporație — ca și orice *clasă*, în sânul ei, înțelegându-se prin clasă o categorie de oameni, având un *venit* comun — e împinsă pururea *dincolo* de limita dezvoltării posibile, pe teritoriul stăpânit de dânsa — și tinde să încalce *teritoriile celorlalte*. Cu admirabilă concizie, rezumă acest raport necesar iluștrii întemeetori ai *Fiziocratismului*, bătrânul Mirabeau — *l'ami des hommes* — și François Quesnay, în următoarele cuvinte dintr'o lucrare comună:¹⁾

¹⁾ Eléments de la Philosophie rurale. 1767. Chap. VIII.

„Comme tout est astringé à la nécessité de la subsistance, l'étendue d'une espèce est une invasion sur le territoire, prétendu par une autre espèce. De là vient que tout s'entre-dévore ici bas“.

Această concurență pentru dobândirea hranei, explică conflictele de interes — *războaiele* dintre popoare — și *imposibilitatea absolută ca pe acelaș teritoriu să trăiască mai multe nații, în pace*:

„Ușor se poate înțelege, în adevăr, din principiul *poporației* — ziceam aiurea — că pe un teritoriu determinat, nu se poate dezvoltă decât un singur neam în pace. Căci dacă trăiesc mai multe neamuri la un loc, care nu se amestecă prin legături de sânge, ele alcătuiesc pe atâtea poporații cu interese protivnice, fiecare căutând a-și lărgi sfera proprie de dezvoltare, *deoarece toate sunt stăpânite de aceeași tendință nemărginită de înmulțire*. Dar aceasta nu e cu puțință, în marginile unui teritoriu determinat, pentru fiecare poporație, decât pe seama celorlalte. Din această cauză conflictul este inevitabil și izbucnește, mai târziu sau mai curând, cu toată furia unei puteri elementare a naturii. Și nu este putere mai neînfrântă decât *vieța*, care se manifestează cu aceeași tărie, în întregimea ei, în orice formă, sub care se prezintă“.

Pentru orice popor, *conservarea teritoriului e conservarea vieții* — numărul și omogenitatea, fiind cele două condiții esențiale ale existenței naționale. Cu cât sunt mai numeroși *străinii* de

pe teritoriul său, cu atât e mai slabă națiunea, și *trupește* ca număr, și *sufletește*, ca putere de gândire și ca unitate de vederi. Prin străini, se înțelege însă *străini de sânge* — cu atât mai periculoși cu cât trăiesc în mase compacte, căsătorindu-se între dâșii și acaparând anumite ramuri de activitate, ca izvoare de venit ale *clasei* sociale, care alcătuiesc *organele* ființei naționale¹⁾.

În starea actuală a organizării economice, orice nație se alcătuiește, în adevăr, din *trei clase* principale: *clasa rurală*, care produce materiile prime; *clasa de mijloc*, a industriașilor și comercianților, care le prelucrează și le distribuie; *clasa dirigență*, artiștii, învățații, bărbații politici, care reprezintă aspirațiunile acelor cari muncesc, nu numai pentru întreținerea mizerabilei lor existențe materiale, ci pentru realizarea idealurilor lor de bine, de adevăr, de frumos. Clasele aceste au dară o îndoită însemnătate pentru conservarea naționalității: mai întâi, ele sunt *organe*, fără de care, ființa națională nu poate trăi, în starea actuală a societăților omenești; și, în al doilea rând, ele sunt *trepte de dezvoltare*, ale poporației, conservând vigoarea națiilor prin circulația liberă a sângelui, înăuntrul organismului social. *Seva*, isvorând din contactul direct cu natura, a *rădăcinelor* clasei rurale, se ridică

¹⁾ Vezi Anexa VIII.

în *trunchiul* sănătos al clasei de mijloc, unde se prefăce, suindu-se apoi în *ramurile* clasei dirigente, prin care produce *floarea culturii*.

Așa fiind, este evident că *clasele nu pot fi decât naționale*, și ca organe și ca trepte de dezvoltare a poporației, și nu e o mai absurdă închipuire decât *o nație cu clase străine* — adică, ființă fără organe proprii, organism cu sânge de împrumut. Un popor de muncitori agricoli, fără clasă de mijloc, în care ei să se poată ridica — și fără clasa dirigență, care să fie în stare a reprezenta aspirațiile lui — e un *popor de iloți*.

În lumina acestor considerații teoretice, situația noastră apare ca extrem de îngrijitoare. Pe teritoriul poporului român s'au așezat *prea mulți jidani*, cari alcătuiesc, la noi ca pretutindeni un popor deosebit și *neasimilabil*, după cum o dovedește însuși faptul existenței lor¹⁾. Căci dacă eră să se asimileze — de mii de ani de când trăiesc în contact cu atâtea popoare — s'ar fi asimilat cu vreunul din ele — și nu ar mai fi. *Există, prin urmare nu se asimilează*.

Fapt e, în tot cazul, că Jidanii într'o jumătate de țară au monopolizat comerțul și industria, substituindu-se clasei de mijloc naționale; fapt, e că orașele moldovenești nu ni mai aparțin, fiind adevărate colonii jidovești, în care populația creștină descrește neconținut — din lipsa

¹⁾ Vezi Anexa IX.

de mijloace de existență — înmulțindu-se numai jidanii, cari le-au acaparat.

Și pentru a învedere peirea noastră, neputând intra aici în amănunte, vom reproduce, dintr'un studiu publicat aiurea, o singură tabelă statistică, din care se vede mișcarea populației orașului Iași în ultimii douăzeci și cinci de ani:¹⁾.

MIȘCAREA POPORAȚIEI ORAȘULUI IAȘI PE ANII 1879—1903.

ANII	Creștini și alte religii			Mozaici		
	Nașteri	Morți	Difer.	Difer.	Morți	Nașteri
1879	1070	1574	504 —	+602	1102	1704
1880	1165	1420	255 —	+452	1036	1488
1881	1206	1337	81 —	+550	1002	1612
1882	1312	1536	224 —	+488	1174	1612
1883	1197	1414	217 —	+161	1294	1455
1884	1442	1159	(281 +)	+548	802	1345
1885	1376	1336	(41 +)	+339	976	1318
1886	1027	1187	160 —	+878	1135	1513
1887	1045	1074	29 —	+564	931	1496
1888	1031	1444	413 —	+157	1339	1496
1889	1084	1376	342 —	+830	1073	1496
1890	856	1342	486 —	+651	839	1496
1891	987	1515	528 —	+405	1076	1481
1892	922	1438	506 —	+512	985	1498
1893	1225	1335	110 —	+453	880	1358
1894	981	1335	354 —	+624	928	1547
1895	995	1242	247 —	+761	915	1670
1896	1051	1531	500 —	+427	1199	1626
1897	1029	1550	521 —	+756	964	1720
1898	1117	1374	257 —	+607	1016	1623
1899	1113	1269	158 —	+764	873	1637
1900	1178	1312	138 —	+311	986	1297
1901	1150	1343	145 —	+368	896	1264
1902	1186	1336	250 —	+387	895	1292
1903	1255	1231	66 —	+370	672	1122
Total	27144	32961	5817 —	+11810	24967	26777

In acest pătrar de veac, creștinii și alte religii

¹⁾ A. C. Cuza: Mișcarea populației urbane din Moldova. (Revistă Idealistă. Septembrie 1905. Pag. 311).

din orașul Iași, pierd 5.817 suflete, pe când jidanii câștigă 11.810 suflete, având excedent constante. Și cam aceeași e proporția de înmulțire, respectiv de scădere, în toate localitățile unde jidanii sunt în număr mare, strâmtorând existența pământurilor.

Stăpâni pe comerț, pe industrie, ba acum în urmă și pe exploatarea moșiilor, ei se înmulțesc în proporția mijloacelor de care dispun — și noi pierim din cauza lipsei. Căci cantitatea mijloacelor de existență, ca și funcțiunile economice, fiind riguros determinate, după cum am văzut, jidanii nu se pot înmulți decât pe seama Românilor. Un meseriaș, comerciant, antreprenor, medic, farmacist, avocat *evreu* mai mult, însemnează pe atâția români mai puțin, în comerț și industrie; dar un singur arendaș jidan mai mult, înlătură o mulțime de mici arendași, vătavi, contabili, chelari, supraveghetori români, strâmtorând în același timp, prin exploatarea neomenoasă, existența a sute de țărani. Și toți aceștia, îmbogățiți din exploatarea și din excluderea noastră, alcătuiesc o masă de consumatori, cari sprijină exclusiv pe producătorii și comercianții lor coreligionari — în paguba Românilor — după cum se întâmplă.

Astfel, așezarea jidanilor pe teritoriul României¹⁾, însemnează, mai întâi, o gravă știr-

¹⁾ Vezi Anexa X.

bire *materială* a naționalității române, puterea națiunilor fiind în raport direct cu numărul și cu omogenitatea elementelor, din cari sunt constituite. Dar ea mai cuprinde, în al doilea rând, și o mare primejdie *morală* — de oarece:

Instrăinarea în domeniul economiei, aduce, în mod fatal, instrăinarea în domeniul culturii.

* * *

În strânsă legătură cu regula conservării teritoriului, ca baza necesară a dezvoltării naționalității, stă cea de-a treia regulă fundamentală a culturii:

3. Artiștii, învățații, bărbații politici să fie reprezentanții naționalității lor.

Căci dacă națiile sunt factorii culturii umane, și dacă cultura nu-i decât expresia originalității lor — atunci este evident că purtătorii culturii, cari alcătuiesc *clasa dirigentă* a oricărui popor, trebuie să fie reprezentanții exclusivi ai geniului și intereselor naționalității lui.

Regula aceasta are însă un îndoit înțeles: mai întâiu, că artiștii, învățații, bărbații politici, nu trebuie să se *instrăineze* de aspirațiile neamului lor, și în al doilea rând, că nu trebuie să fie *străini*, ci să aparțină, ca origine, poporului ale cărui destine sunt chemați a le conduce, în artă, în știință, în politică.

Bărbații politici nu pot avea altă menire decât

apărarea intereselor națiunilor, — prin urmare: să realizeze *binele, în formă națională*. *Învățații* trebuie să se aplice la cercetarea naturii și a împrejurărilor de existență ale poporului căruia aparțin — așa dar: să lămurească *adevărul în formă națională*. *Artiștii*, nu au altă chemare decât să răsfrângă particularitățile unei naturi determinate, cu sentimentalitatea specifică a unui popor anumit — adică: să creeze *frumosul, în formă națională*.

Dar care pot fi *relațiile* dintre diferitele popoare, astfel mărginite la lucrarea de dezvoltare a propriei culturi? Relațiile acestea vor fi din cele mai strânse, tocmai pentru că fiecare nație reprezintă un mod special de a înțelege și de a exprima lucrurile — un principiu de cultură diferit — dezvoltându-se pe teritorii cu însușiri caracteristice, și în împrejurări, care nu se aseamănă. Știința, arta, literatura, instituțiile unui popor, sunt o *școală*, la care toți învățații, artiștii, bărbații politici ai celorlalte neamuri pot să învețe — dar *numai atât*. *Izvorul* însuși al culturii e naționalitatea proprie — realitatea națională — fără de care: artiștii sunt niște imitatori ridiculi; învățații niște papagali științifici; bărbații politici niște primejdioși plagiatori de instituții — cu toți sterili pentru poporul lor, și fără nici o valoare pentru cultura umană. *Naționalismul*, în domeniul culturii, nu însemnează dar izolarea noastră de celelalte națiuni, ci din

contra dezvoltarea relațiilor celor mai strânse între toate popoarele de pe pământ — și tocmai deaceia: *formarea necesară a fiecăruia ca individualitate de sine stătătoare.*

În ce ne privește, e sigur că principiul culturai noastre trebuie să fie *naționalitatea română* — așa precum se învederează lămurit ca natură și ca sentimentalitate specifică, prin obiceiurile, podoabele, jocurile, cântecile, poveștile, cimiturile, poeziile populare — în artă; printr'un mediu determinat, care așteaptă să fie supus cercetării — în știință; prin necesități anumite, care reclamă reforme corespunzătoare ființei lor — în politică.

Arhitecții noștri, să caute dar a cultiva *stilul național* al clădirilor — și să nu creadă că sunt arhitecți români — sau artiști — întrucât se vor mărgini a copia monumentele străine. *Pictorii*, să răsfrângă frumusețile naturei noastre, splendorile cerului românesc, din propria lor inspirație, să nu vadă lumea de afară cu ochi de împrumut — și să fie orbi pentru noi. *Muzicanții* noștri, să înțeleagă geniul melodic al poporului românesc, și să-l îmbrace în splendoarea formelor artistice desăvârșite — precum a făcut Schubert, Schumann, Chopin — nu să voiască a fi ei însăși *Șuberti, Șumani, Șopini*, imitând compozițiile acestora. *Literații* noștri, să primească impresiile directe ale mijlocului în care trăiesc, să le reproducă sincer, după propria lor

sentimentalitate, în limbă curată, nu să-și îmbolnăviască inspirația lor de reprezentanți ai unui popor în plină tinerețe, aspirând emanațiile miasmaticale ale literaturilor senile, — în credința că formele lor decadente, sunt produse ale unei evoluții superioare — și să întortocheze înțelesul cuvintelor. *Criticii și publiciștii* noștri să aibă în vedere luminarea poporului nostru, călăuzindu-se de principiul nestrămutat: *tot ce e păgubitor națiunii — e minciună.* *Învățații* noștri, după ce vor fi adâncit adevărurile științei — *să le aplice*, căci împrejurările noastre sunt, pentru teorie, un obiect de studiu tot atât de important, ca oricare altul — iar în practică, dacă nu le vom cerceta, cu toată „știința” lor — ne ducem de răpă. *Bărbății noștri politici*, însfârșit, să înceteze a face pe *filosofii*, pe civilizații, pe umanitariștii, îngrijiți de soarta omenirii — și să privească nevoile poporului nostru, căutând a le vindeca, nu cu reforme copiate ci cu îmbunătățiri croite pe trupul nostru — de noi.

Se poate și trebuie să existe: *o artă românească, o știință românească, o politică hotărât românească* — mai ales. Dar nu numai că se poate ci trebuie. Să se observe bine că numai acei, cari au respectat principiul naționalității în domeniul culturai, *au și lăsat ceva* pe urma lor, la noi. Ceilalți s'au risipit ca pleava în vânt.

În *politica* țării românești, au fost mai cu

deosebire două curențe copiate după mișcările popoarelor străine: *radicalismul* și *socialismul*. Dar unde mai sunt? Și ce a rămas după dănsese? Și astăzi când *faptele* au venit să confirme în totul *prevederile* noastre, exprimate cu mulți ani în urmă, să-mi fie permis a reproduce aicea ceea ce ziceam cu privire la sterilitatea acestor întreprinderi, și la sfârșitul lor sigur:¹⁾.

„Rezultatul unei asemenea mișcări artificiale, este drept, nu poate să fie decât cu totul negativ. Cu vremea, lipsindu-i bazele reale, încetează dela sine, în timpul acestei însă, s'a cheltuit un capital de inteligență, care a fost sustras dela o muncă mai folositoare, și s'a pierdut un timp prețios cu nimicuri vane“.

Aceea ce preziceam în anul 1889, e fapt îndeplinit în anul 1905 — dar cu câtă risipă de timp și de puteri! Și ce nu s'ar fi putut produce, dacă — în loc de a lua ca norme de conducere turpitudinile anti-creștine, anti-dinastice și anti-naționale ale ziarelor radicale jidovite din Franța, și apocalipsul lui Karl Marx — s'ar fi îndrumat o mișcare pornită din ideea naționalității — o adevărată *democrație română*, creștină, credincioasă regelui, devotată elementului democratic celui mai numeros, celui mai vrednic, celui mai obișnuit al țării noastre — *țăranul român* — și urmărind ca ideal măreț, nu într-

¹⁾ A. C. Cuza: *Generația dela 48 și Era nouă*. Iași 1889. pag. 101.

nirea îndepărtată și chimerică a proletariatului internațional, după lozinca: „*proletari din toate țările uniți-vă*“ — ci binele nostru mai apropiat, *unirea* poporului român, încă neînchegat ca nație de sine stătătoare, pe teritoriul său legitim, după lozinca firească: *Români din toate țările uniți-vă!*

În *știință*, bărbații cu care ne putem făli sunt tocmai acei cari s'au aplicat la cercetarea împrejurărilor noastre, în primul rând *istoricii*. În *artă*, cel mai mare pictor al nostru e și cel mai național: *Grigorescu*. Nimeni nu a reprodus sentimentalitatea românească, în formele naturii care ne înconjură, cu mai multă măiestrie ca dânsul. Muzica artistică, de oarecare valoare, pe care o avem, se alcătuește deocamdată numai din cântecul popular armonizat, și din rarele compoziții de-a dreptul inspirate de dânsel. Însfârșit, scriitorii noștri cei mai însemnați, sunt acei cari reprezintă mai bine caracterul neamului nostru: *Alecsandri*, *Eminescu*, *Creangă*, la care găsim fondul cel mai românesc, în forma cea mai curată. Și e sigur că și pe viitorime tot așa va fi: însemnătatea bărbaților politici, a învățaților și artiștilor, a literaților noștri, va fi în raport direct cu puterea și claritatea cu care vor fi reprezentat în politică, în știință, în artă, în literatură, *naționalitatea română*.

Dar pentru aceasta se cere o condiție esențială: *reprezentanții culturei române trebuie să fie — Români*.

Fiecare popor fiind o individualitate cu însușiri bine definite, care se manifestează în fondul și în formele culturii, este evident că numai acei cari, prin *originea* lor, aparțin unei nații sunt capabili să-i înfăptuiască idealurile. *Străinii* pururea *sterili*, nu pot să *falsifice* caracterul culturii naționale, împiedicând dezvoltarea deplină a naționalității.

Și din acest punct de vedere situațiunea noastră e din cele mai îngrijitoare. Căci din masele de jidani, care au cuprins izvoarele noastre de înavuțire — îmbogățindu-se din exploatarea muncii și din specularea slăbiciunilor unui popor încă nu bine format — se ridică acuma, cu obrăznicia caracteristică neamului, elemente care năzuiesc să joace roluri de *direcție*, nu față de jidanii lor, ci — pentru că vorbesc poate românește — față de Români. Acțiunea lor se resimte pe toate terenurile culturii naționale, având și aice aceiași *înfrâuire disolvantă*, și același caracter pronunțat de *sterilitate* ca pretutindeni.

În *politică*, lor le datorim agitațiunea tuturor ideilor nesănătoase, și în nepotrivire desăvârșită cu starea, economică și socială, în care ne aflăm. În deosebi, *socialismul* e un product special jidovesc, introdus la noi de jidanul nihilist *Doctor Russel*, cultivat apoi cu mister, în închipuirea naivilor, de teoreticianul partidului *Nuhăm Catz* — alt evreu nihilist, din Charcov, care s'a tra-

vestit pentru circumstanțe, într'un triplu pseudonim românesc — și întreținut, cu perfidie, prin contactul direct al jidanașilor de prin școli, cu bucherimea noastră superficială, doritoare de a se ilustra, nu prin studii răbdătoare și trudnice cugetări, ci făcând pe *grozavii*, pe emancipații, pe „filosofii sociali“ nepieptănați, pentru care lumea nu mai are enigme. Și pare că providența a creat anume pe „*țovarășul Pițurcă*“, pentru ca — într'un singur cuvânt sugestiv — să rezume imensa naivitate a „socialismului român“.

În *ziaristică*, tot jidanii au introdus la noi în țară tonul violent și trivialitățile *presei-revolver*, prin care înjosesc ori ce discuție și batjocoresc instituțiile, și demnitarii țării. În frunte firește organul jidovesc, „*Adevărul*“, a cărui comitet de redacție se alcătuește din următoarele ilustrații cușer, ale gazetăriei „române“ ale căror nume le reproducem după actele unui *proces de calomnie*, în care numiții figurează — se înțelege — ca inculpați¹⁾.

B. Braunstein — zis „Brănișteanu“; *Albert Honigman* — zis „A. Fagure“; *A. Rosen* — zis „Nora“; *A. Fuchs* — zis „G. Mihail“; *Goldenberg* — zis „Munteanu“; *Lazăr Kästenbaum* — zis „Castelan“; *E. Feinsilber* — zis „E. Emilian“; *E. Honigman* — zis „E. Fagure“; *Weber* — zis „Adrian Verca“ — și vor mai fi.

¹⁾ Curtea cu jurați de Ilfov, Octombrie 1905.

Aceștia sunt conducătorii „*opiniunii publice*” a țării românești. Veniți de ieri, alaltăieri, de prin prăpăstiile palestiniene ale Galiției, străini de noi și protivnici ființei noastre, ei ne discută interesele, ne judecă — ei fac reputațiile prin gălăgie și reclamă, și le desfac prin tăcere și calomnii; ei suie în slava cerului pe jidoviți, și caută să înjosească pe adevărații români; ei terorizează pe funcționarii publici, care voesc să-și facă datoria; ei critică totul: religia, coroana, armata, justiția, învățământul — din punct de vedere „*democratic*” — se înțelege — a *democrației cu perciuni* pe care o reprezintă.

În *literatură*, în ultimul timp, au răsărit o mulțime de foiletoniști, de critici, de dramaturgi, de „*pueți*” cu pretenții, mângâind hârtie multă, lărmuind ca la havră, lăudându-se unii pe alții, toți pentru unul, unul pentru toți. Nu e negheobie jidovească undeva pe pământ, fără a fi trâmbițată ca operă de însemnătate epocală; nu e grosolană pastişare a vre unei piese străine, făcută de un jidan, fără a trece pe scena „Teatrului Național” — notați bine — ca piesă originală, sau măcar ca localizare de merit; nu e sarbăd înșirător de parascovenii jidovești, fără a merita titlul de „marele critic” — cu drepturi de a acorda interviuri, asupra ori cărei probleme la ordinea zilei — *de omne re scibili, et de quibusdam aliis*.

Și noi îi lăsăm să se resfețe, ba chiar să se

atingă de cele sfinte, nepedepsiți de mâini răz-bunătoare. Dar și mai curios e faptul că aceste meșteșuguri răsuflăte, prin care jidanii caută pre-tutindeni să prostiască lumea, ca să-și acopere goliciunea rușinoasă a sterilității native—au sfâr-șit prin a face impresie asupra unor critici ro-mâni naivi și isteți esteți de nesfârșite foiletoane.

Văzurăm doar mai dăunăzi un copil răsfățat al criticei române făcând tumbe estetice peri-culoase în onoarea unei pseudo-drame cu ten-dinți jidovești¹⁾. Ai fi zis, în adevăr, că duhul dramatic al marelui Sophocles, sau al lui Sha-kespeare, s'ar fi reîncarnat — prin cine știe ce bizar capriciu de metempsicoză — în trupul unui jidan pseudonim din Galiția, scriind în jargon românesc. Pe când un alt foiletonist ro-mân, acum mai în urmă, discutând sărăcăcioasele croieli „poetice”, cu tendinți, ale unui croitor evreu din Polonia rusească, din faptul că jidă-nașii noștri literați au început a se mai deprinde cu mânăuirea limbei noastre, ajunge la urmă-toarea concluzie:

„Evreii sunt *neobosiți* în toate și e de prevăzut că vor ajunge la succese și mai mari, atât în jargon cât și în limba noastră.

Dacă vor avea norocul să nască *mari talente* — nimeni nu le va putea stă în cale să ia vreodată un loc diriguitor și să întunece chiar producțiunile noastre ale *autochthonilor*”.

¹⁾ Vezi Anexa XI.

Admirabil de adâncă teorie și doveditoare de mare încredere în virtuțile neamului nostru! Noroc că mai este un *dacă!*

Dar oare literatura e *negustorie*, ca să poată fi vorba de mari succese pentru jidanii cei *neobosiți*?

Și care om luminat cunoscând istoria și reflectând asupra învățămintelor ei — știind puțin ce însemnează *rasa* — se mai poate opri în fața unui asemenea: *dacă?*

Căci să ni se răspundă: când și unde au produs jidanii — ei singuri prin ei însăși — vre-o lucrare de valoare permanentă, în artă, în literatură, în știință, în politică? Care e marea nume jidovesc care să însemneze *o epocă în desvoltarea culturei*, care să fi adăogit cu ceva comoara noastră de adevăruri și de simțiri? *Talente?* Dar le vom spune — în jargon nemțesc — ca să fim înțeleși: *wus koißt man sich for so e bissl Talent?*

Talentul prin însuși firea lui e steril, mărgenindu-se la întrebuințarea, asimilarea, vulgarizarea, modificarea în mici amănunte a descoperirilor, ideilor, formelor închipuite de alții — de *geniile creatoare*. Talentele, au avut și jidanii — *genii*, *nu*.

O fi și aceasta vre-o răutăcioasă născocire antisemită? Dar să ascultăm puțin părerea unui eminent cunoscător în materie — și *prieten al*

jidanilor — a învățatului francez *Ernest Renan*, care zice:¹⁾

„Ar fi să împingem peste măsură panteismul în istorie dacă am pune toate rasele pe picior de egalitate și, sub pretext că natura umană e întotdeauna frumoasă, de a căuta în diversele ei combinațiuni aceeași plenitudine și aceeași bogăție. *Sunt dar cel d'întâi a recunoaște că rasa semitică, comparată cu rasa indo-europeană, reprezintă o combinațiune inferioară a naturei umane*. Ea nu are nici cea înălțime a spiritualismului, pe care India și Germania singure au recunoscut-o, nici acel sentiment al măsurii și al desăvârșitei frumuseți, pe care Grecia a lăsat-o ca moștenire națiunilor neo-latine, nici acea sensibilitate delicată și profundă, care este trăsătura dominantă a popoarelor celtice...

Astfel *rasa semită se recunoaște aproape numai după caracterele ei negative: ea nu are nici mitologie, nici epopee, nici știință, nici filosofie, nici ficțiune, nici arte plastice, nici viață civilă; în toate, lipsă completă de nuanțe, sentiment exclusiv al unității*“...

În orice lucru, după cum se vede, *rasa semitică ne apare ca o rasă incompletă*, prin simplitatea ei însăși²⁾.

Și aceeași părere asupra inferiorității Semitelor o are și ilustrul întemeietor al științei antichităților indice, *Christian Lassen*³⁾, și alții.

Așa-i că e oribil — „*dijă?*“ Dar și mai oribil e dacă avem în vedere că învățații aceștia

¹⁾ *Ernest Renan: Histoire générale des Langues semitiques. Ed. V. Paris 1878. Pag. 4.*

²⁾ *Vezi Anexa XII.*

³⁾ *Indische Alterthumskunde. Bonn 1844.*

vorbesc de *rasa semitică în genere*¹⁾, care cuprinde și elemente de oarecare valoare, ca Fenicienii și Arabii, de pildă. Pe când *jidanii* sunt o combinațiune etnică cu totul inferioară — o *corcitură* — după cum o dovedește istoria originii lor și întreaga lor *înfrățire*, fizică și morală.

Rătăcind ca *trib de Beduini semiți* — „*Beni-Israel*“ — prin deșerturile nisipoase ale Arabiei, într'un moment dat ei părăsesc pustiul și apar pe scena istoriei, întovărășindu-se cu alte triburi înrudite, ca *Evrei*, cari se amestecă chiar dela început cu *Egipteni* și *Sirieni*, mai cu deosebire. Una din femeile lui Abraham — *Hagar* — era egipteană²⁾. Isaac ia pe *Rebeca*, fiica lui Bethuel Sirianul³⁾. Iacob se căsătorește cu *Lea* și *Rachela*, fiicele lui Laban, fiul lui Bethuel Sirianul⁴⁾.

Trecând apoi în Egipt, unde trăesc timp de 430 de ani, ei se încrucișează și aice cu o sumă de elemente *paria*, pe care societatea egipteană, întemeiată pe caste riguros închise, le eliminase din sânul ei, ca necurate, fie din cauza defectelor fizice, fie din pricina defectelor lor morale, și cu care numai evreii, ca popor robit,

¹⁾ Vezi Anexa XIII.

²⁾ Facerea XVI. 3.

³⁾ Facerea XXIV. 67.

⁴⁾ Facerea XXIX. 23, 2. 8.

se puteau înrudi. Scăpând apoi din robia Egiptului și așezându-se în țara Canaanului, ei continuă a se amesteca — în *perioada israelită* a istoriei lor: cu *Canaanitii* și *Hetiții*, aparținând tipului *homo siriacus*, scurți, cu cap rotund, *brachycephal*, și cu nasul întors, în formă de chiflă a jidanului de astăzi — pe când semiții curați sunt *dolichocephali*, cu nasul mic; cu *Amoriții*, înalți, blonzi, cu ochii albaștri, o ramură îndepărtată a rasei arice; cu *Cușiții* având părul negru, creț, fața smadă, nasul gros, și buzele cărnoase ale negrilor:

„*Judecătorii* 3, 5: Și fiii lui Israel locuiră între „*Cananei, Hetei, Amorei, Ferizei, Hevei și Iebusei*. Și ei luară pe fetele acestora de femei pentru dânșii, și pe fetele lor le dădură fiilor lor și serviră zeilor lor“.

În sfârșit, în *perioada jidovească* — începând cu asediarea neizbutită a Ierusalimului de către *Sanherib*, în anul 701, când licărește pentru prima oară în capul lor *ideea fixă*: că *Israel e poporul ales* — amestecul acesta de diferite tipuri, prin înrăurirea acestei *dogme fundamentale* a religiunii lor, care-și găsește expresiunea sa cea mai hotărâtă în *Talmud*, alcătuește poporul corcit al *Jidanilor*, așa precum există, dela împăștierea lor, în contact cu celelalte popoare, fără a se amesteca cu dănsle. Acesta este *adevărul* — nu antisemit — ci recunoscut de jidani,

prin glasul însuși al „marelui“ *Bernard Lazare*, care zice:¹⁾

„*Talmudul* formase nația jidovească după împrăștierea ei: mulțumită lui, *indivizi de origini diferite constituie un popor*; el fusese tiparul (*moule*) sufletului jidovesc, *creatorul rasei*; el și legile restrictive ale societăților modelase jidanul.

Jidanul este un tip confesional; așa precum este *legea și Talmudul l'au făcut*; mai tare decât sângele sau decât variațiile climaterice, ele au dezvoltat într'insul caractere pe care imitația și creditatea le-au perpetuat“.

În cursul acestei perioade, deși închiși între dâșii ca într'o cetate, Jidanii mai primesc încă un adaos de sânge străin — și nu din cele mai alese — amestecându-se cu *Charzii* popor de *rasă jinno-mongolă*, din cauză că aceștia adoptaseră judaismul, și se puteau dar căsători între dâșii.

Această istorie a *formațiunei rasei jidovești* singură e în stare să ni explice: *unitatea tipului*, în nesfârșita *varietate a formelor*, sub cari ni se prezintă jidanii: cu părul blond, cu părul roș, cu părul negru creț, cu nas întors, cu nas turtit, cu umerii obrazilor mongolici, înalți la trup, sau scurți și groși, cu fața neagră sau pistruiată, și cu unele defecte fizice ereditare, precum sunt

¹⁾ *Bernard Lazare*: L'Antisémitisme. Son Histoire et ses causes. Paris 1894. Pag. 283, 293.

puchinile — evident de origine egipteană. Și ce contrast mai izbitor poate fi — înlăuntrul aceleiași unități a *tipului* jidovesc, care ne face să recunoaștem la prima vedere pe acei cari aparțin acestei rase, oricât de diferiți ar fi — decât între caracteristica înfățișare, de Asirian, a lui *Teodor Herzl*, și capul de maimuță corcită a lui *Crémieux*.

Jidanii sunt dar un *amestec de rase diferite*: *Semiți*, *Hamiți* (Egipteni) *degenerați*, *Cananiți*, și *Hetiți* siriaci, *Amoriți* de rasă arică, *Cușiți* negroizi și *Chazari* fino-mongoli. Din cauza acestei încrucișeri nenorocite, între *rase cu însușiri contrare*, jidanii sunt o *corcitură*, și ca atare, în mod fatal, loviți de *sterilitate* — care nu-i decât rezultatul anihilărei însușirilor pozitive ale raselor amestecate. Și vom lua un exemplu ca să fim înțeleși.

Iată *trei rase deosebite* ale aceleiași specii animale *câine*: *ogarul* e în stare să alerge timp de un ceas întreg, cu iuțeala unui tren de persoane; *buldogul*, e cu mult mai încet, dar are putere extraordinară; *prepelicarul*, nici nu a-leargă, nici nu se distinge prin puterea lui, dar e înzestrat cu dispozițiuni anumite, de miros și de educabilitate, în vederea aflărei și aducerei vânatului. Să ne închipuim acum, sau să încercăm o încrucișare între *ogar*, *buldog* și *prepelicar*: *productul* acestui amestec nu va avea însușirile nici ale *ogarului*, nici ale *buldogului*, nici ale

prepelicarului, — el nu va prinde iepuri, nu va fi câine de pază, nici nu va „aportă“, — va fi dar fără nici o aplecare deosebită într-o direcție oarecare, cu alte cuvinte va fi *steril*, adică fără nici un folos pentru om. Cu totul alt rezultat am obține desigur dacă încrucișarea ar fi *limitată*, și s'ar face între *rase înrudite*.

Cu amestecul raselor omenesti, același lucru se întâmplă. Incrucișarea dintre Spanioli, Indieni și Negri, a nimicit cu totul însușirile superioare ale rasei albe, dând un product incapabil de cultură. Inferioritatea civilizației republicelor *Americii de Sud*,¹⁾ alcătuite din *mestiși*, față de splendida dezvoltare a *Statelor-Unite*, în condițiuni naturale cu mult mai puțin prielnice, dar unde preponderează Anglo-Saxonii și Germanii *necorțiți*, e cea mai strălucită dovadă a importanței ce o are rasa pentru cultură.

După teoria noastră, *sterilitatea jidovească*, ar avea dar o întreită cauză: *originea* lor semită, semiții fiind ei însăși inferiori; *corcirea*, adică amestecul de rase protivnice; și *înstrăinarea*, de când și-au pierdut patria și limba, trăind în forme de cultură contrare ființei lor.

Oricare ar fi însă explicația, un lucru e sigur: *jidanii nu au avut nici o însemnătate pentru înaintarea civilizației umane* — nici chiar în do-

¹⁾ Vezi Anexa XIV.

meniul religiei¹⁾, unde principiul superior al unității divine, nu e al lor, după cum o dovedește închircirea acestei sublime concepțiuni, împrumutate dela Egipteni, prin Moise²⁾ în chipul lui *Iehova*, care nu este Dumnezeuul tuturilor oamenilor — ci zeul exclusiv al *poporului ales*, cu care face o alcătuire specială: *do ut des* în paguba celorlalte neamuri.

Levit. X 24: *Eu sunt Iehova Dumnezeuul vostru, care v'am despărțit pe voi de alte popoare.*

Deut. VII 2: *Și când Iehova, Dumnezeuul tău, ți le va da în puterea ta, tu să le bați, să le pierzi cu desăvârșire: legământ cu ele să nu închei și milă de ele să nu-ți fie.*

Ezechiel XXXIX: *Și vor cunoaște popoarele că eu sunt sfântul lui Israel.*

¹⁾ Vezi Anexa XV.

²⁾ Reformatorul *Moise* eră *Egipțean* — în tot cazul un *inițiat* al științei templelor egiptene.

Renan (Israel I. 220) zice: „Trebuie să considerăm pe Moise aproape ca pe un Egipțean“. (*Il faut considérer Moise presque comme un Egyptien*). Iar învățatul orientalist *Paul de Lagarde*, profesor la Universitatea din Göttingen (1869), e încă și mai categoric în această privință zicând: *Conducătorul lor Moise a fost fără îndoială Egipțean*; tribul *Leviților*, pe care acest conducător și constituțiunea lui se sprijineau, erau asemenea *Egipțeni moștenitori ai unei vechi culturi superioare*, și reprezentanții ei conștienți, cari conduseră, moralizară și supuseră bandele (*Horden*) semite, cu care vor fi avut cine știe ce motive să plece“. (Vezi scrierea cunoscutului orientalist profesor dela Universitatea din Viena dr. *Adolf Wärmund*: *Das Gesetz des Nomadenthums*

Adică: numai al lui Israel—*Dumnezeu național jidovesc*.

Sterilitatea jidanilor, în orice altă ramură de cultură, e încă și mai evidentă și se poate dovedi cu prisosință, mai întâiu, prin îndoita metodă a *concordanței* și a *diferenței*, care nu lasă loc la îndoială. Căci să ne închipuim un moment: *filosofia* fără Aristoteles, Platon, Bacon, Kant, Schopenhauer, Hegel, Comte, Spencer — cari nu erau jidani; *știința*, fără Euklid, Hippocrat, Archimedes, Kepler, Galilei, Descartes, Newton, Quesnay, Adam Smith, Lagrange, Laplace, Gauss, Lavoisier Volta, Darwin, Pasteur — cari nu erau jidani; *technica și descoperirile*, fără Gutemberg, Columb, Vasco da Gama, Watt, Fulton, Stephenson, Montgolfier, Arkwright, Jacquard, Stone și Henderson, Livingstone, Stanley — cari nu erau jidani; *artele plastice*, fără Phidias, Iktinos, van Eyck, Lionardo da Vinci, Michelangelo, Raffaél, Tiziano, Rembrandt, Murillo — cari nu erau jidani; *Muzica*, fără Bach, Mozart, Beethoven, Chopin, Wagner — cari nu erau jidani; *literatura*, fără Homer, Dante, Shakespeare, Mo-

1887. Pag. 27. Asemenea și: Houston Stewart Chamberlain: Die Grundlagen des Neunzehnten Jahrhunderts Ed. II 1900. Vol. I Pag. 417; G. Maspero: Histoire ancienne des Peuples de l'Orient. Ed. VI. 1886. Pag. 265; și lucrarea profesorului de Egiptologie, membru al Academiei de științi din München, dr. F. I. Lauth: Aegyptens Vorzeit. 1881. Pag. 329).

lière, La Fontaine, Goethe, Schiller, Musset, Victor Hugo — cari nu erau jidani, și să ne întrebăm: *ce mai rămâne?* Suprimați un singur nume a vre unuia din aceste *genii arice*, și veți produce un gol văzut, o întrerupere în dezvoltarea culturii umane. Dar scoateți toate, dar absolut toate *talentele* jidovești — și vedeți: *ce păgubim?* Că doar nu lipsindu-ni filosofi, chiar ca Spinoza, urgisit de dâșii, sau ca Mendelssohn; muzicanți de a doua și de a treia mână, ca: Meyerbeer, Mendelssohn, Halévy Offenbach; literați, ca Heine, Börne, Halévy, Catulle Mendès — s'ar face o borbă în cerul culturii umane. Sau poate că am uitat pe vre unul de însemnătate epocală? Să mi se arate.

Dar mai sunt și alte dovezi a patentei lor sterilități.

Avură doar și jidanii un *stat*, în care au putut să desvolte liberi naționalitatea lor. Dar care e *valoarea culturii* pe care au desfășurat-o — și ce a rămas după dâșii?

În ce privește *instinctele politice*, mai ales, ei se arată de o incapacitate spăimântătoare. Imprumutând elementele organizării Statului de la *Hetiții* agricultori și întemeetori de orașe, ei nu sunt în stare să organizeze o putere politică, și să o mențină. Perioada de strălucire a Statului evreu e de scurtă durată — sub David (1033) și Solomon (993) — la cari încă, în chip vădit, precumpăniă *sângele aric*, din care

cauză ei nu au fost niciodată înțeleși de poporul lor, și nu au putut crea nimic statornic ¹⁾.

În anul 952 știm că regatul Israelitelor se împarte. Mai înainte, până sub regele Saul (1055), ei fuseseră în stăpânirea Filistenilor. Cât a durat dar mărirea statului de sine stătător al

¹⁾ Ernest Renan, zice: Solomon nu înțelegea nimic din adevărata vocațiune a rasei sale. (*Solomon n'entendait rien à la vraie vocation de sa race*). Iar savantul istoric orientalist G. Maspero, explică astfel nereușita operei lui David și a lui Solomon:

„Dacă nu au întemeiat nimic statornic e că amândoi nu au înțeles natura poporului, cu care aveau de-a face. Evreii nu erau o rasă războinică, și David îi aruncă în războiu; ei nu erau nici marinari, nici constructori, nici apliceți pe atunci la comerț și industrie, și Solomon construi flote, drumuri, îi aruncă în întreprinderi comerciale.— Regatul, pe care-l întemeiaseră cu greutate nu se rezimă decât pe ei însăși: de îndată ce dispărură, el se stinse fără șgomot și aproape fără șguduiri, prin singura putere a lucrurilor“. (*Histoire ancienne des Peuples de l'Orient. Ed. IV. Paris 1886 Pag. 35*).

David și Solomon nu au înțeles — și nu au fost înțeleși zicem noi — pentru că nu erau jidani adevărați. Și nu au făcut nimic, pentru că nu erau jidani adevărați. Puterea lucrurilor aice e naționalitatea, care-și urmează tendințele proprii de cultură, un moment abătute din calea firească a dezvoltării lor, prin acțiunea unor individualități superioare, de origine, în parte străină.

Cam acelaș lucru s'ar întâmpla astăzi dacă vreun Creol oarecare ar parveni, momentan, să civilizeze pe Negrii din San-Domingo.

Israelitelor? Nici măcar o sută de ani împliniți adică, dela 1033 la 953, când se divide. Dar ce au produs prin ei însăși?

Orașele nu sunt ale lor, ci ale Amoriților și Hetiților; însuși cetatea sfântă a Ierusalimului e un oraș amorit. Industrie nu au:

Sam. I. 13, 19: „Și în tot pământul lui Israel nu se află nici un făurariu... Și toți Israelii se pogorau la Filistenii ca să-și ascute ferul plugului lor, coasele lor, securile lor și secerile lor“.

Și chiar în perioada mării, când își ridică templul, Solomon e silit să-și aducă meșteri dela Hiram, regele Tirului, și nu numai arhitecți, artiști și meseriași calificați, dar chiar pe lucrătorii cei mai simpli:

Regii I. 5. 6. „Și acum dă ordin să-mi taie mie cedrii din Liban... Căci tu știi că între noi nu este cine să știe a tăia lemne ca Sidonenii... 18. „Și ciopliră zidarii lui Solomon și zidarii lui Hiram și Ghibliții și pregătiră lemnele și pietrele spre zidirea casei“.

Aceasta eră capacitatea industrială a jidanilor, în perioada lor de mărire, și la zidirea celor mai însemnate clădiri ce s'a ridicat vreodată pe pământ jidovesc, pentru jidani: Templul lui Solomon ¹⁾.

¹⁾ Faimosul templu al lui Solomon eră de altminterlea abia un — „templușor“. În aceeași clasică operă, G. Maspero (*Histoire* Pag. 336) zice: „Inexperiența Evreilor în materie de arhitectură i-a făcut să considere opera lui Solomon, ca un model unic: de fapt, față de

Comerțul însuși nu a fost la dânsii niciodată decât *trafic mărunț* — nu comerț mare, precum a fost al Fenicienilor, vecini, o ramură superioară a semitilor. Regele Solomon — fiul *blondului* David și al Batsebei, femeia lui Uria *Hetitul*, și prin urmare având și sânge aric — s'a îmbogățit în adevăr din comerțul mare, dar nu a fost urmat de supușii săi în această direcție, cu toată vecinătatea mării. Corăbiile lui Solomon erau conduse de *marinari fenicieni* — tot dela Hiram „siriacei“.

Regii I. 9, 27. „Și Hiram trimise, în corabie cu servii lui Solomon, *pre servii săi marinari, corăbieri deprinși cu marea*. Și veniră la Ofir și luară de acolo patru sute douăzeci de talente de aur și le aduseră la Regele Solomon“.

În artă au fost nuli, dar cu desăvârșire nuli. Pustiul Saharei e o grădină pe lângă sterilitatea lor. Nici arhitectură, nici sculptură, nici pictură, nici muzică — nimic. Incapabili să-și zidească templul, ei sunt și mai incapabili a-l înfrumuseța:

Regii I. 7. 13: „Și trimise Regele Solomon și aduse pre Hiram din Tir... și era plin de înțelepciune și de pricepere în a lucra orice aramă.

Și el veni la regele Solomon și lucra toate lucrurile lui“.

edificiile mărețe ale Egiptului și Chaldeeii, el era aceea ce regatul lor era față de celelalte imperii ale lumii: *un templu mic pentru un mic popor (un petit temple pour un petit peuple)*“.

Nu ni-a rămas o singură clădire, o singură statuă făcută de dânsii, și care să poarte pecetea individualității lor. Nu există un *stil jidovesc*, în artă — ba din contra, această apropiere de cuvinte te face să râzi.

În *știință* — nici o lucrare științifică, nici o descoperire — nici una — nu a ieșit vreo dată dintr'un cap jidovesc, în întreaga lor existență de 1500 de ani, cât au trăit ca popor mai mult sau mai puțin liber, în țara și prin graiul lor.

În *literatură*¹⁾ — în afară de Biblie, a cărei cosmogenie se știe astăzi că e copiată dela Babiloneni, și care e o carte, în mare parte, profund amorală — nimic decât producțiuni nu de a doua, ci de a treia mână, care nu se menționează decât pentru că sunt cuprinse în Biblie. Dar e o *culme*, pe care au atins-o: *poezia lui David*. Care este însă valoarea artistică, *fondul*, acestui lirism — să-i zicem — religios: adâncimea gândurilor, gingășia simțirilor înălțătoare? Să ascultăm, — nu pe vreun antisemit — ci pe un prieten al Jidanilor, pe același *Ernest Renan*, savantul cunoscător al literaturilor orientale, care nu poate fi bănuț nici de vrăjmășie, nici de ignoranță antisemită — pe cea jidovească o cunoaștem. Și iată ce ni spune:²⁾

¹⁾ Vezi Anexa XVI.

²⁾ *Ernest Renan*: Loc. cit. pag. 15.

„Această poezie este în totdeauna ceva cam *egoistă*. Ai zice că Dumnezeu nu există decât pentru dânsul: dacă iubește pe Iehova, e că Iehova este protectorul său *special*, interesat la cauza sa, obligat a-l face să reușească și să-l răzbune pe dușmanii săi“.

Vrea să zică: *poezie egoistă*. Curioasă împărechere de cuvinte — și totuși — explicabilă pentru noi, care știm că: *poezia e product al naționalității*. Acele câteva picături de sânge aric, care circulau în vinele lui David, i-au dat, asupra compatrioților săi, superioritatea *inspirațiunii* poetice. Dar manifestația ei reprezintă firește aspirațiile generale ale neamului: *religiozitatea îngustă* — care nu-i decât expresia, în domeniul culturii, a *egoismului mărgenit*, rezultat al *corcinei*. Aceasta, înădușind însușirile superioare ale sufletului, reduce întreaga putere *psihică* la rolul subaltern de instrument al *voinței*. De aceea poezia lui David, ca poezie jidovească — și el e singurul lor poet național, până acum — nu poate fi decât *egoistă*. Așa fiind însă, ea nu-i „*poezie*“, în înțelesul propriu al cuvântului, care e tocmai *înălțare*, mai presus de preocupățiunile egoiste — ci e adevărată *înjosire*, a celor înalte, prin strămutarea instinctelor brutale ale materiei oarbe, în lumea de sus, ca să poată fi mai bine satisfăcute, prin intervenția divinității — *slăvită numai din interese utilitare*. Și pentru ca să fim înțeleși, vom cită un singur exemplu:

Psalm 3. 7. „Scoală-te Iehoga, ajută-mă, Dumnezeu!

meu, căci tu ai bătut preste fălci pre toți neamii mei; dinții nelegiuitorilor i-ai zdrobit“.

Un Dumnezeu „special“, care sfărâmă măselele oamenilor, — se poate discuta dacă e *uman*. Dar în tot cazul, *estetic*, — nu poate fi.

Vrea să zică: nici poezie, nici știință, nici artă, nici comerț, nici industrie, nici măcar o tehnică elementară — nimic, ce s'ar putea considera ca vre-o contribuție de valoare la opera obștești culturii omenești, în tot decursul de *cincisprezece secole*, cât au trăit ca popor mai mult sau mai puțin liber. Și dacă voim să ne dăm seamă de întinderea acestei sterilități fără exemplu, să comparăm pe Jidani cu *Grecii* — o mână de oameni, abia câteva sute de mii ¹⁾ —

¹⁾ După ultimele cercetări (*Beloch, Eduard Meyer*). *Grecia* propriu zisă, afară de Kreta, de Epir și de Macedonia, avea la începutul războiului peloponezic, 431 în. de Ch., 2.295.000 locuitori, din cari, scăzându-se 850.000 de sclavi rămân numai 1.400.000 de Greci. *Attica* însă, centrul culturii eline, avea o populație totală, în același an, de 360.000 de suflete, din care: 40.000 de Meteci, 150.000 de sclavi, și numai 170.000 de cetățeni. Și aceasta: când? Pe timpul lui Pericles. când cultura greacă și-a atins apogeul ei, în Atena.

Dar iată încă un fapt care confirmă teoria noastră: *Grecia modernă* are vreo 2.500.000 de locuitori omogeni, între care nu există nici o deosebire socială sau națională. Greci sunt cu toții — liberi de o potrivă. Se naște dar întrebarea: *de ce nu produc nimic?* Pentru că acele 2.500.000 de Greci nu au nici o însemnătate cul-

cari au creat totul, tehnică, artă, știință, filosofie, literatură, și din a căror muncă rodnică trăim până astăzi.

Și să ne mai punem încă o întrebare: oare această *sterilitate jidovească*, de atunci încolo — alături cu alte popoare, pe a căroră pământ s'au așezat, de a căroră limbă s'au servit, de a căroră cultură s'au folosit — *s'a desmințit undeva?*

Au trăit și trăesc în Spania, în Italia, în Anglia, în Germania, în Franța, în Polonia — îngrămădiți cu sutele de mii. *Au produs ceva?* Dar, vorbind numai de literatură: care e *marele nume jidovesc*, care s'ar putea rosti alături cu Cervantes și Calderon, cu Dante și Petrarca, cu Shakespeare și Milton, cu Goethe și Schiller, cu Molière și La Fontaine, cu Mickiewicz sau mă-

turală — și nici pe departe nu se pot asemăna cu acei 170.000 de cetățeni ai Atticei, din antichitate? E doar o nepotrivire? izbitoare între ce a fost, și ce este — pe acelaș teritoriu. Care e cauza ei?

Altă cauză nu poate fi decât: *naționalitatea* — rasa. Și sterilitatea culturii neo-grece e un efect al corcirii. *Națiunea elină* — factorul producător al culturii antice — amestecându-se cu elemente străine inferioare, în prea mare număr: cu sute de mii de sclavi, de origini diferite, cu semiți, hamiți și siriaci, cu romani, cu slavi, cu bulgari, cu albaneji, cu aromâni, cu italieni, cu turci, cu levantini de tot felul, a dat naștere unei noi formațiuni etnice, ibride: *Grecii moderni*, a căror soartă, fatală oricărei corciturii, nu poate fi decât sterilitatea.

Atena lui Pericles și Atena regelui George, sunt două contraste etnice.

car cu Sinkiewicz? Care e *opera jidovească*, pe care am putea-o asemăna, fie chiar pe atât de departe cât e Sirius de pământ cu *Infernul*, cu *Macbeth*, cu *Regele Lear*, cu *Othello* sau *Hamlet*, cu *Paradisul pierdut*, cu *Faust*? Care? Cine?

Întrebări care vor rămâne fără răspuns.

Și atunci — dacă acesta este adevărul, ce nu se poate răsturna prin nici un fapt contrar — să nu ne punem întrebarea: *oare geniul, pe care nu l'au avut jidanii, nici singuri, nici cu alții împreună, îl vor avea tocmai în România?* Și oare ceva ne îndrituiește să credem că o experiență ce s'a făcut *în curs de 3000 de ani* — în condiții așa de variate — se va desminți tocmai la noi?

Adică vâlcărelile babilonice, pe care le publică sub nume de „poezii“; bazaconiile palestiniene cu nume de „drame“, în jurul căroră fac larmă producătoare de tantieme; parascoveniile talmudice, pe care cei nebotezați le botează de „critici științifice“; insanitășile și batjocurile jidovești ale profesioniștilor porecliți „ziariști“ — toate acestea: oare sunt contribuții de cultură, sau măcar începuturi care promit — „*dijă*“?

Și dacă: *nu* — atunci:

Oare nu e o neghiobie din partea „criticei române“ de a lua în serios pe toți jidănașii producători de maculatură? Și nu e o adevărată blasfemie și o înjosire de a crede că tocmai jidanii sunt chemați a ne întuneca?

Dar pe cine au întunecat cândva, undeva, cu ceva — întunecații aceștia de toate neamurile pământului?

Sursum corda — descendeți ai „Romanilor!“ Nu desigur *detrerrima gens* — a strămoșului Tacitus — poate fi popor de cultură, pe pământul României — ei voi.

Dar să admitem un moment că i-ar fi înzestrat Dumnezeu cu însușiri intelectuale superioare — pe care nicăeri, nici când nu le-au avut. Ei și? Doar un lucru e mai presus de îndoială:

Nu jidanii pot fi creatorii culturii românești.

Căci dacă e clar ca lumina zilei că cultura e product al naționalității — e sigur că aceea ce ar putea să producă jidanii, la noi în țară, nu ar fi decât: *fond jidovesc în formă românească*. Nimic pentru dânsii — dar mai rău decât nimic pentru noi. Și de aceea tocmai amestecul jidanilor în mișcarea noastră culturală nu ni poate fi indiferentă: ea este o amenințare.

Jidanii vor împiedica dezvoltarea deplină a naționalității noastre, falsificând cultura românească¹⁾.

Incapabili să producă ceva pozitiv — ei vor introduce pretutindeni apucăturile lor de „speculă“ mărunță, subiectivismul lor negativ și îngust, spiritul jidovesc disolvant, care va face

¹⁾ Vezi Anexa XVII.

din noi, nu un popor civilizat — ci o *corcitură culturală* nenorocită.

Aice e primejdia — nu în faptul că ar putea să dea naștere la mari „talente“, în stare să întunece producțiunile noastre ale Românilor, ci tocmai din contra: în *sterilitatea rasei* jidovești, care a dat destule dovezi de incapacitate, și în *înstrăinarea culturii române* și care, după cum știm, nu poate fi decât sterilizarea ei.

Nimicirea noastră prin înstrăinare — iată despre ce este vorba. Și dacă acesta este adevărul amenințător, atunci se vede lămurit care poate fi *datoria criticii românești*:

Nu să se extazieze în fața unor „piesișoare“ iudaice, de dragostea de a scrie foiletoane lungi — ci să apuce mătura cea mare a dramaturgiei sănătoase, și să curățe scena teatrului național — de gunoae internaționale.

Nu să se oprească cu aere de *filosofi hamletici* — *to be or not to be*, — în fața ipotezei caraghioase, că jidănașii noștri, în literatură, vor ajunge să ne întunece cândva; ci, ca luptători hotărâți ai cauzei naționale amenințate, să le dea un picior estetic undeva, ca să părăsiască sanctuarul literilor române batjocorite.

Eliminarea jidanilor din domeniul culturii — e o problemă de existență pentru noi. Căci dacă s'a putut un moment ca străinii să îndeplinească unele funcțiuni economice, în lăuntrul organismului nostru etnic în formație — *înstrăinarea*

funcțiilor de direcție, va fi peirea noastră sigură.

Eliminarea din domeniul culturai implică însă: *eliminarea din domeniul economiei naționale*, unde cultura își are rădăcinile ei.

Accasta e o *problemă grea*, care nu se poate rezolvî printr'o lege și punând momentan în mișcare toate puterile statului — ci numai *pe cale organică*, de către *nația întreagă*, conștientă de sine și de interesele ei, prin *muncă stăruitoare* pe toate terenurile.

Conștiința aceasta a naționalității¹⁾ — cine o poate formă? cine să creeze și să disciplineze puterile muncii naționale?

Nu rămâne îndoială: *școala*.

* * *

Ajungem la cercetarea celei din urmă din regulele fundamentale ale culturai:

4. Școala trebuie să cultive naționalitatea.

Căci dacă omenirea e numai cuprinsul națiilor, cari o alcătuiesc, și dacă cultura umană nu-i decât product al naționalității — școala, ca instituție de cultură, nu poate avea altă menire decât: să cultive naționalitatea, adică *puterea*, care singură e capabilă să o producă.

Și îndatorirea aceasta i se impune nu numai în interesul *factorului* culturai, ci și al *scopului*

¹⁾ Vezi Anexa XVIII.

ei principal, care este *adevărul*, ca expresie a realității. Căci realitatea e complexă și variată. Adevărurile sunt multiple, și numai totalitatea lor alcătuește *știința umană*.

A cultivă naționalitatea însemnează dar numai decât:

1. *A mijloci cunoaștința realității naționale.*
2. *A creă puterea naționalității.*

În *interesul științei umane*, fiecare neam trebuie să cerceteze colțul său de pământ, societatea pe care o alcătuește. Căci fiecare, nu numai că are în fața sa fenomene, care nu sunt aceleași ori unde pe pământ, dar chiar pe acele deopotrivă, fiecare le privește într'un chip anumit, ca ființă etnică înzestrată cu aptitudini deosebite. Pentru aceste motive știința — ca imagine ideală a realității — nu poate fi decât *națională*, și nu cosmopolită. Ea are o patrie — deși adevărurile ei sunt universale — având un obiect determinat de cercetare.

Cosmopolită e ignoranța, pentru că e lipsită de conținut.

În *interesul existenței proprii*, fiecare popor trebuie să cunoască împrejurările lui de trai, teritoriul pe care locuște, organizarea sa economică și socială, relațiile sale cu celelalte neamuri, pururea interesate — pentru a se putea păstra. Căci conservarea vieții implică *puterea*, și aceasta *cunoaștința*. Numai cunoscând fenomenele și legile care le stăpânesc, le putem

înrauri, supunându-le scopurilor noastre, și ferindu-ne de acțiunea lor stricătoare.

Așa fiind, fiecare popor e silit să-și creeze *organe* de cunoștință, și să facă sacrificii pentru întreținerea lor. Datoria acestor organe — a *școalei* — nu poate fi dar decât *cultivarea naționalității*, în interesul *adevărului*, care e mijlocul și scopul suprem al culturii, ca și a *puterii* ei creatoare, care e naționalitatea.

Predarea numai a *elementelor abstracte* ale științelor nu satisface pe nici unul din aceste interese superioare. Cine se mărginește dar la expunerea adevărilor generale, fără legătură cu realitatea imediată, pe care ele trebue să o lumineze pentru a sporî întinderea lor, nici om de școală nu-i nici om de știință.

Nu e om de școală, pentru că nesocotește menirea școalei, ca instituție de cultură a poporului, care o întreține, cu scopul de a servi interesele lui — și printr'însul ale umanității.

Nu e om de știință, pentru că nu mijlocește cunoștința realității deosebite în mijlocul căreia se află, și nu contribuie cu nimic, prin sporirea adevărilor, la îmbogățirea științei umane.

Și pentru știința neînsuflețită a buhelor moarte mai la urmă, nici nu avem nevoie de intervenția costisitoare a profesorului. Intrucât e numai înșirare mecanică de sunete nemodulate, reproducere de scheme automate, ea poate fi predată de orice combinație fono-cinematografică și poate cu mai multă metodă.

Cu știință de gramofone, un popor însă nu poate *trăi*. Și traiul — vor înțelege-o și învățatii — e lucru de căpetenie.

De aceea tocmai, cea de-a doua îndatorire a școalei, izvorând din natura ei ca instituție de cultură, e: *de a crea puterea naționalității*. Și aceasta presupune dezvoltarea *conștiinței ei*.

Căci, pentru ca un popor să existe, nu e de ajuns să aibă *învățătură*, ci i se mai cere și *voința de a fi*, care nu poate să rezulte decât din *conștiința de sine*.

Orice nație e o ființă deosebită, și o *putere* de cultură. Ca atare, e un *instinct* care călăuzește toate manifestațiile ei. Și despre a tot puternicia acestui instinct avem dovadă limba, datinele, întocmirile sociale, arta, literatura, cu caractere specifice, la diferitele popoare.

Dar *conștiința* e deosebită. Ea se dezvoltă mai târziu, în sufletele celor aleși, mai întâi, și se întinde treptat la mulțime. Și precum se dezvoltă, ea poate să și *degenereze*, să se turbure limpezimea ei, prin înrăurirea unor *închipuiri* deșerte, care sunt o adevărată primejdie pentru națiuni, întunecând *instinctul* sănătos al vieții lor.

În conștiința de sine stă puterea națiunilor. Căci orice putere compusă e în raport direct cu suma și coeziunea elementelor ei alcătuitoare. Cu cât indivizii conștiinței de ființa neamului căruia aparțin vor fi mai numeroși, cu atât pu-

terea naționalității va fi mai mare, și se va manifesta cu mai mult succes, în domeniul culturii, spre folosul omenirii întregi.

Cea mai de căpetenie datorie a școlii, ca instituție de cultură, e dar să dezvolte conștiința naționalității în masele poporului, ca singur mijloc de a sporii puterea națiilor, care crează cultura umană.

Pe toate treptele învățământului, dela școala primară și până la Universitate, una trebuie să fie grija de căpetenie a profesorului: *Naționalitatea*, și, prin urmare, educația națională. El trebuie să arate școlarilor săi care e neamul căruia aparțin, care e chemarea lui, și să dezvolte în sufletele lor dragostea fierbinte pentru patrie și pentru nație, ca să fie gata a se jertfi pentru dânsa oricând i se va cere, și a lucra necontenit la mărirea ei.

Intr'un cuvânt: *Școala trebuie să fie naționalistă* — sau să nu fie. Din instinct, ea trebuie să formeze conștiința, nu să slăbească instinctul, falsificând conștiința neamurilor.

O *școală cosmopolită* — care nu predă învățăturile în legătură cu necesitățile practice ale unui popor anumit, și care nesocotește educația națională — e negațiunea puterii, care o produce — și a adevărului.

Un *profesor cosmopolit*, amestec de bâzâială confuză a gărgăunilor umanitariști, cari se dezinteresează de dezvoltarea conștiinței naționale

a elevilor săi, și care propovăduiește cresuri contrare naționalității, e un *criminal*, pentru că atentează la viața poporului, care-l întreține, și a umanității nimicind o putere originală de cultură, pe care nimic nu o poate înlocui în opera obșteștii civilizațiuni omeniești.

Aceasta e concepția firească a menirii, pe care o are școala, rezultând din *natura* ei, ca instituție de cultură, și a datoriei învățătorilor, reprezentanți, în domeniul intelectual, ai intereselor naționalității, ca factor al culturii.

Și orice altă concepțiune e absurdă și stricătoare.

În deosebi școala nu poate să reprezinte interesele *umanității*, — să fie dar un fel de academie de *volapük* internațional. Căci — *în afară de nații* — am mai văzut că umanitatea nu are ființă. Ea nu-i de cât o chimeră.

Ca instituție de cultură, școala nu poate să cultive decât aceea ce există: naționalitatea, subiectul pozitiv al silințelor ei. Ca mijlocitoare a înțelegerii *realității*, obiectul ei nu poate fi *realitatea cosmopolită* — ci realitatea unor teorii, și a unor nații deosebite.

Școala, prin însăși natura ei, e o instituție națională — pentru că problema culturii umane, pe care ea e chemată să o deslege, nu se poate rezolvi decât prin cercetarea independentă a adevărului, de către fiecare popor în deosebi.

Și dacă aceasta este evidenta menire a școlii,

pe care ni-o dovedește *rațiunea*, la acelaș rezultat ajungem și prin *experiență*, care ni arată că *așa a și fost înțeleasă* de toate popoarele, care au strălucit prin civilizația lor, și de cei mai aleși reprezentanți ai culturii omenestii.

Sub ochii noștri, din treizeci și șase de stățișoare germane, neînsemnate, fără nici o putere, îndușmănite între dânsule: Holstein, Oldenburg, Hannover, Bückeburg, Braunschweig, Lippe, Anhalt, Hessen, Bayern, Baden, Württemberg, vre-o două Mecklemburguri, vre-o două Schwarzburguri, vre-o patru Saxonii, și nu, știm câte principate de Reuss, Schleiz, Greiz, Gera, Köstritz, Lobenstein, Eberdorf, Selbitz, etc., — din care unele abia cât niște moșii — în mai puțin de șase-zeci de ani, între 1815 și 1871, s'a format *Germania unită*, de astăzi, cu 57.000.000 locuitori, pe o întindere de 540.000 de kilometri pătrați.

Să ne întrebăm: cine a săvârșit această minune, în timp așa de scurt? S'a zis, cu drept cuvânt: *învățătorul german*, adică școala, a creat unitatea germană. Și cum s'a făcut?

Nu din *ideea umanității*, desigur, de cătră cosmopoliți, cari ar fi lucrat la fericirea universului întreg, ci din *ideea naționalității*, prin munca stăruitoare de dezvoltare a conștiinței naționale de cătră profesorii germani, naționaliști.

În timpul celei mai adânci decăderi a Germaniei, școala germană, prin reprezentanții săi

cei mai distinși, se pune în fruntea mișcării naționale. Ea devine organ de luptă, disciplinând puterile nației, și făurind armele intelectuale, care o vor dezrobi.

Chiar în anul bătăliei dela Iena, *Ernest Moritz Arndt*, profesor la Universitatea din Greifswald, își publică scrierea sa: *Spiritul timpului* (*Der Geist der Zeit*. 1806), arătând calea mântuirii poporului german, pe care nu încetează a-l îmbărbăta prin poeziile sale patriotice. Doar el îi formulează problema unirei, punând în versuri entusiaste celebra întrebare: *Ce este patria Germanului* (*Was ist des Deutschen Vaterland?*)

În acelaș timp se ridică marele filosof *Johann Gottlieb Fichte*, unul din cei mai adânci cugeători, și din cele mai mari caractere ale omenirii, rostind ale sale: *Cuvântări către nația germană* (*Reden an die deutsche Nation* 1808), prin care caută să îndrumeze educația nației sale, pe calea adevărului naționalist.

La aceeași epocă, un alt ilustru bărbat de școală, *Friedrich Ludwig Jahn*, tipărește studiul său: *Naționalitatea germană* (*Das deutsche Volkstum* 1810), în care arată necesitatea unirei Germaniei. Și tot el creează, ca mijloc de educație, gimnastica pentru a întări și puterile fizice ale acelor, care erau chemați să săvârșească o operă națională atât de măreață, devenind astfel un binefăcător al omenirii întregi.

Atunci „Tirtăul“ german, cum i s'a zis, *Theodor Körner*, studentul poet, cu *lira* sa inspirată, masele luptătorilor pentru neatârnamarea patriei, și cu *spada* sa vitează curăță pământul ei de dușmani, căzând în luptă eroică pentru drepturile încălcate ale neamului său.

Atunci, înfățișat tot școala germană, prin studențimea din Iena, în ziua de 12 Iunie 1815, înființează: *Uniunea obștească a tinerimei germane* (*Allgemeine deutsche Burschenschaft*) cu caracterul hotărât *naționalist și creștin*, care a devenit o adevărată școală de educație patriotică, pentru elita intelectuală a Germaniei întregi, desfășurând astfel, *în cuget*, dezbinarea ei, înainte de a o nimici *în fapt*¹⁾.

Ce erau aceștia cu toții? Care erau „ideile“ de care se călăuzeau? Care eră, în genere, *spiritul școlii, a literaturii, a societății germane*, la începutul secolului trecut?

Să ascultăm pe un Român, care a trăit în

¹⁾ Insemnăm, ca fapt caracteristic pentru teoria ce susținem: printre luptătorii pentru reînnoirea Germaniei nu se găsește nici un jidan. Fără îndoială: conștiința naționalității germane nu se putea trezi decât din *instinctul* acelor care-i aparțineau. De aceea vedem că jidanii pretutindeni și oricând sunt stăpâniți în mod exclusiv de instinctul și de conștiința naționalității iudeo-germane, care persistă în toate *formele naționale străine*, pe care le îmbracă, pentru a trăi din specularea *fondului* celorlalte națiuni.

mijlocul acelei societăți, și care e un product al ei și al școlii germane, pe marele nostru bărbat de stat *Mihail Kogălniceanu*.

Vorbind de petrecerea sa, prin anii 1830, în casa *pastorului Ionas*, din Berlin — un discipol favorit al teologului-filosof Schleiermacher, și înrudit cu cele mai distinse familii din aristocrația ca și din burghezimea Prusiei — Kogălniceanu ni spune:¹⁾

„În casa sa se adună societatea cea mai aleasă și din nobletă și din burghezime, care de pe atunci luase un loc însemnat în Germania, punându-se în fruntea *ideilor naționale*, și a reformelor sociale, cari se răspândise în toată Germania. *Steagul lor eră înainte de toate unirea patriei germane*“.

Și vorbind apoi în deosebi de Universitatea din Berlin, la care-și urmărise studiile, iată în ce cuvinte entusiaste Kogălniceanu își face mărturisirea credinței lui naționaliste:

„Da, *Universității din Berlin*, a doua mea mamă, Universității Fredericii Wilhelma, da, exemplului ce mi-a dat amorul pentru *patria germană*, și pe care l-am găsit în toate păturile germane, fie nobilime, fie burgheză, *datoresc cu amorul pentru patria română*, și spiritul liberal, care m'a însuflețit în toate actele vieții mele“.

¹⁾ Discurs rostit în Academia Română. Ședința solemnă de la 1 (13) Aprilie 1891.

Din straturile sănătoase ale acestei societăți germane — formată de școala germană, naționalistă — s'au ridicat apoi generațiile entuziaste de cugetători și de eroi, care și-au găsit expresia lor cea mai desăvârșită în marele Bismarck, creatorul Germaniei unite.

Și să ne întrebăm: oare rău a lucrat școala germană — ca instituțiune de cultură, în interesul civilizației generale omenesci — că a cultivat naționalitatea germană? Oare dacă profesorii germani, în loc să fi îngrijit de *nația* lor, s'ar fi preocupat de nevoile *umanității închipuite*; dacă, de pe catedre, ar fi făcut pe emancipatii, pe grozavii, pe „liberpansorii“, pe „cosmopolitii“, căutând să înădușe instinctul naționalității în sufletul tinerimei, în loc de a trezi conștiința ei; și dacă tinerii aceștia ar fi crezut apoi că sunt chemați să reformeze lumea, și să ferească omenirea, nu să fie vrednici reprezentanți ai intereselor poporului german — ar fi contribuit cu mai mult — sau cu ceva — la cultura *umanității reale*?

Dar cine ar putea să o susțină?

Un lucru e sigur: acele treizeci și șase de stățișoare germane ar fi continuat să existe, în neconținută ceartă, și intrând eventual în combinații diferite cu statele străine. Nu ar fi existat dar nici pace lăuntrică, nici pace externă, ca bază necesară a civilizației. În tot cazul, nici unul din statele reslețite nu ar fi putut dezvoltă

acea *putere* uriașă de cultură, pe care o reprezintă astăzi poporul german unit.

Aci se vede dar, în mod evident, cum folosul *umanității* rezultă de-a dreptul din dezvoltarea, prin unire, a *naționalității*, și ce pagubă e ca ea să nu se poată constitui.

Și dacă am întinde cercetarea noastră, la acelaș rezultat am ajunge: *toate popoarele prin școala, însuflețită de ideea națională și religioasă, s'au ridicat* — și au decăzut, rătăcindu-se pe căile de pierzare ale cosmopolitului și ale necredinței. Și aceasta nu e o întâmplare, ci o urmare fatală, rezultând din natura lucrurilor.

Căci *cosmopolitismul* înseamnă slăbirea voinței de a fi, prin întunecarea conștiinței, care slăbește instinctul naționalității; iar *lipsa de credință*, în forma ei cea mai elementară și mai sublimă, a religiei, oprește în genere ori ce avânt ideal, luându-i vieții înțelesul ei. Ce mai rămâne, decât o turmă de bestii urlând după pradă — în pustiul unei vieți, ce se isprăvește aici.

Și amândouă aceste eresuri sunt prin natura lor disolvante și sterile. Cosmopolitismul, protivnic instinctului sănătos al masselor, ca și ateismul, contrar naturei spiritului omenesc, și a inimei căutând alinare, când se încuibază în unele minți, turbură liniștita dezvoltare a societății, producând curente dușmane, între care înțelegere nu poate fi. Astfel popoarele își isto-

vesc puterile în frământări pătimașe, ne mai fiind în stare să joace un rol util în opera comună a culturii omenesti.

Voiți un exemplu — dureros pentru noi, ca frați de sânge? *Francia*. Ce n'ar produce acel popor, înzestrat cu strălucite însușiri, dacă fii săi ar fi uniți în aceiași idee a *naționalității franceze*, și a *creștinei*, lucrând la mărirea patriei lor? Dar încăpută pe mâna *jidaniilor* traficanti — furișati în lojele masonice, ale căror spirit l-au falsificat, și cari stăpânesc finanța și presa — și condusă de demagogi internaționali, Franța se desbină în câmpuri vrăjmașe, mergând către războiul civil, în care timp ea rămânea în urma celorlalte popoare, a Germaniei și Angliei vecine, la care naționalitatea și legea creștină sunt cultul poporului întreg.

Dar ce să căutăm pe departe, și să nu privim la noi?

Prin ce oare s'a ridicat poporul român dacă nu prin *școală*, însuflețită din ideea naționalității, pe care au propovăduit-o cu entuziasm cei mai iluștri reprezentanți ai ei.

Oare de unde au purces cei dintâi povățuitori ai neamului nostru? Care este „ideea“, care pune în mișcare pe luminătorii *Samoil Klein*, *George Șincai*, *Petre Maior* — umanitatea? Oare deșteptătorul *Lazăr* — cosmopolit a fost? Oare *Gheorghe Assaky* s'a gândit la fericirea omenirii întregi, pe care ar fi confundat-o cumva

cu scursorile jidovești din Galiția? Oare bărbatii dela 48, și generația care a creat *Unirea* — umanitariști au fost și atei, protivnici religiei creștine și nesocotitori ai datinelor poporului român? Dar să ascultăm cuvintele de evlavie ale unuia din acele „sfinte firi vizionare“ — pe *I. Heliade-Rădulescu*, care zice:¹⁾

„Mi-au fost și *imi sunt scumpe și sacre ale Patriei*, și de aqueea am studiat fără ajutorul nimului limba ei, historia ei; de aqueea *Religia ei*, mi-a fost *sacră și sfântă*, de aqueea instituțiunile ei au făcut deliciurile vieții mele... *Mi-aș fi adorat instituțiunile Patriei și însuși de-ar fi avut defecte*, și cu atâta mai vartos sunt adoratorul lor, când mă conving quă toate au fost divine întrânsele, pentru quă au fost instituțiunile Ecclesiei primitive“.

Oare *Kogălniceanu* s'a condus de lozinea internațională: „*proletari din toate țările uniți-vă*“ — sau a luptat pentru unirea țărilor surori și pentru emanciparea țăranimei noastre, conduse de ideea de patrie, însuflețit de iubirea de neam? Și când pășește pe catedră, ca profesor, care sunt ideile de care e condus? Să auzim ce ni spune:¹⁾

„Omul în totdeauna înainte de neam și-a in-

¹⁾ Equilibru între Antithesi. (Issachar). Votul și Revotul C. III.

²⁾ Cuvânt introductiv la cursul de Istoria Națională. Rostit în 24 Noembrie 1843, în Academia Mihăileana.

bit familia, înainte de lume și-a iubit neamul și partea de pământ, fie mare, fie mică, în care părinții săi au trăit și s'au îngropat, în care el s'a născut, a petrecut dulcii ani ai copilăriei, ce nu se mai întorc, a simțit cea întâiu bucurie și cea întâiu durere de bărbat. Acest sântimânt sânt, nu cunosc încă nici un neam, nici o seminție cât de brută, cât de *selbategă*, care să nu-l aibă.

Ce interes mare trebuie să aibă istoria națională pentru noi, îmi place a crede că și D-voastră o înțelegeți ca și mine. Ea ni arată întâmplările, faptele strămoșilor noștri, care prin moștenire sânt și ale noastre. Inima mi se bate când aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul: da, Domnilor mei! Și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sunt mai mult decât Alexandru cel Mare, decât Anibal, decât Cesar: aceștia erau eroii lumii, în loc că cei dintâiu sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătaia dela Războeni are mai mare interes decât lupta dela Termopile, și izbânzile dela Racova și dela Călugăreni îmi par mai strălucite decât acele dela Maraton și Salamina pentru că sunt câștigate de cătră români“...

„Domnilor, când aş fi așa de norocit să dezvolt mai mult în inima D-voastră interesul pentru istoria patriei, m'aș fâli că am sporit în D-voastră și iubirea cătră patrie, și că prin urmare am contribuit la păstrarea naționalității“.

Oare Alecsandri și Eminescu, cei mai mari poeți ai noștri, ce au fost? Visători internaționali? Și din ideea umanității au izvorât cele mai frumoase inspirațiuni ale lor?

În sfârșit, oare când s'a înălțat mai sus ageul cugetător, ilustrul Profesor al Universității din Iași, Vasile Conta, de cât atunci când s'a ridicat să apere drepturile poporului românesc dela tribuna parlamentului, opunând violențelor umanitaristice ale jidanilor cosmopoliți, temeinicile principii ale naționalismului.

„Dacă este adevărat, zice el¹⁾, că noi trebuie să respectăm principiul de *umanitate*, apoi înainte de toate trebuie să respectăm *principiul de conservățiune, de existența noastră națională*, și numai după ce vom respecta acest principiu, imperativ pentru noi, numai atunci ni este permis și ni se poate cere, ca să respectăm și celelalte principii, de care se face atâta vorbă“.

Așa au cugetat toți învățătorii neamului nostru, adevărații reprezentanți ai școlii române: *naționaliști* au fost și *creștini*, respectând datinele acestei țări — nu cosmopoliți și atei, protivnici ideii naționale, batjocorind instituțiile ei.

Sprîjiniți pe temeiurile neclintite ale rațiunei,

¹⁾ Discurs rostit în chestiunea revizuirii Art. 7 din Constituțiune. Ședința Adunării Deputaților din 5 Septembrie 1879.

pe folositoarele pilde ale altor popoare, pe sfaturile mai marilor îndrumători ai trecutului, vom zice privind cu durere prezentul:

Școala românească trebuie să cultive naționalitatea română. Ea trebuie să mijlocească cercetarea împrejurărilor noastre de dezvoltare, a naturei în mijlocul căreia trăim, a relațiilor poporului nostru cu teritoriul său, și cu neamurile cu care vine în atingere. Dar mai presus de toate ea trebuie să sporească *puterea naționalității române*, dezvoltând conștiința ei, din instinctul sănătos al masselor.

Naționalitatea noastră e însă bine lămurită și nu se poate confunda cu nici a unui alt popor de pe pământ. Ea se alcătuește din acel neam de oameni, de origine Daco-romană, de religie creștină, răspândit între Nistru și Tisza, între Mureș, Dunăre și Marca Neagră, care a cucerit acest colț de pământ și l'a gospodărit în curs de optspre-zece secole; care a creat prin munca lui și neajutat de nimeni toate elementele unei culturi specifice, în graiu, în credință, în datini, în port, în instituții sociale, în podoabe, în cântece, în jocuri, în literatură, în știință — totul — tot ce există ca rod al culturai în marginile acestui teritoriu, care e al nostru, al Românilor.

În cuprinsul acestui pământ, pentru statul român, ca și pentru fiecare din reprezentanții săi, nu pot fi alte interese decât interese *curat românești* ale rasei noastre proprii — și prin ur-

mare și *norme* de purtare obligatoare pentru toți, izvorând din înțelegerea lor.

Dar pe teritoriul nostru, ca și pe lângă celelalte popoare, vin să trăiască și alte elemente străine. Intrucât sunt de aceeași lege creștină, și se amestică cu noi prin legături de sânge — pierzându-se în masa generală a nației — să fie bine primite, dacă-și agonisesc prin muncă cinstită mijloacele traiului lor.

În ultimul timp s'au așezat însă în mijlocul nostru, nepoștiți de nimeni, în prea mare număr, o sună de *străini, de altă rasă, de altă lege*, și prin această cauză, *neasimilabili: jidanii*.

Căsătorindu-se numai între dânsii, și căutând să monopolizeze ramuri întregi de activitate — comerțul, industria, exploatarea moșiilor — ei alcătuiesc o *altă nație*, cu pretenția de a se păstra ca atare, trăind din exploatarea muncii productive a poporului român, pe teritoriul lui.

Se naște dar întrebarea:

Așezarea națiunii jidovești pe pământul României, oare poate să schimbe menirea școlii române?

Dar ce este școala? Așezământ de cultură a naționalității, ca putere care o produce. Și am văzut că pe acelaș teritoriu, prin natura lucrurilor — mijloacele de existență fiind mărginite — nu se poate dezvoltă decât o singură naționalitate. Care e dar naționalitatea în drept a stăpâni pământul României, și pe care e che-

mată să o cultive școala? Desigur: *Naționalitatea Română*.

Faptul că pe teritoriul Românilor s'a așezat un *alt popor*, nu numai că nu poate schimba menirea școalei românești, ci tocmai din contra, trebuie să o facă a fi și mai naționalistă.

Căci străinii aceștia sunt o primejdie. Ne-amestecându-se cu noi — și nu trebuie să se amestece — ei nu pot trăi pe pământul nostru decât înlăturându-ne. Afirmarea existenței lor, e negațiunea existenței noastre:

Comerțul ei l-au acaparat — cu excluderea comercianților români; industriile și meseriile ei le dețin — înlocuind pe industriașii și meseriașii români; moșiile ei le exploatează, în paguba arendașilor și țăranilor români. Din această cauză — funcțiunile economice producătoare de venit, fiind în tot momentul hotărâte — vedem din date statistice sigure, că pretutindeni *unde jidanii se înmulțesc*, cuprinzând mijloacele de existență, *poporația creștină se stinge*.

Instrăinarea în domeniul economic determină însă în mod fatal instrăinarea în domeniul culturii.

Din straturile economice jidovești, înbogățite din exploatarea muncii noastre, se ridică, având mijloace de a se cultiva, elemente cu pretenția de a juca roluri de conducere în artă, în literatură, ba și în politică. Este evident însă:

*Jidanii nu pot să creeze cultura românească*¹⁾.

Instrăinarea culturii — popoarele păstrându-se numai prin cultura lor — va fi dar peirea poporului românesc.

Primejdia aceasta este simțită din instinct, de întregul neam românesc, și recunoscută de cei mai eminente reprezentanți ai intereselor lui, cari cu toții au hotărât anti-jidani, și ale căror preocupățiuni se rezumă în următoarele memorabile cuvinte, rostite de filosoful nostru — și singurul cugetător original în domeniul filosofiei, pe care le-am avut — *Vasile Conta*:²⁾

„D-lor, aș voi după aceasta să vă fac o expunere a primejdiei cestiunei jidovești și să vă arăt că, în orice caz, ori cum s'ar pune cestiunea, ori cum s'ar interpreta noi *dacă nu vom lupta în contra elementului jidovesc, vom peri ca națiune*“.

În fața acestei primejdii, școala română — chemată, în tot cazul, a reprezenta interesele culturii umane — nu poate avea altă menire decât a apăra interesele *puterii de cultură*, amenințată să se piardă, a *naționalității române*.

Se naște dar întrebarea:

Școala românească își îndeplinește oare datoria ei ca instituție de cultură?

¹⁾ Vezi Anexa XIX.

²⁾ Discurs — Ședința adunării Deputaților din 4 Septembrie 1879.

Nu pregetăm a răspunde, printr'un hotărât și categoric:

Nu! Școala românească nu-și face datoria ca instituție de cultură.

Mai întâiu, ea nu contribuie decât prea puțin la cercetarea naturii și a relațiilor speciale de existență ale neamului nostru, și nu are dar decât o utilitate mărginită pentru sporirea *științei umane*, în genere.

În al doilea rând, școala românească nu mijlocește *înțelegerea realității*, pregătindu-ne pentru *viața practică*, așa ca să putem fi în stare să ne păstrăm în concurență cu celelalte neamuri, prin aplicarea muncii noastre inteligente și energice, la agonisirea mijloacelor noastre de traiu.

Așa, vom cită ca exemplu:

Până mai dăunăzi, școala primară română purta mințile copiilor prin lună și prin stele, învățându-i cum să măsoare înălțimile turnurilor după lungimea umbrei lor, și alte filosofii ca acestea, pe când săteanul nu știă cum să-și cultive ogorul, săteanca cum să-și pregătească hrana și să-și crească copii, iar orășenii cum să cumpere și să vândă cu profit, și cum să așeze o cărămidă într'un zid, câștigând 5 lei pe zi, în loc de a umbla cerșind după funcții.

Iar la Universitate, viitorii bărbați de stat ai României, învățau misterele producției, distribuției, și consumației — mai ales ale

consumației — *avuției*, și legile *diviziunii „travaliului”*, pe când *clasele producătorilor noștri*, cu nevoile lor, pare că nici nu ar fi existat pentru *economiștii universitari*, dela care nu a eșit nici o lucrare de *conomie națională* cuminte, și mai puțin încă de teorie economică serioasă, în curs de jumătate de secol. Și nu mai vorbim și de celelalte științe.

Ce mirare dar că, cu serii de generații astfel pregătite, am ajuns ca țărani noștri să fie istoviți de boli și de muncă, fără folos pentru ei; ca alcoolismul și pelagra să se întindă; ca bulgarii să ne producă zarzavaturile — cultura cepei, a morcovului, a curechiului, fiind se vede, o filosofie prea înaltă pentru o minte de român; ca *jidanii* să ne croiască hainele și să ne facă scaunele, pe care ședem; și mai ales, ca *statul românesc*, exploatat de ceata politicianilor paraziți, inconștienți și lacomi de bani, produse seci ale unor școale lipsite de bază solidă — să fi ajuns, după aceste isprăvi de cultură, abia să mai poată purta sarcina unui *miliard și jumătate datorii*, făcute în mai puțin de cincizeci de ani.

Însfârșit, și mai cu deosebire:

Școala românească nu dezvoltă conștiința naționalității. În regulă generală, ea este indiferentă în materie de educație națională — cu numeroase *exceptii* de ostilitate afirmată, față de orice aspirațiune naționalistă.

Avem o sumă de profesori, pentru care *umanitarismul*, *cosmopolitismul*, *ateismul* — negațiunea nației, a patriei, a existenței lui Dumnezeu — e semn de boerie intelectuală, titlu de iscusință și de învățătură. Bracurile putrede ale vasfrângerei propagandelor socialiste și radicale, smintiturile maimuțării răutăților apusului, au ajuns să propovăduiască lumină de pe catedre, și să pregătească pe viitorii cetățeni români. Și față de bieții copii, nevinovați, profesorașii de a treia mână — neputincioșii și sterili, cari nu au produs nimic în viața lor — fac pe savanții, pe emancipații, pe „*liber-pansorii*”, pentru care pământul și cerul nu mai are mistere, și cari nu se pot „mărgeni” la îngrijirea intereselor *națiunii lor*, ci se preocupă de problemele mari ale umanității.

Ceeace e mai straniu e că *umanitarismul* acesta nu cunoaște decât o singură formă: *filo-jidovismul*. Umanitatea se confundă, în mintea lor, cu jidanii, și universul, cu Târgul-Cucului.

Pe când din date statistice sigure vedem că de zeci de ani populația creștină se stinge — față de *faptul* acesta de o greutate extraordinară — oare ce face *școala română din Moldova*, unde acest fenomen se produce? Ce zic domnii profesori, învățații, iscusii luminători ai neamului? Sau faptul peirei noastre ne poate fi indiferent?

Pentru cei mulți, în adevăr, pare că asemenea lucruri nici nu există. Scăderea populației ro-

mânești, doar nu e trecută în *program* — ca să fim obligați a ne interesa de dânsa.

Dar unii nu numai că se dezinteresează de noi — ci se interesează tocmai *împotriva noastră*. Și vom cită numai câteva exemple — pentru a caracteriza *spiritul școalei române din Moldova, în anul 1905*. Căci școala, în genere, e de vină dacă asemenea anomalii se pot produce. Un corp sănătos nu suferă îmbolnăvirea celulelor sale, ci le eliminază.

Și scopul nostru e al însănătoșirii.

Iată acum și exemplele — *patru* la număr, din multele pe care le-am putea cită — și pe care le vom numerotă ca să nu se confunde, fiind cu toatele expresiunea aceleași boale, sub diferite forme:

1. Chiar în vara anului acestuia, Domnul președinte al comisiunei de examinare a elevilor *cursului primar*, pregătiți în particular, din Iași, văzând că una din probele scrise, după programul stabilit, urmă a se ținea Sâmbătă — când știți că la noi, în Moldova, nu se cade să scrim — a amânat examenul scris pe a doua zi, Duminică, silind pe Români să calce sărbătoarea legală a țarei, pentruca jidanii să poată ține Sâmbăta lor. Faptul a fost adus la cunoștința D-lui ministru Vlădescu, care s'a grăbit a orându o anchetă, stabilindu-se pe deplin cele spuse, din cercetarea urmată.

2. Sunt acuma vre-o trei ani, o sumă de *pro-*

jesori secundari din Iași, conduși de idei cosmopolite, își băteau joc de pe catedrele lor de orice mișcare naționalistă, împotrivindu-se avântului generos al tinerimei. Secțiunea din Iași a Ligei culturale, condusă de un respectat bătrân profesor universitar, s'a văzut silită a aduce cazul la cunoștința Domnului Ministru Haret, căutând să pună capăt acestor uneltiri criminale.

3. Mai dăunăzi, un *Domn profesor universitar*, din Iași, îngrijindu-se de sigur de interesele noastre românești, periclitare de prea marele avânt al ideilor naționaliste — de altminterlea cu totul în afară de cadrul competenței sale — s'a pus să pledeze, la curs, cauza jidanilor, pe tema sentimentală că „Românul e generos și bun la suflet — despre jidan nu ne spune cum este — și că naționalismul antijidovesc, la noi, e de importățiune străină“.

4. Însfârșit — și ca o culme — chiar în toamna aceasta, un alt *profesor al Universității din Iași*, fiind însărcinat să țină conferința de deschidere a cursurilor, a cerut dela Rector ca să suprimă serviciul bisericesc obișnuit la această solemnitățe, declarând că nu-și va dezvoltă subiectul, în caz contrar. Și fiindcă preotul nu a putut fi înlăturat, acest domn profesor nici nu și-a ținut prelegerea, fiind înlocuit de un coleg dela aceeași facultate.

Întrebăm: cui folosesc asemenea apucături școlare? Ce interese servesc numiții domni pro-

fesori: interesele poporului românesc? Sau interesele „ideilor“ proprii, și — ferească Dumnezeu — ale „profitului“ personal? Dar oare școala unui popor e o instituțiune particulară, sau o moștenire dela tata, de care ne putem folosi individual?

Și oricine poate să propovăduiască de pe catedre — ce-i tună prin cap?

Când vezi că, într'o parte din țară, poporul tău se stinge — îți este permis a avea „idei“ indiferente de faptul acesta, batjocorind pe acei cari dau alarma peirei?

Când e vădit că preîntâmpinarea acestei peiri, nu poate porni decât dela dezvoltarea cât mai grabnică a *conștiinței naționale* — tu vii să o întuneci cu fleacuri sentimentale, bazate pe neant?

Când întreg poporul, a cărui interese de cultură ești chemat a le reprezintă, nu are altă bază culturală — și nu poate avea — decât *religia creștină*, pe care stă de veacuri în neștrămutată credință, tu vii să surpi această temelie a existenței sale, provocând o sciziune pierzătoare, între cei de sus, și cei de jos?

Și cu ce drept? Prin ce mijloace? În ce calitate?

Ca profesor, într'o școală întreținută de stat?

Dar în fiecare an autoritățile superioare ale statului, Regele, înconjurat de miniștrii săi, și de reprezentanții națiunii, asistă în mod so-

lemn la serviciul divin, și nu e sărbătoare oficială la care biserica să nu aibă întâietate. Și tu servitor al statului, care ai *jurat* credință Regelui și legilor țării, vii să ceri izgonirea preotului din Universitate? Și nu-ți e rușine?

Cum, adică tradițiile și credința unui întreg popor, legile statului, respectul datorit autorităților lui constituite, nu sunt nimic — și numai gărgăunii tăi particulari sunt totul, și hotărâtori și *pentru mine*, zicem pentru toți acei, cari doresc să păstreze aceea ce au moștenit dela părinți? Dar, în afară de necuviința și de ilegalitatea unei asemenea procedări — oare aceasta e tocmai îndrumarea cea mai sănătoasă a tineretului nostru, pe care i-o poate da un profesor universitar român, în această parte de țară, care se înstrăinează pe fiecare zi? Și oare atâta ni-a mai rămas — să ne legăm de Dumnezeu?

Aceste sunt *faptele*, în toată odioasa lor lumină; cât despre *făptași* — îi vom mistui în întuneric, și nu-i vom trage la răspundere, în fața opiniei publice, citându-i — dacă nu o vor cere. Ni va fi de-ajuns să-i fi pedepsit luându-i ca *tipuri de decădere a intelectualității române*, și lăsându-i să se justifice înaintea conștiinței lor — nu de Români — ci de oameni, dacă o vor aveâ.

Noi vom zice:

Cu asemenea concepții despre școală — con-

trare naturii ei ca instituțiune de cultură — *poporul român nu are viitor*. Ne vom dezbină între noi, vom apucă pe căi de rătăcire — și alții ne vor lua locul, precum se și vede.

E timpul dar ca școala românească să se disciplineze — nu din afară, prin adrese și anchete ministeriale — ci din lăuntru, *ea însăși, pe sine*, prin stabilirea *normelor* ei de conducere.

Să stăm cu toții și să ne gândim liniștiți. Să mai privim cum au lucrat și alte popoare — nu pe povârnișul *căderei* lor, ci pentru a se *ridică*. Să ni dăm samă de greaua răspundere ce o avem înaintea istoriei — și să ne punem pe lucru, *uniți în vederi*.

În fața unor probleme precise de existență, care cer deslegare dela noi — nu fiecare poate să aibă păreriile lui. Căci aceasta ar fi neputința soluției lor, și prin urmare peire.

Dar sunt „*idei*” comune — pentru că sunt „*interese*” comune. Sunt *adevăruri, evidente* pentru toți, și *soluții* ce se impun, și care determină *normele* de acțiune, obligatoare pentru oricine.

Și, întrucât ne privește, iată-le, în împrejurările de față:

Națiunea română, care a dat dovezi că e un factor de sine stătător de cultură, se află încă în perioada *formației* sale.

Clasa rurală, țărănimea — care e temelia oricărui stat — se găsește într-o stare de nești-

ință și de asuprire îngrijitoare. Ea muncește, cu trudă amară, ca să ne întrețină pe toți, și noi cu toții muncim prea puțin ca să o întreținem pe dânsa.

Clasa de mijloc națională, a meseriașilor și a comercianților creștini, într-o jumătate de țară, a fost înlocuită de jidanii venetici, de altă rasă, de altă lege și neasimilabili, din rândul cărora tind să se ridice elemente de direcție, cu pretenția de a întrupa idealurile poporului român. Prin urmare, *cultura românească* e amenințată de peire, prin înstrăinare.

Clasa dirigență — artiștii, învățații, bărbații politici, „societatea” — e în cea mai mare parte inconștientă de menirea ei națională, imitând *formele* de cultură ale străinătății, fără a fi în stare să le dea un fond românesc. Rezultă că între masa generală a nației și diriguitorii destinilor ei, nu mai e legătură. Sunt două *contraste* izbitoare: de întunecime răbdătoare, săracă și cuminte la cei de jos — de fosforescență imprumutată, apelpisită și risipitoare la cei de sus.

Aceasta e, în trăsături generale, starea nației românești în partea ei de sine stătătoare, din România liberă.

Dar ea nu se mărginește și nu se poate mărgini, aici. În faza actuală a organizării sociale, bazată pe dezvoltarea industriei mari, care pune în lucrare puterile gratuite ale naturii, producătoare de nesfârșite avuții, existența neamurilor,

mai mult decât oricând, depinde de *numărul* lor. Aceasta presupune cuprinderea unui *teritoriu* pe cât mai întins. Popoarele mici dela sine mărginite pe un spațiu îngust, rămân condamnate la neputință la vasalitate economică și politică, și sunt chemate a dispărea. Acele mai numeroase, dar împărțite în mod nefiresc, și care nu au ajuns a constitui *un trup* — din instinctul existenței lor — cu putere elementară, tind a se *uni*, pentru a se conserva.

Națiunea română, așa precum este astăzi, nu poate trăi.

Dacă nu-și va uni puterile ei, în marginile firești ale pământului, pe care de fapt îl ocupă, ea este amenințată să dispară.

Căci limitele naturale ale națiunilor se confundă cu limitele întinderii lor, și *dreptul* existenței, cu *puterea* de a o păstra.

Unirea tuturor Românilor — e dar condițiunea necesară pentru formațiunea definitivă și conservarea națiunii române. Și aceasta presupune un *centru* sănătos, către care vor gravita toate puterile ei.

Centrul ideal al unirei, *este ideea naționalității române*; centrul ei material, este *statul român independent*.

Cu cât *el* va fi mai temeinic, cu atât puterea lui de atracție va fi mai mare. Aceasta presupune, în împrejurările de față:

Ridicarea clasei rurale, din starea de sufe-

rință în care se găsește, dându-i pământ — de care încă avem destul — mijloace materiale, prin asociațiunea puterilor ei, și învățătura practică, pentru a-și croi un trai mai bun.

Crearea clasei de mijloc naționale, organizând și ocrotind munca cinstită a comercianților și meseriașilor creștini, și grăbind *eliminarea jidanilor*, cari împiedică formațiunea ei, și amenință cultura noastră cu înstrăinare.

Naționalizarea clasei dirigente, dacă putem vorbi așa, restabilind legătura organică întreruptă dintre masele muncitoare românești, și reprezentanții firești ai aspirațiunilor și intereselor lor, astăzi în mare parte înstrăinați.

Aceste sunt *problemele necesare și imediate*, a căror soluțiune trebuie să ne preocupe, pentru că dela deslegarea lor depinde *existența* tuturor, și *păstrarea națiunii române*, ca factor de sine stătător al culturei umane.

Ca instituțiune de cultură—*școala românească* nu poate avea alte scopuri — decât pe aceste.

Ea nu poate răspunde chemărei sale decât prin afirmarea energică a *ideei naționale românești*, și în domeniul științei, ca și al educației:

Cosmopolitismul — în școala românească — nu are ce căuta.

Ea nu poate avea în vedere decât interesele pozitive și actuale ale *nației românești*:

Umanitarismul — în școala românească — nu are ce căuta.

Ea nu poate să-și îndeplinească misiunea decât în limitele *organizărei sociale de astăzi*, a cărei principiu, la noi, încă nu a ajuns la deplina lui dezvoltare, și pe care în tot cazul, nu noi o putem schimba, mai întâi:

Socialismul — în școala românească — nu are ce căuta.

Ea nu poate să cultive masele decât în lumina unui principiu superior, și în forma specială a *religiei creștine*, care e credința neclintită de veacuri a întregului popor român:

Ateismul anti-creștin — în școala românească — nu are ce căuta.

Acesta este templul de granit al *adevărului românesc*, la care toți reprezentanții școalei trebuie să se închine.

Și vai de aceia ce visează gloria nebună a lui Erostrat.

Sprîjiniți pe întregile considerațiuni de până acum — pe *principii evidente*, ca și pe *fapte sigure* — vom zice dar învățătorilor noștri, încheind:

Ați înțeles? Faceți-vă datoria:

Poporul român nu are alt mijloc de a servi interesele umanității, decât cultivând naționalitatea sa.

Aceasta e menirea școalei — chemarea învățătorilor români.

* * *

În rezumat:

Plecând dela principiul că naționalitatea e puterea creatoare a artei — și arta putere creatoare a naționalității — am văzut că:

Instrăinarea de sine a nației, e nimicirea ei.

Instrăinarea artistului, e nimicirea lui.

Instrăinarea operei de artă, e nimicirea ei.

Că prin urmare:

Artă nu poate să existe decât ca artă națională.

Artă însă e numai unul din elementele culturii umane — a cărei putere creatoare, în genere, e naționalitatea. Umanitatea nu-i decât cuprinsul națiunilor, care o compun. Și națiile nu există decât prin cultura lor, — care e putere creatoare a naționalității.

Din aceste adevăruri simple, urmează unele concluzii necesare, pe care le-am rezumat în următoarele *patru reguli fundamentale ale culturii*, precum am fost în drept a le numi, fiind evident, la prima vedere, că fără respectarea lor, cultura umană e cu neputință;

1. *Fiecare popor să-și conserve naționalitatea sa.*

Pentru că fiecare naționalitate e o putere de cultură deosebită, pe care nimic nu o poate înlocui în opera, comună a civilizației omenești, a cărei bogăție e în raport cu numărul și originalitatea factorilor, cari o alcătuiesc.

2. *Fiecare teritoriu să servească dezvoltării unei singure naționalități.*

Pentru că teritoriul e însăși națiunea, ca izvor al mijloacelor de existență, pururea mărginite, care fac cu puțință întreținerea ei, așa că stăpânirea lui nu poate fi decât exclusivă.

3. *Artiștii, învățații, bărbații politici, să fie reprezentanții naționalității lor.*

Pentru că printr'înșii națiile, ca factori ai culturii umane, își realizează idealurile lor — și ale omenirii.

4. *Scoala să cultive naționalitatea.*

Pentru că ea este instituție de cultură, care nu poate avea altă chemare decât să creeze puterea care o produce: *naționalitatea*, și baza ei: *adevărul*, ca mijloc și scop, a cărui origine e națională, fiind imaginea realității, și product necesar al silințelor unor individualități etnice deosebite, înzestrate cu însușiri caracteristice.

Am cercetat apoi aceste reguli — a căror respectare se impune oricărui popor, în interesul existenței proprii, și a civilizației omenești — și am văzut că, *la noi*, ele nu se aplică:

Poporul român nu-și conservă naționalitatea, cum ar trebui.

Teritoriul României nu servește ca bază exclusivă de dezvoltare a naționalității românești.

Artiștii, învățații, politiciii nu sunt reprezentanții hotărâți ai geniului și intereselor națiunii românești.

Scoala nu cultivă naționalitatea română.

Nerespectarea acestor reguli e de natură a

compromite existența națiunii noastre, aflată tocmai în perioada formațiunii sale, și de a nimici o putere de sine stătătoare a culturii obștești.

În interesul umanității, ca și al ființei noastre, ca neam deosebit, se cere dela noi o afirmare mai energică a *ideei naționale* — pentru a exista.

Principiul de cunoștință al naționalității în artă, se rezolvă în *principiul de acțiune* al dezvoltării naționalității române.

A N E X E

I (pag. 1).

„Arta nu are patrie“ — acest clișeu vulgar, cunoscut, îl găsim criticat și într'o notă aflată printre scrierile rămase de pe urma eminentului fost sub secretar al artelor frumoase, în Franța, *Dujardin-Beaumetz*, decedat în 1913. O reproducem, pentru că și ea ilustrează și confirmă teoria susținută de noi aici:

„Nimic mai neadevărat ca formula: „*Arta n'are patrie*“!

Tițian a fost italian, Rubens flamand, Poussin francez. Toți au fost traducători de suflete deosebite. Geniul lor au făcut să se admire, cu toate reliefurile lor, frumuseți particulare, a arătat și a relevat fracțiunile superbe unități a naturei. Dar dacă arta a fost pentru ei o limbă universală, fiecare dintrînșii a vorbit și a cântat cu accentul național.

Dacă se pot admira zeii străini și a le recunoaște puterea, nu trebuie să se invoace decât zeii patriei; numai ei inspiră și susțin. Zeii patriei, sânt adunarea tradițiilor, formele succesive ale chiar sufletului țării.

Să nu diferențiem țara de artiștii ei; operele lor să afirme spiritul națiunii în temerile ei, în puterea, strălucirea, sensibilitatea sa, în speranțele și chiar în nenorocirile sale.

Astfel, ruina patriei va corespunde cu propria lor cădere, tăcerii sufletului lor.

Vedeți ceea ce s'a petrecut în Grecia, a doua zi după cucerirea macedoneană, și mai mult încă, după dominația romană.

Pământul Aticeii a continuat să producă oameni de talent, care s'au împrăștiat în lume; ei au dus acolo o superioritate intelectuală; dar flacăra ne mai însuflețindu-se dela templul stins, a rămas doar ca un palid reflex al vechilor gloriei și bătrânul pământ istovit nu a mai produs genii. Iată ce trebuie să dea de gândit celor cari renunță prea cu ușurință la rolul politic al unei nații sau al unei rase“.

Nația și arta, indisolubil unite — iată adevărul etern, pe care îl confirmă operele tuturor artiștilor, vrednici de acest nume și istoria tuturor neamurilor.

II (PAG. 1).

Nație, naționalitate, național — iată noțiunile fundamentale ale scrierei prezente, care cer a fi lămurite pe cât mai precis. În interesul acestei lămuriri — cu riscul de a ne repeta, în unele părți — vom pune în fruntea acestor anexe definiția, pe care am dat-o în ziarul „*Unirea*“, din Iași (anul II, 4 Noembrie 1913):

„Ce este o nație“

Vom defini:

O nație este totalitatea indivizilor de acelaș sânge, așezați pe un pământ determinat, ca bază necesară a existenței lor, având: acelaș grai, pe care ei l'au format, acelaș trecut, aceleași interese prezente, aceleași aspirații de viitor, și alcătuiind, ca organism, aceeași putere, naționalitatea creatoare a culturii umane, care nu este dar decât produsul ei variat.

Așadar: sângele, pământul, graiul propriu, trecutul, prezentul, viitorul, organismul național alcătuiind o putere de cultură, originală — iată elementele care alcătuiesc orice nație, deosebind-o de toate celelalte.

Sângele — însușirea tainică, de neînțeles, dar văzută a materiei însuflețite, aceea ce se numește „*rasă*“, care este în cele mai multe cazuri produsul unui amestec determinat, mărgenit, ajuns la unitate deplină, după veacuri de încrucișări continue, între aceleași elemente, apropiate, ferite de orice amestec străin, în aceleași împrejurări, naturale și sociale, pe acelaș pământ.

Rase pure, la animale, nu există, precum nici la oameni, în acest înțeles, *nații pure*. Sunt numai *rase primare*, aproape specii, precum este rasa albă, galbenă, neagră, și *rase secundare*, arii, semiții, mongolii, a căror origină nu o cunoaștem.

Orice nație, cunoscută de noi, e dar rezultatul unei încrucișări mărgenite, într'o izolare de secole, fără amestec străin.

De pildă: nația japoneză e produsul încrucișării mărgenite dintre populația băștinașă, „*Aino*“, din insule, și care nu știm prea bine ce este, cu elemente *mongole și maleieze*, venite de aiurea, izolate apoi, prin închiderea lesne posibilă a teritoriului lor insular, și dând naștere astfel unui *nou sânge*, unor însușiri determinate, unui *caracter național* anumit.

Orice încrucișare nedeterminată, continuă, la animale ca și la oameni, produce *corcirea*, amestecul haotic, al cărei blestem este sterilitatea.

De pildă: ogarul e o rasă cu anumite caractere, cânele de stână cu altele: unul prinde iepuri, celălalt dă de știre și apără turma. Dacă însă vom încrucișa ogarul, cu cânele de stână, vom obține un product care nu va avea un caracter hotărât și în genere nici o însușire pozitivă, utilă, așadar, nu va fi *nici câne, nici ogar*, cum zice românul, ci numai: *o corcilură sterilă*, cu care nu vei avea nici iepure, nici turmă păzită, cecace nu-l va împiedeca să mănânce ca alții, ba încă să fie de o lăcomie încă și mai mare decât aceea cu care sunt înzestrate animalele, din care se va fi născut, în lipsa oricărui alt instinct mai înalt, decât acel egoist al păstrării.

Pământul — ca bază necesară a mijloacelor de existență ale omului, e nația însăși. Și putem zice:

Un pământ e o nație, o nație e un pământ.

Pământul, prin situația sa, prin clima sa, prin produsele sale naturale, stăpânește viața locuitorilor, formându-i, în curs de sute, uneori, mii, de ani, după însușirile lui, cu adevărați ai săi „*pământeni*“. Așadar:

Un pământ, e o nație.

Puterea unei nații depinde de numărul acelor cari o alcătuiesc, și acesta, de fertilitatea pământului și de întinderea lui. Așadar:

O nație e un pământ.

Cu cât un teritoriu va fi mai întins, mai fertil, mai sănătos, cu atât poporul care îl stăpânește va fi mai numeros, mai avut, mai voinic — până, la o limită: determinată tocmai la hotarele geografice și de marginele de pe urmă ale productivității pământului.

Un popor dar nu poate să renunțe la teritoriul său. *nici în parte*, oricât loc ar avea *momentan*, căci aceasta însemnează să renunțe la existența lui *viitoare*, el singur

având dreptul să se dezvolte pe pământul pe care e așezat. Căci *pe același pământ nu pot trăi mai multe neamuri în pace, fiecare voinic a trăi numai el.*

Graiul propriu — însemnează graiul, pe care și l-au creat ei singuri, prin veacuri, indivizii de acelaș sânge în conformitate cu însușirile proprii, și care e nedespărțit de ființa lor — ființa lor însăși.

Așadar: *nu poate să existe naționalizare prin grai — ci numai prin amestec de sânge.*

Pot să învăț chinezește — dar prin aceasta nu devin chinez:

Naționalitatea nu se învață.

Trecutul — reprezintă toate condițiile materiale și sociale, lucrând, în curs de secole, la formarea caracterului unui popor: toate suferințele lui, toate bucuriile lui, clima în care a trăit, luptele pe care le-a dus, munca pe care a făcut-o pentru a se păstra, și care toate apar în poveștile lui, în cântecele lui, în moravurile lui, în monumentele naționale, care îi amintesc ce a fost.

Prezentul — îi leagă pe toți acei de un sânge, prin interesele păstrării comune, în primul rând, a pământului fără de care nu pot să existe. Astfel, iubirea pământului, în care sunt îngropate rămășițele părinților. „*patriotismul*“, e condiția fundamentală a ființei oricărui neam, legat în mod indisolubil, prin interese prezente comune.

Viitorul — e proiectarea, prelungirea intereselor obștești actuale, în timpurile care urmează să fie, aceleași interese ale indivizilor, de acelaș sânge, care întrevăd *idealurile* unei existențe tot mai depline, tot mai fericite, având aceleași caractere, pentru urmași.

Trecutul, prezentul și viitorul, sunt una: *aceeași nație, care trăiește.*

Organismul — orice nație e un adevărat organism, care se formează încet, prin dezvoltarea organelor sale, și anume a delor *trei clase* — rurală, dirigentă, de mijloc

— rezultând din necesitățile îndeplinirii trebuințelor traiului, prin *diviziunea muncii* sociale, urmare și ea a *legei economiei puterilor*.

Clasele nu sunt dar produse artificiale, trecătoare, ci *formații naturale*, necesare, servind existenței popoarelor, întocmai ca și organele întreținerii organismelor individuale. Și e numai o idee absurdă de a se lupta, cum fac socialiștii, *pentru desființarea claselor*, sau de a crede că ele s'ar putea determina, în mod mai mult sau mai puțin arbitrar, printr'o alegere impusă de către cine știe ce *comitet social* a tot știutor, mulțimei, libere astăzi.

Orice nație dar trebuie să tindă a-și dezvoltă organele sale deplin. Căci cu cât *clasa rurală* va fi mai voinică; cu cât *clasa de mijloc*, va fi mai ageră; cu cât *clasa dirigență* va fi mai puternică și mai conștientă de nația sa, cu atât ea va putea să existe, alcătuind o adevărată putere. Și tocmai.

Naționalitatea — e personalitatea popoarelor, expresia sângelui deosebit, a rasei, ca putere creatoare a culturii umane.

Căci am văzut că *oricărui sânge* — ca product al unei încrucișări anumite — corespund anumite însușiri de simțire, inteligență, voință care se exprimă în grai, în moravuri, în formele artei, dând naștere dar unor produse de cultură caracteristice. Ceia ce ne face să zicem:

Naționalitatea e puterea creatoare a culturii umane.

E acelaș joc pretutindeni, de pildă, la sunetele fermecătoare ale *aceleiași muzici*, corespunzând pornirilor sufletești generale, umane; și totuși oriunde și muzica și jocul *difere*: e *polca* polonului; e *czardașul* ungurului; e *bolero-ul* spaniolului; e *tarantela* italianului, cu toți bat pământul cu picioarele, dar fiecare cum simte.

Cultura umană e tocmai cuprinsul acestor forme de simțire, deosebite. Ea va fi așa dar cu atât mai dezvoltată, mai deplină, mai frumoasă, mai nesfârșit de

variată, cu cât vor fi mai numeroase și mai deplin dezvoltate puterile ei creatoare, adică națiile.

Și cu cât ele se afirmă dezvoltându-și formele lor proprii, cu atât — *văzându-și chipul*, ca într'o strălucitoare oglindă, în aceste creații originale, ale geniului, cu care sunt înzestrate — se adaogă — *instinctului*, din care au trăit până atunci, *conștiința de sine*, care de acum lucrează voit. Și astfel:

Cultura e putere creatoare a naționalității.

Închipuirea *unei singure nații*, stăpânind întregul pământ, e o închipuire nebună. Realizarea ei ar însemna: *monotonizarea* culturii; înlăturarea întrecerii dintre diferitele neamuri; nimicirea individualităților originale, colective, care a produs ceea ce vedem că există. Un asemenea gând e o *crimă* împotriva umanității, o *blasfemie* în contra naturii.

Orice nație, în adevăr, ni apare ca „o idee“, în înțelesul lui Platon, așa dar: ca mijlocitoare între lumea reală, ale cărei forme nenumărate nu sunt decât răsfrângerea ei, și *lumea superioară*, pe care o cunoaștem, dar ale cărei scopuri înalte, ascunse, se vede că națiile sunt chemate a le realiza.

De aceea tocmai, *luptele naționale* sunt atât de neîndurate, fatale: *fiecare nație vrea să înfăptuiască ideea sa proprie*. Aceasta îi este menirea. Și de îndată ce ele se întâlnesc pe acelaș pământ — care nu poate servi ca bază de existență decât *uneia* numai, mijloacele ei fiind limitate — ele se încera numai decât, luptându-se pe viață și pe moarte. Ele *trebuie să lupte*.

Căci pământul e nația; nația, cultura umană; cultura, ideea; ideea, ceea ce nu cunoaștem, dar care domină în universul întreg: Dumnezeu.

Așa dar, națiile sunt instrumente ale acestei divine puteri.

Prin noi, *prin nații*, ea își îndeplinește scopurile ei pe pământ, pentru dănele. Cea mai sfântă datorie a unui

popor e dar: să se păstreze în *contra oricui*, servind cu credință cultura umană, scopurile tainice, și totuși văzute, ale Dumnezeirii.

Și e încă o *altă nebunie*, când unii vin să-și închipue că aceste nații s'ar putea desființa, înlocuindu-se printr'o *umanitate cosmopolită*, amorfă. Aceasta nu ar fi alta decât *nimicirea culturei umane*, care nu există — nu a existat nici odată altfel — decât prin puterile ei creatoare: a diferitelor nații.

Ele pot să răspundă — privind istoria miilor de ani strecurați: dela început noi am fost, și tot noi, până la urmă, — vom fi — *eterni idei de cultură*.

III (PAG. 19).

Heinrich Heine — pe care reclama jidovească, ajunsese a-l suî în înaltul cerului — a fost coborât de critica modernă la adevărata lui valoare, a unui *talent jidovesc*, incontestabil, dar nu a unui *poet german*, și mai puțin încă a „celui mai mare poet, după Goethe“, cum se zicea. Din contra, poporul german — ajuns prin cultură la o conștiință mai deplină a naționalității sale — îl respinge astăzi hotărât, socotind, că înrăurirea lui a fost stricătoare, de corupere a literaturii germane, precum și a moravurilor în genere, întrecând cu mult folosul câtorva bucăți ale lui mai alese. Și iată părerile unor distinși reprezentanți ai culturei germane:

Cunoscutul profesor și literat *Adolf Bartels*, în opera sa eminentă *Geschichte der Deutschen*

Literatur, vorbind despre Heinrich Heine, între altele, zice (Ed. III și IV. Leipzig 1905. Vol. II. pag. 151):

„De fapt, Heinrich Heine este cel mai pernicios individ (der unheilvollste Geselle), care a trecut în veacul al nouăsprezecelea, nu numai prin literatura germană, ci și prin viața germană; el apare, dacă luăm în considerație activitatea lui în totalitatea ei, absolut, ca un pustiitor și otrăvitor de suflete, ca părintele decadenței, și aceasta aproape pe toate terenurile, literar, politic, social...

În genere, Heine, jidanul — și aici ajungem la punctul principal — este cel mai mare dușman al germanismului“.

Același autor, profesorul Adolf Bartels într'un volum special (pag. XV + 375) — publicat cu prilejul agitației jidanilor pentru a i se ridica un monument lui Heine în Germania — a criticat valoarea literară, politică, și socială, a acestui tipic reprezentant al spiritului iudaic, cu dovezi și argumente zdrobitoare. Și iată concluzia la care ajunge (Heinrich Heine. Auch ein Denkmal. Dresden und Leipzig 1906, pag. 362):

„Heine este jidan, ca talent și ca personalitate; înrăurirea germanismului asupra naturii lui intime (Kern seines Wesens) e de o potrivă cu zero, cu toate că, în afară de aceasta, îi datorește foarte mult, educația întreagă și elementele poeziei lui... Heinrich Heine este tipul cel mai „strălucit“, al acestei specii din urmă

(a jidanilor decadenți — *Decadence-luden*, cum îi numește)... Spiritul scrierilor lui Heinrich Heine, în genere, este imoral și are o înrăurire demoralizatoare“.

Aceiași părere a exprimat-o mai înainte, zice Bartels, și Adolf Stern (*Deutsche Nationalliteratur*):

„Înrăurirea lui în total nu putea să fie decât dăunătoare; o izbândă desăvârșită a concepției despre viață, a lui Heine, ar fi însemnat disoluția (*Zersetzung*) sufletului național german; o izbândă a concepției lui literare, ar fi fost prefacerea oricărei poezii într-o indeletnicire literară efemeră (*Augenblicksschriftstellerei*)...”

Iar un alt reprezentant eminent al culturii germane, poet și critic, Director al revistei „Kunstwart“ (de la 1887), *Ferdinand Avenarius* cercetând proza lui Heine, pe care îl consideră ca adevărat reprezentant al „foiletonului“ modern, îl judecă în următorii termeni, și mai aspru:

„Toți acei ca Lindau și Bahr, întregul foileton modern... onorează în Heine pe părintele lor. Întreaga „*Neue freie Presse*“, întreaga „*Berliner Tageblatt*“ și toți acei mai mărunți... nu fac decât să cultive maniera lui Heine... Ceeace este mai rău este paguba de necalculat pe care acest foiletonism a făcut-o sufletului nostru național: nu numai oribila superficialitate a culturii noastre, în genere, vulgaritatea acestei culturi (*die Bildungspöbelei*), dar chiar în bună parte imoralitatea celor mai întinse cercuri își are originea sa în foiletonul jidovesc. Se înțelege, că și limba germană coruptă (*das schlechte Deutsch*), care se găsește chiar și la marele

maistru Heinrich; căci este firește numai o fabulă (*fable convenue*), că el a scris un stil german excelent; el nu a fost niciodată altceva decât un danțmaistru jidan (*ein jüdischer Tanzmeister*); nu e nici o urmă măcar de spirit al limbei germane în scrierile lui, se găsesc încă greșeli grosolane destule“.

Aceasta este părerea lui *Ferdinand Avenarius*, a eminentului poet și critic — care a făcut atât de mult pentru cultura estetică a poporului german — „mai mult decât noi toți“, zice Bartels (*Geschichte*. Vol. II. pag. 527) — despre proza lui Heine.

Dar poezia lui nu este mai puțin dăunătoare adevăratului spirit german (*Auch ein Denkmal*. pag. 366):

„Nu este însă suficient, cum face Avenarius, de a respinge proza lui Heine — adaugă Bartels — ci și poezia lui trebuie înlăturată (*muss hinweg*). Ea este tot atât de periculoasă pentru spiritul național german, ca și proza, și ea voește să pară, mai mult decât este, ca este cochetă, manierată, dulceagă, în scurt, dacă exceptăm un număr restrâns de poezii, ea este în întregime numai comedie, jocul unui spirit deșert și a unei inimi pustii, pe când lirica noastră germană, chiar și a celor mai slabi, pornește întotdeauna, în totalitatea ei, din adâncimile ființei poetului...”

„Este drept, că încă tot ni se mai vorbește, în cuvinte pompoase, despre însemnătatea „pozitivă“ a lui Heine, ca cel din urmă romantic și cel dintâi poet modern; dar cercetătorii serioși ai istoriei literaturii încep totuși să recunoască încetul cu încetul, că Heine nu are nimica comun cu romantismul german, că-l putem scoate în

toată voia din evoluția lui, că nu însemnează nici măcar decăderea romantismului, căci adevăratul romantism nici nu poate decădea... Heine este istoricește, ceea ce trebuie odată pentru totdeauna să fie știut, nimic altă decât o specialitate jidovească în literatura germană, și pe lângă aceasta desigur părintele decadentismului (*der Vater der Decadence*). Înfrâurirea lui asupra urmașilor nici nu a fost așa de însemnată cum se pretinde, însă, cum am spus, ea a fost cu totul pernicioasă (*unheilvoll*)“.

În sfârșit, un alt eminent cercetător al literaturii germane — deși nu împărtășește în totul, această părere — *Wilhelm Scherer*, în lucrarea sa clasică, „*Geschichte der Deutschen Literatur*“, vorbind de una din cele mai celebre scrieri ale lui Heinrich Heine, „*Reisebilder*“, e silit el însuși să recunoască (loc. cit. Ed. XII, 1910, pag. 664):

„În rând cu aceștia (Arnd, Seume, Keruer, Chamisso, Platen, etc.) a venit Heinrich Heine cu ale lui „*Reisebilder*“, care au apărut dela 1826 până la 1831 și au avut un succes extraordinar, pe care astăzi deabia îl mai putem înțelege... Aceste flori nu mai au parfum pentru noi; ele sunt tot atât de veștede ca și după o noapte de insomnie. Numai murdăria (*der Schmutz*) care nu lipsește din „*Reisebilder*“, este încă tot atât de murdară, ca și în ziua dintâiu. Ce contrast cu privirea liniștită și curată, cu care Goethe a călătorit prin Italia“.

Aceste sânt părerile *criticei moderne*, în Germania, cu privire la valoarea lui Heinrich Heine, ca poet, în deosebi, german. Și ele sunt suficiente pentru a ne învedera încă odată, și prin-

tr'un exemplu ilustru: *legătura dintre naționalitate și artă*. Căci nu rămâne îndoială, că dacă Heinrich Heine ar fi scris jidovește și pentru jidanii săi, el ar fi putut să fie recunoscut de dânsii, ca un poet național de valoare. Precum vedem, că *Germanii* — din instinctul sănătos și din conștiința naționalității lor — simțindu-l ca *străin*: îl resping.

IV (PAG. 39).

Traducătorii, ei singuri — mai bine decât ceilalți — pot să-și dea seamă de valoarea operei lor, cunoscând greutățile de neînvins cu care au de luptat, pentru a reda, în marginile posibilului, frumusețile originalului. Și iată, de pildă, încă o altă mărturisire, a celui mai bun traducător în limba franceză, al lui Thucydide, *l'Évesque*, care apreciază în următorii termini traducerea sa, făcută după original:

„Cetitorul să nu aștepte a găsi, în această traducere, mândra statură și fizionomia impozantă a lui Thucydide: ea nu oferă decât scheletul ei, care va putea să dea numai o idee despre puternicele proporții ale acestui mare istoric. Nu am crezut niciodată în traduceri făcute după autorii cari au geniu în stil: am crezut cu atât mai puțin, cu cât limba traducătorului avea mai puțină abundență, armonie, libertate și viociune (*hardiesse*) decât aceea a autorului. S'ar putea atunci compara interpretul cu un pictor, care ar voi să copieze

capodopera unui mare colorist, și căruia i-ar lipsi cele mai multe colori, cu care maestrul a compus coloriturile lui.

De o sută de ori am voit să nimicesc munca mea mai mult sau mai puțin înaintată; îmi era milă de mine însumi, comparând seaca mea copie cu spăimântătoarele frumuseți ale originalului. Cu toate acestea am mers înainte; nu pentru a oferi țării mele aceea ce-l face pe Thucydide să fie admirabil, ci numai pentru folosul cetirei istoriei lui. Traducerea acestui istoric lipsește Franței, căci nu se poate da numele de traducere, neexactei prescurtări a lui Perrot d'Ablancourt...“.

Și aici e vorba de traducerea unei *opere în proză*, apreciată, după cum am spus, de cel mai bun traducător al ei. Ne putem închipui, așadar, cu cât mai mari sunt greutatea traducerei unei *opere poetice*.

V (pag. 40).

Omer, a fost tradus și la noi în una din cele mai bune traduceri, pe care le cunoaștem, poate chiar *cea mai bună* — dovedind, pe lângă măiestria traducătorului și admirabila înmădiere a limbei românești și, în deosebi, surprinzătoarea ei potrivire cu geniul versului antic — care este, fără îndoială traducerea minunată a Iliadei, făcută de poetul nostru *George Murnu* și premiată de Academia română.

Ea îmbogățește literatura noastră cu o operă, putem zice — și ca traducere — *clasică*.

VI (pag. 65).

Inlocuirea cuvintelor băștinașe, prin cuvinte nouă, de origine străină, este un adevărat *parazitism al graiului*, tot atât de primejdios pentru limba națională, ca și celalt, al înlocuirii elementelor băștinașe, de către străini, în viața economică și socială — pe care l-am putea numi *parazitism al traiului* — pentru ființa unui popor.

Primejdia neologismelor însă în limba noastră nimeni nu a înțeles-o mai bine — și nu a stăruit mai mult s'o înlăture — decât însuși *marele întemeietor al Regatului, Regele Carol I.*

Regele Carol a avut o iubire nemărginită, pentru limba românească, și o pricepere deplină a geniului ei, pe care a voit să-l păstreze, în toată curățenia lui, ferindu-l de pocirea neologismelor. *Regele Carol*, a scris el însuși o limbă care poate servi ca model de puritate și armonie chiar multor români, cu adevărat clasică. Și totodată, el a stăruit și a făcut jertfe bănești, în curs de mulți ani, pentru întocmirea dicționarului etimologic — pe care a avut durerea de a nu-l vedea isprăvit.

Și iată în ce termini marele Rege arată motivele stăruinței lui necurmăte pentru terminarea dicționarului, în ședința Academiei Române dela 1/14 April 1904, sunt acum zece ani trecuți, vorbind tocmai de primejdia neologismelor.

Rândurile, care urmează, ni dovedesc măiestria desăvârșită cu care Regele Carol mănuiă limba românească, precum și sentimentalitatea, cu adevărat mișcătoare, a acestei personalități de elită:

„La temelia acestui templu (a Academiei Române), se află limba, această duioasă limbă românească, care mi-a venit îndoit de scumpă din ziua când am auzit-o răsunând pe buza neuitatei mele copile și de când, spre a mea mângâiere, urmașii mei o grăesc în jurul meu.

Mănat de această simțire, am propus Academiei acum 21 ani, întocmirea dicționarului „Etymologicum Magnum Romaniae“, având mai ales în vedere culegerea și păstrarea acestor cuvinte vechi, care — deși obârșia lor este slavonă, grecească sau turcească, — alcătuiesc originalitatea și bogăția limbei. Dorința mea eră ca Academia să scape aceste odoare amenințate a cădea în uitare, redându-le locul la care au drept, și să pue o stavilă la acest val de nepăsare pentru graiul bătrânesc stârpind tot odată buruenile neologismului care înădușe limba strămoșească...

De ce să ne ferim de aceste locuțiuni vechi cu obârșie așa de curată ca aceea a leturghiei și letopisețelor țării, și care nici măcar arhaisme nu sunt, de oarece le întâlnim în limba bisericii și a poporului? Mult mai de temut sunt aceste neologisme sterpe, cu formă și înțeles pocite, care nu aduc nici o idee nouă, ci isgonesc numai cuvinte curat românești spre a le înlocui cu altele străine, cu înțeles absolut identic, ca spre pildă: „avansare“ în loc de înaintare; „voiaj“ în loc de călătorie.

Aceste parazite răutăcioase sunt mii, numărul lor crește pe zi ce merge și sfârșitul va fi schilodirea limbei. Strecurarea lor o datorim în mare parte vieții politice, obiceiurilor europene și educațiunii copiilor în străină-

tate. Aceste înrâuriri nu au fost totdeauna norocite, nu numai asupra limbei, și asupra moravurilor, care au pierdut mai mult decât au câștigat. Urmarea cea mai de plâns a acestei greșite îndrumări este șanțul ce se sapă între limba claselor culte și neprihănită limbă a poporului. Despărțenia aceasta trebuie cu orice preț preîntâmpinată ca o primejdie pentru neamul românesc a cărui unitate se întemeiază pe legea și limba sa. Știu că Academia și cu un mănunchiu de scriitori vrednici, luptă cu o patriotică osârdie spre a alunga această vătămătoare cotropire, însă râvna și silințele tuturor nu vor fi de prisos spre a duce la un bun sfârșit această operă de însănătoșire.

Iată pricina pentru care o grabnică dare la lumină a dicționarului este atât de dorită de mine“.

Cuvânt suveran, putem zice: trebuind să stăpânească împărăția cu atâtea taine a graiului nostru, și care atât de greu poate fi cărmuită...

VII (PAG. 67).

Morala iudaică, — în mod fatal, cuprinde două morale din cauza aceleiași dogme fundamentale a religiei jidanilor, considerându-se pe sine ca „popor ales“ — iar pe toți ceilalți oameni ca „goimi“, necredincioși, ființi inferioare, fără drepturi și de o potrivă cu animalele.

Rezultă de aici, că *aproapele*, pentru jidan, e numai jidanul, cătră care numai el are îndatoriri morale, pe când față de cei de altă credință — nici una.

Această concepție o găsim lămurit formulată în Biblie, în cele cinci cărți ale lui Moise, care nu sunt decât răsfrângerea ei. Și ne vom mărgini a citi numai câteva texte:

„*Esod. 12. 35.* Și fii lui Izrael făcură după cuvântul lui Moise, și împrumutară dela Egipteni vase de argint și vase de aur și veșminte. Și Iahve făcu ca poporul său să afle har la Egipteni, și ei li împrumutară lor; și așa ei despoiară pre Egipteni“.

Va să zică: *Dumnezeul lor, Iahve*, prin Moise li poruncește să prade pe Egiptenii de altă credință — față de care dar nu aveau nici o îndatorire morală. Acesta este *modelul*, după care jidanii urmează până în zilele noastre, și care este întărit prin numeroase texte, încă și mai precise. Cităm:

„*Deuteronom 14. 21.* Să nu mâncați din nici o mortăciune; străinului, care este în lăuntrul porților tale, poți să-i dai, să mănânce; sau să-i vinzi străinului, că tu ești popor sfânt (*am codeș*) lui Iahve, Dumnezeul tău“.

Va să zică: jidanii, ca popor sfânt, nu trebuie să mănânce „*mortăciune*“, dar celui de altă credință, „*străinului*“, pot să-i dea să mănânce, se înțelege, în virtutea aceluiași *două morale*.

„*Deuteronom 23. 17.* Să nu fie prostituată dintre fetele lui Izrael, nici să fie sodomit dintre fii lui Izrael“.

Va să zică: *între dâșii*, jidanii trebuie să se respecte, iar fii și fetele celorlalte popoare ei pot să le prostitue.

„*Deuteronom 23. 19.* Să nu iei *camătă* dela fratele tău... Dela cel străin poți să iei *camătă*; dară dela fratele tău să nu iei *camătă*; pentruca Iahve, Dumnezeul tău, să te binecuvinteze întru toate, pe care vei pune mâna“.

Prin urmare: *camăta*, este oprită numai între jidani, pe când cămătărirea celor străini, de altă credință, e nu numai permisă, ci anume recomandată jidanilor de către Dumnezeul lor pentru ca el să-i binecuvinteze întru toate, pe câte vor pune mâna!

Și iată înfățișat încă un text în care *dubla morală iudaică*, e tot atât de lămurit exprimată, dar încă și mai precis:

„*Levitic 25. 39.* Și de cunva fratele tău va scăpăta lângă tine, și el se va vinde ție, să nu-l pui pre dânsul să-ți facă muncă de *sclav*... Și servul tău, și serva ta, pre care voiești a-i avea, să fie din națiunile cele dimprejurul vostru; din aceste să vă cumpărați servi și serve... Și să-i lăsați pre ei de moștenire fiilor voștri după voi, ca ei să-i moștenească drept stăpânire; și să-i aveți pe ei de *sclavi în perpetuu*; iar cât pentru frații voștri, fii lui Izrael, nimenea să nu stăpânească preste fratele său cu asprime“.

Aici va să zică: *li se poruncește anume jidanilor să robească pe cei de altă credință și să-i*

aibă de sclavi perpetuu — pe când li se interzice numai de a robî pe jidani, *frații lor*.

Acest principiu de vrăjmășire a celor de altă credință, și de îndatoriri morale numai între jidani, formulat astfel în Biblie, a fost dus până la ultimele lui consecințe, în *Talmud*, și precizat mai apoi mai târziu în prescripții obligatorii, pentru uzul obștesc, al comunității iudaice, prin codul de legi „*Șulhan-Aruh*“, care însemnează „*masa gătită*“, se înțelege, cu toate bunătățile — pentru jidani pe seama „*goimilor*“ — dacă vor ascultă de legile lui.

Talmudul cu învățăturile lui antiumane a fost cercetat și denunțat în tendințele sale, de învățații specialiști, teologi, și orientaliști, între alții, de fostul profesor de limbi orientale, dela universitatea din Heidelberg, *Ioh. Andr. Eisenmenger* (*Entdecktes Iudenthum*. 2 vol. Königsberg 1700); de *Cholewa Pawlikowski* (*der Talmud*. Regensburg 1866. Ed. II 1881); de *Prof. Dr. Aug. Rohling* (*der Talmud-lude*), și de alții mulți, înainte și după aceștia. Aici pentru a caracteriza, în puține cuvinte, spiritul acestei „*cărți sfinte*“, a jidanilor, e destul să reproducem următoarea apreciere a unui alt specialist cunoscut, profesor la Academia imperială orientală, din Viena, **Dr. Adolf Wahrmund**, citat de noi și text, care zice (*Babylonierthum, Iudenthum und Christenthum*. Leipzig 1882, pag. 215):

„*Spiritul de ură generală împotriva umanității*, (des *allgemeinen Menschenhasses*), care vorbește dintr'însul *face ca Talmudul să fie o carte unică, în literatura tuturor popoarelor*. După *Talmud* jidanul singur este om, ceilalți (goim) însă nu sunt oameni, pentru că se trag din duhurile cele necurate; ei au aceeași natură ca și dobitoacele, și trebuie considerați deopotrivă cu câinii și măgarii; jidanul însă este din substanță divină... De aceea dacă nu ar fi jidani pe lume, zice *Talmudul*, nu ar fi nici ploae, nici lumina soarelui și lumea nu ar putea să existe. Dumnezeu a dat jidanilor putere asupra averilor și vieții tuturor popoarelor. *Aproapele e numai jidanul pentru jidan*. Un goi, care lovește pe jidan, merită moartea. Este oprit de a împrumuta goimilor fără a-i cămătări, căci viața lor e în mâinile jidanilor, și cu atât mai mult banii lor. Este drept de a ucide pe cel necredincios cu mâinile sale...

Cele ce urmează aparțin vestitului Maimonides (1136 – 1204), pe care jidanii îl numesc Vulturul Sinagoge și care a scris un comentariu pentru Mișna și un compendiu pentru *Talmud*, (El zice): Creștinii care rătăcesc pe urmele lui Hristos... sunt cu toții idolatri și după propria declarație a *Talmudului*, trebuie să procedezi față de dânsii, ca față de idolatri. Este oprit de a-ți fi milă de cel necredincios; de aceea, dacă îl vezi murind, sau înecându-se într'un râu, sau că este aproape de moarte, nu trebuie să-l scapi. Porunca să nu ucizi, zice *Maimonides*, însemnează că nu trebuie să ucizi pe un om din *Izrael*. *Rabbi Salomo Iarchi* spune: Pe cel mai bun dintre creștini trebuie să-l sugrumi¹⁾.

Acest spirit neuman (*unmenschliche Geist*) preponderază în *Talmud* și, întrucât e cu puțință, el se și aplică de către practica talmudică până în zilele noastre.

¹⁾ Pe jidănește: *tob șebegoim harog!*

Câteva păreri contrare ale unor Rabini ceva mai umani așa dar nu au nici o valoare (können also nicht ins Gewicht fallen)“.

Această caracterizare a Talmudului, e făcută nu din izvoare de a doua mână, ci după *textul original*, și nu de vreun ignorant oarecare, „*anti-semit*“, ci de un profesor universitar, specialist în limbi orientale, pe răspunderea sa, nu numai morală științifică, ci și a situației oficiale pe care a ocupat-o, ca funcționar al Statului Austriac.

Talmudul însă nu este o carte, poate numai de învățături particulare, ci reprezintă însăși *legea jidanilor*, considerată de dâșii ca *sfântă*.

Jidanii în adevăr recunosc, ca bază a religiei lor, două legi: *legea scrisă* și *legea orală*.

Legea scrisă, începe cu cele *zece porunci*, date de Iahve prin mijlocirea lui Moise și cuprinde cele cinci cărți ale lui, la care jidanii se închină sub numele de *Thora*. Această lege scrisă, a fost încheiată în Babilonia la anul 450 în. de Hr., de marele lor cărturar *Ezra*, care este adevăratul ei autor și întemeietor al Iudaismului, al teocrației iudaice, abătând *legea divină* dela înțelesul ei original.

Legea orală, are aceeași origine divină întrucât și ea a fost dată de Iahve lui Moise, după cum afirmă jidanii, bazându-se pe următorul text:

„*Esod* 4. 28. Și Moise spuse lui Aaron toate cuvintele

lui Iahve, cu care-l trimese, și toate semnele care le ordină.

Moise dară și Aaron merșeră și adunară pe toți bătrânii fiilor lui Izrael. Și Aaron li vorbi toate cuvintele, pe care Iahve le-a fost zis lui Moise“.

Această *lege orală* — dată de Iahve lui Moise și lui Aaron și transmisă de dâșii direct „*bătrânilor*“ de atunci — a continuat să fie transmisă de aceștia, prin viu graiu „*bătrânilor*“, cari au urmat, în cursul veacurilor, și cari au stăruit să o dezvolte prin comentarii continue numite *Midrașim* (singular: *Midraș*), adunându-se în anumite localuri, „*Beth-ha-Midraș*“, și care există până astăzi, cu acest nume și cu această destinație, de sucire și răsucire a înțelesului legii, pe lângă toate Sinagoge.

Fiecare *Midraș* cuprinde însă expuneri cu caracter diferit: fie de norme scoase de lege, pentru interpretarea doctrinei și fiind obligatorii pentru îndrumarea vieții, numite „*Halaha*“, fie numai de povestiri și notițe, cu caracter practic, literar, științific, etc., numite „*Haggadah*“, care nu sunt obligatorii.

Toate aceste comentarii, ale „*bătrânilor*“, ale învățaților¹⁾, transmise, oral din timpurile cele mai vechi, dar mai ales începând cu anul 150 în. de Hr. și până la anul 220, după Hr., (a așa numiților învățători: *Tana'im*) alcătuiesc

¹⁾ „*Invățat*“, pe jidănește „*sofer*“ — de unde românescul, cu admirabila lui caracterizare, *sufăr*.

„Mișna“, care este oarecum textul Talmudului, care a fost scris pe la anul 200 de Rabinul vestit *Iehuda-ha-Nasi* (137—217 după Hr.), Patriarhul, sau *Ha-Kadoș*, cel sfânt, sau mai pe scurt „Rabbi“, strănepot al vestitului *Gamaliel*, care a fost elev al cabalistului *Simon-ben-Iohai*, și învățător el însuși al apostolului *Pavel* (Faptele 22. 3).

Dar și după redactarea textului Mișnei, bătrânii, învățații au continuat să comenteze legea, atât acei din Ierusalim, numiți „*Amoraim*“ (vorbitori), cât și acei, mai ales, din Babilonia, „*Saboraim*“ (răzgânditori), care ne-au dat așa numita *Gemara*, (încheerea legii). Împreună, *Mișna* și *Gemara*, se numesc „*Talmud*“, care însemnează învățătură, cu deosebire, că avem o singură *Mișna*, și două *Gemare*, acea din Ierusalim, și acea din Babilonia. De aceea sunt și două *Talmuduri*: acel mai puțin complet, terminat prin veacul al patrulea după Hr., numit „*Talmud Ierusalim*“ (din Ierusalim), și celalt, adevăratul Talmud, când se vorbește de dânsul, numit „*Talmud Babli*“, încheiat pe la anul 500, după Hr.

Astfel, *legea orală* — care nu se mai putea păstra în memorie, din cauza numeroaselor comentarii — s'a transformat și ea în *lege scrisă*, având acelaș caracter obligator și sfânt, pentru toți jidanii, cu deosebire că *Talmudul* în special e considerat de învățații lor ca fiind superior chiar celor cinci cărți ale lui Moise.

Talmudul însă ni se prezintă și el cu particularitatea cu adevărat stranie, și unică, în această privință, în literaturile tuturor popoarelor din lume: a *scrisului jidănesc*.

În textul Talmudului, în adevăr — făcând ca învățăturile lui dușmănoase să fie pe cât mai puțin accesibile *goimilor* și să se poată răstălmăci, la ocazie — *cuvintele sunt scrise fără vocale*. De pildă — dacă Evanghelia noastră, având ceva de ascuns, ar fi adoptat și ea sistemul talmudic, iată care ar fi fost înfățișarea unuia din textul ei cunoscut (Ioan 13. 34): *rdn n d v c s v bt nl pr ltl prcm ș vm bt* — adică — *ordin nou dau vouă, ca să vă iubiți unul pre altul, precum și eu v'am iubit!*

Pe lângă aceasta, Talmudul este un haos, un adevărat labirint, în nu mai puțin de *douăsprezece volume*, în care învățăturile esențiale sunt împrăstiate și învăluite, și care e redactat în *limba arameică* — cunoscută numai de cei puțini, cărturari — într'un șir: *fără virgule și fără puncte*.

Se cere așadar numai decât să se întocmească un *extract*, un manual, un compendiu de întrebuințare curentă a învățăturilor Talmudului, după care ei să se poată călăuzi în viața de toate zilele, un adevărat *vade-mecum* pentru jidani.

Un asemenea extract, pentru a înlesni întrebuințarea Talmudului, a și fost întocmit, prin veacul al XIV-a de către *Rubi Iacob-ben-Așer*,

sub titlul, „*Arba Turim*“ (cele patru şiruri), şi anume:

I. *Orah Haim* („calea vieţii“) tratează despre Sâmbătă, sărbători, obiceiuri religioase.

II. *Iore dea* („el ne învaţă ştiinţa“), tratând despre ritual.

III. *Eben haezer* („piatra de ajutor“) tratând despre legile căsătoriei.

IV. *Hoşen hamışpot* („scutul dreptăţii“) cuprinzând legile civile şi criminale.

Insfârşit, un alt mare învăţat al jidanilor, *Rabi Iosef Caro* (1488—1575), din Safed, în Palestina, vestit cabalist, în curs de douăzeci de ani a sucit şi răsucit textul acestor „*patru şiruri*“, ale lui Reb Iacob ben-Aşer, păstrându-le, dar concentrând conţinutul lor, şi le-a redactat din nou într'un codice, pe care l-a numit *Şulhan-Aruh* („masa gătită“), publicat la Veneţia (1565).

Şulhan-Aruhul, putem zice dar că este cvintesenţa Talmudului, cuprinzând învăţăturile lui duşmănoase împotriva celor de altă credinţă, într'un adevărat *codice de legi*, civile, criminale şi religioase, *obligatorii* pentru toţi jidanii, ori unde sunt. Aşa şi este obşteşte recunoscut şi impus de Rabinii lor. Şi ne vom mărgeni să cităm numai două mărturisiri din ţară dela noi.

Astfel, într'o broşură a sa de pe la 1895, scrisă împotriva lui Nicu Ceaur Aslan, cunoscutul *Rabin A. Taubes*, dela Bârlad, a zis lămurit:

„*Talmudul şi Şulhan-Aruhul dirig mişcările noastre sufleteşti şi noi evreii suntem datori a le urma*“.

Iar un altul nu mai puţin cunoscut, *Rabinul Dr. Niemerower*, într'o întâmpinare, publicată prin ziarul „*Opinia*“, din Iaşi, dela Ianuarie 1908, se raportează şi el la: „*Codicele religiei noastre Şulhan-Aruh*“.

Un *codice* presupune însă şi o *autoritate*, ca să supravegheze aplicarea strictă a legilor lui. Aceasta o reprezintă nu numai *autoritatea morală* a Rabinilor, ci şi *autoritatea civilă*, teocratică, a unei organizări în toată forma, existând pretutindeni, sub numele nevinovat de *comunităţi*, şi care este „*Cahalul*“, dispunând, ca mijloc de coerciţiune, de *Herem*, afurisenia.

Va să zică: cele două morale sunt şi *codificate*, aplicarea lor strictă — împotriva celor de altă credinţă — fiind supusă controlului sever al *Statului în Stat* jidovesc.

VIII (PAG. 70).

Clasele sociale, sunt adevărate *organe*, prin care fiinţele vii, colective, cum am zis, că sunt *naţiile*, îşi îndeplinesc funcţiile vitale ale *organismului* lor.

Clasele nu sunt dar formaţii artificiale, arbitrare, ale unor instituţii vremelnice — precum îşi închipue acei cari cred că ele s'ar putea şi

desființă prin vreo măsură legislativă — ci *producte naturale* ale evoluției, cu caracter permanent, progresiv în diferențiere, întrucât răspund necesității economice fundamentale, a procurării mijloacelor de existență poporației, pe calea cea mai lesnicioasă, în conformitate cu *legea economiei puterilor*.

Căci la începutul dezvoltării lor, toate națiile nu sunt decât *poporații agricole*, autonome, alcătuite din țărani: ei singuri, producători ai materiilor prime; ei singuri, industriași și comercianți; ei singuri, conducători ai destinelor lor primitive.

În virtutea legii economiei puterilor, se dezvoltă însă *diviziunea muncii*, care dă naștere *claselor sociale*, cuprinzând fiecare o categorie anumită de producători cu un venit determinat.

Așadar, *funcția economică*, pe care o îndeplinesc, în procesul producției, și *forma venitului*, pe care îl percep, împart în mod firesc pe toți producătorii în cele trei clase principale, cu subdiviziunile lor:

Clasa rurală, a producătorilor materiilor prime, în genere, a căror venit provine din munca directă asupra naturii, pentru procurarea bogățiilor ei.

Clasa de mijloc, a comercianților și industriașilor, al căror venit se datorește muncii de transformare și de punere în circulație a tuturor produselor.

Clasa dirigență, a profesioniștilor liberi și a funcționarilor Statului, al căror venit se justifică cu prisosință întrucât ei diriguesc procesul întreg al producției sociale și satisfac interesele superioare de cultură ale producătorilor.

Această teorie a claselor sociale — esențială *doctrinei naționaliste* — este de neapărată trebuință pentru înțelegerea celor spuse în scrierea de față. De aceea credem util să reproducem unele considerații mai dezvoltate asupra subiectului, publicate de noi prin ziarul „*Unirea*” din Iași, în numerele dela 14, 21 și 28 Octomvrie 1913:

Clasa rurală.

Pământul acesta străvechi de cultură e *opera noastră*. Noi l'am făcut și l'am ținut, din vechime, muncindu-l și apărându-l cu brațele noastre. Și tot așa îl ținem până astăzi: prin munca producătoare a celor câteva milioane de *țărani muncitori*.

Ceilalți — toți împreună muncesc și ei, nu e vorbă. Dar să nu se uite: munca lor e *subordonată acestora*.

Meseriașii, industriașii în genere, prelucrează materiile prime ale țăranilor, pentru țărani, care reprezintă imensa majoritate a consumatorilor.

Comercianții, speculează în mod direct sau indirect, produsele muncii țăranilor, trăind și ei, în cea mai mare parte, dela țărani.

Profesioniștii liberi, medici, advocați, învățații de toate felurile, sau trăesc de-a dreptul, servind pe țărani, sau se întrețin, servind pe acei cari trăesc dela dâșii.

Statul, înfărșit, cu legiuitorii, administratorii, educatorii, preoții și militarii săi numeroși, în ultimă analiză, și el e făcut — fiind destinat tuturor — pentru apărătorii și muncitorii ogoarelor: el este chemat să legeze, să administreze, să educe, să satisfacă trebuințele religioase, să apere interesele, în primul rând, ale marelui mulțimi, care se alcătuește, în majoritate, la noi de pildă până la 80%, din țărani, asigurându-li traiul lor pașnic, creșterea lor nestânjenită, munca lor liberă dela care toți se hrănesc. Așadar: oricând și oriunde: statul, — mai cu deosebire — e *statul țăranilor*.

Și mai la urmă, să nu se uite: ei singuri sunt *producători* independenți de oricine. Voiți o dovadă? gândiți-vă numai:

Croitorii cu hainele lor; ciobotarii, cu ciubotele lor; ceasornicarii, cu ceasornicele lor; doctorii, cu rețetele lor; spițerii, cu alifiile lor; advocații, cu paragrafele lor — toți: *ca să trăiască, trebuie să vândă spre a putea cumpăra*, cele de trebuință vieții.

Ei — fără alții — nu pot trăi.

Țăranul: își face hrana el singur, ciubote, opinci, și haine, cămeșoi și itari, pe care i le țese nevasta; când vrea să știe ceasul, se uită la soare; când se îmbolnăvește, se leargă la baba vecină, țărancă și ea; de vrea doftorii de durere de inimă, se leagă la pânțec; și dacă are vre-o pricină, se duce la popa din sat — și nu are a face cu cei dela târg. Așa a mai fost, și zău era bine.

Așadar: țăranul fără ajutor dela nimeni — cu propria lui muncă numai, — *trăiește*. El nu are nevoie să cumpere, nici să vândă, numaidecât.

Și voiți încă o dovadă, și mai simțitoare? Vedeți:

Când nu vrea Dumnezeu să binecuvinteze munca țăranului — și dă un *an rău* — cum se întâmplă: el ca el, dar *ceilalți* sânt prăpădiți ca de boală. Boerii zic atunci că e: *criză* — și zac.

Și vai de boeri!

Boerul *Ițic*, cel cu ciubotele de vacă pierită — falit: boerul *Ghidale*, cel cu citurile putrede, și cu america rară, ca sita — falit; boerul „*doftor*“ nu mai are pe cine să caute, căci ceilalți nu au de unde-l plăti; boerul *advocat*, dacă nu sunt afaceri, nu sânt nici procese — și ăe câinilor frunze.

Iar *Statul*, care nu se mai satură, acum se pune pe post: mai împuținează funcționarii cei mulți; mai scade lefurile cele prea mari; mai umblă besmetic, căutând în toate părțile bani; mai își vinde avutul, sau și-l pune amanet, cel puțin — cum s'a întâmplat mai dăunăzi, cu monopolul hârtiei de țigară, la noi — ca să-și plătească „*cuponul*“, adică dobânda datoriilor celor grele, pe care le are.

De ce? Apoi tocmai pentru că în anul acela — zicem de pildă 1899-1900 — Dumnezeu nu a voit să binecuvinteze *munca țăranilor*, desigur însă că nu pentru păcatele lor, ci se vede că spre a chema la datorie, de care se leapădă — pe boerii cu criza.

Va să zică: *toți trăim prin țărani*. După natura lucrurilor, ei au dar *toate drepturile*, pentru că drepturile lor sunt *drepturile tuturor*.

Fără dânsii niciunul din noi — oricât de iscusit s'ar închipui fiecare — și nici statul el singur, nu poate trăi.

Așa fiind însă, este evident că existența tuturor elementelor statului — și a statului însuși — e în *raport direct cu existența țăranilor*.

Cu cât țăranii vor fi mai numeroși, mai sănătoși, mai pricepuți și mai harnici, cu atât vor fi mai cuprinși: cu atât vor putea să întrețină, din prisosul muncii lor, un număr mai mare de industriași, comercianți, profesioniști liberi, de tot felul; cu atât veniturile statului vor fi mai bogate, și el mai puternic, în stare să se apere în contra dușmanilor săi din afară.

Cu cât țăranii vor fi mai puțini, mai bolnăvicioși

mai nepricepuți, mai leneși, cu atât vor fi mai săraci: cu atât vor putea să întrețină un număr mai mic de industriași, comercianți, profesioniști; cu atât veniturile statului vor fi mai restrânse, și el mai biceșnic, expus să fie zdrobit la cea d'întâi ocazie, de dușmanii săi mai bogați.

Clasa de mijloc.

Drepturile țăranimei nu se mărginesc la hotarele ogoarelor și satelor ei:

Drepturile țăranilor se întind *asupra orașelor*, care sunt — care trebuie să fie dar — *ale lor*.

Punctul de plecare al oricărei nații, am văzut, în adevăr, că e țăranimea, gospodăriile de sine stătătoare, *autonome*, la început, ale unor țărani, satisfăcându-și direct trebuințele traiului, numai prin munca lor proprie.

Țăranul e *producătorul* materiilor prime, de căpetenie, ori când; dar până la un timp, el este singurul meșter pentru nevoile lui, prelucrându-le, și făcându-și: din lână, suman; din piele, cojoc și căciulă; din in și cânepă, pânză; din pânză cămeșoi și ițari; din lemn cofălele, căruță și car; din lut, ulcioare și oale. Și tot el își vinde prisosul produselor sale de-a dreptul consumatorilor, cari ar fi, și astfel el este și *negustor* — cum am zis — *neavând nevoe de nimeni*.

Prin natura lucrurilor însă, această stare socială, primitivă, se schimbă treptat; o schimbă tot el.

Cutare țăran e mai meșter decât ceilalți dintr'un sat sau chiar din mai multe sate vecine: să croiască sumane; să coasă cojoace cu flori; să facă ulcioare, ucele și cofe; să țese pânzuri și scoarțe — sau, mai priceput să le vândă.

Vânzând și lucrând pentru alții aceste obiecte — în schimbul grânelor, de pildă, de care are nevoe — el

ajunge dela o vreme abia să-și mai muncească ogorul, și se hrănește: ca *meșter-țăran*, sau ca *țăran-negustor*.

Și ca să-l găsească mai degrabă acei pentru cari lucrează — dela care trăește, în cea mai mare parte, acum — el se va grăbi să se așeze *în calea acestora*: la vre-o încrucișare de drum, sau acolo unde știe că trebuie să se adune mulțimea numaidecât, în jurul unei mănăstiri, unde vin să se roage, sau a unei curți a stăpânului care-i apără și le judecă pricinile lor; sau sub zidurile unei *cetăți*, a unui „*burg*“, cum zic nemții, unde au siguranță mai mare. De unde, cu timpul, li s'a zis „*cetățeni*“ sau „*burghezi*“.

Și astfel tot înmulțindu-se *consumatorii* — sub presiunea *poporației* crescânde, ale cărei trebuinți se îndestulează cu atât mai ușor, cu cât fiecare lucrează numai *un lucru*, pentru care e meșter deplin, în loc să facă de toate, și rău, pierzându-și încă vremea cu trecerea dela o îndeletnicire la alta — se alege, cu încetul, din sânul *țăranimei* o nouă categorie de oameni, care sfârșesc prin a nu mai avea nici un raport direct cu pământul, a nu mai fi țărani, ci sunt *numai-meșteri* și *numai-comercianți*.

Totalitatea acestora — al căror scop în sânul societății e dar nu să *producă* materiile prime, ci să le *transforme* în obiecte utile, și să le pună la îndemâna consumatorilor — într'un cuvânt, meseriașii industriașii și comercianții — alcătuiesc împreună o nouă clasă, care este: *clasa de mijloc*.

De mijloc — cum o numim foarte bine — pentru că ea stă *la mijloc* între clasa rurală, și acei cari *conduc* sau *diriguesc* în toate ramurile activitatea producătoare, și, în genere, interesele cele mai înalte ale poporației întregi, ca învățați, tehnicieni, artiști, și cărmuitori politici, și care și ei alcătuiesc o clasă deosebită: *clasa dirigentă*, cum i se zice, cu drept.

Clasa de mijloc, e însă *clasă mijlocitoare*, și în

aceasta constă însemnătatea ei împătrită: organică, economică, culturală, politică.

Organică — clasa de mijloc, absoarbe neconținut excedentele, prisosurile, clasei rurale. Căci pe când locuitorii orașelor își istovesc puterile, degenerând, contactul direct cu natura, cu aerul liber, al câmpiilor, face ca populația dela țară, sănătoasă, să se înmulțească mereu, și să nu mai încapă la sate, așa că dela o vreme, o sumă de elemente trebuie să-și caute hrana aiurea. Aceștia, printre cari sunt pururea și cei mai ageri, și mai vii, dintre săteni, se duc la orașe, intrând în prăvălii și ateliere. Astfel se ridică neconținut, din straturile voinice ale țărânilor, prin selecțiune continuă, puterile nouă, sângele curat, care întreține viigoarea poporului.

Și dacă această ridicare a țăranilor, care prisosesc la câmpii, către orașe nu e posibilă — pentru ciue știe ce cauze — atunci: țăranii ne mai putând să mai trăiască, trebuie să plece din țară, pe când orașele, ne mai primind ajutorul acestor elemente țărănești sănătoase, ajung, ofilite, să nu mai fie în stare a răspunde chemării lor, ca centre ale culturii obștești: nația degenerază și piere.

Economică — în mâinile clasei de mijloc se îngrămădesc bogățiile, prin muncă și economie, prin speculă și industrie, servind, pe de-o parte, consumației proprii și prin aceasta producția clasei rurale, care îi vinde produsele sale — iar pe de altă parte, formând *capitalul* trebuitor tuturor întreprinderilor.

Averile adunate în mâinile comercianților și industriașilor naționali servesc însă nu numai îndemănărilor lor, făcând să prospereze și munca țăranilor, ci ele circulă, trecând, *prin căsătorii* mai ales, la clasa dirigentă superioară, care ea — devotată exclusiv lucrărilor spiritului, productive mai mult pentru alții — nu are de unde adună averi. Dar tocmai prin alesele

lor însușiri, ale unei educații mai îngrijite, reprezentanții acestei clase, solicitați, vin să complinescă lipsurile fatale în această privință, ale clasei de mijloc, care, la rândul ei, complinește lipsa de bunuri materiale ale clasei de sus.

Culturală — clasa de mijloc, prin bogățiile ei, întreține direct, pe acei cari trăesc din produsul muncii lor spirituale, precum sunt artiștii, literații, savanții, cumpărând tablouri de preț alcătuiind masa cea mare a cetitorilor de cărți și ziare, publicul numeros al spectacolelor. De aceea, oricând dezvoltarea culturii a fost condiționată de prosperitatea clasei de mijloc. Ea însă, și în mod indirect, mai ales servește cultura națională, prin aceea că fii industriașilor și comercianților îmbogățiți, dispunând de mijloace, pot să se îndeletnicească numai cu studiile, și să devină creatorii culturii, ca savanți, tehnicieni, artiști și cărmuitori politici ai statului.

Politică — clasa de mijloc, alcătuită din elemente avute, cu știință de carte și cu pricepere de afaceri, îngrămădită în orașe — unde se poate consfătuși, la orice moment, și având cel mai mare interes, ea mai întâi, care depinde de funcționarea normală, de conducerea luminată a gospodăriei obștești — comercianții și industriașii independenți, așadar, singuri sunt în stare să controleze și să îndrumeze guvernele, alcătuiind *opinia publică*, puterea constituțională, fără de care orice cărmuire trebuie să degenereze în abuzuri, în risipă și în corupție.

De aceea vedem, din istorie, că oricând a fost puternică, liberă, înfloritoare clasa de mijloc, au înflorit și libertățile publice, și a prosperat cultura umană. Și oriunde ea a lipsit, stagnarea a fost urmarea fatală, pentru că țăranii, prin natura lor însăși, prin lipsa de cultură, și prin împrăștierea lor pe câmpii, politicește și culturalicește, sunt o *clasă pasivă*.

Clasa activă — economică, culturală, politică — e clasa de mijloc, dela prosperitatea căreia depinde prosperitatea tuturor celorlalte. Fără o *clasă de mijloc națională*, pe cât mai dezvoltată, pe cât mai cuprinsă, pe cât mai activă, prin agerimea neadormită, în toate privințele, nici un popor nu poate trăi, de îndată ce a trecut de starca primitivă, patriarhală, a unui simplu popor de țărani.

Clasa de mijloc, stăpâna orașelor — cum am zis — e însă, și trebuie să fie tot a *țăranilor*, singurii muncitori cu adevărat productivi.

Clasa dirigentă.

Drepturile țăranilor nu se opresc la *clasa de mijloc*, a muncii, încă brute, care transformă și pune în circulație materiile prime.

Drepturile țăranimei sunt drepturi și asupra *clasei dirigente*, mai cu deosebire, a acelor care nu mai îndeplinesc nici o muncă manuală, dar cari sunt cei mai însemnați factori ai muncii, în mod indirect:

Invățații, cari descoper legile naturii, și cercetează raporturile ei și ale societății umane; *tehnicianii*, cari se folosesc de cunoștințele dobândite aplicându-le într'un domeniu practic anumit, precum sunt inginerii, medicii, advocații; *artiștii*, care realizează idealurile frumosului; *cărnuțorii*, de toate categoriile, legiuitorii, administratorii judecătoriai, militarii, cari conduc destinele nației.

Aceștia toți, am văzut că se ridică din clasa de mijloc, precum aceasta nu e altă decât excedentul clasei rurale, așezat la orașe, în comerț și industrie.

Așadar: tot *țăranii* alcătuiesc — trebuie să alcătuiască — și *clasa dirigentă*.

Și e un *proces organic* de cea mai mare însemnătate, prin care ea se formează dându-i *suma* energiilor naționale, ca rezultat al unei *întreite selecții*.

Selecția primă, alege: dintre excedentele clasei rurale venite la orașe, pe acei mai ageri, mai economi, mai stăruitori, făcându-i să ajungă patroni în comerț și industrie.

Selecția secundă, alege: dintre toți fiii acestor comercianți și industriași îmbogățiți, pe acei cari se vor consacra studiilor superioare, pe când ceilalți vor continua meseria părinților lor, rămânând în clasa de mijloc, sau se vor pierde, ca risipitorii, de avere și timp, fără să facă nimic.

Selecția terță, alege: din toți acei, cari vor fi făcut studii înalte, pe cei mai serioși, mai talentați, mai deștepți, și cari, împinși de îndemnul lor sufletește, devin creatorii culturii, reprezentanții adevărați ai oricărui popor, întrucât popoarele există numai pentru scopurile ei pe pământ.

Va să zică — în ultimă analiză: *țăranii*.

Țăranii ridicați, din clasa rurală — prin clasa de mijloc — în clasa dirigentă.

Am zis: *prin clasa de mijloc*. Așa dar, se vede bine că pentru aceasta, două condiții esențiale se cer:

Mai întâiu: ca țăranii, să se poată ridica, neopriți, în clasa de mijloc.

În al doilea rând: ca din clasa de mijloc, să poată trece, fără oprire, în clasa dirigentă.

Rezultă dar că aici pot interveni și două *pieđici*, anume:

Se poate ca din clasa de mijloc, țăranii ajunși în comerț și industrie să fie împiedicați de a se ridica în clasa dirigentă, de pildă, din cauza *privilegiilor*, vreunei clase de aristocrați, având prin drepturi istorice, o situație rezervată, de clasă conducătoare, în stat.

Se poate ca și din clasa rurală, țăranii, de fapt, să

fie împiedicați de a se ridica chiar în clasa de mijloc, *închisă*, în cazul când aceasta s'ar alcătui, de pildă, din elementele vrăjmașe — desigur străine — unite între dânsese, și rezervându-și prin diferite manopere, folosința exclusivă, sau în cea mai mare parte, a meseriilor, industriei și comerțului.

În ambele cazuri, nația, ca organism, trebuie să sfârșească prin a degenera, din cauza împiedicării *cursului liber al sângelui și al averei*, care nu mai vine, din straturile sănătoase de jos, să hrănească straturile, pururea supuse îmbolnăvirii și sărăciei, de sus.

Dar e o mare deosebire:

În cazul întâi: restabilirea cursului liber al populației se îndeplinește, pe cale politică, prin *abolirea privilegiilor*, cum s'a făcut, cu vărsare de sânge, de către revoluția franceză, pornită de *starea a treia* (tiers état), adică, tocmai de clasa de mijloc, care a înlăturat organizarea de stat feudală, bazată pe supremația unei clase de nobili, având singuri dreptul de cârmuitori.

În cazul al doilea: înlăturarea piedicii, care se pune în calea excedentelor clasei rurale, de clasa dirigentă — *prin o clasă de mijloc închisă, străină* — e o primejdie cu mult mai mare pentru dezvoltarea normală a unui popor, împătrită: organică, economică, artistică și politică după cum am văzut.

Organică, — clasa de mijloc străină, interpunându-se ca o *pătură izolatoare*, între clasa rurală și clasa dirigentă națională: pe deoparte împiedică ridicarea excedentelor a celei dintâi, iar pe de altă parte zădărnicește primenirea continuă, cu elemente nouă, a acestei din urmă.

Așa că, pe când țărani, prea mulți care nu se mai pot hrăni cu munca agricolă — fiind excluși dela comerț, meserii și industrii, *în țară la dânsii* — sunt siliți să plece după hrană, în alte țări, depărtate, în urmă: *orașele lor* rămân ocupate de clasa de mijloc străină,

iar clasa dirigentă națională slăbește, și nu mai e în stare să-și îndeplinească menirea, pentru care există în Stat.

Economică — clasa de mijloc străină, prin munca specificată, la care se poate deda și prin speculă, concentrează în mâinile ei bogățiile — care circulă numai între elementele ei, prin afaceri și căsătorii — și supune astfel elementele sărăcite ale clasei dirigente naționale, exploatând, prin capitalurile de care dispune, întreaga avuție a țării, și sfârșind prin a se impune statului însuși, prin puterea bănească.

Artistică — clasa de mijloc străină, de alt sânge, cu alte concepții, cu alte tendinți, e dela sine dușmană realizării idealurilor naționale, pe care nu le înțelege — ale poporului pe pământul căruia trăiește prin exploatarea lui, în mod parazitar — care îi sunt de-a dreptul protivnice, primejdioase în gradul cel mai înalt, prin afirmarea *ideei naționale de baștină*, singură în drept să existe pe orice teritoriu, și care nu poate fi alta decât *ideea națională a țăranilor*, muncitori ai pământului.

Politică — clasa de mijloc străină, în mod fatal ajunge, și se silește cât poate, să se ridice în clasa dirigentă națională, slăbită, care dela sine, lipsită de vigoare și de mijloace bănești, nu mai e în stare să opună nici o rezistență. Și astfel se suprapune o clasă dirigentă de venetici, reducând țărănimea în stare de iloție, de roabă, chemată numai să întrețină, prin munca ei brută, o cultură străină de caracterul, de aspirațiile, de interesele ei, prin urmare, superioare, și ale culturai umane în genere.

Și nu poate fi o mai dureroasă priveliște, o mai mare *crimă*, decât aceasta: a unui popor de țărani, neînțeleș, batjocorit în dreptățile lui omenești, osândit — nu este o mai mare primejdie.

Această stare de lucruri — în contra naturei — înțelege oricine, că nu poate dura multă vreme.

Intr'o zi — câmpiile pornesc spre orașe, cete furioase de oameni, flămânzi, sperați, toată ura îngrămădită, mocnind ani de zile, izbucnește, *împotriva străinilor*, pe care-i curăță focul, îi înecă valuri de sânge, îi inghite pământul... și apoi totul reîntră în regulă:

Țăranii stăpâni pe ogoarele lor, pe orașele lor, ei singuri cârmuitori ai destinelor nației, la care i-a chemat Dumnezeu.

IX (pag. 71).

Asimilare — cooperare — eliminare: iată cele trei *moduri de existență*, ale jidanilor, împărțiați pe suprafața pământului — și prin urmare și celor *trei soluții ale problemei jidovești*, adică, ale înlăturării conflictului lor permanent cu celelalte popoare — care se pot concepe, în *teorie*.

In practică — numai această din urmă este o adevărată soluție: eliminarea jidanilor. Ceea ce se poate dovedi cu precizie oarecum matematică. Și în adevăr:

I. Asimilarea — ar fi absorbirea, prin căsătorii mixte a jidanilor de către celelalte popoare, așa încât să nu mai existe în deosebi, ca jidani. Și numai astfel poate fi înțeleasă asimilarea, pentru că numai în cazul acesta ar fi în adevăr o soluție.

„Asimilarea“ — ca proces organic — nu tre-

bue dar să se confunde cu „asimilarea“ procedeu mecanic de adoptare a unor forme, numai exterioare, precum este graiul și portul, care nu atinge întru nimic ființa jidanilor, ca popor cu existență deosebită, cum îi vedem că și sunt, provocând turburări pretutindeni. Că doar mișcările așa zise „antisemite“, în Austria, în Germania, în Franța, în Anglia, se îndreptează tocmai împotriva jidanilor „asimiliți“ și care cum se vede nu sunt „asimilați“.

Și dacă asimilarea jidanilor — de mii de ani de când trăesc în contact cu atâtea popoare, de rase și religii deosebite — nu s'a putut realiza nicăiri, trebuie să zicem că *ea nu este posibilă*.

Știm însă că *istoria* — ca și oricare procedare empirică, în genere — povestește, dar nu dovedește nimic. Și în cazul acesta, prin urmare, *teoria* trebuie să intervină spre a da autoritate faptelor, punându-le în legătură, cu *cauzele*, care le-au produs. Și sunt, după părerea noastră, *trei cauze* principale, care explică fenomenul constant al neasimilării jidanilor: *rasa, religia, și interesul material*.

Rasa, sângele lor deosebit, îi face pe jidani să tindă a se păstra din instinct, precum și pe celelalte popoare de a refuza să se amestece cu dâșii, până la absorbire deplină, care singură ar fi în adevăr o soluție. În modul acesta, prin amestec desăvârșit — între rase înrudite — știm că s'au format cele mai multe popoare. Și s'ar

fi putut amesteca și jidanii — cu elemente înrudite cu dâșii — dacă nu ar fi fost îngrădiți de religia lor.

Religia jidănească, are ca bază, ca principiu esențial, tocmai *neasimilarea*, neamestecul cu cei de altă credință, „goimi“, rezultând din dogma fundamentală a „poporului ales“, adică, anume ales ca să fie lui Iahve „am-codeș“, popor sfânt, deosebit de celelalte popoare. Și sunt texte precise, însoțite de cele mai înfricoșate blesteme, în caz când jidanul nu ar urma poruncile lor.

Iată, de pildă ce zice Iahve lui Moise, chiar în momentul când reînnoește „legământul“, cu poporul său Izrael, dându-i cele zece porunci:

„Esod. 34. 10. Și Domnul zise: iată eu fac legământ... Păzește ceea ce-ți ordinaștii astăzi! Iată, eu voi alunga de dinaintea ta pre Amorei și pre Cananei și pre Hetei și pre Ferisei și pre Hevei și pre Iebusei. Ferește-te să nu faci legământ cu locuitorii pământului, în care vei intra... Ci voi altarele lor să le stricați, și stâlpii lor să-i sfărâmați și chipurile lor de Astarte să le tăiați... Ca nu cumva să faci vreun legământ cu locuitorii acelei țări... Și din fetele lor să nu ei femei pentru fiii tăi... Că eu voi alunga pre națiuni dinaintea ta, și voi lărgi hotarele tale.

Și Iahve zise lui Moise: Scrie-ți aceste cuvinte! Că eu în cuprinsul acestor cuvinte am încheiat legământ cu tine, și cu Izrael... Și Domnul scris pe acele table cuvintele legământului: cele zece cuvinte“.

Va să zică: în momentul cel mai solemn, al

întregei existențe a poporului jidovesc — atunci, când Iahve îi dă *tablele legii*, ca semn etern al „legământului“ său — el îi impune condiția fundamentală de *a nu se amesteca cu celelalte popoare*, pe care îi făgăduiește că le va alunga de dinaintea lui, mărindu-l numai pe dânsul. De aceea vedem că Iahve li și prescrie jidanilor, *prin lege*, cum trebuie să se poarte cu celelalte popoare, zicând:

„Deuteronom 7. 2. Și când Iahve Dumnezeuul tău, ți le va da în puterea ta, tu să le bați, să le pierzi cu desăvârșire: legământ cu ele să nu închei și milă de ele să nu-ți fie. Nici să te încuscrești cu dâșele; pre fetele tale să nu le dai fiilor lor și pre fetele lor să nu le iei pentru fiii tăi... Că popor sfânt ești tu lui Iahve, Dumnezeuul tău, ca să-i fii popor al său, deosebit dintre toate popoarele care sunt pe fața pământului“.

Acest principiu de separațiune, de exclusivism și de vrăjmășie — rezultând cu necesitate logică din dogma fundamentală a iudaismului, cu „poporul ales“ — a fost dus apoi de Talmud, până la ultimele lui consecințe, și a fost rezumat în prescripții precise, imperative, prin codul de legi Șulhan-aruh, după cum am văzut. (Vezi Anexa VII).

Asimilarea așadar, e dovedit imposibilă, întrucât religia jidănească este religia neasimilărei. Aceasta ar fi suficient pentru a ni lămuri faptul că jidanii — întrucât și-au păstrat și

își păstrează religia lor — nu s'a asimilat, și nu se pot asimila nicăieri.

Dar mai este o cauză a neasimilării, am zis — a conservării jidanilor ca jidani și a iudismului — în strânsă legătură cu religia, și anume: interesul material.

Interesul material, joacă și el un rol hotărâtor în neasimilarea jidanilor, întrucât — în virtutea aceleiași dogme fundamentale, cu „*poporul ales*“, — jidanii sunt pretutindeni asociați, sprijinindu-se reciproc, în acțiunea lor de satisfacere a intereselor lor materiale, în paguba celor de altă credință.

Și iată ce ni spune despre aceasta adâncul cugetător, filosof și politic, *Vasile Conta*, neuitatul profesor al Universității din Iași, în memorabilul său discurs, pe care l-a ținut în Adunarea Constituantă, la 5 Septembrie 1879.

După ce ni arată că Moise le-a dat jidanilor o organizațiune politică, cu legi civile, domestice și de ordine publică, îmbrăcând-o în forma religiunii, spre a rămânea neschimbată, *Vasile Conta* continuă astfel:

„Pentru a da acestei legislațiuni caracterul religios, și pentru a asigura astfel conservarea națiunei evreiești, Moise a spus evreilor lucrul următor: Dumnezeu a făcut un contract cu strămoșii jidovilor, cu Avram, Isac și Iacob, prin care Dumnezeu se obligă să nu iubească decât pe poporul Izraelit, și să urască pe toate celelalte națiuni; să facă bine poporului Izraelit, și să

facă tot răul posibil celorlalte națiuni, se obligă că, după un timp mai mult sau mai puțin lung, să subjuge, să robească toate celelalte popoare, poporului jidovesc; pentru care scop va trimite pe Mesia cel așteptat, care va funda împărăția jidovească, căreia vor fi supuse toate celelalte popoare. Însă, pentru ca această, promisiune să poată fi realizată, trebuie ca jidanii să nu se amestece prin căsătorii cu străinii, pentru ca Dumnezeu să poată distinge sângele lui Izrael, pe care trebuie să-l protejeze, de sângele străin, pe care trebuie să-l prigonească.

În schimbul acestor obligațiuni luate de Dumnezeu, jidanii la rândul lor au luat obligația de a observa toate legile date de Dumnezeu; și nu numai legile religioase, dar și acele civile, și politice, cari sunt legate toate cu legea divină.

În puterea acestor legi, jidanii sunt obligați a se iubi unul pre altul, precum Dumnezeu îi iubește pe dânsii, iar de altă parte a urî pe străini, precum Dumnezeu îi urăște. Ei trebuie să-și facă bine unul altuia, precum Dumnezeu li face lor bine; dar trebuie să facă rău străinilor, pentru a-i slăbi, a-i subjuga și a pregăti astfel domnia jidanilor, sub conducerea lui Mesia asupra lumii întregi. Ei trebuie să fie morali între dânsii, dar față cu străinii, pot să fie și imorali, când prin aceasta ei pot ca să-i subjuge, căci nimic nu se poate considera de imoral, când este vorba de a se facilita prin aceasta venirea lui Mesia și stăpânirea lumii întregi de către jidani.

Se înțelege că jidanii, chiar după prescripțiile Tal-mudului, urmează să fie onești cu străinii într'atât, încât această onestitate se împacă cu interesele lor, în cazul contrar, ei pot — și chiar sunt datori — să întrebuițeze față cu străinii, mijloace imorale precum: minciuna, calomnia, corupția; ei trebuie să practice între dânsii virtutea, dar în acelaș timp, trebuie să fa-

vorizeze la străini toate viciurile. Prin aceste mijloace, ei sunt siguri de a se achita de datoria ce au contractat către Dumnezeu.

Toate acestea nu sunt niște închipuiri, ci sunt adevărate interpretațiuni pe care jidanii o dau Bibliei și Talmudului, acest din urmă nefiind altceva decât legea orală a lui Moise, păstrată prin tradițiune și colecționată în diferite timpuri de rabini.

Jidovii au executat acest contract pe care l-au făcut cu Dumnezeu, într'un mod foarte conștiincios dela început și până acum, și nu s'au desmințit niciodată.

După ce ni-a explicat *asociația* care există între toți jidanii împotriva celorlalte popoare, iată în ce fel Vasile Conta ni lămurește, printr'o adâncă analiză, cu totul originală, cauza faptului surprinzător, la prima vedere, al conservării iudaismului, și al înrîurii stricătoare pe care jidanii au exercitat-o asupra celorlalte popoare, în mijlocul cărora au trăit:

„Este interesant de a se ști care este secretul conservării așa de îndelungate a religiei iudaice, pe când atâtea alte religii nu au putut subsista așa mult timp. Acest secret se află chiar în natura contractului pe care jidanii cred că l-au încheiat cu Dumnezeu.

D-v. știți că în alte religii, superioare, omul este dator să facă bine tuturor oamenilor de orice rasă și să se abțină dela toate aplicările rele ce ar avea în privința acestora.

Astfel că în aceste religii omul este tras oarecum de două curente: de o parte, curentul religiunii îl trage spre Cer, obligându-l să-și înfrângă toate poftele rele; iar pe de altă parte poftele trupești îl trag spre pământ; atunci, după cum va triumfa una sau alta

din aceste atracțiuni, așa și religiunea va avea mai multă sau mai puțin putere. Se înțelege că astfel de religii sunt destinate a fi părăsite atunci, când într'un moment dat credincioșii ajung în acel grad de corupțiune, în care nu mai pot învinge poftele cele rele. Nu este tot așa cu religiunea evreiască. Ea tocmai ordonă credincioșilor să caute a pune mâna pe toate bunurile pământești, pentru a satisface cu dănselle toate dorințele trupești; și pentru căpătarea acestor bunuri, ea permite a se da loc fără frâu tuturilor patimelor celor mai rele, când acestea se îndreptează în contra străinilor, așa că evreul este atras către bunurile pământești și spre rele de două curente. Tot în aceeași direcțiune îl împing și poftele lui și religiunea, așa încât este natural ca la dânsul să fie mai tare fanatismul religios, decât la ceilalți oameni, și este natural, ca această religiune să-l atragă în toate timpurile, pentru că este legată de poftele trupești care sunt eterne.

Cu această dispozițiune de spirit și de inimă, cu acest caracter moral, jidovii au trecut în câteva mii de ani prin o mulțime de țări, au trăit cu o mulțime de popoare și pretutindenea au fost aceiași, pretutindenea purtarea lor nu s'a schimbat. Mai mult decât atâtea: pretutindenea pe unde au trecut, au ruinat, au corupt și au ajuns chiar până a nimici poporul în mijlocul căruia au trăit.

În sfârșit, Vasile Conta, care fusese *inițiat* în aceste mistere ale existenței jidanilor de către un cărturar jidan cunoscut de pe vremuri, desbrăcat de prejudeții jidovești, un oarecare *Schapiro* — care el însuși mi-a mărturisit legăturile lui neștiute cu V. Conta — ni arată care sunt mijloacele prin care între altele, jidanii caută să se folosească pe dânsii, în paguba celor de altă credință:

„Iată acum și mijloacele pe care Evreii le-au întrebuințat cu succes contra noastră, pentru a pune mâna pe toate averile și prin urmare, pe toată puterea economică a țării.

Afară de uzură, pentru care sunt vestiți, Evreii mai întrebuințează două mijloace, pe cari țin a le spune, pentru că sunt puțin cunoscute, se țin în secret și cu greu le poate cineva afla. Aceste două mijloace au de scop aservirea economică a țării și sunt organizate într'un mod puternic și la care participă, cu multă fidelitate, toți jidanii.

Primul mijloc este acesta: orice consumator jidan este obligat, cu ordin dela Sinagogă, ca nicidecum să nu cumpere un obiect pentru consumat dela un ne-jidan, pe câtă vreme poate să găsească acel obiect la un jidan din localitatea sa. Nu este permis contrariul de cât în cazul când s'ar putea realiza un folos extraordinar. Cu chipul acesta, tot profitul negustoresc ce provine dela consumatorii Evrei, intră tot în punga Evreilor; pe câtă vreme profitul negustorilor ce provine dela consumatorii creștini, se împarte între negustorii creștini și evrei.

Al doilea mijloc: orice negustor jidan e liber să vândă marfa lui cu orice preț la creștini dar, e obligat ca la consumatorii jidani să o vândă cu un atâta la sută mai puțin.

Cu aceste două mijloace, jidanii fac ca consumatorii jidani, pentru aceeași cantitate de lucruri consumate, să cheltuiască mai puțin din averea lor decât creștinii, iar pe de altă parte, prin diferitele lor mijloace de concurență, lipsită de scrupulul moralității, câștigă mai mult decât creștinii.

Așa că dacă am presupune că creștinii sunt deopotrivă activi sau leneși, onști sau neonești, economi sau risipitori, ca și Evreii, totuși va fi o deosebire în fiecare an în minus, de atâta la sută din averea care va trece din punga Creștinului în aceea a Evreului.

Cu mijloace de acestea, au ajuns după cum știți să pună mâna pe aproape întreaga avere mobilă din România și pe o mare parte din averea imobilă din Moldova, direct sau indirect, prin mijlocul ipotecelor.

Se vede lămurit din cele spuse aici, așa dar, care sunt cele două cauze hotărâtoare, în strânsă legătură, pentru care *asimilarea jidanilor* este absolut imposibilă, și anume: mai întâiu *religia jidănească*, religie cum am zis, a neasimilării, și în al doilea rând *interesul material*, pe care îl au jidanii, fiind asociați între dâșii ca să trăiască în paguba celor de altă credință, „goimi“ care nu fac parte din „poporul ales“.

II. Cooperarea — ar însemna, ca jidanii păstrându-se cum sunt, ca jidani, fără a se asimila, să ia parte la munca comună a celorlalte popoare, în mijlocul cărora vin să trăiască.

Cele spuse cu privire la neasimilarea jidanilor, se aplică și cooperării: ea este *imposibilă*, după cum rezultă din fapte, întrucât se vede că jidanii nu s'au împăcat și nu au putut coopera nicăeri cu celelalte neamuri, provocând pretutindeni, după cum se vede și astăzi, resentimentul mulțimelor strâmtorate de dâșii în existența lor economică.

Căci întocmai ca și asimilarea, cooperarea pașnică li este interzisă prin *religia lor*, ca și prin *interesul* ce-l au de a nu coopera, ci de a exclude pe ceilalți, ca să se folosească numai pe dâșii. Și această purtare vrăjmășească nu este măcar lăsată la libera apreciere a fiecăruia, ci *li este*

impusă, la toți, de către comunitățile lor, sau „*Cahaluri*“, cum se numesc, sub pedeapsa afuriseniei, „*Herem*“.

Dar în afară de religia și de interesul jidanilor, cooperarea lor cu ceilalți, este imposibilă, din cauza *legei poporației* în virtutea căreia: *pe acelaș teritoriu, nu pot trăi mai multe neamuri în pace dacă nu se amestecă*, după cum am dovedit mai pe larg în altă lucrare (Despre poporație Iași 1899) și precum rezultă, în rezumat, și din text.

Așadar și cooperarea — care nu s'a putut realiza nicăeri — se vede că e dovedit imposibilă, ca soluție a problemei jidovești. Și dacă ar fi fost, desigur că s'ar fi realizat undeva până astăzi, în cursul atâtor veacuri, și în contact cu atâtea popoare.

III. **Eliminarea** — este procesul organic al scoaterei oricăror corpuri străine introduse în sânul organismelor, și pe care acestea nu le pot asimila.

E vorba dar aici — pentru organismele economice naționale, în care s'au introdus jidanii, ca elemente străine, dovedit neasimilabile — de scoaterea lor din funcțiile economice și sociale, *substituindu-li-se treptat*, prin muncă, prin asociație și prin ocrotirea Statului, elementele naționale, în drept ele singure să trăiască și să se dezvolte libere pe teritoriul lor național.

Această formulă răspunde și la întrebarea —

naivă sau interesată — ce și-o pun unii: *dar cu jidanii ce să facem?* Să-i ucidem, să-i alungăm în masă?

Răspunsul e simplu: *să-i eliminăm!* Jidanul eliminat, în comerț, de pildă, sau în industrie, își va căuta el singur altă existență aiurea, pe când în urma lui va rămânea comerciantul sau industriașul *național*.

Iar jidanii paraziți — tratați pretutindeni în modul acesta — vor fi siliți însfârșit să-și părăsească traiul lor parazitar, vagabond, statornicindu-se și ei undeva, pe un *teritoriu neocupat*, ca să-și agonisească viața prin muncă direct productivă și nu ca acuma prin exploatarea muncii producătoare a celorlalte popoare.

Eliminarea se vede dar, că este *singura soluție posibilă* a problemei jidovești, conformă cu interesul tuturor națiilor, și chiar al jidanilor, cari nu vor mai fi, precum sunt, un obiect de ură și de dispreț pretutindeni.

X (PAG. 73).

Așezarea jidanilor în România, face parte din *planul* lor de a-și dobândi un *teritoriu propriu*, pe care să se dezvolte ca nație autonomă, alcătuind un *stat jidănesc!* Aceasta pare, la prima vedere, că e o enormitate de necrezut. Și totuși ea este una din cele trei soluții posibile la care *mărturisesc ei singuri*, că s'au gândit, și se

vede că au început a o și pune în practică. Căci iată, în adevăr, ce ni spune unul din cărturarii lor cunoscut, într-o lucrare specială asupra jidanilor timpului nostru, **Dr. Arthur Ruppin: Die Juden der Gegenwart. Ed. II.** (Köln und Leipzig 1911, pag. 268).

„Până acuma s'au dat trei răspunsuri diferite la întrebarea în care țară jidanii ar putea să locuiască împreună în masse compacte și să alcătuiască o societate jidovească întemeiată (eine gefestigte jüdische Gemeinschaft). Aceste sunt tot pe atâtea manifestări ale voinței de a trăi, ale voinței de a se păstra poporul jidovesc față de înrâuririle asimilatoare, și fiecare din ele merită o cercetare serioasă.

Cel d'întăiu răspuns este ca jidanii să se concentreze și să se organizeze pe baze naționale în Europa orientală; al doilea răspuns, pe care îl dă Israel Zangwill, indică teritoriile încă neocupate sau puțin ocupate de Europeni ale Africei și Americii; al treilea răspuns, răspunsul Zioniştilor, crede că o concentrare a jidanilor nu e posibilă, decât în Palestina“.

Concentrarea în Europa orientală — în regiunea noastră, în Galiția, în Polonia rusească, în România — este dar cea dintăiu soluție a problemei lor de existență, la care s'au gândit jidanii, desigur, ademeniți de faptul că aici densitatea lor e mai mare decât în orice alte țări din lume! Și cum că tendința lor de a dobândi pe aceste teritorii *autonomia națională* nu este o chimeră, ci *realitatea* la care lucrează, ni-o spune același autor mai departe, vorbind de si-

lințele jidanilor din Galiția și Bucovina, în aceeași direcție:

„O oarecare încetenire a procesului de asimilare poate, în adevăr, să urmeze prin *organizarea națională a jidanilor recunoscută de Stat* — și aceasta este desigur motivul pentru care în Galiția și în Bucovina, chiar Zioniştii, a căror țintă e doar Palestina, insistă pentru autonomia națională“.

Prin urmare, *două tendinți* sunt pe deplin lămurite prin aceste prețioase mărturisiri jidovești: mai întâiu, *așezarea în Europa orientală*, și apoi *autonomia națională*, pentru care se și luptă jidanii *pe față* în Galiția și în Bucovina, și *în ascuns*, deocamdată, în România! Va să zică: *iată de ce este vorba* — cu jidanii noștri — și nu de *asimilare*!

XI (PAG. 83)

„Manasse“ — a jidanului *Ronetti Roman* — este acea pseudo-dramă cu tendinți jidovești, de care vorbim și pe care studențimea românească a izgonit-o de pe scena Teatrului Național. Și se va vedea, că bine a făcut.

Această atitudine energică a studențimei universitare românești, a fost însă criticată cu asprime de unii — în numele „*artei*“, se înțelege, cosmopolite, absolute, care doar se zice, că „*nu are patrie*“. Iar alții au propus chiar — și au încercat a face subscripții — ca să se ridice un

„bust“ autorului, Ronetti Roman — alături de V. Alecsandri — la Teatrul Național din București. În sfârșit, un deputat a ridicat glasul său de protestare, în plin Parlament, înfierând pe „sălbatecii“, care se atinseseră de acest „giuvaer“ jidovesc. Căci iată în adevăr ce a spus d. Ion Miclescu, deputat de Botoșani — apostrofându-ne — în ședința Adunării Deputaților dela 10 Februar 1915:

„Nu sunteți oameni civilizați când împiedecați în România, pentru că a fost scrisă de un evreu, reprezentarea la teatru a unei drame ca „Manasse“, unul din giuvaerurile artistice ale literaturii noastre contemporane. Este purtare de sălbateci“.

Impotriva acestei „civilizații“, care nu știu ce motive va fi având — să-mi fie permis a mă da cu „sălbatecii“. Și iată, îndrăsnesc a spune, *motivele mele*, în primul rând, teoretice — de teorie estetică elementară — pe care mă razim, în scurt:

În afară de *tehnica dramatică* — de importanță cu totul secundară, aici — orice piesă, care pretinde să fie jucată pe scena unui „Teatru Național“, trebuie să îndeplinească următoarele trei condiții primordiale:

1°. Să nu reprezinte idealuri, caractere, zicem, *tendinți protivnice sentimentelor naționale*.

2°. Să nu jignească simțul decenței și estetice naționale.

3°. Să fie scrisă în cea mai curată limbă națională.

Căci orice Teatru Național este pretutindeni — și trebuie să fie — o întreită școală de educație națională, de moravuri și de grai, servind de model tuturor. Aceasta îi este menirca în Stat.

Și tocmai despre aceasta este vorba, în cazul de față.

Pseudo-drama „Manasse“ — a cărei tehnică nu ne interesează — păcătuște din acest întreit punct de vedere, care o face să nu poată fi admisă pe scena unui Teatru Național românesc: ea reprezintă tendinți, idealuri și caractere iudaice; ea jignește simțul nostru estetic și de cuviință, prin pornografii jidovești; ea este scrisă într-o limbă pocită, jargon, conform cu mentalitatea jidovească a autorului ei.

Foarte precis, așadar, în trei cuvinte, se rezumă critica, pe care o facem piesei „Manasse“ — și care credem că ne îndrituiesc să fim „sălbateci“ cu dânsa, când e vorba să fie jucată pe scena unui Teatru Național românesc: *tendinți jidovești, pornografii jidovești, jargon jidovesc*.

Ne vom mărgini să cităm aici numai câteva exemple, din fiecare — amintind și excelențele observații, ale unui tânăr literat de talent, d. Teodor A. Naum, publicate sub titlul „Cazul Manasse“, în revista literară „Sânziana“ (anul I, 1893, Iași, pag. 334). Citațiile le vom face după aceeași ediție nouă: „Manasse“. Dramă în

patru acte. Editura. D. Samsony. Tipografia „Modernă”. Piatra-N. 1912.

1. **Tendinți jidovești.** Figura principală a piesei, așa dar, „eroul dramei”, este bătrânul habotnic „Manasse”, reprezentând iudaismul exclusivist, de ură sălbatecă și de dispreț împotriva a tot ce este românesc și creștinesc, tipul „Hassidului” fanatic, care e pus în scenă și înfățișat ca un ideal și ca un „gigant”, recunoscut ca atare, până și de cel mai de frunte reprezentant al „românismului”, din această piesă, înstrăinatul de lege și de neam, Matei Frunză, judecător, care vine să zică la urmă, printr’o exagerare ridiculă:

„Frunză. Un bărbat întreg s’a săvârșit. Stetea cu amândouă picioarele pe pământ și capul lui ajungea până în cer”.

Acest tip ideal cu perciuni al iudaismului strâmt, care fără îndoială că poate interesa pe jidanii lui — îmbrăcat în halat și care vine să se închine pe scenă, cu „tales” — e lăsat dela un capăt la altul al piesei, să afirme tendințele lui jidovești, și disprețul său suveran pentru noi.

Un alt tip jidovesc, exclusiv jidovesc, întrupând un spirit anumit, grosolan, este misitul Zelig Șor, reprezentând aceeași mentalitate, dar de data aceasta a iudaismului vesel. De altfel, acesta este tipul jidanului ordinar, spunând batjocuri și pornografii, pe care autorul caută să le prezinte publicului în forme simpatice.

„Simpatici” — din punct de vedere jidovesc — sunt de o potrivă și Nisim, bancherul, și Ester, femeia lui, care leșină, când aude că fata ei voește a lua un creștin, ca și Lelia, eroina, care respinge, cu indignare, orice gând, că s’ar putea boteza (pag. 44 și 117).

Pe când românii din piesă apar lepădați de tot ce este românesc, și totodată șterși, subordonați, umiliți și cu totul pe al doilea plan, gravitând în jurul „eroilor” de neam jidovesc.

Tipul proprietarului român — totodată prefect — al generației vechi, e caracterizat cu numele de batjocură. „Conu Costache Buhălu”; iar când vorbește de generația tânără, iată ce spune Manasse, profitând de ocazie, ca să zică preotului nostru popă și câne (pag. 10):

„Manasse... E cuconăș civilizată... la popa din sat se uită ca la un câne, dar la tribunal se duce și nu e avocat, nici tâlhar de pușcărie, care să știe să se strecoare mai bine prin toate porțile diutre legi. Asta știe!

Pe Matei Frunză, președinte de tribunal, care abia îndrăznește să-i ceară fata în căsătorie, iată cum îl tratează, de sus, cu dispreț suveran, până la insultă, ca pe un cartofoar, jidanul bancher Nisim Cohanovici (pag. 34):

„Nisim. Bine, domnule Frunză, ce trebuie atâta vorbă? Ai nevoie de ceva bani, ai pierdut în cărți, îți recunosc pe obraz (sic) nu tăgădui, se întâmplă. Ești bun, îți dau cât? O mie? două? mai mult?

Frunză (*își schimbă locul pe scaun*). Eu nu joc cărți, nici de bani nu e vorba.

Nisim. Atunci vrei să vorbesc pentru d-ta cu Domnul ministrul (sic) de justiție. Da, da suntem vechi prieteni eu cu ministrul. Așa-i, pentru mine face tot. (*Într'un ton de protector*). Spune să vedem ce este? Și dacă“...

Iar când e vorba să consimtă la căsătoria fiicei lui, cu acest *președinte de tribunal* — care nici nu cere măcar ca fata să se boteze — iată cum se exprimă către dânsa (pag. 41):

— „**Nisim.** Auzi! Nu cere botez! Ce noroc! Ce noroc! Și cum ți-ai închipuit? Tu ovreică, el creștin — ce vei fi? Un fel de metreasă (sic)... metreasă (sic) unui judecătoras? Asta e răsplata pentru creșterea ce ți-am dat?... Și să-mi faci mie una ca asta? Mie?”

Și ori decâte ori se vorbește de un creștin, fie chiar incidental, e acelaș dispreț care se manifestează, de altfel întru totul conform cu spiritul jidovesc cunoscut. Astfel, pe fostul său profesor de muzică, „*neamț*“, Șor îl caracterizează zicând (pag. 17): „*bețivul cela cu nasul gros și femeea subțire*“. Despre doctorul său de altădată, un „*polac*“, cum zice — și căruia i se dă numele trivial de *Halpuțki* — acelaș Șor se exprimă în următorii termeni, (pag. 20): „*Bun doctor! Cam bețiv, nu e vorbă... Cu cât era mai beat, cu atât era mai bun doctor*“. Cât despre creștini în genere, iată cum îi tratează (pag. 56):

„**Șor.** Cârpațki, Crapațki, tot una, toți polonii ăștia au un nume. Mă mir numai că se mai cunosc între ei. Trebuie ca o femeie să ia pe altul drept bărbatul ei, altfel nu se poate“.

E vorba dar — cum am spus, și cum se dovedește din aceste câteva exemple citate — de idealuri, de caractere și de *tendinți jidovești*, care pot să fie aplaudate pe scena unui teatru jidovesc, dar care nu au ce căuta pe o scenă națională românească.

II. Pornografii jidovești. În piesa „*Manasse*“ — care ar fi, după d. deputat Ion Miclescu, dela Botóșani: „*unul din giuvaerurile artistice ale literaturii noastre contemporane*“ — pornografiile abundă, așa că nu știi de ce să te miri, mai întâiu, de grosolănia expresiilor și intențiilor, de lipsa oricărui simț estetic, sau de îndrăzneala autorului. Și cetitorii să judece.

Să se observe, mai întâiu, că asemenea trivialități pornografice nu sunt puse numai accidental, în gura lui Șor, poate pentru a-l caracteriza, ci sunt rostite și de ceilalți și chiar în momente patetice. De pildă, iată cum își jălește *Manasse* — notați: către nepoata sa Lelia — pe soția sa Sara (pag. 5):

„*Manasse...* O rană în inimă nu se astupă cu vânt (sic). Iată, azi sunt donă lui de când mi-a murit Sara... Dar nu e șagă să trăești cu o femeie patruzeci și nouă de ani, să te culci cu dânsa și să te scoli cu dânsa...”

Și acelaș venerabil Manasse, se exprimă în următorii termeni către gingașa Lelia, pe care — zice autorul — „o apucă de braț și o trage înaintea statuei Veneriei“ (pag. 118):

„Manasse... Iată de unde vine vocea care ți-a vorbit... femeia când îi vine ferbințeală, lasă pe tată, pe mamă (sic) și tot ce e scump și tot ce e sfânt, și aleargă după bărbat. Țap și capre!“

Va să zică: așa vorbește bătrânul Manasse — de „ferbințeală“, ca și cum ar fi vorba de vite — nevinovatei sale, presupunem, nepoate. Dar iată acum conversația acestei copile gingașe — pe care autorul a voit să o idealizeze — cu *Horn*, logodnicul ei efemer. E vorba aici de *călătoria de nuntă*, acasă la Botoșani (pag. 93):

„Horn... De te-ai vedeă deja trecută și prin rochea ceea (de mireasă)... Abia aștept să fie dejă seara și să plecăm... Părinții d-tale cred că voi umbla toată noaptea până la Botoșani... ași! Nu rabd eu atâta... În sfârșit astăseară ne dăm jos la Ploști... iar toată noaptea te voi strânge în brațe, singur cu micuța mea, ascuns într'un otel... am pregătit tot, două odăi frumoase și un singur pat... și un mic supeu cu șampanie...

Lelia (*ca trezită din vis*). Singură... într'un otel...

Horn.. Nu te mai face prea copilă... Spune-mi drept, tu n'ai dorit? Nu te-ai gândit?

Lelia. Da și ba, lămurit nu.

Horn. Vezi, eu dela logodnă numai la asta m'am gândit. Mă înfioară de plăcere când mă gândesc“.

Iată acum conversația distinsei doamne, din

elita izraelită, Ester Cohanovici, cu misitul Șor (pag. 8):

„Ester. Ai zece copii, domnule Șor?

Șor. Și jumătate, să nu fie de deochi. Și știi, cea mai mare plăcere îmi face jumătatea de copil.

Nisim. Cum asta?

„Șor. Nu cere de mâncare. Ceilalți cer, fac gură“.

Ester. Trebuie s'o duci greu de tot, d-ta și femeia d-tale.

Șor. Femeia mea o duce greu numai câteva luni, restul îl duc eu — dar drept să vă spun, n'am fost mai bogat când am avut numai unul și nu sunt mai sărac având acum zece. Mare-i Dumnezeu. Fiecare copil vine cu norocul lui în lume. Încă o burtă, încă o turtă“.

Nu mai puțin distinsă este relatarea următorului amănunt „biografie“, la care asistă toată elita, în „salonul bogătașului Nisim (pag. 40):

„Șor. Singur, ca în pânțelele mamei, adică nu — eu nici norocul ăsta nu l'am avut. În pânțelele mamei am mai avut un tovarăș, dar de atunci m'am jurat că nu mai fac nici o tovarășie; mă lupt singur“.

Și iată alta, în acelaș spirit distins (pag. 37):

„Șor. Și mai ales pentru Lelia miri s'or găsi... Baltă să fie, broaște se găsesc. Și ca mâne o să-l vezi pe un broscoi rotund și grosuț, cum se apucă după legea lui Moise și Israel, să-i facă Leliei broscuțe mititele. O să vezi, sau n'o să vezi, fiindcă lucruri de astea...“

Acceași trivialitate de ghetto, impiusă până dincolo de marginile nerușinărei, o găsim în următoarele grosolănii (pag. 48):

„Șor. Trăesc dar cu creștinii, umblu cu ei, fac afaceri cu ei, la moșie la conu Costache Buhălau am și mâncat de multe ori. Au și ei multe lucruri bune, nici partea creștinească, aceea cu părul lung și fusta scurtă, nici aceea nu e de lepădat — dar carne de porc nu. Mă duce într-o zi Haim Chișcă la Botoșani să mâncăm crenvirști. Mănânc, beau bere, și-mi place.

Și Haim Chișcă n'are ce face și-mi spune din ce se face crenvirști (sic).

Când a început deodată porcul să-mi grohăie în pânțele și să facă porcării... Rău mi-a fost. Două zile am stat în pat și tot credeam că-mi umblă porci dedesubt...”

Iată acum o scenă, cu adevărat desgustătoare, în care e pusă o *domnișoară*, să dea răspuns la următoarele întrebări, nerușinate, scenă la care asistă, pe lângă onorabila doamnă Ester și venerabilul Manasse, încântat că-i trece vremea cu asemenea conversații — înainte de rugăciune! Cităm (pag. 27):

„Șor (către Roza). Și d-ta înveți doctor de medicină (sic)?

Roza. Da.

Șor. E adevărat că dacă se învață doctor de medicină (sic) se tae oameni morți?

Roza. Da.

Manasse. Asta nu e bine. Cămașa de pe thora, dacă s'a învechit, noi nu o zvârlim, rămâne sfântă.

Și trupul, în care a fost învălit sufletul lui D-zeu, și trupul e sfânt, nu trebuie batjocorit.

Șor. Și tăiați tot felul de morți, mici și mari?

Roza. Da.

Șor. Și morții aceia pe care îi tăiați, îi tăiați goi?

Roza. Da.

Șor. Goi de tot? Fără cămașe, fără ismene?...

Roza. Da.

Șor. Și-i tăiați în bucăți?

Roza. Da.

Șor. Și femei goale?

Roza. Da.

Șor. În bucăți?

Roza. Da.

Șor. Și bărbați goi?

Roza. Da.

Șor. În bucăți, bucățele?

Roza. Da.

Manasse (sare de pe scaun). Ptiu! Rușine!

Roza. Rușinea nu-i din partea mea... (Ese prin „dreapta”).

Ester. Vezi-o? E tot tatăl ei (sic).

Manasse (se uită la ceasornic). Cum trece vremea când te iei cu vorba! Acum mă duc să mă închin în odaca mea, e prea târziu să mă mai duc la școală, vii și tu Zelig?”

Acastă „conversație” se petrece, cum se vede, în *salonul elitei jidovești*, între o *domnișoară* și un misit pornograf, conversație, care nu numai că e tolerată, dar la care ia parte însăși pudica doamnă Ester, precum și venerabilul Manasse el însuși, care, dela asemenea trivialități, trece fără tranziție la rugăciune — invitând și pe Șor!

Nu ne îndoim că aceste scene sunt scrise *după natură*. Și numai așa se explică cum de autorul — obișnuit cu dânsese — le și reproduce, inconștient; dovedind, cum am zis, o lipsă de simț estetic surprinzătoare.

Și ca să dăm încă un exemplu de lipsa de săvârșită a acestui simț, — că doar nu poate fi vorba de *intenții* aici — vom reproduce o ultima scenă, de o trivialitate și imoralitate revoltătoare, și tot odată absolut caracteristică mediului, pe care îl descrie. E vorba de povestirea seducerei unei biete fete — comparată cu o „*automobilă*“, ați înțeles pentru ce — și de părăsirea ei mai pe urmă, brutal, lăsându-i și un copil, „*afacere expediată prompt*“, care provoacă numai veselie unanimă a celor de față! Dar iată scena (pag. 90):

„**Martorul I.** Apropo... ce ai făcut la Botoșani cu automobila d-tale?

Martorul II. (către Horn). Ce automobilă? Ți-ai cumpărat o automobilă?

Martorul I (zâmbind.) Bine, Stoiciocule, cap de bulgar ce ești, nu înțelegi? (Horn face semn să nu se vorbească față cu Șor. Martorul I, șoptește ceva la urechea Martorului II)

Martorul II. Ha, ha, ha, automobilă! Asta-mi place, Aristide, asta-mi place, ha, ha, ha, mișcă singură.

Horn. Tranșată afacerea, azi o săptămână. Tot era să mă desfac.

Martorul I. S'a întâmplat un accident? Se răstoarnă carul?

Horn. De!

Martorul I (încet). A urlat mult?

Horn (încet). Nu prea... n'a avut vreme... Am expediat scurt... nu știa nimica... (zâmbind) a fost ca trăs-nită.

Șor (se scoală, se apropie și întreabă liniștit).

De câți cai putere e locomobila d-tale? Am un mușteriu. (Cei doi martori râd).

Horn. Înțelege odată, d-le slăbește-mă, nu te amesteca unde nu-ți fierbe oala...

Șor. Bine că ți-a fiert dumitale! Acuma s'a stins focul... are și un suvenir cu ochi... Săraca fată! (Râzând cu hohot). Dacă ar ști Ester!... Ce ar mai fierbe ea! (fluera tare). Valeu! Valeu!

Fără îndoială că și aceasta va fi luată „*după natură*“ — din nenumăratele cazuri ale jidanilor libidinoși, abuzând în deosebi de bietele fete creștine. Numai cât se naște întrebarea: oare aceasta e „*artă*“? Și dacă este: ce caută asemenea triviale *pornografii jidovești* — precum s'au văzut că sunt cazurile enumerate — pe scena unui *teatru național românesc*? Și în ce limbă?

III. **Jargon jidovesc.** În critica sa pomenită d. Teodor A. Naum și-a dat osteneala să spicuiască cele mai izbitoare greșeli de grai și de stil ale piesei „*Manasse*“. Să spicuiască, nu să numere, căci ele nici nu se pot număra, întrucât opera întreagă e scrisă, se vede, de unul care *nu a cunoscut graiul nostru*.

I se întâmplă dar și acestui autor — pe care unii, din neștiință desigur, se încercau a-l în-

introduce în literatura noastră — ceea ce pătesc în genere literații jidani dela noi: învățând limba românească, în mod cu totul mecanic numai, întrucât nu sunt în stare să pătrundă geniul ei — *de oarece nu gândesc românește* — ei ajung în totdeauna să se facă de râs, și cu atât mai ridiculi, cu cât se trudește a fi mai puști, *mai neaoși români*.

Citațiile următoare au dar menirea să illustreze acest adevăr — de mare preț, pentru noi — și nici decum să enumere greșelile, nenumărate, de limbă, care fac ca drama „*Manasse*” să fie, și din acest punct de vedere, o *scriere exclusiv jidovească*, putem zice „*clasică*”. Și iată câteva exemple. Cităm:

Te țineam minte par'că mai deștept (te știam... pag. 6). *Poate să mi se aducă chiar în coace* (ceaiul, pag. 7). *O tablă mare de argint, pe care sunt așezate toate trebuincioasele pentru ceai* (pag. 9). *Te mai puteai înțelege câteodată pe cuvânt* (în vorbă... pag. 10). *Vorbește miere* (pag. 10). *Portițele dintre legi* (pag. 10). *L'am dat dracului cu moșia, cu pădurea, cu tot* (cu moșie, cu pădure, cu tot, (pag. 10). *Așa a vrut Dumnezeu și le porți greu, dar porți* (le suferi pag. 13). *Și-a trimes jata la Viena să învețe franțuzește și scripcă* (pag. 14). *Dădeă din cap ca un cal de muscă* (adică supărat de muscă, pag. 14). *Când o întâlnești în drum, o ocolești zece pași departe* (trebuie s'o ocolești... pag. 15).

Ai învățat muzică? (pag. 17). *Alătura de unde mergeam noi la școală,* (pag. 17). *Acuma, hai copii, trecem în salonul de piano* (pag. 17. *Nu să mă ducă trei zile cu vorba* (să mă poarte... pag. 18). *Au imbulzeală de lucru* (pag. 19). *Să te ferească Dumnezeu de cucoane când le apucă rochiile!* (pag. 20). *N'a avut treabă cu croitorese* (n'a avut de-a face... pag. 20). *Te-ai făcut doctor de filosofie?* (pag. 20). *Când am apucat eu lumea (!)* erau numai doctori de *medicină* (pag. 20). *Era doctor și la d-ta în casă* (doctor curant... pag. 20). *Doctori de drept* (pag. 21). *Un doctor de medicină se hrănește de bolnavi; un doctor de drept se hrănește de impricinați* (pag. 21). *La Fălticeni îmi zic și mie filosof și zău n'am învățat* (adică, filosofia, pag. 21). *Nici nu mai spun că e doctor, fiindcă așa fel de doctor* (pag. 21). *Stau plecat peste carte* (pag. 22). *Dar ce te face pe d-ta socialist. Înțeleg băeți săraci, ar voi să apuce și ei ceva* (pag. 23). *Spune-mi, Lazăr, ce e socialism* (pag. 23). *Mi-ai spus odată de filosofia ta,* (mi-ai vorbit despre... pag. 23). *D-tale pot s'o spui în câteva cuvinte* (pot să ți-o spun... pag. 23). *A spus'o Zelig Șor într'o zi de Marți, par'că o vād de aice* (pag. 24). *Atâta să mă doară pe mine dinții!* (pag. 25). *Asta e odată o rochie!* (pag. 25). *Ce înțelegi tu de rochii* (ce te pricepi la... pag. 26). *E tot tatăl ei* (adică tatăl ei în picioare... pag. 28). *Mie mi-e uscat în gât*

pag. 28). *Pișcoturi subfirele umplute cu vânt* (pag. 28). *Fată și lingoare e bucuros omul când scapă de ele* (pag. 29). *Toate femeile sunt trase pe acelaș calapod* (pag. 31). *O să-i scoți zvon Leliei că e logodită?* (pag. 31). *Ședeau vecini cu mătușa mea* (erau vecini... pag. 32). *Ce inimă bună — de tăiat geamuri cu dânsa* (pag. 32). *Era schioapă, gheboasă și-i curgea din nas* (pag. 32). *În București îmi place mai bine în toate* (adică în toate privințele... pag. 34). *Îți recunosc pe obraz* (adică te cunosc de pe față... pag. 34). *Asta nu e cazul la mine* (pag. 36). *Nu cumva vrei să iei pe o ovreică?* (pag. 36). *Cu vocea plânsuroasă* (pag. 39). *Bărbați în vârsta mea* (adică, de vârsta mea, pag. 43). *Ai și început să înveți dispreț pentru părinți* (pag. 43). *Dacă îi s'ar întâmpla lui...* (pag. 44). *Eu mă duc să văd de mamă* (pag. 45). *Mie mi-e deșărt și pustiu în cap* (pag. 45). *Încă azi voi vorbi cu Matei* (adică, chiar azi... (pag. 48). *Clănțânește cu limba* (pag. 48). *Costum de scânduri* (adică sicriu, pag. 49). *Jumătate faliment și o ipotecă prima pe mormântul măsii* (pag. 51). *Îi flueră oftiga din gât și guturaiul pe nas* (pag. 51). *A studiat cinci ani rabin la Breslau* (pag. 51). *Să-mi citească în fund* (adică în fundul sufletului, pag. 52). *Să-l întrebe de părere* (pag. 52). *Par'că mi-e uscat în cap* (pag. 53). *Bine, închipuește-ți că e deja mâne*

(pag. 54). *La când nunta?* (pag. 55). *Mă cunoaște de mai mult* (de mai multă vreme, (pag. 57). *Va trebui să porți, și multe (giuvaeruri), înțelegi d-ta, deja de lume* (adică de ochii lumii, pag. 59). *Bani morți* (pag. 49). *Să fi trăit părinții d-tale să vadă fata cui iei* (pag. 60). *Toarnă dușca* (adică, dă paharul de dușcă, pag. 62). *Ai văzut vreodată un cadavru în congediu?* (pag. 63). *Nici cu ruptul capului* (pag. 65). *Plapomi* (pag. 65). *Doctorul a râs-o* (adică, a râs de dânsa, pag. 72). *Ce făcea? nu fi-am spus?* *Correspondență făcea* (pag. 75). *Când o să simți că-ți vine să-mi spui, să știi, să mă păzesc* (pag. 77). *Am bătăături la degete din cât am sunat acolo* (pag. 81). *Porțălănărie* (pag. 82). *Să-mi faci pe dracu în zece* (Românul se mulțumește să-l facă în patru când poate, pag. 83). *Știi ce mi s'a întâmplat pe drum?* *Stai să râzi. La Mărășești...* (pag. 84). *Faci o față par'că ți s'ar fi înecat toate corăbiile* (pag. 87). *Să mă văd deja odată după nuntă* (pag. 87). *Să-mi aduci și mie un pahar, de cel alb, și ceva de mușcat* (pag. 88). *De te-ași vedea deja trecută prin rochia aceea* (pag. 93). *Abia aștept să fie deja seara* (pag. 93). *Face o tură prin salon* (pag. 96). *Întrebând cu ochii și cu mânele tremurânde mugind ceva nearticulat* (pag. 97). *A venit un birjar cu o birjă cu un om cu o scrisoare* (pag. 97). *Mii de*

sărutări, în vecinica iubire (pag. 97). *A plecat deja la Primărie* (pag. 99). *Bătrânul ăsta îmi arde pe suflet* (pag. 100). *Căuta să-l tot ducă, până ca să iasă cu el* (pag. 101). *Venerea miloneză jumătate mărime* (pag. 103). *Și vîi din capul d-tale* (adică, netrimes de nimeni, pag. 105). *Lasă-l în pace pe capul meu* (pag. 105). *Ai trăsniț cea mai mare nenorocire pe capul meu* (pag. 109). *Datoria e talpa vieței, nu inima* (pag. 110). *Dacă-mi vorbești ca om la om, îți voi vorbi și eu ca la bunicul lui Lazăr, la omul pe care am învățat a-l stima...* (pag. 111). *Câte mi-ai spus D-ta, crezi că nu mi-am zis singur de o sută de ori atîta* (pag. 111). *Am simțit amândoi că suntem pentru olaltă* (făcuți unul pentru altul, pag. 112). *Și într-o zi am întrebat-o liniștit, parcă ar fi lucrul cel mai firesc...* (parcă ar fi fost, pag. 112). *Uită-te la mine. Așa arătai eu acum șease săptămîni?* (adică, arătam, pag. 112). *M'am îndoit de mințile mele* (pag. 114). *Peptul îi umblă greu* (pag. 115). *Ceasurile de suferință îl coc pe om* (pag. 116). *Fii frumoasă Lea, înflorește, copilă dragă, cum ai înflorit până acum; dar scapă-te, scapă-te...* *Pleacă de aicea, vino cu mine, vino, scapă-te!* (pag. 118). *Măndre și curate au fost mamele cele ovreice* (pag. 118). *Eu n'oi mai vedea-o cât ține viața și amândoi nu vom mai vedea-o cât ține moartea* (pag. 119). *Și ce crezi că de hatărul socrii îmi voi*

nenoroci eu copila? (adică, de hatărul soacrei, notați, care e moartă... pag. 120). *Datoria de tată, asta să poți face* (pag. 120). *A ținut brațul stîng cu mîna de puls* (pag. 121).

Aceste câteva exemple sunt suficiente pentru a ni arăta că nu e vorba aici de o operă literară, scrisă în *limba românească*, ci numai de o caricatură, care te face să râzi la fiecare pas, din cauza bazaconiilor de stil și de limbă ale caracteristicului ei *jargon jidovesc* — imposibilă dar, și din acest punct de vedere, pe scena unui Teatru Național.

Astfel precum se prezintă însă, piesa „*Manasse*“, are o deosebită *valoare demonstrativă* pentru teoria, pe care o susținem aici: a *naționalității în artă*.

Căci iată un autor, *Ronetti Roman*, jidan de origine, care a trăit zeci de ani în România, și anume la țară, fiind arendaș, care a fost încetățenit și primit, cu bună voință, în unele cercuri literare românești; care și-a dat de sigur toată silișta ca să învețe limba românească, în care a scris. Și care totuși, când scrie ni dă o piesă cu idealuri, caractere, *tendinți jidovești*; cu specifice *pornografii jidovești*; într'un ridicul *jargon jidovesc*.

Notați, că *Ronetti Roman* este — pretind ei să fie — *cel mai distins talent literar*, pe care l'au produs jidanii la noi, și cel mai „*asimilat*“. Și totuși — în toate — el rămîne *jidan*.

Nu vom insista. Dar fiindcă a fost vorba în deosebi de *tendinți*, să presupunem un moment că *acelaș conflict dramatic* ar fi fost tratat de un *autor român*.

În cazul acesta, drama s'ar fi putut numi „*Ion Frunză*“, intrupând în figura unui boer al generației vechi idealurile naționale și religioase ale poporului românesc, spiritul lui de cuviință și de evlavie, să zicem, *trecutul*. Și acest caracter tradițional, „*Ion Frunză*“ s'ar fi ridicat în contra fiului său rătăcit „*Matei Frunză*“, abătut din calea tradiției bune, lepădat de grai și de lege, un stricat, îndrăgind o *jidancă*. Să admitem — deși, slavă Domnului încă nu este: *prezentul*.

În cadrul unei asemenea piese, măscăriciul jidan *Zelig Șor* ar fi fost imposibil, cu grosolăniile lui pornografice. Căci oare îl puteți dumneavoastră închipui pe acesta într'o casă românească cinstită, nu de boeri, dar chiar și a celor mai umili gospodari dela țară? În schimb, ar fi putut apărea vreun *hâtru bun de glume*, biciuind — cu spiritul lui Ion Creangă, de pildă — ciudățeniile unei „*civilizații*“ nerumegate, ale unui grai deșanțat, ale unor mode ridicule, servind și el, din altă parte, aceeași *cultură națională*.

O astfel de piesă, pretindem că ar fi fost și din punctul de vedere curat artistic, superioară, pentru că ar fi fost *mai adevărată*, mai conformă în toate privințele, cu *realitatea*.

Dar să zicem, în tot cazul: *tendinți și tendinți*. Și dacă e să fie admise în artă — ceea ce încă putem discuta — apoi nu rămâne îndoială, că pe o scenă națională românească, nu se pot tolera decât *tendinți românești*. În nici un caz și sub nici un cuvânt, idealuri, caractere, *tendinți jidovești*.

Și tocmai de aceea exemplul cu *Manasse* este în toate privințele hotărîtor: el ni arată ce ar fi *literatura românească* — și cultura noastră în genere — încăpută *pe mâna jidanilor*.

XII (PAG. 85).

Comparația rasei arice cu rasa semitică — îl duce la acelaș rezultat pe *Ernest Renan* — dovedind inferioritatea acestei din urmă — și în altă lucrare a sa, în care tocmai a cercetat contribuțiile lor de cultură. Vom adăogi, așa dar, la cele spuse și următoarele importante aprecieri ale marelui învățat francez, din prima perioadă a activității sale științifice (*De la part des peuples sémitiques dans l'histoire de la civilisation*. Ed. IV. Paris 1862):

„Popoarele indo-europene și popoarele semitice sunt și în zilele noastre încă cu totul distincte... Jidanii aproape pretutindeni formează încă o societate deosebită... Musulmanul (spiritul semitic în zilele noastre e reprezentat mai ales de islam) și Europeanul stau față în față ca două ființe de o specie diferită, neavând nimic comun în modul de a gândi și de a simți...

Aceste fiind odată stabilite, dacă cercetăm ce au dat popoarele semitice acestui mare întreg organic și viu care se numește civilizație, găsim mai întâi că în politică nu li datorim nimic. Viața politică este poate ceea ce popoarele indo-europene au mai indigen și mai propriu al lor. Aceste popoare sunt singurele, care au cunoscut libertatea, care au înțeles, în același timp statul și libertatea individului...

În artă și în poezie, ce li datorim? Nimic în artă. Aceste popoare sunt foarte puțin artistice; arta noastră ni vine toată din Grecia. În poezie, fără a fi tributari lor, avem cu toate acestea mai multe legături cu dânsii. Psalmii au ajuns să fie, în unele privinți, unul din izvoarele noastre poetice... Milton, Lamartine, Lamennais nu ar exista sau nu ar exista în întregime, fără psalmi. Dar și aici, cu toate acestea, tot ce este nuanță, tot ce este delicat, tot ce este profund, e opera noastră...

În știință și filosofie suntem exclusiv Greci. Cercetarea cauzelor, a ști pentru a ști, este un lucru despre care nu există nici o urmă înaintea Greciei, un lucru pe care l'am învățat numai dela dânsa. Babilonia a avut o știință, dar ea n'a avut principiul științific prin excelență, fixitatea absolută a legilor naturei. Egiptul a cunoscut geometria, dar el nu a creat *Elementele* lui Euclid.

Cât despre vechiul spirit semitic, prin natura lui însăși el este anti-filosofic și anti-științific. În *Iov*, cercetarea cauzelor e prezentată aproape ca o impietate. În *Eclesiast*, știința e declarată ca o vanitate. Autorul, desgustat prea timpuriu, se laudă de a fi studiat tot ce se află supt soare și de a nu fi găsit decât urâtul (*l'ennui*). Aristotel, aproape contemporanul lui, și care cu mai multă dreptate ar fi putut să spună, că a străbătut universul, nu vorbește măcar o singură dată de urâtul său. Înțelepciunea națiilor semitice, nu a ieșit niciodată din parabolă și din proverbe. Se vorbește ade-

scori de o știință și de o filosofie arabe... Această știință și această filosofie arabe nu erau decât o meschină traducere a științei și filosofiei grece... Uitându-te, de altfel, de aproape această știință arabă nu avea nimic arab într'însa. Fondul ei este exclusiv grec; printre acei cari au creat-o, nu este nici un adevărat semit; erau Spanioli și Perși scriind în limba arabă.

Rolul filosofic al jidanilor în veacul de mijloc este asemenea un rol de simpli interpreți. Filosofia jidănească din timpul acela, este filosofia arabă fără modificare. O pagină de a lui Roger Bacon conține mai mult spirit adevărat științific decât toată această știință împrumutată (de seconde main)...

Dacă cercetăm chestia din punctul de vedere al ideilor morale și sociale, găsim că uneori morala semitică este foarte înaltă și foarte pură... De altă parte, caracterul semitic este în genere dur, strâmt egoist. Se găsesc, în rasa aceasta, pasiuni înalte, devotamente complete, caractere admirabile. Rareori găsim acea fineță a sentimentului moral, care seamănă a fi mai cu deosebire apanagiul raselor germanice și celtice.

După ce vorbește mai pe scurt de partea pe care au luat-o Semii la propășirea industriei, a invențiilor, a civilizației materiale, Ernest Renan se ocupă apoi, mai pe larg, de *religie*, făcând următoarele observații:

„Nu datorim Semiților nici viața noastră politică, nici arta noastră, nici poezia noastră, nici filosofia noastră, nici știința noastră. Ce li datorim așa dar? Li datorim religia“.

Când face această afirmație — și ca să o

poată face — Ernest Renan se gândește însă la *religia lui Isus*! Dar astăzi — căci aceste erau spuse la 1862 — după cincizeci de ani de cercetări, noi știm că atât *Isus*, cât și *religia* lui, nu au nimic a face cu iudaismul semit. De altfel, vom vedea că Ernest Renan recunoaște acest adevăr, încă de pe atunci, implicit. (Vezi anexa XV).

Și iată cum își încheie acest studiu al său, cu privire la partea popoarelor semitice în istoria civilizației, indicând *viitorul* culturii umane și datorită *popoarelor arice*, din convingerea ce și-a format, a superiorității lor absolute, prin următoarele cuvinte, profetice, de actualitate acum (loc. cit. pag. 26):

„Cât despre viitor, domnilor, eu văd din ce în ce mai mult triumful geniului indo-european. De pe la secolul al șeseprezecelea, un fapt imens, până atunci nedecis, se manifestează cu o izbitoare energie: e victoria definitivă a Europei...”

Geniul european se dezvoltă cu o măreție incomparabilă; islamismul din contra se discompune, cu încetul: în zilele noastre el se prăbușește cu zgomot. În ora aceasta, condiția esențială pentru ca civilizația europeană să se răspândească, este distrugerea operei semitice prin excelență, distrugerea puterii teocratice a islamismului...

În toate domeniile, progresul pentru popoarele indo-europene va constă în a se depărta tot mai mult de spiritul semitic. Religia noastră va deveni din ce în ce mai puțin iidovească... Ea va deveni religia inimii, poezia intimă a fiecăruia. În morală, noi vom urmări

gingășii necunoscute naturilor aspre ale Vechei Alianțe; noi vom deveni din ce în ce mai creștini. În politică, vom concilia două lucruri pe care popoarele semitice le-au ignorat în totdeauna; libertatea și organizația puternică a statului. Poeziei îi vom cere o formă pentru acel instinct al infinitului, care face farmecul nostru și chinul nostru, nobleța noastră în tot cazul. Filosofiei, în locul absolutului scolastic, îi vom cere vederi asupra sistemului general al universului. În tot cazul, vom urmări nuanța, fineța în locul dogmatismului, relativul în locul absolutului. Iată după părerea mea, viitorul dacă viitorul aparține progresului”.

Într'un cuvânt, *progresul*, înseamnă dar pentru noi: *îndepărtarea noastră de spiritul semitic*, și afirmarea, tot mai energică, a însușirilor specifice ale *rasei arice*. Iată concluzia — sprijinită pe fapte, care nu se pot desminți, nici de dânsul — a lui Ernest Renan, un eminent cunoscător al literaturii lor și a spiritului semitic. Și care nu a fost „*anti-semit*”. Ci din contra.

Pentru noi românii, în deosebi — a căror cultură națională e amenințată să fie înădușită și falsificată de *semiții-jidani* — concluzia aceasta, la care ajunge Ernest Renan, are valoare de dogmă.

XIII (PAG. 86).

Inferioritatea Semiților — așa precum se învederează, din istoria culturii umane — își găsește explicația în organizația lor fiziologică. Și iată în ce fel ni lămurește cauza acestei in-

feriorități — comparând rasa semitică, cu rasa galbenă și cu rasa arică — învățatul francez *Emile Burnouf*, care a căutat să-și dea seamă și de acțiunea raselor asupra religiilor, în lucrarea sa cunoscută, *La science des Religions* (Ed. IV, Paris 1885, pag. 229):

„Când încercăm a lămurii cauza care a produs această cădere a uneia din cele mai mari religii (a religiei budhiste), nu o găsim nici în această religie însăși, nici în instituțiile particulare ale fiecăruia din popoarele galbene, sau negre; ea se găsește în deosebirea raselor. China posedă moralități și filosofi practici, dar nici un singur metafizic; multe industrii empirice și meserii, dar nici o știință; expediția noastră, sunt acum câțiva ani, a căutat în Peking un matematic chinez ea nu a găsit nici unul, cu toate că orașul era plin de calculatori. Înaltele speculații abstracte nu sunt pricepute (*échappent*) de această rasă de oameni, căreia îi lipsește și partea de creer, care este organul lor. De aceea teoria metafizică, care este de esența religiei, de asemenea nu e pricepută de dânsii, și e tot atât de puțin posibil de a-i face să o înțeleagă ca și de a procrea un leu dintr-o oie și de a schimba legea generațiilor“.

După ce apreciază, în modul acesta, capacitatea rasei galbene — constatând că orice religie transportată la un popor de rasă inferioară îndură o scădere — *Emile Burnouf* explică în următorii termeni inferioritatea Semiților:

„Antropologia pune pe Semiți între popoarele arice (*Aryas*) și popoarele galbene: nu doară că însușirile distinctive ale caracterului lor ar stă la mijloc între

acelea ale rasei noastre și acelea ale Asiaticilor orientali; dar fiind notabil superiori popoarelor galbene, ei prezintă față de noi diferențe, care nu îngăduie de a-i confunda cu Indo-Europenii. Adevăratul Semit are părul lipit (*aplati*) și prin urmare creșt, nasul foarte întors, buzele răsărite și cărnoase, extremitățile masive, pulpa mică și piciorul lătareț. Caracter mai important, el aparține raselor occipitale, adică acelor rase la care partea posterioară a capului este mai dezvoltată decât partea anterioară sau frontală. Creșterea lui e foarte rapidă: la cincisprezece sau șesespzezece ani ea este terminată. La vârsta aceasta, părțile (*pièces*) anterioare ale craniului său unde se află organele inteligenței, sunt îmbucate (*engrenées*) solid, câteodată chiar lipite între dânsule. Din momentul acela, orice creștere ulterioară a creierului, și îndeosebi a materiei cenușii, a devenit imposibilă.

La rasele arice, asemenea fenomene nu se produc, la nici o epocă a vieții; cel puțin, ele nu se întâlnesc la persoanele, a căror dezvoltare a fost normală. Oasele capului, păstrând întotdeauna un fel de mobilitate unele față de celelalte, permit organului din lăuntru de a continua evoluția sa și a se transforma până la ultima zi a vieții. Când în anii din urmă funcțiile noastre centrale se turbură, această perturbare se datorește nu conformației externe a capului, ci, după toate probabilitățile, osificării arterelor. De aceea și vedem noi în mijlocul nostru, bătrâni care își conservă liberul exercițiu al funcțiunilor lor cerebrale până la moarte.

Faptelor acestora, de natură cu totul fiziologică, răspunde altul. La vârsta de cincisprezece sau șesespzezece ani, Semitul este desăvârșit, inteligența lui are toată dezvoltarea, pe care o poate dobândi. Din momentul acesta, tânărul nu mai face progrese, și în restul existenței sale, viața sa intelectuală se întreține din

acest fond primitiv, căruia nu-i mai poate adăogi nimic...

Sunt dar în rasele omenești legi naturale, care stăpânesc dezvoltarea fizică și morală a indivizilor, și care fac ca pentru unele dintr'însele să existe o limită fatală, pe când una singură are înaintea ei un viitor nelimitat.

Constatările acestea, ale învățatului francez Emile Burnouf, sunt pe deplin lămuritoare a faptului *inferiorității semiților*, dovedită din istorie, și din experiența curentă, de pildă, din particularitatea cunoscută a sterilei precocități a jidanilor.

XIV (PAG. 90).

Republicele Americii-de-Sud, ni oferă, în adevăr, un contrast cultural izbitor, față, de Republica *Statelor-Unite*, contrast care nu-și găsește explicația decât numai în *principiul rasei*. Și iată câteva date statistice, de pe la 1900, cu privire la alcătuirea populației diferitelor state americane, și care în privința aceasta ne lămuresc pe deplin.

Argentina: Albi indigeni 3.000.000; Străini 1.000.000; Indiani 150.000.

Brazilia: Albi indigeni 38⁰/₀; Mestiți (corcitură din Albi cu Indiani) 38⁰/₀; Negri și Mulați (corcitură din Albi cu Negri) 20⁰/₀; Indiani 4⁰/₀.

Chile: Mestiți 60⁰/₀; Albi indigeni 40⁰/₀; Indiani 50.000.

Columbia: Negri și Mulați 75⁰/₀; Indiani 15⁰/₀; Albi 10⁰/₀.

Ecuador: Indiani 700.000; Mestiți 400.000; Negri și Mulați 200.000; Albi 100.000.

Honduras: Mestiți („Ladinos”) 490.000; Indiani 90.000; Negri 20.000; Albi 7.500.

Mexico: Mestiți și Negri 43⁰/₀; Indiani 38⁰/₀; Albi și Creoli 19⁰/₀.

Peru: Indiani 62⁰/₀; Mestiți 22⁰/₀; Albi 12⁰/₀; Negri și Mulați 2⁰/₀; Chinezi 2⁰/₀.

Venezuela: Mulați și Zambos (corcitură din Negri și Indiani) 94⁰/₀; Albi indigeni (creoli) 1⁰/₀; Străini 44, 129.

Statele Unite; ale Americii de Nord: Albi (indigeni) 45.862.023; imigrați (Germani, Irlandezi, Englezi, Scoțieni, Suedezi, Norvegieni, Ruși, Italiani, etc.) 9.121.867; în total 54.983.990 albi; Negri 6.337.980; Mulați 1.132.060; Chinezi 107.475; Japonezi 2.339; Indiani civilizați 58.806.

Contrastul cultural, de care vorbim, se explică foarte ușor din aceste cifre, așa de concludente pentru teoria rasei și a naționalității, pe care o susținem.

Republicele Americii-de-Sud — alcătuite în cea mai mare parte de *corcitură* (Mestiți, Mulați și Zambos), se vede că sunt lipsite de puterea creatoare, cum am zis, a culturii umane, care este *naționalitatea*. Elementele inferioare, sterile, în număr covârșitor, înădușă aici *rasa arică*. O fericită excepție ni oferă numai *Argentina*,

în care Albii sunt în mare majoritate și care este și superioară celorlalte, pe toate terenurile. E dar și aici o excepție care confirmă regula.

Republica Statelor-Unite, dela Nord, este însă confirmarea cea mai strălucită a teoriei noastre, prin splendida desfășurare a culturai ei — deocamdată, mai mult materiale — datorită, evident, energiei fără seamăn a populației sale de Albi, neamestecați, de *rasă arică* superioară (Anglo-saxoni și Germani), covârșind minoritatea raselor inferioare.

Și ce poate — aici, ce nu poate — *rasa*, se vede mai bine încă privind zvârcolirile nenorocite ale *Republicei Haiti*, cu 90% Negri, și 10% Mulați, incapabili să se cârmuiască în liniște și să alcătuiască un stat cultural, deși ocupă un pământ din cele mai rodnice.

XV (PAG. 5.).

Religia creștină, continuă încă să fie considerată de mulți ca *o parte a iudaismului* — ca o prelungire, ca o reformă, sau desăvârșire, a religiunii jidovești — iar Isus ca jidan. Și dacă aceasta ar fi adevărat, *teoria sterilității culturale a jidanilor*, se înțelege că ar fi dezmințită, în mod absolut.

În contra acestei grave erori — care întunecă cu totul înțelegerea lucrurilor — noi afirmăm însă și vom dovedi, pe cât va fi cu putință, în cadrul unei anexe:

Că Isus nu a fost jidan — și e numai o îndoită blasfemie, religioasă și totodată și științifică de a-l considera ca atare.

Că religia creștină, nu face parte din iudaism — pe care nu-l desvoltă, neavând ce să desvolte, ci dela început este contrară iudaismului, desființându-l.

* * *

Originea lui Isus, mai întâi, poate fi considerată din două puncte de vedere: din punct de vedere metafizic, religios, și din punct de vedere fizic, profan.

Din punct de vedere metafizic — pentru toți aceia cari cred, și nu este adevărat creștin acel, care nu are această credință — Isus este „*fiu al lui Dumnezeu*“, întrupare divină, din fecioara galileeană Maria:

„*Luca 1. 28.* Și intrând îngerul la dânsa, a zis: bucură-te cea plină de dar; Domnul este cu tine“.

Misterul acesta al întrupării divine — mister pentru pătrunderea mărginită a minții — Evangelistul s'a încercat să-l apropie de înțelegerea noastră, exprimându-l în grai filosofic:

„*Ioan 1. 1.* La început era cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era cuvântul... Și cuvântul trup s'a făcut, și s'a sălășluit între noi... plin de har și de adevăr“.

Divinitatea lui Isus fiind odată astfel admisă, exclude orice preocupare de *naționalitate*. În domeniul acesta, spiritual, afirmarea că „*Isus a fost jidan*” — fiind de domeniul empiric — e sau numai o neghiobie sau o blasfemie.

Din punct de vedere fizic, judecându-l ca om — precum îl consideră tocmai acei cari *nu cred* — un lucru știm pozitiv: că Isus a fost „*Galilean*”.

Nazaret, în Galilea, era cetatea lui (Luca 2. 39). Aici a fost crescut (Luca 4. 16). Aceasta era patria sa (Luca 4. 23). În Galilea a propovăduit, mai întâi, adevărul (Luca 4. 44). Din Galilea erau discipolii lui, de pe la Magdala, Bethsaida, Capernaum, de pe malurile lacului Genezareth, sau „*Marea Galileei*”, afară de unul *Iuda Iscariotul*, jidan — care l'a și trădat — originar din *Kariot*, cetate a fiilor lui Iuda, cătră hotarul Edomului (Iosua 15. 25). Și după aceasta se și cunoșteau, ca Galileeni:

„*Luca 22. 59. În adevăr și acesta a fost cu dânsul, că este Galilean*”.

Și în Galilea se retrăgea, în vremi de primădie, până la plinirea scripturilor (Matei 4. 12). Pentru că nu se putea ascunde decât în Galilea (Marcu 9.30) și nu se găsea în siguranță decât în mijlocul Galileenilor săi:

„*Ioan 7. 1. După aceasta umblă Isus în Galilea; că nu voia să îmble în Iudeea, pentru că Iudeii căutau să-l omoare*”.

Iar după înviere, tot în Galilea își adună discipolii — acum pe cei unsprezece Galileeni — ca să le dea misiunea de a propovădui adevărul tuturor ginților:

„*Matei 28. 16. Iar cei unsprezece discipoli au mers în Galilea, în muntele unde li-a ordonat Isus... Și apropiindu-se Isus, le-a grăit lor zicând: Datu-mi-s'a toată puterea în ceriu și pe pământ; Drept aceea, mergeți și învățați pe toate popoarele, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Spirit*”.

Din *Galilea*, a unui *Galilean*, primită de *Galileeni*, mai întâi — și vrăjmășită de moarte, din primul moment până astăzi, de către jidani — iată ce este *religia creștină*. Dar ce sunt *Galileenii*?

Mai întâi, de la început, Galileenii nu se confundă cu jidanii, cari au pentru dânsii cel mai mare dispreț:

„*Ioan 1. 46. Zis'a Natanael lui: Din Nazaret poate fi ceva bun?*”

Ioan 7. 41. Au doară va să vină Hristos din Galilea... Au doară și tu ești din Galilea? Cearcă și vezi, că prooroc din Galilea nu s'a sculat”.

Galileenii se deosebesc apoi, de jidani, după grai:

„Marcu 14. 70. Și preste puțin, iarăși cei ce stau acolo au zis lui Petru: adevărat tu ești dintr'înșii; că ești Galilean și graiul tău seamănă“.

Și știm și după ce se semănau cum ni arată orientalistul german *Paul Haupt*, că *Galileenii nu puteau să pronunțe sunetele jidovești guturale*, din cauza, desigur, a unei formații speciale a gâtului lor și a întregului aparat al vorbirei.

Galileenii, de pildă, pronunțau în acelaș fel, așa că nu se puteau deosebi, cele patru cuvinte *hamar*, măgar, *ammar* lână, *immar*, miel, *klamar*, vin. Așa se vede în Talmud (trad. Erubin 53 b) că un jidan îi răspunde unui Galilean, care îi cerea un „*amr*“: Galilean stupid ce ești! Ai nevoie de „*amr*“, pentru a călări (măgar); de „*amr*“, pentru a bea (vin); de „*amr*“, pentru te îmbrăca (lână), sau de „*amr*“, pentru a-l tăia (miel)?

Și nu numai prin grai, ci și prin *caracter*, prin moravuri, Galileenii deschiși energici, aprinși, idealști — cum observă Houston Stewart Chamberlain — contrastau cu jidanii, ascunși, târtori, speculanți, materialști.

În sfârșit, din Biblie se vede că Galilea, încă din timpurile cele mai vechi, a fost privită de jidani ca o *țară străină*, după cum rezultă chiar din numele ce i se dădea de „*Galilea ginților*“, pe jidovește *Gelil haggoim*, pământul *goimilor*, a necredincioșilor. Și de-accea, desigur,

regele Solomon și cedează cu ușurință douăzeci de cetăți din Galilea, lui Hiram regele Tirului, ca plată pentru zidirea templului din Ierusalim, mai de grabă decât să-i dea bani („Regii 9. 11: Atuncea regele Solomen dădu lui Hiram douăzeci de cetăți în pământul Galileei“).

Iată atâtea fapte care vădese *o deosebire profundă între Galileenii și jidani* — cu toate că erau *de aceeași religie*. Se naște, așa dar, întrebarea: cum se explică? Și explicația ne lămurește pe deplin:

Situația geografică a Galileei, la Nordul Palestinei, așadar, în partea opusă Iudeei, de parte de Ierusalim, care era centrul vieții jidovești, propriu zise, și în apropiere de Marea Mediterană, a trebuit să înlesnească imigrarea elementelor străine, făcând ca iudaismul, ca număr, și ca spirit prin urmare, să nu poată fi aici dominant. Și fiind cunoscută ura jidanilor împotriva celor de altă credință (goim), rezultând din religia lor, împrejurarea aceasta este suficientă ca să ni explice numele ce s'a dat Galileei, disprețul jidanilor pentru dânsa, și ca numele ei să fie dovada cea mai bună, că populația din această parte de țară era, în adevăr, în cea mai mare parte străină. Și aceasta chiar dela început.

Istoria Galileei, vine însă să ni dovedească — pentru timpurile de mai târziu, cu începere de pe la anii 745, în. de Hr. — că jidanii, cari

locuiau acolo, au fost strămutați în masă și înlocuiți cu o populație nouă, nu semită, ci *de rasă arică*. Și iată dovezile clare, care nu lasă nici o îndoială în această privință:

Regele *Tiglath-Pileser IV* (745—727 în. de Hr.), al Asiriei — după pronunțarea jidovească a adevărului său nume *Tuklat-habal-assur* (identificat cu regele „Phul“, al Bibliei) — a cucerit Galileea, strămutând locuitorii ei în Asiria, de unde a adus coloniști asirieni, spre a-i înlocui:

„2. Regii. 15, 29. În zilele lui Pekah, regele lui Izrael, veni Tiglath-Pileser, regele Asiriei, și luă lionul, și Abel-Bet-Maaca și Ianoahul și Kedeșul și Hazorul și Galaadul și Galileea, tot pământul lui Neftali, și i-a dus pre ei prinși în Asiria“.

După dânsul, *Salmanassar IV* (727—722, în. de Hr.), continuă opera sa începând să asedieze Samaria, dar moare înainte de a o cucerii.

Urmașul acestuia însă, *Sargon* (722—705, în. de Hr.), cucerește Samaria chiar în primul an al domniei sale, și strămută și el locuitorii ei în Asiria, aducând în locul lor asirieni:

„2. Regii 17. 3. Și Salmaneser, regele Asiriei, veni contra lui; și Hoșea i se supuse, și-i dădu tribut.

Dară regele Asiriei descoperi conjurarea... Atuncea se sui regele Asiriei prin toată țara și sosind la Samaria, o împresură trei ani. Iar în anul al nouălea al lui Hoșea, regele Asiriei luă Samaria, și strămută pe Izrael în Asiria și-i așeză la Halah și la Habor, lângă râul Gozan și în cetățile Mezilor...

Și aduse regele Asiriei oameni din Babilon, dela Cuta, dela Ava, dela Hamat și dela Sefarvaim, și-i așeză în cetățile Samariei, în locul fiilor lui Izrael, și ei luară în stăpânire Samaria și locuiră în cetățile ei“.

Asirienii aceștia — cari vor fi fost în cea mai mare parte de *rasa arică*, Mezi și Perși — strămutați în Samaria și în Galileea, erau cu totul străini de religia jidanilor. De-accea vedem că regele Asiriei este silit să li trimeată preuți, din cei strămutați — *de-ai lui Iahve* — ceeace dovedește că nu mai rămăsese nici unul în urmă și prin urmare, nici populație jidovească — pentru a-i iniția în adorarea, cum se cerea atunci, a „Dumnezeului țarei“:

„2. Regii. 17. 25. Și s'a întâmplat, la începutul locuirii lor acolo, că nu se închinăra lui Iahve; deci trimese Iahve lei între ei, cari îi sfășiau. Și ei spuseră către regele Asiriei, zicând:

Popoarele pe care le-ai strămutat și le-ai așezat în cetățile Samariei, nu cunosc datina Dumnezeului țarei... Și regele Asiriei ordină zicând: Duceți acolo pe unul din preuții ce ați strămutat de acolo, ca să meargă și să locuiască acolo, și să-i învețe pre ei de datina Dumnezeului țarei“.

Va să zică: după cucerirea Samariei și a Galileei, de către regii Asirieni, locuitorii evrei fuseseră strămutați de acolo și înlocuiți cu Asirieni, cari mai apoi au fost *converșiți la iudaism*. Aceștia erau așadar, *evrei prin religie, dar nu evrei cu neam*, ci Asirieni, în cea mai mare parte, *de origine arică*.

Mai știm apoi, că în anul 755, în. de Hr., tot Sargon, în urma unei revolte a Mediei, a strămutat în Galilea un mare număr de Mezi, împreună cu șeful lor, principele de neam mare *Deioces*, sporind astfel *elementul aric*, în acea regiune, din care evreii fuseseră strămutați în Asiria *toți* — de oarece nu mai rămăsese nici un preut măcar — după cum am văzut. Și iată ce spune Paul Haupt, după care cităm:

„Mulți din coloniștii strămutați de Tiglath-Pileser și Sargon în Galilea, în a doua jumătate a veacului al optulea în. de Hr., erau desigur (wohl) Ari; de pildă, prințul med Dejokes, a fost depărtat de Sargon, împreună cu ginta sa (Sippe), în Hamatul galilean, pe coasta răsăriteană a lacului Genezareth.

Coloniștii trimiși de Tiglath-Pileser în Galilea erau în cea mai mare parte, de loc din teritoriile Ullub și Kirk, la picioarele Taurului armean, între Amid (Diarbekr) și lacul Van, cucerită în anul 739... Tiglath-Pileser și Sargon pătrunsese până în partea cea mai răsăriteană a Mediei; șefii ari din regiunile muntoase ale Mediei, până la munții Lapislazuli, li plăteau tribut“.

Nu rămâne îndoială, că prin infiltrare lentă, în decursul veacurilor — în această poporație, acum *de origine arică, și numai de religie mozaică* — se vor fi strecurat și jidani adevărați. Dar și aceștia, este istoricește dovedit, că au fost scoși din Galilea, și anume, pe la jumătatea veacului al doilea, înainte de nașterea lui Isus.

În cartea întâia a Macabeilor (V 14—23),

cețim în adevăr că niște comisionarii din Galilea, negustori de postav, se înțelege, jidani, au venit la Iuda Macabeu și la frații lui și i-au spus, că acei din Ptolomaida, din Tyr, din Sidon și „*din toată Galilea celor de alt neam*“, s'au adunat ca să-i piarză, cerând ajutor. Auzind această plângere, a zis Iuda către fratele său Simon:

„*I. Macabei 5. 17. Alegeți ție oameni, și mergi, și mântuește pe frații tăi cei din Galilea... Și s'au împărțit lui Simon bărbați trei mii, ca să meargă la Galilea... Și mergând Simon în Galilea a făcut războaie multe asupra neamurilor... Și a luat pre ei din Galilea, și din Arvați, cu muerile și cu pruncii lor; și toate câte aveau ei, și i-a adus în Iudea, cu veselie mare*“.

Textul acesta e dovada cea mai bună că poporația Galileei era *de alt neam*, și vom vedea că și *de altă religie*, cu toată trimeterea preuților lui Iahve, pe vremea lui Salmanassar.

Prin urmare: în anul 164, în. de Hr., pe vremea Macabeilor, *toți jidanii aflători în Galilea* — și care firește că nu se puteau împăca cu poporația arică, așezată acolo, prin colonizarea Asiriană — au fost strămutați în Iudea, de către Simon Macabeul. În acelaș timp, Iuda Macabeul a eliberat pe frații săi jidani, cari trăiau printre păgâni, în regiunea dela Nordul Iordanului, adunându-i și pe aceștia, pe toți împreună la Ierusalim.

Știm apoi, că cu câteva decenii mai târziu, în

anul 103, în. de Hr., un nepot al lui Simon Macabeul, *Aristobul*, cel dintâi rege al jidanilor, a silit pe Galileeni să primească legea lui Moise, iudaizându-i.

Astfel, că iată concluzia, la care ajunge *Paul Haupt*, care ni servește de călăuză aici, cu privire la populația Galileei, cu un secol înainte de Hristos (The open Court. Chicago. April 1909 pag. 196):

„Prin urmare, nu au existat Jidani în Galilea după anul 164 înainte de Isus Hristos. Dar în anul 103, în. de Hr., nepotul lui Simon (fiul mai mare și urmașul marelui Cuceritor macabeu Ioan Hyrcanus), *Aristobul*, cel dintâi rege al Jidanilor, a cărui încoronare este glorificată în Psalmul II. 9, a iudaizat Galilea, silind pe locuitori să primească circumcisia și legea lui Moise.

Din timpul acesta, Galilienii au fost jidani prin religie, dar nu jidani ca rasă. Un Negru, care îmbrățișează religia Angliei, nu devine Anglo Saxon. Jidanii disprețuiau pe Galileeni și dialectul lor trădează originea lor nejidovească (*and their dialect betrayed their non-lewish extraction*)“.

De altfel, chiar numele, supt care erau cunoscuți acești Galileeni iudaizați, ni arată originea lor străină — și anume ca urmași ai coloniștilor asirieni, aduși de Tiglath-Pileser și Sargon — zicându-li-se Iturei, „*Itureeni*“, adică tocmai: *Asirieni*.

În mijlocul acestei populații, în care este istoricește dovedit, că nu mai rămăsese nici un jidan, după anul 164 în. de Hr. și a cărei mentalitate era așa de străină de mentalitatea iudaică,

încât, păstrându-și credințele ei, conforme cu caracterul *rasei arice*, căreia aparținea, a fost nevoe să fie iudaizată, cu de-a sila, impunându-i-se credința jidovească, circumcisiunea și legea lui Moise — în acea țară a *necredincioșilor*, așa dar, disprețuită de jidani, după cum am văzut, pentru că nu era jidovească; aici, își are originea *Isus Galileanul*, împreună cu toți discipolii săi, Galileeni ca și dânsul, și toți într'un cuget, după trădarea lui Iuda:

„*Faptele 2. 1.* Iar sosind ziua cinci-zecimei, erau toți cu un cuget la un loc... Și s'au umplut toți de Spirit sfânt, și au început a vorbi în alte limbi, precum li da Spiritul a vorbi.

Și petreceau în Ierusalim Iudei, bărbați cucernici din tot poporul, care este supt ceriu... Iar toți se uimeau și se minunau, zicând unul către altul: *Au toți aceștia ce vorbesc nu sunt Galileeni?* Cum dară auzim fiecare în limba noastră, în care ne-am născut?“

Prin urmare: se vede că jidanii, adunați de pretutindeni, îi deosebesc pe cei unsprezece ca „*Galileeni*“, și nu ca jidani.

Concluzia definitivă, la care judecata obiectivă ne silește să ajungem, pe baza acestor date — privind aici originea lui Isus din punct de vedere fizic, profan — este aceasta:

După toate probabilitățile, care echivalează aproape cu siguranța deplină: *Isus era de origină arică*, crescut numai în religia jidovească, impusă Galileenilor de *Aristobul*, în anul 103,

abia cu trei generații înainte de nașterea sa. În tot cazul: jidan nu a fost.

Originea arică a lui Isus, ni spune Paul Haupt, a fost afirmată, mai întâi de cunoscutul arheolog, citat și de noi, Emile Burnouf, într'un studiu al său publicat în „Revue des deux Mondes“, din 15 August 1868, și după dânsul, de mai mulți alți învățați distinși, cunoscuți, printre cari găsim pe Rudolf von Jhering, în lucrarea sa postumă asupra Indo-Europeilor în epoca pre-istorică (1894); pe Archibald Henry Sayce, renumitul filolog și asiriolog dela Universitatea din Oxford; pe Houston Stewart Chamberlain, ilustrul publicist, cu atâtea lucrări de valoare și a cărui una din opere a produs o adevărată mișcare în spirite (Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts 1898); pe Paul Haupt el însuși, unul din fruntașii orientaliști în deosebi, în domeniul cercetărilor biblice, și care mai ales a căutat să lămurească această atât de însemnată problemă („Die arische Abkunft Iesu und seiner Jünger“. Orientalische Literatur-Zeitung. Berlin. 15, Mai 1908. „The Aryan Ancestry of Jesus“. The Open Court. Chicago. April 1909).

Și ne vom mărgeni să cităm numai părerile acestor din urmă doi învățați, cu privire la problema aceasta.

Astfel, Houston Stewart Chamberlain, după o cercetare amănunțită a subiectului, ajunge la următoarea concluzie:

„Cine afirmă, că Hristos a fost jidan (ein Jude), spune sau o prostie, sau o minciună: o prostie, dacă confundă religia cu rasa, în necunoștință de cauză, o minciună, dacă cunoaște istoria Galileei... Probabilitatea, că Hristos nu a fost jidan, că nu a avut nici o picătură de adevărat sânge jidovesc în vinele lui, este așa de mare, încât echivalează aproape cu siguranță“.

Iar Paul Haupt, rezumând datele istorice pomenite mai sus, iată ce ni spune (The Open Court Chicago. April 1909. pag. 203):

„Am văzut că Galilieenii au fost transportați în Asiria, în anul 738, în. de Hr. Regii asirieni ai colonilor asirieni în Galilea și majoritatea acestor coloni, cuprinzând pe șeful med Deioces, erau Ari, adică Iranieni. Acei câțiva jidani cari trăiau în Galilea, pe timpul lui Iuda Macabeul, au fost eliberați de fratele său mai mare Simon și transportați la Ierusalim, în anul 164, în. de Hr. În anul 103, în. de Hr., nepotul lui Simon, regele Aristobul, a iudaizat pe Iturieni, adică pe descendenții colonilor asirieni, din Galilea. Ei au fost siliți să adopte iudaismul, dar nu au fost de rasă jidovească. De aceea, întru nimic nu este sigur, că Isus din Nazareth și pescarii săi Galileeni, pe cari Isus i-a chemat să fie pescari de oameni, erau jidani ca rasă. Vorbirea lui Petru îl trădează. Galilieenii, întemeietori ai creștinismului, se poate să nu fi fost jidani, ci ari. Este excesiv de improbabil ca Isus să fi fost un fiu al lui David; este cel puțin tot atât de probabil ca să fi fost un vlăstar al lui Deioces, sau chiar un coborîtor al lui Spitama, strămoșul lui Zoroastru“.

Această ipoteză — care echivalează aproape cu certitudinea științifică — cu privire la ori-

ginea arică a lui Isus, este întărită prin faptul că el singur *se deosebește* de jidani, ca și prin *caracterul său*, cu totul diferit de al lor. Așa se explică următoarele texte.

Iată, de pildă ce spune Isus lui Nicodim dirigător al ludeilor, și ceea ce nu ar fi spus, dacă el însuși s'ar fi considerat ca jidan:

„*Ioan 3. 10.* Tu ești învățător al lui Izrael, și nu știi aceasta“.

Și în mijlocul Izraelului, el se simte ca printre străini, așteptând să scape de dânșii, înfierându-i la fiecare pas. În Evanghelii sunt atâtea dovezi. Iată una:

„*Luca 9. 41.* O neam necredincios și înrăutățit, până când voi fi cu voi și vă voi suferi“.

Caracterul lui Isus, se deosebește apoi de firea jidanilor, în toate privințele și în așa fel încât nu-i putem confunda.

Isus, în toate manifestările lui, învederează însușirile tipice ale *caracterului aric* așa precum am văzut că îl aveau în genere Galileenii: idealist, războinic, fățiș, și fără ascunsuri.

„*Ioan 18. 19.* Intr'aceasta arhiereul a întrebat pe Isus de discipolii lui și de învățătura lui.

„Răspuns-a lui Isus: Eu am vorbit lumii în față; eu totdeauna am învățat în Sinagogă și în templu unde toți ludeii se adună; și într'ascuns nu am vorbit nimic.

Ce mă întrebi? Intreabă pe cei ce au auzit ce li-am vorbit“.

Jidani, din contra, față de dânsul — precum îi vedem că au rămas până astăzi — lucrează la întuneric, îl ispitesc, îi întind curse, îl prind prin trădare, îl acuză prin calomnii și mărturii mincinoase, contrazicându-se:

„*Marcu 14. 55.* Iar arhiereii și toată adunarea căutau mărturie asupra lui Isus, ca să-l omoare; dară nu aflau. Că mulți mărturiseau mărturie mincinoasă asupra lui; iar mărturiile lor nu erau asemenea“.

Isus, mai presus de toate este adevărat, el este *adevărul* însuși:

„*Ioan 18. 38.* Spre aceasta m'am născut și spre aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc *adevărul*. Tot cel ce este din adevăr ascultă vocea mea“.

De aceea el înfruntă pe acci, cari nesocotesc adevărul cu știință — pe acci cari blastemă împotriva Spiritului Sfânt — și nu-i iartă, ci se războește cu dânșii:

„*Matei 10. 34.* Nu gândiți, că am venit să aduc pace pe pământ, nu am venit să aduc pace, ci sabie.

Matei 12. 30. Cel ce nu este cu mine, este contra mea; și cel ce nu adună cu mine, risipește. Drept aceea vă zic: Tot păcatul și blestemul se va ierta oamenilor; dară blestemul contra Spiritului Sfânt nu se va erta oamenilor.

Și față de aceștia, el nu-și stăpânește mânia, pe care o vedem izbucnind, în anumite momente, cu toată puterea:

„Matei 12, 37. Pui de năpârcai! cum puteţi vorbi cele bune, răi fiind? că din prisosinţa inimei grăeşte gura“...

„Ioan 2, 15. Şi făcând biciu de funii, pre toţi i-a scos afară din templu... şi a vărsat banii schimbătorilor, răsturnând mesele“.

Galilecan — de origine arică — se vede că Isus are şi caracterul Galileenilor, spiritul aric: spirit de luptă şi de jertfire dezinteresată pentru bine şi adevăr, spirit idealist. Şi spiritul acesta se afirmă, cu toată splendoarea, în învăţăturile lui, în totul deosebite de *spiritul jidovesc*, al testamentului vechiu.

Creştinismul şi iudaismul, în adevăr, sunt două contraste, sunt două mentalităţi diferite, sunt două concepţii protivnice, pentru că sunt două rase, care nu se confundă. Şi dacă ar mai fi vre-o îndoială, în această privinţă — cu privire la originea arică a lui Isus — ea trebuie să cadă, în faţa *spiritului aric* al religiei lui.

Iudaismul semitic, este *materialist, optimist, particularist*, creştinismul este *idealist, pesimist, solidarist*.

Iudaismul *materialist*, concepe Dumnezeirea în formă materială (Esod. 33, 18), şi adorarea lui Dumnezeu, ca fiind legată de anumite forme, de spălarea mânelor, de sfintirea Sâmbetei, de păzirea strictă a legii, în toate amănunţimele interpretărilor ei arbitrare, de către cărturari. Pe când pentru creştinismul *idealist*, Dumnezeu este

spirit şi formele nu au nici o valoare, ci numai adevărul şi bunătatea inimei noastre:

„Ioan 4, 24. Dumnezeu este spirit; şi cel ce i se închină, trebuie să se închine în spirit şi în adevăr“.

„Matei 12, 7. Milă voesc şi nu sacrificiu“.

Iudaismul, *optimist*, stăpânit de lăcomia neînfrânată a vieţii materiale, nu cunoaşte altă răsplată pentru îndeplinirea prescripţiilor legii, decât făgăduinţa traiului bun pe pământul şi în viaţa aceasta:

„Deuteronom 8, 1. Luaţi aminte de toate ordinele, pe cari eu astăzi vi le spun, ca să le faceţi; pentru ca să trăiţi şi să vă înmulţiţi şi să intraţi şi să luaţi în stăpânire pământul, pe care Iahve cu jurământ l-a promis părinţilor voştri“.

„Deuteronom 28, 1. Şi va fi, dacă tu vei asculta de vocea lui Iahve Dumnezeul tău, căutând a face toate ordinele lui... Iahve, Dumnezeul tău te va pune mai presus de cât toate popoarele pământului... Binecuvântat vei fi în cetate şi binecuvântat în câmp. Binecuvântat va fi fructul pântecelui tău şi fructul vitelor tale, fătul vaeelor tale şi înmulţirea oilor tale. Binecuvântată va fi coşniţa ta şi covata ta... Şi Iahve te va face pre tine să prisoseşti în bunătăţi... Şi tu vei împrumuta multor popoare, dară nu vei lua împrumut“.

Pe când creştinismul, *pesimist*, socoteşte bunurile pământeşti ca nevrednice de străduinţa omului şi ca fiind de-a dreptul protivnice sfintirii lui, traiului fără prihană, a cărei răsplată este viaţa eternă, împărăţia ideală a cerurilor:

„Matei 6. 19. Nu vă adunați tezaure pe pământ, unde inolia și rugina le strică și unde furii le scapă și le fură. Ci vă adunați tezaure în ceriu. Nimeni nu poate servi la doi domni... Nu puteți servi lui Dumnezeu și lui Mamon.

Matei 19. 21. De voești să fii desăvârșit, mergi și vinde averile tale și le dă săracilor, și vei avea tezaure în ceriu; și vino, urmează-mi... Că mai lesne este să treacă funia prin urechea acului, decât bogatul să intre în împărăția lui Dumnezeu“.

Iudaismul este *particularist*, plecând de la dogma că Dumnezeu Iahve este numai al jidanilor, „poporul ales“, cu care a încheiat un „legământ“, în paguba celorlalte popoare, care rămân excluse dela binefacerile divine, și împotriva cărora jidanii trebuie să procedeze cu dușmănie și să nu se amestece cu dânsele, considerând ca „aproapele“ — numai jidanul:

„Facerea 15. 18. În ziua aceasta făcu Iahve legământ cu Abram, zicând:

Eu pământul acesta l'am dat seminției tale... Pre Kenei și pre Kenizei și pre Kadmonei; pre Hetei și pre Ferizei și pre Refei. Și pre Amorei și pre Cananei, și pre Gherghesei și pre Iebusei“.

„Esod. 34. 10. Și domnul zise: iată eu fac legământ... Păzește ceea ce-ți ordin astăzi! Iată eu voi alunga de dinaintea ta pre Amorei și pre Cananei și pre Hetei și pre Ferizei și pre Hevei și pre Iebuzei. Ferește-te să nu faci legământ cu locuitorii pământului în care vei intra... Ci voi altarele lor să le stricați și stâlpii lor să-i sfărâmați și chipurile lor de Astarte să le tăiați“.

„Levitic. 20. 23. Și să nu umblați dupre datinele

popoarelor acestora, pre care am să le alung de dinaintea voastră... Voi veți moșteni pământul lor, și eu îl voi da vouă întru moștenire, pământ în carele curg lapte și miere. Eu sunt Iahve Dumnezeul vostru, carele v'am despărțit pre voi de alte popoare“.

Pecând creștinismul, *solidarist*, unește pe toate popoarele de pe pământ în aceeași iubire — care trebuie să cuprindă și pe dușmani — „aproapele“ fiind orice om, fără nici o deosebire, cu toții fiind fii ai aceluiaș Dumnezeu:

„Matei 5. 43. Ați auzit că s'a zis: Să iubești pe aproapele tău, și să urăști pre neamicul tău. Iar eu vă zic vouă: Iubiți pe neamicii voștri, bine cuvântați pe cei ce vă blastemă; faceți bine celor ce vă urăsc“.

„Ioan 13. 34. Ordin nou dau vouă: Ca să vă iubiți unul pe altul: precum eu v'am iubit... Într'aceasta vor cunoaște toți că sunteți discipoli ai mei, de veți avea dragoste între voi“.

„Galateni 3. 26. Căci toți sunteți fii ai lui Dumnezeu, prin credința întru Hristos Isus... Nu este Iudeu nici Elin; nu este serv nici liber... căci voi toți sunteți unii întru Hristos Isus“.

Iudaismul și creștinismul, se vede dar că sunt două concepții cu totul diferite, contrare, între care nu este nici o apropiere—și nici o continuare.

Creștinismul nu este perfecționarea, desăvârșirea, „reforma“ iudaismului, cum s'a zis, pentru că iudaismul este o *eroare*, și eroarea nu se reformează, ci se distruge.

Iudaismul este falsificarea legii divine — pe care jidanii au înlocuit-o cu tradiția lor:

„Matei 15, 6. Și așa ați desființat ordinul lui Dumnezeu prin tradiția voastră.

Marcu 7. Și în zadar mă adoră, învățând învățături care sunt ordini omenești. Că lăsând ordinul lui Dumnezeu, țineți tradiția oamenilor... desființând astfel cuvântul lui Dumnezeu prin tradițiunea voastră“.

Iudaismul este ca buruiana cea rea, care nu se cultivă, ci se desrădăcinează:

„Matei 15, 13. Orice plântă, pre care nu a plântat-o Părintele meu cel ceresc, se va desrădăcina“.

Iudaismul este ca o haină veche, care nu se drege, ci se aruncă îmbrăcând haină nouă, sau ca foile vechi, în care nu se pune vinul cel nou:

„Matei 9, 16. Nimene nu pune petec de pânză nouă la un vestmânt vechi; că petecul trage din vestmânt și ruptura se face mai rea. Nici nu pune vin nou în foi vechi; iar de nu, se sparg foile și vinul se varsă, și foi se pierd; ci pune vin nou în foi noi, și amândouă se țin“.

Fată de iudaism, într'un cuvânt — o spune Isus lămurit — creștinismul trebuie să fie înțeles ca o *creație nouă*, care nu reformează, ci desființează ce a fost înainte:

„Luca 16, 16. Legea și profeții erau până la Ioan; din acest timp se predică *împărăția lui Dumnezeu* și fiecare se silește spre aceea“.

„*Împărăția lui Dumnezeu*“, însemnează însă — față de formalismul iudaic, al legii — prefacerea lăuntrică, lepădare de sine, întoarcere, naștere din spirit:

„Matei 16, 24. De voește cineva să vină după mine, să se lepede de sine, și să-și iea crucea sa și să-mi urmeze.

„Matei 18, 3. De nu vă veți întoarce și nu vă veți face ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor“.

„Ioan 3, 5. De nu se va naște cineva din apă și din spirit, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu. Ce este născut din trup, trup este, și ce este născut din spirit, spirit este“.

Se vede dar de aici, că avem de-a face cu *două lumi diferite*, cu două concepții, străine una de alta, ca cerul de pământ.

Fără îndoială, nimeni nu tăgăduiește *înfrâurirea*, pe care iudaismul a avut-o asupra creștinismului: *înfrâurire nenorocită*, care este tocmai dovada cea mai bună că amândouă diferă în fond.

Că aceea ce este esențial tuturor religiilor este *metafizica* lor, concepția ce au despre lume, despre destinele omului. Și prin aceasta tocmai — *prin metafizica lui de origine arică* — creștinismul diferă în totul de iudaismul semitic.

Metafizica și cultul creștinismului, în adevăr, ca și *spiritul* de care este însuflețit, în întregime, rămân cu totul neînțelese, dacă încercăm a le găsi explicația în doctrina iudaică, a Testamentului vechiu, pe când le înțelegem deplin și

imediat, în legătură cu *Avesta* lui Zoroastru și cu *Vedele*, indice, mai ales cu imnurile lor cele mai vechi, care ne duc până la un izvor *proto-aric*, comun tuturor acestor religii, dar pentru noi necunoscut (Emile Burnouf: *La science des religions*. Paris 1885).

Astfel, *Zend-Avesta* cuprinde întreaga doctrină metafizică a creștinilor — unitatea lui Dumnezeu, Dumnezeu Spirit, cuvântul, fiul născut din Părintele, așa dar *întruparea*, doctrină exclusiv arică și care este fundamentul creștinismului.

E bine înțeles, că această doctrină a fost amestecată cu *elemente semite*, precum este, de pildă, concepția unui *Dumnezeu creator*, străină gândului aric. Dar în schimb, *elementele cultului creștin*, aproape toate se găsesc în credințele arice, străvechi, anterioare și cu totul deosebite de cultul iudaic.

„Nu la jidani — zice Emile Burnouf — trebuie să căutăm originea riturilor și simbolurilor creștine, ci aiurea, într-o civilizație străină Semiților.

Dacă însă exceptăm religia vechiului Egipt, nu mai rămân în afară de Semiți, decât Aarii. Numai cât, studiul aprofundat al simbolurilor nu leagă creștinismul de Persia în chip așa de exclusiv, cum au crezut unii învățați: cartea lui Zoroastru nu le explică în deajuns; trebuie să mergem până în India pentru a găsi această explicație, această cheie a științei, cum zice evangelistul. Adaog că ajunsă la punctul acesta, știința vede desfășurându-se înaintea ei un orizont nou, ocupat de Inzi,

de Perși și de creștini, și pe care poporul jidovesc, redus (rendu) la proporțiile lui naturale, numai ocupă decât un punct imperceptibil; dincolo de Inzi și de Perși, apare nu Budha, nici Zoroastru și nici chiar Veda, ci o doctrină arică primordială, de unde a izvorât deopotrivă Veda și Zoroastru, și după dânsule creștinismul“.

„În adevăr, dacă este stabilit, pe de-o parte, că fondul dogmelor creștine porcede dela mazdeism, și pe de altă parte, că mazdeismul este el însuși forma iranică a unei doctrine, a cărei expresie anterioară se găsește în Veda, trebuie să concludem, că Veda singură poate să ni dea socoteală în același timp de dogmele zoroastrike și creștine, și că trebuie să căutăm izvorul primordial al creștinismului în imnurile Vedei și nu în Biblie“.

În ultima analiză, așadar — și îndoială nu este în această privință față de dovezile interne, care se impun cercetării — creștinismul este *product al geniului aric*, ceea ce vine să confirme ipoteza, echivalând aproape cu certitudinea științifică, a *originei arice a lui Isus*.

De altfel, chiar *Ernest Renan*, care, pe la 1862, considera creștinismul ca o reformă a iudaismului, e silit să recunoască implicit deosebirea lor esențială, căci el însuși ni spune că creștinismul diferă cu totul de iudaism, fiind o *creație nouă, străină de spiritul semitic*, și care nu a triumfat decât atunci când a sfârșit învelişul jidovesc. Și nimeni nu a exprimat mai bine totodată *caracterul divin* al operei și al personalității incomparabile a lui Isus, decât Ernest Renan, în următoarele rânduri (loc. cit. pag. 23):

„Un om incomparabil atât de mare încât, cu toate că aici totul trebuie să fie judecat din punctul de vedere al științei pozitive, nu aș voi să contrazic pe acei care, izbiți de caracterul excepțional al operei lui îl numesc Dumnezeu, a operat o reformă a iudaismului, reformă atât de profundă, așa de individuală, încât a fost, putem zice, cu adevărat o creație nouă (de toutes pièces)... Isus a întemeiat religia eternă a umanității, religia spiritului, desfăcută de orice sacerdociu, de orice cult, de orice observanță, accesibilă tuturor raselor, superioară tuturor castelor, absolută, într'un cuvânt.

Victoria creștinismului, nu a fost asigurată decât atunci, când a sfârșit învălișul său jidovesc, când a devenit aceea ce fusese în înalta conștiință a întemeietorului său, o creație desfăcută de cătușele strănte ale spiritului semitic. Aceasta este atât de adevărat, încât jidanii și musulmanii nu au decât aversiune pentru această religie, soră cu a lor, dar care, în mânele altei rase, s'a îmbrăcat cu o poezie aleasă (exquise), cu o desfătătoare podoabă de legende romantice“.

Concluzia, ce ni se impune de pe urma atâtor considerații și fapte — cu privire la originea lui Isus și a religiei lui — se rezumă în aceste rezultate precise și care nu pot fi desmințite:

Din punct de vedere metafizic, religios — pentru toți acei cari cred — Isus și religia lui sunt manifestări excepționale, incomparabile, *de origine divină*.

Din punct de vedere fizic, profan — personalitatea și învățătura lui Isus, nu se explică și nu pot fi înțelese decât, dacă le considerăm ca *manifestări ale geniului arie*.

Așadar, cum am zis, e o îndoită blasfemie,

totodată și științifică și religioasă, de a-l considera pe Isus ca jidan și religia lui ca un product al iudaismului, de spiritul căruia este cu totul străin.

Aceasta este concluzia, care se impune tot mai mult și teologiei. Și iată ce ni spune, de pildă, un eminent teolog protestant, profesor de teologie la Universitatea din Bonn, *Iohannes Meinhold* (Isus und das alte Testament. 1896, pag. 49):

„Ce este oare ceea ce desparte pe Isus, așa de hotărât (scharf), de Vechiul Testament? În ce constă nouțatea? Aici se ridică învățații jidani și îi contestă orice originalitate, orice cugetare de sine stătătoare. Ei se ostensesc să dovedească existența spuselor lui în Talmud și să-l coboare dela înălțimea lui „artificială...“

Dar prin toate acestea, nu s'a făcut nimic. Căci de ce oare poporul, sub conducerea cărturarilor, a ucis pe Hristos, dacă nu avea o învățătură și o concepție cu totul alta decât a lui?... Aceeace formează întreaga lui însemnătate și personalitatea sa, nu s'a născut din iudaism, ci din contra, a fost, respins, urât și ucis, de acesta.

În ce constă, așadar, contrastul de neîmpăcat, dintre învățătura lui Hristos și concepția religioasă a contemporanilor săi?... Aici, pentru noi mai ales, trei lucruri principale ne interesează: doctrina lui Hristos despre *Dumnezeu*, despre adevăratul *cult al lui Dumnezeu* și despre *propria sa persoană*...

Ce spune dar Isus despre Dumnezeu? Că este *spirit* și că este *iubirea desăvârșită*... În ce constă nouțatea?... Chiar și profeților li este și li rămâne Iahve, cu toate că a creat universul, Dumnezeul Izraelului, un Dumnezeu

național, care-și are palatul său pământesc în Ierusalim... Aici intervine Isus cu atot puternicul său cuvânt: „Dumnezeu este spirt; și cel ce i se închină, trebuie să i se închine în spirit și în adevăr“. Dacă până atunci adorarea lui Dumnezeu era legată de Ierusalim, din momentul acesta ea încetează (Ioan 4, 22 și urm.)... Înaintea acestui cuvânt, Vechiul Testament se prăbușește. Și se arată aici că Hristos nu este numai sfârșitul legii, ci al profețiilor... Descrierile mesianice însemnează în mare parte... revenirea profețiilor (Zurücksinken) la speranțele curat naționale ale poporului lor. Toate aceste speranțe materialiste (fleischlichen), ale iudaismului, cad însă în fața acestui cuvânt al lui Isus, deaceia ura împotriva lui se explică ușor“.

Ura aceasta a jidanilor, împotriva lui Isus și a învățăturai lui — în ultima analiză, cum am zis — nu este altă decât *instinctul unei rase* deosebite, față de concepțiile care nu sunt ale ei, pe care ea nici nu le poate pricepe, ale *altei rase*, străine.

Materialismul iudaic semit, exclusivist, marginal și utilitar, respinge — pentru că nu poate să intre în încăperile sale înguste — *idealismul aric*, universal, a tot cuprinzător, altruist.

Din acest punct de vedere — după cum a observat cu atâta adâncă pătrundere, în zilele noastre eminentul filosof german *Paul Deussen*, profesor la Universitatea din Kiel — creștinismul este expresia, să zicem desăvârșirea, aceleași *concepții idealiste a gândului aric*, care se manifestează în străvechile imnuri religioase ale Vedelor, și în Upanișade, în filosofia lui Par-

menid și a lui Platon, din antichitate, și în filosofia lui Kant și a lui Schopenhauer, în zilele noastre.

Și astfel, o strălucită lumină se revărsă asupra gândirii noastre, care se ridică veselă până la cele mai sublime înălțimi — eliberată din cătușele iudaismului strămt, atât de protivnic instinctelor generoase ale *rasei* căreia aparținem.

În contra acestei concepții așa de lămurite — și de lămuritoare — pare totuși că se opune un argument hotărîtor. Sînt *două texte*, ale Evangheliei în adevăr, a căror interpretare — greșită — induce pe cei mai mulți în eroare.

Cel dintîi, este textul în care Isus afirma că nu a venit să desființeze legea, ci să o îndeplinească:

„*Matei 5, 17.* Să nu gândiți că am venit să desființez legea sau profeții; nu am venit să desființez, ci să îndeplinesc“.

Al doilea text, este acela în care Isus vorbește de misiunea sa, în așa fel că s'ar putea crede că el însuși se consideră ca aparținând poporului jidovesc:

„*Matei 15, 24.* Eu nu sînt trimis decât la oile cele pierdute ale casei lui Izrael“.

Și textul acesta e confirmat prin altul, tot atât de precis în care vedem că Isus și pe discipolii săi îi trimete anume tot la poporul jidovesc:

„Matei 10. 5. Pre acești doisprezece i-a trimis Isus și li-a ordinar, zicând: Să nu mergeți pe calea Gintilor și să nu intrați în vre-o cetate a Samaritenilor. Ci mai bine mergeți la oile cele pierdute ale casei lui Izrael“.

Textele acestea însă, nu numai că nu contrazic, ci *confirmă* în totul concepția noastră, desvăluindu-ni, prin interpretare exactă, încă și mai bine deosebirea dintre creștinism și iudaism. Și în adevăr.

Legea a fost dată jidanilor — prin Moise, care știm că era Egiptean, nu jidan — ca *lege morală, universală, umană*, obligatorie în relațiile tuturor oamenilor, a celor zece porunci (Esod 20. 13. — Deuteronom 5. 17. — Levitic 19. 11): Să nu ucizi; să nu furi; să nu mărturisești mărturie mincinoasă; să iubești pre aproapele tău ca însuși pe tine.

Jidanii însă au falsificat legea divină — substituindu-i învățăturile lor omenești — și anume în două feluri: mai întâi, făcând din *legea morală*, lăuntrică, de bunătate a inimei, de curățenie a cugetului, o *lege formală*, de îndeplinire a unor prescripții externe, materiale, precum sunt sacrificiile, adorațiunea orală, spălarea mânelor, a ulcioarelor, etc.; și în al doilea rând, prin aceea, că au înțeles că numai ei sunt *oameni*, iar toți ceilalți, *goimi*, fără drepturi, excluși, așa că prescripțiile morale ale legii nu sunt valabile decât *între jidani*.

Și este un text, mai ales, care ni indică oare-

cum punctul de plecare a acestei rătăcirii odioase, și mai lămurit decât altele, pentru că aici se vorbește anume de „*popor*“, restrângând aplicarea prescripțiilor morale ale legii numai între jidani:

„Levitic 19. 11. Să nu furați, nici să nu mințiți, nici să nu înșelați unul pre aproapele său... Pre aproapele tău să nu-l asuprești, nici să-l despoi...“

Să nu porți vorbe de rău în poporul tău, și să nu te ridici asupra sângelui aproapelui tău“.

Prim urmare: *în sânul altui popor* poți purta vorbe de rău! Și în modul acesta jidanii cu două morale, au abătut întreaga lege dela înțelesul ei primitiv, universal, substituindu-i exclusivismul iudaic, împotriva celor de altă credință — cari nu sunt considerați ca aproapele lor, ci ca dușmani: *goimi*.

Cum se explică această credință de ură? Se explică prin *dușmănia de rasă*, mărită încă din cauza *stărei de robie*, în care au trăit jidanii în mijlocul celorlalte popoare.

Robi ai Egiptenilor; robi ai Asirienilor; robi ai Babilonienilor; robi ai Persilor; robi ai Romanilor — ura care se resfrânge din spiritul religiei lor este *ură de sclavi*.

În contra acestei rătăcirii monstruoase — a unui neam osândit — se ridică Isus. El vine, în adevăr, să nu desființeze, ci să îndeplinească *legea*, în toată cuprinderea ei: *pentru toți oamenii fără deosebire*. Și nimic nu învederează

mai bine, că acesta este scopul misiunii lui decât următorul text, în care ni se dă pe față cauza conflictului dintre Isus și cărturarii jidanilor cu privire tocmai la înțelesul legii:

„Luca 10. 25. Și iată, un învățat în legi s'a sculat, ispitindu-l, și zicând: Învățătorule ce să fac să moștenesc viața eternă? El i-a zis: Ce este scris în lege? Cum cetesti?

El răspunzând a zis: Să iubești pre Domnul, Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău.. și pre aproapele tău ca însuși pre tine.

Și i-a zis: Drept ai răspuns: aceasta fă și vei trăi.

Iar el, voind să se îndrepte, a zis lui Isus: Și care este aproapele meu?”

„Și care este aproapele meu?” — în aceste cuvinte se rezumă toată neînțelegerea, tot conflictul dintre învățătura lui Isus, pentru care aproapele este *orice om*, și rătăcirea iudaică, pentru care aproapele e *numai jidanul*.

Prin „ordinul nou” (Ioan 13. 34), al iubirii tuturor oamenilor, Isus nu face decât să îndeplinească *ordinul vechiu*, în toată cuprinderea înțelesului ei primitiv, ca *lege morală universală, umană*, desființând numai *legea formală, națională, iudaică*, exclusivismul, ura împotriva celorlalți oameni, și formalismul steril, al unor „învățători omeneshti”, înlocuind curățenia inimei:

„Matei 15, 7. Fățarnicilor! bine a profetit Isaia despre voi, zicând: Acest popor se apropie de mine cu gura lor și mă onoră cu buzele; iar inima lor este de-

parte de mine. Dară în zadar mă adoră, învățând învățături, ce sunt ordine omeneshti”.

Așa se explică „*trimeterea*” — de care vorbește Isus (Matei 15, 24) — la oile cele pierdute ale casei lui Izrael, și prin care tocmai se deosebește de dânsa. De aceea se aseamănă cu păstorul cel bun:

„Ioan 10, 11. Eu sunt păstorul cel bun; păstorul cel bun își pune viața sa pentru oi”.

Dar trimeterea lui Isus, nu se mărginește la oile rătăcite ale casei lui Izrael. Misiunea lui este universală:

„Ioan 10, 16. Și alte oi am, cari nu sunt din staulul acesta; și pre acestea trebuie să le aduc și vor auzi vocea mea; și va fi o turmă și un păstor”.

Și astfel, după ce și-a dat viața, reînviind, el trimite acum discipolii săi la toate popoarele:

„Matei 28, 19. Mergeți și învățați pre toate popoarele, botezându-le în numele Părintelui și al Fiului și al Sfântului Spirit; învățând pre dânsii să păzească toate câte v'am ordonat”.

Cele două texte, așa dar, nu contrazic ci confirmă concepția noastră cu privire la deosebirea esențială dintre iudaism și creștinism: *ordinul nou* al iubirii tuturor oamenilor — îndreptat în

contra „învățăturilor omenești“, ale cărturarilor și fariseilor — nu este altă decât reînnoirea ordinului vechiu, falsificat de jidani.

Cu aceasta, *învățătura lui Isus*, ni apare într-o perfectă unitate, limpede ca izvorul din munte, așa ca să o poată pătrunde chiar un copil — și totuși atât de adâncă.

A pătrunde tot mai mult înțelesul creștinismului, iată ce se cere mai ales dela noi românii — rămași în urma celorlalte popoare civilizate — în momentul de față, pe terenul acesta.

La noi, s'a pierdut din vedere, că *Evanghelia* nu este numai cartea sfântă, pe care preoții o citesc din amvon, ci că trebuie să fie *carte de învățătură* și de meditare continuă, bază a educației noastre, a fiecărui om, cu pretenții de cultură, abstracție făcând de concepțiile metafizice sau științifice, ce le poate avea.

Creștinismul, în adevăr, este o *concepție morală* — noi zicem, cea mai superioară din câte există — față de care, în tot cazul fiecare are datoria să se lămurească. Și nu poate fi o mai mare eroare — și mai ridiculă — decât de a crede, că această concepție aparține trecutului.

Creștinismul nu a fost — și o poate vedea oricine, comparând idealurile lui cu ceea ce este. *El va fi*. Și noi — dacă nu e ca civilizația umană să rămână numai o vorbă deșartă — vom trebui să devenim: *mai creștini*.

Creștini însă putem deveni pe două căi diferite: pe calea *credinței* și pe calea *științei*.

Credința, se coboară în noi ca o lumină de sus, prin harul divin: e *renaștere din spirit* (Ioan 3, 5). Ea nu este dar un act, ci o stare sufletească, autonomă, pasivă, pe care nimeni nu o poate impune. Aceasta este calea celor aleși.

Știința, din contra, este un act personal, conștient, al silinței noastre de a cunoaște adevărul. Ea se poate dobândi — și se poate impune.

În lumea morală, creștinismul este nu un adevăr oarecare — ci *adevărul* el însuși. Dovada, o putem face oricând.

Această dovadă — este datoria acelor chemați să-l pătrundă și să-l impună, nu prin legi, ci *prin spirit*.

E dar o parte a *propagandei creștine*, care stă cu totul în mânele noastre: *propaganda științifică*. Aiurea, ea există, cu o bogată literatură; la noi, ea lipsește.

Se cere așadar, o încordare mai mare, din partea noastră în domeniul acesta, care își așteaptă lucrătorii cei harnici, ca să dea roade bogate.

Căci nu există, pretindem, popor în sufletul său mai creștin — *fără să știe ce însemnează* — decât poporul românesc. Și aceasta este, desigur, una din slăbiciunile lui.

Când va ști — va fi puternic.

XVI (PAG. 97)

Literatura și arta populară —legende, basmele, proverbele, cântecele, jocurile, cimiliturile, podoabele, toate acele creații așa de felurite, așa de caracteristice, ale spiritului anonim al mulțimilor — lipsesc cu desăvârșire jidanilor. E o sărăcie culturală spaimântătoare: ei nu au nimic. Și dacă voim să-i caracterizăm, deosebindu-i de celelalte popoare, e destul să zicem atât: *jidanii sunt singurul neam de pe lume, lipsit de Folklore.*

Această lipsă — în curs de atâtea mii de ani — este, fără îndoială, dovada cea mai hotărâtoare a incapacității organice a poporului jidovesc, întrucât și este *unică*, în istoria culturii umane.

XVII (PAG. 102).

Falșificarea culturii românești — de cătră jidanii, așezați în prea mare număr pe teritoriul nostru — iată, în adevăr, primejdia, de care avem a ne teme. Și ca să se vadă că temerea aceasta nu este o chimeră a noastră, vom reproduce observațiile unor distinși literați, cu privire la falsificarea culturii germane, și a culturii daneze, prin infiltrarea spiritului jidovesc. Iată, mai întâi ce scrie — și încă vorbind de Heinrich Heine, cel mai mare talent literar, pe care l-au produs vreodată jidanii — acelaș

cunoscut istoric al literaturii și poet, *Adolf Bartels* (Heinrich Heine. Auch ein Denkmal. 1906. pag. 363):

Eu știu foarte bine, după cum am și spus-o mai înainte și după cum este evident pentru orice om cu minte, că poporul jidovesc, ca oricare altul, a produs oameni buni și oameni răi, oameni cum trebuie și oameni netrebuici, dar aceasta, firește, în marginile rasei sale (Rassetums), care este întrucâtva diferită de a noastră... Deoarece însă după natura lor intimă, după rasa lor, se deosebesc de noi, ei nu pot nici să-și aproprieze cultura noastră în întregime, și ea nici nu rămâne, în mâinile lor, aceea ce este, și apoi, fiindcă după vechiul lor obicei se țin cu toții împreună, sprijinindu-se unii pe alții, ei formează, așa zicând, un stat în stat, care este foarte puternic și care ajunge să fie cetățenilor germani adeseori vătămător, ba chiar primejdios. Aceste sunt cauzele așa numitei chestii jidovești, a cărei existență se încearcă unii zadarnic a o tăgădui“.

Se vede dar, că și pentru Germani, chestia jidovească apare, în primul rând, ca o chestie a falsificării culturii germane.

Mai surprinzător însă este de a vedea, că aceeași *problemă culturală* se pune acolo unde am putea-o bănuî mai puțin — din cauza numărului restrâns al jidanilor — și anume: în *Danemarca*.

În 1890, Danemarca avea, la o populație totală de 2.172.380 de locuitori, numai 4.080 de jidani. În 1914, sporind populația, a crescut și numărul jidanilor la 5.500, grămădiți aproape

cu toții în Copenhaga, cu o populație de 476.806 (1901), așadar: o infimă minoritate.

Cu toate acestea, înrâurirea stricătoare a spiritului jidovesc se resimte și acolo, din care cauză vedem că se ridică acum, în Danemarca, o puternică mișcare, având de scop emanciparea spiritului național, prin înlăturarea jidanilor din domeniul culturii daneze.

Una din manifestațiile acestei mișcări, este și scrierea interesantă asupra spiritului jidovesc, în Danemarca, a unui tânăr scriitor și universitar danez, *Konrad Simonsen: Georg Brandes Jodisk Aand i Danemark (Köbenhavn 1913)* lucrare, care a fost tradusă și în limba germană, sub titlul: *Georg Brandes. Moderner Geist in Dänemark (Leipzig 1914)*. Cum se vede, o traducere a titlului, caracteristică, înlocuind „spirit jidovesc“ (jodisk aand), prin eufemismul: „spirit modern“ (Modernen Geist).

Scrierea aceasta, foarte documentată, are de scop să învedereze acțiunea vătămătoare asupra culturii naționale daneze, mai ales, a „marelui critic“, cum i se zice în anumite ziare, *Georg Brandes*, care este un jidan de origine germană, cu numele adevărat: *Morris Cohen*, nepotul unui rabin dela Hamburg.

„Georg Brandes“, — care s'a vârit în cultura Danemarcei — este *jidanul tipic*, neasimilabil, păstrându-și toate tendințele lui jidovești, cu dușmănie împotriva poporului în mijlocul căruia

trăiește, de care se simte străin, întocmai precum știm că a fost cazul lui Heinrich Heine, în Germania. Și față ce ni spune despre dușmănia lui Georg Brandes împotriva poporului Danez, Konrad Simonsen (Ed. germ. pag. 144):

„În ziua în care (1912), ca bărbat de 70 de ani, el a fost sărbătorit de autoritățile țării, de cei mai mulți profesori și de întreaga presă, a publicat... o autobiografie însuflețită de o nemărgenită ură, o batjocurare trivială a Danezilor...”

Ura lui Brandes față de Danezi se explică... el vede că nu a ajuns în mod absolut și pentru todeauna stăpânul nației, acela împrejurul căruia să se fi adunat toate partidele alcătuind o Danemarcă nouă, antireligioasă. Din altă parte, el consideră teoreticește patriotismul ca un prejudiciu, pe care spiritele libere, europene, au datoria să-l atace, căci, spune el, „patriotismul este admirarea poporului pentru țara sa proprie, o revoltă în contra revoluției“; însfârșit, antipatia lui este deopotrivă cu ura de rasă. Brandes simte adânc deosebirea dintre sângele lui și al nostru...

Ura lui Brandes este primitivă, medievală; ea își are rădăcinile în prejudeții instinctive, sau religioase, fără critică, el urăște tot ce este al nostru, precum el iubește, fără critică, tot ce este jidovesc; numai ca așa zis cosmopolit, el tăgăduiește legătura sa cu naționalitatea jidovească, și nu se sfiește, dacă poate profita prin aceasta, de a face paradă cu patriotismul danez“.

Insuflețit de aceste sentimente — cum se vede *tipic-jidovești* — „marele critic“, a căutat în cursul unei întregi vieți să stăpânească opinia publică a poporului Danez, infiltrându-i toxinele de desorganizare socială cunoscute: *cosmo-*

politismul, ateismul anti-creștin, și liberalismul anarhic, cu derivatele lui.

Lipsit de orice originalitate și de orice talent real, Georg Brandes a condus această operă de desorganizare a spiritului național în Danemarca, mai ales prin ziarul — „liberal“, se înțelege, și absolut „democratic“ nu mai încapе vorbă — „Politiken“, din Copenhaga: având ca editor pe jidanul *Hermann Bing*; ca inspirator politic, pe fratele său *Eduard Brandes*, totodată critic, literar și teatral; ca administrator, pe alt frate al său *Ernst Brandes*, și ca redactori, un trib întreg de jidani, *Marcus Rubin*, *Solomon Solomonsen*, *Ernst Goldschmidt*, *Waldemar Koppel*, *Owe Rode*, și alții mulți, mai mărunți.

Cu alte cuvinte, întocmai, dar absolut întocmai, ca „Adevărul“, la noi: însă fără *Georg Brandes*. În schimb, „Adevărul“ are tot concursul altui „mare critic“ de neam jidovesc — și cum se întâmplă, propovăduitor al teoriilor aceluiaș *Cohen-Brandes*, în România — „C. Dobrogeanu-Gherea“, întreitul pseudonim al numelui său adevărat, *Solomon Solomonovici Katz*, jidan originar din Rusia, și anume din Harkow. Va să zică: în toate la fel.

În Danemarca însă, acțiunea stricătoare a spiritului jidovesc, a provocat o puternică împotrivire, a cărei una din manifestații este tocmai lucrarea critică a distinsului universitar *Konrad Simonsen*, de care vorbim. Și iată ce ni spune

acest talentat scriitor, în concluzii (loc. cit. pag. 202):

„Dacă spiritul liberal-jidovesc se mărginise (până atunci) la afaceri, în țară, el năzuia acum la stăpânirea culturii nordice, și cu aceasta nu voia totuși, prin participarea sa, decât să-și facă propriile lui interese. Cu toate acestea, dacă jidanii atești ar fi mărturisit că ei sunt jidani (*ihr Wesen als jüdisch zugestanden*), dacă ar fi recunoscut, că era glasul lui Esau, și mâna lui Iacob, atunci cel puțin onorabilitatea lor nu ar fi putut fi atacată.

Dar ei au plutit supt pavilion fals, timp de patruzeci de ani, ei au depoetizat (*verflacht*) și au nimicit concepțiile noastre despre viață, ei au închiricî sentimentul nostru și simțul nostru artistic și s'au vîrît ca viermii (*frassen sich ein*) în opinia publică, în critică, în știință, literatură, guvern și presă...

Pentru Scandinavi, spiritul liberal jidovesc este spiritul vițelului de aur, spirit meschin (*Geist der Dürftigkeit*), spirit de rătăcire sufletească. Simțul său pentru cultură și literatură, este acel al omului de afaceri.

Dacă ideile unui om mare par învechite unui timp nou, timpul se întoarce hotărît, dar în cea mai mare parte respectuos, dela omul cel mare, al cărui suflet a fost soarele unei generații apuse. Dar dela *Georg Brandes*, parazitul, care nu a urmărit decât folosul propriu, și a cărui personalitate, tot atât de zgomotoasă ca și de lipsită de fond sufletească, nu a făcut decât să samene nerodnicia în jurul său, timpul nou se întoarce cu dispreț și compătimește pe naivul dintre Danezi, cari s'au lăsat atîta vreme ca el să li impună și cari au îndrumat mîntea lor în direcția, pe care el a cerut-o.

Liberarea de Brandesianism urmează de îndată ce devenim conștienți de germanismul nostru, deîndată ce înțelegem, că amestecul nostru (*Zusammenschmelzung*)

cu o rasă atât de îndepărtată (de firea noastră), precum este rasa semitică, ne duce la stângerea însușirilor noastre celor mai bune. De oarece am ignorat acest fapt, în chip naiv, până acum, ba chiar ne-am grăbit să deschidem porțile țării noastre jidanilor, vedem acum, că poporul acesta formează pătura noastră de sus, elita noastră, pe când noi începem a ne cobori pe treapta de jos a unor lucrători subordonați, cărora nu li rămâne decât să asculte de cuvântul jidanilor (jüdischen Parole).

Totuși, în poezie, noi Danezii începem a ne gândi la noi înșine. Poetii noștri cei mai tineri și cei mai buni, Iohannes V. Iensen și Iakob Knudsen, sunt dușmani direcți ai Brandesianismului. Ei au prins spiritul danez în originalitatea lui, scoțând la lumină sâmburele caracterului nostru — instinctele de rasă, așa precum sunt împreună crescute cu sufletul țaranului, printr-o îndărătnicie misterioasă.

Se vede dar, în ce mod hotărât se ridică și în Danemarca și în Germania, reprezentanții cei mai aleși ai științei și ai literaturii, împotriva falsificării culturii naționale de către jidani.

Notați: că în Germania, e vorba de *Heinrich Heine*, și în Danemarca, de *Georg Brandes*, unul, cel mai mare „critic”, celalt, cel mai mare „poet” al jidanilor — respinși de culturile naționale respective, ca *elemente primejdioase* ființei lor, întrucât nu s’au putut asimila.

Și atunci: dacă *șaptezece de milioane* de Germani, cu o civilizație și literatură temeinică, față de numai 600.000 de jidani, precum și *două milioane și jumătate* de Danezi, față de abia

vre-o 5500 (cinci mii cinci sute) de jidani, se îngrijesc de falsificarea culturii lor naționale — și resping cu energie înrăurirea stricătoare a spiritului jidovesc — cu cât mai legitimă nu este îngrijirea noastră, a celor *șapte milioane* de Români, din România liberă, față de vre-o 500.000 (cinci sute de mii) de jidani, adică *de zece ori* mai mult, ca în Germania, și *de vre-o patru sute de ori* mai mult, ca în Danemarca!

Copenhaga, am văzut că avea 476.806 (1901) de locuitori, cu vre-o 4000 de jidani; *Bucureștii* aveau, la 1910, aproape 300.000 (293.435) de locuitori, din cari desigur vre-o 50.000 de jidani. *Iasi*, a doua capitală a țării, aveau la 1910, o populație totală de 79.402 locuitori, pe jumătate jidani; pe când, în celelalte orașe ale Moldovei, *Fălticeni*, *Dorohoi*, *Botoșani*, *Piatra-Neamț*, jidanii sunt în mare majoritate, stăpânind aproape toate izvoarele de câștig, propriu zise orașenești, în comerț și industrie și alcătuind astfel *clasa de mijloc*, pe când populația românească o formează *mahlagii*, săraci, pe jumătate rurali, și *funcționarii*, cari abia pot trăi cu salarii minime.

Orașele sunt însă centrele culturii, ca sedii ale *clasei de mijloc*, stăpâne pe izvoarele avuției: *Instrăinarea orașelor*, — a clasei de mijloc — nu însemnează altă decât *instrăinarea culturii*.

Și să nu se uite că cecace este *trista realitate*, de astăzi, a orașelor instrăinate, ale Moldovei, va fi soarta de mâine a tuturor orașelor țării —

și a întregii culturi românești — dacă o puternică reacțiune a *spiritului național* nu se va afirma, fără zăbavă, pe toate terenurile, și mai întâi în domeniul *economiei naționale*, în care cultura își are izvoarele ei hrănitoare, întocmai ca pomul înflorit, în pământ.

Aceasta este *chemarea timpului nostru*, cea mai de căpetenie — hotăritoare, putem zice, pentru existența noastră ca popor de cultură.

„*Naționalismul*“, nu are alt înțeles și altă menire decât de a organiza această *reacțiune națională*, pe toate terenurile — și a face ca ea să se impună conducătorilor Statului, prin crearea unei opinii publice conștiente, ca putere constituțională, activă, față de oligarhia partidelor.

XVIII (PAG. 104).

Trezirea conștiinței naționale — la care a contribuit într-o largă măsură propaganda naționalistă, prin grai și prin scris — a făcut însemnate progrese, la noi în țară, în ultimul timp.

Printre scrierile vrednice de însemnat, în deosebi pentru înțelegerea problemei jidovești, care au apărut acum mai în urmă, putem cită următoarele:

G. Bogdan-Duică: *Românii și Ovreii* (pag. 256. București 1913).

G. Bogdan-Duică: *Ovreii pământeni și subpământeni* (pag. 88. București 1913).

Cu aceste scrieri, cuprinzând date pozitive si-

gure, și dovedind o întinsă cunoștință a subiectului, distinsul publicist d. G. Bogdan-Duică, a făcut un mare serviciu cauzei naționale, într'un moment cu deosebire critic, la 1913.

N. Iorga: *Problema evreiască la Cameră. O interpelare, cu o introducere de A. C. Cuza și note despre vechimea evreilor în țară.* (pag. 48. Vălenii-de-Munte 1910).

N. Iorga: *Istoria evreilor în țările noastre.* Comunicare făcută la Academie în ședința dela 13 Septembrie 1913. *Analele Academiei. Seria II.* Tom. XXXVI. pag. 42. București 1913.

În interpelarea sa din Adunarea deputaților — față de agitațiile politice jidovești din țară d. N. Iorga susține punctul de vedere românesc: *păstrarea neatinsă a art. 7, din Constituție*, afirmând că nici un guvern nu poate să dea mai mult. În comunicarea dela Academie, cu competența sa cunoscută, d. N. Iorga lămurește trecutul jidanilor în țară la noi.

Dr. N. C. Paulescu: *Spitalul, Coranul, Tal'mudul, Cahalul, Franc-Masoneria* (pag. 304. București 1913).

Dr. N. C. Paulescu: *Supliment la cartea: Spitalul, Coranul, Tal'mudul, Cahalul, Franc-Masoneria* (pag. 45 București 1914).

În aceste lucrări, ilustrul profesor de fiziologie dela Facultatea de Medicină din București, d. Dr. N. C. Paulescu, pătrunde taina adâncă a iudaismului, învederând legătura dintre credința

fașă a jidanilor și faptele lor și desvelind organizarea lor tainică, precum și acțiunea vătămătoare pe care o exercitează în țară la noi.

În scrierile acestor trei reprezentanți atât de distinși ai învățământului și științei românești, d-nii profesori G. Bogdan-Duică, N. Iorga și Dr. N. C. Paulescu, problema jidovească este studiată, în mod pe cât se poate mai complex, din acele trei puncte de vedere diferite, din care se poate privi: istoric, statistic și filosofic.

Pe lângă aceste lucrări, să-mi fie permis a aminti și *cuvântarea la legea pentru controlul străinilor*, pe care a ținut-o scriitorul acestor rânduri, în ședințele Adunării deputaților, dela 6—7 și 9 Fevruarie 1915 (Monit. Ofic. Dezbaterile Adunării deputaților No. 27, 28, 29 și 30, dela 8—13 Fevruarie 1915).

În această cuvântare, am respins pretenția jidanilor de a fi „jidani pământeni” în România, dovedind că ei nu au fost pământeni nicăieri, și nu pot fi, întrucât religia lor îi oprește. Considerându-se ca „popor ales”, chemat să moștenească pământul întreg, cu escluderea celorlalte neamuri, ei au trăit, pretutindeni și dela început, ca *poporație parazitată*, suprapusă, exploatând celelalte popoare agricole producătoare, și vrăjmășindu-le.

Parazitismul iudaic, în țările române, am dovedit apoi, că se împarte în trei perioade: 1) *perioada parazitismului ambulant* (1300—1650); 2) *perioada parazitismului dijuz* (1650—1800); 3) *perioada parazitismului organizat* (1800—1915).

În tot timpul acesta, jidanii au fost considerați, nu ca „pământeni”, ca o populație producătoare utilă, fie chiar așezată și de mai târziu, ci ca un *element vătămător, parazit*, împotriva căruia a trebuit să se ia nenumărate măsuri de apărare, legale, și pe care l-au denunțat, ca o calamitate, toți reprezentanții adevărați ai culturii naționale românești, precum a fost marele învățat B. P. Hasdeu, filosoful pozitivist B. Conta, bardul nostru național Vasile Alecsandri, nemuritorul Simeon Bărnuț, marele economist Dionisie P. Marțian, neuitatul patriot Costache Negri, neîntrecutul povestitor Ion Creangă, genialul poet Mihail Eminescu, istoricul cunoscut V. A. Urechiă, și alții mulți, cari cu toții au apărut *cultura românească primejduită*, prin încuibarea jidanilor în sânul poporului nostru.

Și nu este nici un român — însemnând ceva în cultura noastră națională — care să le fi luat apărarea.

* * *

Acestea au fost scrise la 1915. Dacă de-atunci s'a putut găsi vre-un român, însemnând ceva în cultura noastră națională — poate chiar unii din acei citați aici — cari să se contrazică, luând apărarea jidanilor, excepția contrazicerii lor confirmă regula.

La 1927, asemenea contraziceri personale, sunt încă și de mai puțină valoare, față de *mișcarea națională*, a timpului nostru afirmând cu atâta

energie sentimentul unanim — datorit instinctului de conservare a nației românești: care nu se contrazice.

Trezirea conștiinței naționale — este mai vie astăzi de cum a fost oricând în trecut.

XIX (PAG. 123).

Cazul Shakespeare — sau mai precis „*Cazul Shakespeare-Adolf Stern* — putem zice că este cazul cel mai concludent, din literatura noastră, care vine să confirme, în mod cu totul caracteristic, odată cu „Manasse“, adevărul teoriei dezvoltate de noi, în „*Naționalitatea în Artă*“.

Ce este cazul acesta? În două cuvinte:

Shakespeare — tradus în românește — de Stern.

Dela început, *a priori* — dacă teoria noastră este adevărată — putem fi siguri, că traducerea aceasta va fi un *monstru*, ca formă și fond.

Cazul acestei traduceri, este însă cu atât mai concludent, cu cât au fost mai favorabile împrejurările în cari a lucrat traducătorul: dovedind tocmai că aici nu avem a face cu o *incapacitate personală*, ci în adevăratul înțeles al cuvântului, cu o *incapacitate de rasă*.

Personal, în adevăr, traducătorul s'a bucurat de cele mai prielnice condiții, ca să ni fi putut da o traducere bună.

Adolf Stern s'a născut și a trăit în țară, fă-

cându-și studiile la liceul „Matei Basarab“, și apoi la Universitatea din București, la care a dobândit titlul de licențiat în drept. Va să zică: a avut tot timpul să învețe limba românească.

Adolf Stern și-a continuat apoi studiile în Germania, obținând titlul de Doctor în Drept, la Universitatea din Heidelberg, în care timp s'a îndeletnicit și cu lucrări literare. Va să zică: s'a putut împărtăși de o cultură aleasă.

Adolf Stern s'a ocupat în deosebi, din fragedă vârstă cu citirea operelor lui Shakespeare în limba germană, și apoi, dela 1866, în original, după care a publicat cele d'întăiu traduceri în anul 1877. Va să zică: în curs de peste jumătate de veac — ajuns acum la vârsta de aproape 80 de ani — a lucrat ca specialist în materie, și cu care dar nimeni nu se poate compara, din acest punct de vedere, a muncii continue.

Adolf Stern, însfârșit, a dezvoltat o activitate întinsă și în alte domenii, ca avocat al baroului din București, ca publicist, ca om politic reprezentativ: fost vice-consul american, încă de prin anul 1870; fost „*Ilustru Sofer*“ (secretar general) în „*Sanhendrinul Infrățirii Zion*“; fost Președinte al „*Uniunii Evreilor pământeni*“; fost reprezentant în Adunarea Constituantă a României și autor în deosebi a dispozițiilor din Constituție relative la minoritatea jidănească, cuprinse în Art. 133. Va să zică: este intelectualul superior, profesional, cultural și politic al jidanilor din România.

Dacă *acesta* — în împrejurări așa de favorabile, cu atâtea titluri — nu va fi fost în stare să producă o lucrare literară cel puțin mijlocie, dacă nu chiar bună, este sigur că *ceilalți* nu ar fi putut să producă mai mult. După cum se și vede, că nici nu au produs.

Acestea fiind stabilite, rămâne să vedem ce este *traducerea lui Shakespeare de Adolf Stern*. În această cercetare — ca nu cumva cele constatate să pară că sunt numai expresia „antisemitismului” meu — voi reproduce constatările și aprecierile publicate în cele două reviste cunoscute ca „filosimite”, cari au luat apărarea jidanilor, la diferite ocazii, „Convorbiri literare” și „Viața Românească, și sub semnătura unor publiciști, profesori la Universitatea din Iași, A. D. Xenopol și d. I. Botez, cari nici ei nu au fost niciodată „antisemiți”.

În modul acesta, „Cazul Shakespeare—Adolf Stern”, cu toată obiectivitatea, riguros științifică, apare ca cea mai luminoasă dovadă, hotăritoare, a teoriei „naționalității în artă”, pe care noi o susținem aici. Și ne vom ocupa în deosebi cu traducerea lui Hamlet dela 1877 și Hamlet dela 1922.

*

Hamlet dela 1877, a fost cercetat, chiar în anul apariției lui, de mult regretatul fost profesor al Universității din Iași, eminentul istoric, autor al atâtor lucrări de mare valoare, consacrate și de știința streină, A. D. Xenopol, în „Convorbiri

literare”, sub titlul „Hamlet Prințul Danemarcei, tragedie în 5 acte de W. Shakespeare, tradusă de Adolf Stern. București 1877” (Anul XI No. 7. 1 Octombrie 1877).

Dovedind o bunăvoință neîngăduită, am putea zice, față de o asemenea lucrare — dar cu totul caracteristică pentru spiritul celor dela „Convorbiri literare” pe la 1877, pururea preocupați ca nu cumva să pară „antisemiți” — A. D. Xenopol începe prin a-și exprima bucuria de a se ocupa cu această traducere, față de lipsa traducerilor în literatura noastră, zicând (loc. cit. pag. 274):

„Observațiile ce voint face asupra-i, să nu fie luate deloc în înțeles rău ci mai mult ca niște sfaturi binevoitoare, care să îndemne pe traducător a face mai bine în viitor”.

După ce mai spune că „îndeobște traducerea e bună” — ca o contrazicere flagrantă a prea marci sale bunevoینی — autorul criticii constată imediat că „*d. Stern nu prea știe bine românește*”:

„Spre exemplu: d. Stern pune la subjonctif finala e în cazuri unde ar trebui să fie *ă*: „las pe toate să doarme” (p. 111); „să resare” (p. 139); apoi o mulțime de locuțiuni greșite d. ex.: „puțin înainte de căzu” (p. 6); în loc de a căde; „e drag și meritos *în tine*” (p. 11); „dar nu-ți tâmpești palma salutând pe orice nou clocit tovarăș” (p. 21), în care „nu-ți tâmpește” este în loc de „nu-ți tâmpi”; „ziua cea din apoi” în

loc de „ziua cea de-apoi“... „Să-l ie de scurt“ (p. 177), în loc de „din scurt“... „să zbucescă în ris (p. 177), în loc de să zbucescă de ris. — „Era icre negre pentru publicul“ (p. 59), în loc de „pentru public“...

A. D. Xenopol mai constată apoi că traducătorul Stern „întrebuințează cuvinte într'un înțeles care nu pot să-l aibă în românește“, și citează iarăși următoarele exemple: „morți învăluți“ (p. 6); „murgul“ în loc de „amurgul“, și acesta în loc de „zori“ (p. 8), observând că amurgul nu este niciodată luat în înțeles de revărsatul zilei, ci numai de asfințitul ei, și că „murgul“ în românește însemnă colorarea unui soiu de păr de cal!

Apoi urmează: „munca voastră priită“ (p. 18), „prielnică“; „alude“ (p. 49), în loc de „face alusiune“; „eu mâin prea mult“ (p. 20), în loc de eu stau, sau zăbovesc; „priind săracul“ (p. 82), în loc de priindu-i săracului; „corbul crăcnind“ (p. 83), în loc de corbul croncănind; „a juca din flaut“ p. 87), în loc de a cânta; „negustoase“ (p. 113), în loc de desgustătoare, etc.

Incheind seria acestor citații, din cari noi am lăsat încă pe unele la o parte, A. D. Xenopol zice:

„Mi se pare că aceste câte-va exemple pe lângă cele multe ce se mai pot găsi în traducerea d-lui Stern, întemeiază părerea noastră, prin urmare și sfatul ce i-l dăm de a se îndeletnici mai întâi cu limba românească înainte de a traduce“.

După această observație — care desigur că se referă la „traducerea îndeobște“ — A. D. Xenopol își continuă cercetarea constatând că „o altă lipsă a d-lui Stern este că d-sa nu știe să întrebuințeze pronumele sau conjuncțiunile potrivite pentru a legă între sine părțile unei fraze“. Critica citează și aici mai multe exemple, din cari vom reproduce numai fraza următoare:

„C'am scris aci la regele și unchiul tinerului Fortim-bras bolnav în pat nici nu cunoaște scopul nepotului“.

Fraza este neînțeleasă, lipsându-i legătura cu vântului *care* „bolnav în pat nici nu cunoaște“, etc.

„De aceste greșeli — zice A. D. Xenopol — găsim mai multe pe care nu le mai arătăm în deosebi“.

Mai gravă este constatarea — hotăritoare, în genere, pentru valoarea traducerei — că Adolf Stern *nu a înțeles originalul*, și că traducerea este mecanică: a cuvintelor numai, și nu a înțelesului operei. A. D. Xenopol își încheie critica sa cu această constatare, zicând:

„Lucru însă mai curios este că d. Stern ne pare a nu înțelege bine nici chiar originalul, sau trebuie să punem și aceste abateri tot pe socoteala necunoștinței limbei românești?...

Traducerea în genere ne pare a fi fost făcută în mod mecanic mai ales dacă observăm că d-sa traduce vers cu vers..."

D. Stern putea fi mai puțin esact în cuvinte și mai mult în idei“.

Din propriile constatări ale lui A. D. Xenopol — contrazicând declarația sa dela început, cu „îndeobște traducerea e bună“ — se vede ce a fost Hamlet tradus de Adolf Stern, la 1877: o traducere mecanică, într-o limbă românească pocită, cu totul incapabilă să redea frumusețile originalului.

Dar să vedeți acum ce se întâmplă.

Această traducere pocită, dela 1877, a lui Hamlet, împreună cu altele la fel — dovedind incapacitatea literară a lui Adolf Stern, și lipsa lui de cunoștință a limbei — îi servește ca titlu pentru dobândirea cetățeniei românești, în 1879! Iată, în adevăr, ce ni' spune el însuși în această privință (Adolphe Stern: Insemnări din viața mea. Volumul II. București 1921, pag. 4):

„Dar în Comisia de indigenate, întâia etapă în drumul spinos al candidatului la cetățenie, îmi resări pe negândite un puternic ajutor. Avusesem grija să trimet fiecărui membru al Comisiunii traducerea mea românească din *Clopotul* de Schiller, *Hamlet* și *Iuliu Cesar* de Shakespeare (traducerea acestei din urmă dramă o tipărisem de curând) și ele pledară pentru mine pe lângă intelectualii din Comisiune, între cari P. P. Carp, P. S. Aurelian și dr. Kalenderu, cu mai multă elocvență decât toate celelalte *titluri* ale mele“.

Vom zice: halal de „intelectuali români“! Căci în adevăr — *pentru acest motiv* — trecând prin această comisiune, cererea de indigenat a lui Adolf Stern, a și fost pusă la ordinea zilei a Adunării Deputaților, în ședința dela 8 Decembrie 1879, pe baza următorului raport:

„Domnilor deputați,

„D-l Stern Adolf, dr. în drept, a cerut să i se acorde înpământenirea...

Având în vedere și testimonialul liceului Mateiu Basarab, că și-a făcut studiile liceale în București și a săvârșit cu succes toate clasele.

Având în vedere că pe lângă profesiunea de avocat ce o exercită în virtutea diplomei de doctor în drept s'a dat și studiilor literare înăvuiind literatura noastră prin traduceri în versuri a mai multor opere ale lui Shakespeare...

Pentru aceste motive, comisiunea în unanimitate... a admis, etc.“...

Va să zică: pe baza unor traduceri pocite, dovedind o totală incapacitate literară, i se acordă cetățenia românească, de către „intelectualii“ români!...

Acesta este, fără îndoială, un exemplu clasic al modului cum au servit interesele noastre naționale, unii conducători politici — de ne-au făcut să ajungem în starea de azi.

Adolf Stern însă — după acest „succes literar“ — continuă să se îndeletnicească cu traducerea lui Shakespeare, dând o atenție deosebită lui Hamlet, pe care îl publică într-o nouă ediție, la 1922.

Astfel — pare că anume pentru ca experiența noastră să fie desăvârșită — avem prilejul să vedem în ce fel *timpul* a servit silințele literare ale lui Adolf Stern, în curs de cincizeci de ani: comparând pe Hamlet dela 1922, cu Hamlet dela 1877.

Hamlet dela 1922, apare ca Volumul I — în fruntea colecției „W. Shakespeare. Opere alese editat și tipărit de Cultura Națională. București 1922”. — în românește de Adolphe Stern.

„Cultura Națională” este cunoscuta oficină de tipărituri a Băncii lui Marmorosch, Blank, prezentând edițiile sale întotdeauna în forma cea mai îngrijită — și cu textul îngrijit de unii savanți români. Având grija cu toții firește — și editura și savanții români — să servească un fond anumit: evident al „culturei” în genere.

Primul volum al colecției „W. Shakespeare în Românește”, *Hamlet* este însoțit de o „Introducere la Opere alese”, în care autorul Adolf Stern ni arată de când se îndeletnicește cu opera lui, zicând (pag. 5):

„De când, în fragedă vârstă, am putut ceti pe Shakespeare în minunata versiune a lui A. W. Schlegel și Tieck, dar mai ales de când, mai târziu (pe la 1866), l'am cetit în limba originalului, scrierile marelui dramaturg au devenit ceaslovul meu. De atunci am trăit în lumea urzită de geniul său și de vreme a încolțit în mine dorul de a tălmăci toată opera sa în românește”.

Va să zică: punând vre-o patru ani numai din frageda vârstă petrecuți cu cetirea minunatei versiuni a lui Schlegel-Tieck, și apoi la 1866, a cetirii în limba originalului, avem la 1922, șase zeci de ani de îndeletnicire cu Shakespeare. Iar dela publicarea traducerei lui Hamlet dela 1877,

până la Hamlet dela 1922, exact patruzeci și cinci de ani împliniți.

Hamlet dela 1922, în traducerea lui Adolf Stern, nu este dar o improvizație, ci rezultatul unei munci susținute de șase decenii, însuflețită de pasiunea operei sale. Va să zică, repet: *personal*, nimic nu i-a lipsit traducătorului, nici timp, nici cultură, nici mijloace materiale, nici însuflețire, ca să fi putut reuși. Dacă nu a reușit — cauza trebuie căutată *aiurea*.

Ca să vedem însă ce este Hamlet dela 1922, ne vom servi și de data aceasta de constatările științifice, strict obiective ale unui specialist, d. I. Botez, profesor de limba și literatura engleză la Universitatea din Iași, și care nici D-sa nu poate să fie cătuși de puțin suspectat că ar fi „antisemit”.

Solicitat cu insistență de către autor ca să se pronunțe asupra operei sale, d. Prof. I. Botez a luat în cercetare traducerile din Shakespeare, insistând asupra lui Hamlet, într'un amănunțit articol publicat în „Viața Românească” (Anul XV. 1923, Maiu No. 5 pag. 277—294), sub titlul „Shakespeare în românește”.

După ce reproduce declarațiile traducătorului citate de noi mai sus, d. I. Botez observă (pag. 278):

„Un traducător mai bine pregătit, nu se poate, mi-am zis, când am cetit rândurile de mai sus din *Introducerea* excelentei tipărituri a *Culturii Naționale*...”

Pătruns de aceste sentimente și cu tot respectul pentru munca cinstită mărturisită de traducător, am început să cetesc pe acest Hamlet, așa de frumos tipărit. Dela primele rânduri m'am lovit de „Du-te'n pat“, — cuvinte pe care ofițerul de gardă dela castelul din Else-nore le spune soldatului, în loc să-i spună „Dute la culcare“... De sigur greșala nu-i mare ca înțeles, dar jignește din punct de vedere artistic și arată înclinarea *adlitteram-istă* a începătorului: cea ce te previne dela început că ai de a face cu un necunosător al limbii, cu toate cele șapte decenii de Shakespearism.

Surprinderea mea însă după puține pagini, s'a transformat în uimire, apoi în indignare, iar la urmă, deprinzându-mă, am ajuns la plăcerea perversă de a savură absurdul și ridicolul în limbă, cu cea mai tolerantă îngăduință...

Pe lângă greșelile de gramatică, de tonalitate, de accent... d. autor reușește uneori să stâlcească limba într'un mod cu totul *sui-generis*“.

Și mai departe d. Prof. I. Botez zice (pag. 289).

„Shakespeare e un antor de refugiu din lumea realității banale și apăsătoare de absorbire a întregii noastre ființi în altă lume vijelioasă și înaltă, când vrem să scăpăm de grijile, amărăciunile și mâhnirile de toate zilele. Pentru destinderea nervilor însă, declar că nu e carte mai potrivită decât Shakespear-ul d-lui Stern, care ne transportă într'o lume cu totul veselă și hazlie“...

Cu alte cuvinte: *o caricatură!*

Din numeroasele texte, la cari se referă d. Prof. I. Botez, ca ilustrații ale observațiilor sale critice, vom cită numai pe unele, lăsând ca cititorii să citească studiul întreg, de care s'ar interesa.

*

Ca metrică, servindu-se de pentametrul iambic, Adolf Stern cultivă specialitatea de a-și termina versurile cu o *proclitică*, adică cu o particulă fără accent propriu, răzîmându-se în privința accentului pe cuvântul următor, cu care începe versul care urmează. Iată exemple care vădesc o totală lipsă de înțelegere a geniului limbei, și totodată o absolută inconștiență estetică, culminând în ridicul:

Regele: Ca oarecum din întâmplare să găsească pe Ofelia aici. (H. p. 96).

Hamlet: E o zeitate care ne croește toate rosturile noastre. (H. p. 185).

Malcolmi: Acesta e ostașul care ca viteaz soldat, luptă ca să mă scape. (M. p. 12).

Banquo: Și teamă mi-e că pentru asta ai jucat un rol mârșav. (M. p. 54).

Pe lângă metrică, limba, gramatica, expresia, ritmul artistic, fac dovada lementabilei incapacități a traducătorului, care coboară pe Shakespear, la nivelul spiritului său jidănesc mărginit, îmbrăcându-l în forme grotești. De pildă:

Hamlet: Și mai târziu, când vor ajunge *ei înșile* actori. (H. p. 84).

Banquo: Și pare'ați fi femei; dar barba voastră m'oprește a tălcui că *o* sunteți (M. p. 17).

Macbeth: Vorbiți, dac 'o puteți? Ei, ce sunteți? (M. p. 17).

Lennox: Și crunte *întâmplări* din nou *clocite* acestui jalnic timp. (M. p. 46).

Macbeth: M'oi bate până-mi va fi hăcuită *din* oase carnea. (M. p. 110).

Primul actor: Pirus *năvăleşte'n Priam*. (H. p. 89).

Lady Macbeth: Acolo doarme doi. (M. p. 40).

Banquo: La noapte o să plouă. (M. p. 64).

Macbeth: Alarmă dați! Urgie, vin! Vânt, bate! Noi *barem* vom muri cu *hamu 'n spate*. (M. p. 116).

Întreaga frază e un șir de jidănisme caracteristice: cu „vânt, bate“, „barem“ și „hamu 'n spate“, voind să zică zale!

Duncan: (către Lady Macbeth): Cu asta vă învăț ca să-mi doriți un *bogdaproste* pentru a voastră trudă. (M. p. 30).

Regele: Duios și vrednic e din parte-ți, Hamlet, că tatălui *dai ăst prinos de dolire*. (H. p. 32).

Regele:nici o *sănătate veselă* nu se va *bea* în Danemarca astăzi. (H. p. 33).

Polonius: Aici, Laertes? Hai pe bord. Rușine! Căci vântul, *șcade'n ceafa pânzei* tale. (H. p. 43).

Acelaș Polonius, cu „ceafa pânzei“, vorbește în altă parte de „clocit tovarăș“ (H. p. 43), și de „muchea gospodăriei. (H. p. 44).

Rosencrantz: Ambițiunea este de o fire *aeroasă*. (H. p. 80).

Hamlet: O, timpul e *scrintit*. (H. p. 61).

Regina: (presărind flori pe siera Ofeliei): *Dulcețuri* celei dulci! *Rămâi cu bine!* (H. p. 181).

„Dulcețuri“—„rămâi cu bine“—unei moarte! E încă un exemplu tipic, în deosebi, al *jidănismului* acestei traduceri. Dar iată altul tot atât de lămuritor:

Rosencrantz: Alteță... ce *ospăție de post* vor găsi actorii la *d-voastră* (H. p. 82).

Alteță... ospăție de post... la d-voastră! Dar pe lângă aceste simple prostii — caracteristice spiritului jidănesc — se adaugă trivialitățile, datorite aceluiaș spirit și care schimbă întreaga *tonalitate* a piesei:

Hamlet: Horatio, mor. — Regină *svânturată*, Adio! (H. p. 201).

Hamlet: Ii nimerii, *le șterpelii* pachetul. (H. p. 185).

Hamlet: (către Regină): Să-i spui (Regelui) întreaga *daravera* mea. (H. p. 135).

Hamlet: (către Laertes): Mă tem că-ți *faci doar mendrele* cu mine. (H. p. 198).

Laertes: (către Hamlet): Așa ziceți? Haide dar! *Păzea* acum! (H. p. 199).

Hamlet: (despre Osric): El a făcut nazuri cu *fața* înainte de a suge dintr'însa. (H. p. 193).

Regele: O, crima mea e *râncedă*, ea *pute spre cer!* (H. p. 123).

Regele (către Hamlet): *Nepoate* Hamlet, știi ce e prinsoarea? (H. p. 196).

Regina (către Polonius): Fii pe pace, și las pe mine. (H. p. 126).

Polonius (către Rege despre Regină): Și v'asigur că dânsa îi va *da* (lui Hamlet) *un perdaș în lege*. (H. p. 123).

Horatio (către Hamlet): Curând va *prinde vestea* el din Anglia cum s'a sfârșit acolo *daravera* (H. p. 187).

Aceste exemple s'ar mai putea înmulți. Dar ele sunt suficiente, ca să ne întrebăm: ce rămâne din Shakespeare? În deosebi: ce rămâne din Hamlet?

Aici se vede că traducătorul — stăpânit de fatalitatea spiritului său — a falsificat opera autorului, reprezentant al altui spirit, pe care tocmai voim să-l cunoaștem. Doar acesta e scopul

oricărei traduceri: păstrarea spiritului originalului, în spiritul limbii în care este tradus. Acesta este folosul pentru literatura unui popor și pentru îndrumarea lui culturală. Falsificarea operei originale prin traduceri proaste, mecanice, este dar o adevărată crimă națională.

Reflectând asupra celor constatate în traduceriile lui Adolf Stern d. Prof. I. Botez își încheie studiul său cu următoarele observații, mai cu deosebire asupra traducerei lui Hamlet (pag. 293):

„Din cele patru tragedii celebre ale lui Shakespeare, *Hamlet* stă pe primul plan ca literatură. În ea Shakespeare atinge apogeul artistic din punct de vedere al limbii, al stilului, al maturității literare. În *Macbeth*, *Othello* și *King Lear*, pasiunile sunt prea clocotitoare ca literatul să poată domina deplin dramaturgul. În *Hamlet* distincția și înălțimea limbajului intră în însăși caracterizarea eroului, căci Hamlet e tipul intelectual cel mai rafinat și mai complex din întreaga galerie a lui Shakespeare...

Am constatat cu amărăciune și părere de rău, — că în Hamlet-ul d-lui Stern, nu se găsesc cinci versuri consecutive bine traduse, — nu vorbim figurat ci matematic. Regretăm din suflet că d. Stern a izbutit să desfigureze atât de monstruos această capodoperă a literaturii universale și să lese astfel încă gol locul în literatura română pentru Shakespeare... Dar pentru că în literatura artistică, o operă mare și bună e o binecuvântare și un îndreptar al gustului public, iar o operă proastă — monstruoasă în cazul de față — e o primejdie și o rătăcire pentru gustul aceluiaș public, nu se vor supăra d. Stern și *Cultura Națională*, dacă am spus adevărul mai presus de orice alte considerații.

E în adevăr un păcat, un grav păcat împotriva culturii naționale această traducere...

Incheindu-și cu aceste cuvinte studiul său critic, riguros obiectiv, d. Prof. I. Botez, ca specialist, a dovedit așadar cu exemple care nu se pot contesta, *monstruozitatea literară* a traducerei lui Shakespeare de Adolf Stern, și am văzut — ceea ce este cu deosebire interesant — că a constatat aceleași lacune, pe care le observase și A. D. Xenopol, în traducerea lui Hamlet dela 1877.

Va să zică: în cincizeci de ani de îndeletnicire continuă, cu acelaș subiect, Adolf Stern nu numai că nu a realizat nici un progres — ca limbă, ca stil, ca pătrundere — ci a dat îndărăt.

E încă o dovadă a adevărului teoriei susținute de noi în „Naționalitatea în Artă“, cu privire la incapacitatea culturală a *rasei jidănești*, ca rasă corcită, occipitală, oprită de timpuriu în dezvoltarea ei intelectuală, prin osificare (Vezi Anexa XII).

Dar ceea ce a urmat după critica științifică a d-lui Prof. I. Botez, aruncă asupra teoriei noastre o nouă lumină.

*

În loc să răspundă cu argumente literare — dacă aveam — Adolf Stern se aruncă asupra d-lui Prof. I. Botez cu injurii: susținut de „criticii“ anumitei presei, și ei anumiți.

„Barbu Lăzăreanu“, declară solemn, din înălțimea autorității lui critice, fără a se mai opri la

dovezile produse (Adevărul Literar, 29 Iulie 1923): „Traducerea din Hamlet a doctorului Stern este o minune, o încântare“.

„B. Brănișteanu“ (Braunstein), observă că Shakespeare este greu de tradus, dar că Adolf Stern lucrează de cincizeci de ani la traducerea lui, aspirând să ia locul lui Schlegel față de Luther (Adevărul, 15 Decembrie 1923). Adecă: Adolf Stern — cu Schlegel și Luther — tot una!

„Emil D. Fagure“ (Honigmann), trece și el peste orice dovezi și proclamă că râvna și dezinteresarea lui Adolf Stern vor fi titlurile sale de glorie (Lupta, 30 Decembrie 1923).

Critica anumită, cum se vede, nu criticase nimic. Ci numai, ca de obicei, a căutat să înlăture adevărul inducând în eroare opinia publică românească, și, ceace constituie gravitatea faptului, de atâtea ori repeșit: stăruind să-i impună opere dovedite fără nici o valoare literară, numai pentru că erau produse de un scriitor anumit!

Față de această tentativă de mistificare, tinzând a menține în literatura românească scrieri condamnate de critică, pe baza atâtor dovezi și față de atacurile personale, cu injurii, ce i se aduceau, d. Prof. I. Botez, a răspuns cu aceeași obiectivitate, într'un al doilea studiu amănunțit, de peste patruzeci de pagini, sub titlul „Shakespeare tradus“, în care își menține în totul și își întărește încă părerea citând noi exemple („Viața Românească“, 1924 Anul XVI, Ianuar. pag. 32—77). Autorul explică dela început mo-

tivul cultural național pentru care n'a vrut să insiste — cu circumstanța agravată a timpului — ce se făcea de ani de zile, în jurul acestor proaste traduceri — zicând (pag. 32):

„Traducerea d-lui Stern e un izvor plin de înalta minte, peste care nu se poate trece ușor; cu atât mai mult, cu cât traducerea d-lui Stern are o critică de primă mână nu numai foarte favorabilă, dar chiar entusiasmă, — de ani de zile. E o datorie dar de a lămurii publicul cu dovezi documentate și bogate: căci d. Stern ne strică și limba și nu ne dă nici pe Shakespeare, în traducerea sa. E dar o chestie de cultură de întâia însemnătate, — căci traducerea lui Shakespeare și răspândirea gustului pentru el, în orice țară, a ajuns o chestie de cultură națională a acelei țări“.

Intrând în amănunțimi interesante asupra traducerei și originalelor, d. Prof. I. Botez ilustrează afirmațiile sale cu numeroase citații, din cari regretăm a nu putea reproduce decât pe unele, pentru a desăvârși caracterizarea „Cazului Shakespeare—Adolf Stern“.

În *Macbeth*, d. Prof. I. Botez arătase că Stern traduce „a rat without a tail“ (guzganul fără coadă), cu *guzganul codoberg*, formând el însuși cuvântul acesta după *melc codobele*! Aceasta este numai, să zicem iarăși o simplă prostie jidănească cu haz. Dar în aceeași piesă găsim o altă traducere, care ni arată până la ce grad Adolf Stern poate greși prin insuficiența spiritului său jidănesc, care îl face la fiecare pas să devină ridicul. În original se zice:

Sergeant (către Duncan, Regele Scoției): Mark, king of Scotland, mark...

In traducere românească: Ascultă, rege al Scoției, ascultă...

Adolf Stern, traduce: Mark al Scoției Rege, taman... (M. p. 13).

Cum se vede: Adolf Stern confundă forma verbală „mark“ (*to mark*: a marca, a observa, a ascultă) cu numele presupus al Regelui Scoției „Mark“ — deși chiar în titlu se arată că Regele Scoției se numește *Duncan*, căruia se zice că i se adresează Sergentul. Adolf Stern o fi crezut desigur, că pe Rege — poate înrudit — îl va fi chemat „*Marcu Duncan*“!

Am putea să ne oprim. Dar iată și alte exemple hazlii:

Hamlet: Tobe și trâmbiți astfel *rag afară*. (H. p. 47).

Macduff: Vă scuturați de *sonnul cel pufoș*, a morții plăsmuire și *v'uitați* (M. p. 47).

Macbeth: Ca *să pup* praful la picioarele lui Malcolm. (M. p. 120).

Portarul: Intră, croitorule: aici poți să-ți *frigi fierul* (M. p. 43).

Regina: Și hainele-i de băutură grele, târără pe nenorocita față din dulcea-i doină la *măloasă moarte*. (H. p. 168).

După toate acestea — și au rămas încă o mulțime pe cari nu le-am putut reproduce — d. Prof. I. Botez, reportându-se în deosebi la cele două piese mai principale, Hamlet și Macbeth, își rezumă părerea sa generală asupra traducerilor lui

Adolf Stern din Shakespeare în următoarele rânduri (pag. 77):

„Ce fel de *Hamlet* ne-a dat d. Stern în românește am văzut: un Hamlet... cu tot substratul sufletesc *caricaturizat* și cu toate calitățile estetice *conicizate*, un Hamlet humoristic și prin limba românească, pe deasupra. — *Macbeth* al d-lui Stern nu rămâne mulțumitor...”

Tot *tempo* înalt al lui Shakespeare, e complet desființat. O asemenea literatură n'am întâlnit încă în coșul redacției revistei noastre.”

Această părere a distinsului specialist d. I. Botez — bazată pe *fapte* — înlătură pentru totdeauna din literatura românească traducerea lui Shakespeare de Adolf Stern, ca pe o „*operă monstruoasă*” de falsificare a creațiunilor poetului și de falsificare a limbei românești, până la caricatură.

Afirmarea noastră *a priori*, din teorie, — dacă această teorie este adevărată, ziceam — că traducerea lui Adolf Stern nu va putea fi decât un *monstru*, ca formă și fond, se adevărește deplin, după cercetarea textului ei, de către un cercetător competent, și care nu este „antisemit”.

Cazul Shakespeare—Adolf Stern, cum am zis, vine dar să confirme, în mod cu totul caracteristic, teoria „naționalității în artă”.

Născut și crescut în România — unde și-a făcut studiile în școalele românești, exercitând apoi profesiunea de avocat al baroului de București, și manifestându-se ca orator, publicist, parlamentar: Adolf Stern nu știe limba românească.

Indeletnicindu-se din frageda vârstă și până la adânci bătrânețe cu Shakespeare: Adolf Stern nu ajunge să-l înțeleagă, redându-l în caricatură.

Ce este aici? Răspundem: „naționalitatea în artă“.

„Naționalitatea în artă“, îl reține pe Adolf Stern în hotarele strâmte ale *rasei sale*, corcote, occipitale, sterile, din cauza osificării de timpuriu — să se noteze bine că traducerea lui Hamlet dela 1922, este inferioară lui Hamlet dela 1877 — făcând ca *materialismul jidănesc*, organic, să-l împiedice de a se ridica în sferele înalte ale *idealismului rasei arice*, al cărui unul din cei mai aleși reprezentanți este Shakespeare.

De aceea nu mai găsim în traducere, *tempo* lui Shakespeare. De aceea ni dă un Hamlet umoristic, un Macbeth comicitat. De aceea — fiindcă nu se poate lepăda de *spiritul rasei lui*, care îl face să simtă și să gândească într'un fel anumit — Adolf Stern este incapabil să înțeleagă *spiritul rasei noastre* așa precum se manifestează în limba românească, pe care o caricaturizează și pe dânsa, după cum am văzut.

Aici este toată primejdia.

O nație nu poate înlocui altă nație — în domeniul culturii — dar i se poate substitui.

E cazul nostru.

Jidanii, prin surprindere, ni s'au substituit în comerț și industrie — desnaționalizând orașele... Ei amenință acum să ni se substitue și în do-

Caci am ajuns la o răspântie a istoriei noastre.

Oricum s'ar sfârși conflictul european — și orice rezultat ar avea, pentru noi — de-a doua zi chiar, ne vom găsi în fața unor uriașe probleme, de organizare lăuntrică, pe care nu le vom putea dezlega, decât aplicând această doctrină.

O supunem așa dar meditației, mai ales a generației tinere. Ea are întreaga răspundere, a viitorului imediat — care îi aparține — dar care să nu uite, că nu este numai al ei.

Și nu-i cerem mult. Decât numai să se pătrundă de acest adevăr, care stăpânește viața popoarelor:

Naționalitatea e puterea creiatoare a culturai umane — cultura, putere creiatoare a naționalității.

Iași, în ziua de „Schimbarea la față“, 1915.

A. C. CUZA

TABLA DE MATERII

	Pag.
Prefața la ediția a treia	VII
Capitolul I. Principii	1
Capitolul II. Fapte	11
Capitolul III. Concluzii	57

ANEXE

I. Arta nu are patrie	141
II. Nație, naționalitate, național	142
III. Heinrich Heine	148
IV. Trădătorii	153
V. Omer	154
VI. Înlocuirea cuvintelor băstinașe	155
VII. Morala iudaică	157
VIII. Clasele sociale	167
IX. Asimilare — cooperare — eliminare	180
X. Așezarea jidanilor în România	191
XI. «Manasse»	193
XII. Comparația rasei arice, cu rasa semitică	213
XIII. Inferioritatea semitelor	217
XIV. Republicele Americii-de-Sud	220
XV. Religia creștină	222
XVI. Literatura și Arta populară	256
XVII. Falsificarea culturii românești	256
XVIII. Trezirea conștiinței naționale	264
XIX. Cazul Shakespeare	268
XX. Prefața la ediția întâia	291
XXI. Prefață la ediția a doua	296

CINOASTEREA ȚĂRI

DIN EDITURA

"CARTEA ROMÂNEASCĂ"

	<u>Lei</u>
Brătescu C., Dobrogea	5
Cantemir D., Descrierea Moldovei	50
David M., Munții Apuseni	5
Longin Hossu P., Valea Jiului din Ardeal .	5
Mureșeanu I., Ardealul	100
<i>Premiată de Cartea Românească</i>	
Nastase G., Basarabia	5
Popu-Câmpeanu, Câmpia Transilvaniei .	5
Radu P. și Săndulescu I., România în imagini	62
Sluionescu I., Orașe din România	90
<i>Cu ilustrații.</i>	
Bucovina	5
Ardealul	5
Moldova	5
Todica Gavril, Țara Hațegului	5
Orghidan N., Țara Bârsei	5
Clurea V., Vechiul județ Suceava	5

ENERGIILE NEAMULUI

LUCRARI EDITATE

DE

„CARTEA ROMÂNEASCĂ“

♦ ♦

	<u>Lei</u>
Irimescu Căndești I., Aurel Vlaicu . . .	s. p.
Lovinescu E., Gh. Asachi	40
— C. Negruzzi, Ed. II	50
— Gr. Alexandrescu	50
Lupaș I. Prof. univ. Cluj, A. Șaguna . .	10
Simionescu I., Oameni aleși, v. II Români	80
— Sp. Haret	5
— N. Milescu	5
Soveja (S. Mehedinți), Titu Maiorescu .	45

24.305—587.

PREȚ

